

T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YENİ TÜRK DİLİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA ÜNLÜ DEĞİŞENLERİ

FATİH KURTULMUŞ

DANIŞMAN
PROF. DR. AYŞE İLKER

MANİSA

2014

ÖZET

Türkiye Türkçesi Ağızları gelişen teknoloji, eğitim seviyesinin artması ve büyük kent kültürlerinin ufak bölgesel nüansları tahrip etmesiyle gün geçtikçe silinip giderken bir yandan da yukarıda sayılan nedenlerden dolayı yeni ağızlarda meydana gelmektedir.

Araştırmada eşzamanlı bir yöntemle son 40 yılda yapılmış araştırmalardan faydalanılarak Türkiye Türkçesinin Ağızlarının Ünlü Değişenleri ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Türkiye Türkçesinin genel sesbilgisi hakkında bilgi verilmiştir. Farklı araştırmacılar tarafından Ölçünlü Türkçede bulunan sesler hakkında farklı görüşlerden bahsedilmiştir. Ardından Türkiye Türkçesi Ağızlarındaki ünlü varlığı ortaya konulmuştur. Sonraki bölümde illere göre her bir değişen için tablolar hazırlanmıştır. Ardından bu değişenler Türkiye siyasi haritası üzerinde illere göre gösterilmiştir. Çalışmanın sonunda ünlülerle ilgili genel sayılar verilmiş bazı tartışmalı noktalar üzerinde durulmuştur.

ABSTRACT

Turkey Turkish Dialects evolving technology, education and the increase in the level of big city culture with small regional nuances destruction every day when wiped on the one hand, in the above-mentioned reasons, the new dialects are formed.

Research carried out simultaneously in the last 40 years of research in a manner benefiting vowel alternation of the Turkey Turkish dialect have tried to put forward.

In the first part of the study were informed about Turkey Turkish general phonetics. By different researchers have different opinions about the sounds in Turkish standart are mentioned. Then it has been introduced vowel alternation of Turkish dialect. The last section of each phoneme according to the provinces are prepared for the table.

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE TÜRKÇESİ AĞIZLARINDA ÜNLÜ DEĞİŞENLERİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 06.06.2014 tarih ve 13/15 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisans Üstü Öğretim Yönetmeliği'nin 24. Maddesi gereğince Enstitümüz Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yeni Türk Dili Yüksek Lisans Programı öğrencisi Fatih KURTULMUŞ'un "Türkiye Türkçesi Ağzlarında Ünlü Değişenleri" konulu tezi incelenmiş ve aday 26.08.2014 tarihinde saat 11.00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerinin sorduğu sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına *

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine **

ile karar verilmiştir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.

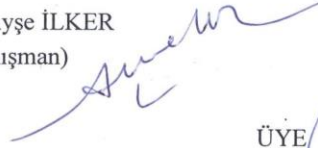
** Bu halde adayın kaydı silinir.

BAŞKAN

Prof. Dr. Ayşe İLKER
(Danışman)

ÜYE

Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

ÜYE

Doç. Dr. Ferhat KARABULUT

Evet

Hayır

*** Tez, burs, ödül veya Teşvik prog. (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir

Tez, mutlaka basılmalıdır

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

SÖZ BAŞI

İnsanın evreni ve doğayı anlama, yorumlama ve dönüştürme arzusu bilimsel gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Bu bilimsel gelişmeler 19.yy'dan günümüze baş döndürücü bir hızla artmış olsa da araştırılacak pek çok mesele ve soru hala beklemektedir. Bu gün Türkoloji alanında daha pek çok çalışma yapılmıştır ancak yapılan çalışmalardan daha fazla çalışılmayı beklemektedir.

Türk dilinin en önemli araştırma alanlarından birisi hiç şüphesiz ağızlarıdır. Türkiye'de 1940'larda başlayan çalışmalar yavaş yavaş bütün ülke geneline yayılmış ve pek çok çalışma ortaya konulmuştur ve dahası da konulmalıdır. Teknolojik imkanların baş döndürücü hızla ilerlemesi, eğitim seviyesinin artması gibi gelişmeler bazı ağız özelliklerini günden güne tahribata uğratmakta ve bazı önemli ayrıntıları ortadan kaldırmaktadır.

Çalışmanın asıl ama Türkiye Türkçesi Ağızlarında bulunan ünlü değişenlerini tespit etmektir. Bu çalışma yapılırken alan araştırması için sahaya inilmemiştir. Elde bulunan ağız çalışmalarındaki verilerden faydalanılmıştır. Bu çalışmaların lisansüstü olmasına da dikkat edilmiştir..

Gözden geçirilen bu eserlerde dikkat çekici olan ortak bir çeviriyazı sisteminin kullanılmaması ve bunun da araştırmacıları en çok uğraştıran meselelerden biri olmasıdır. Bunun yanında aynı ünlü değişeni için farklı açıklamaların olması da araştırmacıları uğraştırmaktadır.

Bundan sonra yapılacak fonetik çalışmalarda teknolojik imkanlardan daha fazla yararlanılması Türkçenin gerçek fonolojisini incelemek için çok büyük önem taşımaktadır. Ses kayıtlarını dinlenirken insan kulağının bazı seslerin değişenlerini ayırt edemeyişi aynı ses kaydının farklı kişilerce bile farklı işaretlemelerin yapılması bu konudaki gerekliliği artırmaktadır.

Beni bu konuda çalışmaya yönlendiren ve lisans 1. Sınıftan itibaren kendisinden dersler aldığım değerli danışmanım Prof. Dr. Ayşe İLKER'e, Türkiyat araştırmalarında ufukumuzu genişletmesiyle Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN'e, Prof. Dr. Zeki KAYMAZ'a ve Doç. Dr. Ferhat KARABULUT'a teşekkür ederim.

Her ne kadar kendilerini tanımasam da kitaplarından ve tezlerinden yararladığım Ağız Bilimi çalışan değerli hocalarıma ve arkadaşlarıma ve beni bugünlere getiren kıymetli babam Vahit Kurtulmuş'a da teşekkür ederim.

Fatih KURTULMUŞ

MANİSA 2014

İÇİNDEKİLER

SÖZ BAŞI.....	6
Araştırmada kullanılan çeviriyazı işaretleri	17
KISALTMALAR	20
1. GİRİŞ	22
1.1. Araştırmanın Amacı:	22
1.2. Araştırmada Kullanılan Materyal.....	22
1.3. Araştırmada Kullanılan Yöntem	22
1.4. Araştırmada Karşılaşılan Problemler	24
1.5. Sınırlılıklar	25
2. İNCELEME	26
2.1. Ünlüler.....	26
2.1.1. Ölçünlü Türkçede Ünlüler	27
2.1.2. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Ünlüler	32
3. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Ünlü Değişenleri	34
3.1. /a/ sesbirimi	34
3.1.1. [á] <i>değişeni</i>	34
3.1.1.1. Tanım	34
3.1.1.2. “ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	34
3.1.1.3. Harita	37
3.1.1.4. Örnekler	37
3.1.2. [e] <i>değişeni</i>	44
3.1.2.1. Tanım	44
3.1.2.2. “ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	44
3.1.2.3. Harita	45
3.1.2.4. Örnekler	45
3.1.3. [â] <i>değişeni</i>	45
3.1.3.1. Tanım	45
3.1.3.2. “ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	46
3.1.3.3. Harita	47

3.1.3.4.	Örnekler	47
3.1.4.	[‘a] <i>değişeni</i>	50
3.1.4.1.	Tanım	50
3.1.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	50
3.1.4.3.	Harita	51
3.1.4.4.	Örnekler	51
3.1.5.	[â] <i>değişeni</i>	51
3.1.5.1.	Tanım	51
3.1.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	52
3.1.5.3.	Harita	53
3.1.5.4.	Örnekler	53
3.1.6.	[ä] <i>değişeni</i>	59
3.1.6.1.	Tanım	59
3.1.6.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	59
3.1.6.3.	Harita	59
3.1.6.4.	Örnekler	60
3.1.7.	[å] <i>değişeni</i>	60
3.1.7.1.	Tanım	60
3.1.7.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	60
3.1.7.3.	Harita	62
3.1.7.4.	Örnekler	62
3.1.8.	[ã] <i>değişeni</i>	66
3.1.8.1.	Tanım	66
3.1.8.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	66
3.1.8.3.	Harita	67
3.1.8.4.	Örnekler	68
3.1.9.	[œ] <i>değişeni</i>	68
3.1.9.1.	Tanım	68
3.1.9.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	69
3.1.9.3.	Harita	69
3.1.9.4.	Örnekler	69
3.1.10.	[a] <i>değişeni</i>	70
3.1.10.1.	Tanım	70

3.1.10.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	70
3.1.10.3.	Harita	70
3.1.10.4.	Örnekler	71
3.1.11.	[à] <i>değişeni</i>	71
3.1.11.1.	Tanım	71
3.1.11.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	71
3.1.11.3.	Harita	71
3.1.11.4.	Örnekler	71
3.1.12.	[α] <i>değişeni</i>	72
3.1.12.1.	Tanım	72
3.1.12.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	72
3.1.12.3.	Harita	72
3.1.12.4.	Örnekler	72
3.2.	/e/ sesbirimi	72
3.2.1.	[é] <i>değişeni</i>	73
3.2.1.1.	Tanım	73
3.2.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	73
3.2.1.3.	Harita	74
3.2.1.4.	Örnekler	74
3.2.2.	[ë] <i>değişeni</i>	83
3.2.2.1.	Tanım	83
3.2.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	83
3.2.2.3.	Harita	84
3.2.2.4.	Örnekler	84
3.2.3.	[ë] <i>değişeni</i>	88
3.2.3.1.	Tanım	88
3.2.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	88
3.2.3.3.	Harita	88
3.2.3.4.	Örnekler	88
3.2.4.	[ä] <i>değişeni</i>	88
3.2.4.1.	Tanım	88
3.2.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	89
3.2.4.3.	Harita	89

3.2.4.4.	Örnekler	89
3.2.5.	[ë] <i>değişeni</i>	91
3.2.5.1.	Tanım	91
3.2.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	92
3.2.5.3.	Harita	92
3.2.5.4.	Örnekler	92
3.2.6.	[ẽ] <i>değişeni</i>	93
3.2.6.1.	Tanım	93
3.2.6.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	93
3.2.6.3.	Harita	93
3.2.6.4.	Örnekler	93
3.2.7.	[‘e] <i>değişeni</i>	94
3.2.7.1.	Tanım	94
3.2.7.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	94
3.2.7.3.	Harita	94
3.2.7.4.	Örnekler	94
3.2.8.	[e] <i>değişeni</i>	95
3.2.8.1.	Tanım	95
3.2.8.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	95
3.2.8.3.	Harita	95
3.2.8.4.	Örnekler	95
3.2.9.	[E] <i>değişeni</i>	96
3.2.9.1.	Tanım	96
3.2.9.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	96
3.2.9.3.	Harita	96
3.2.9.4.	Örnekler	96
3.3.	/ɪ/ sesbirimi	96
3.3.1.	[i] <i>değişeni</i>	97
3.3.1.1.	Tanım	97
3.3.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	97
3.3.1.3.	Harita	99
3.3.1.4.	Örnekler	99
3.3.2.	[i̯] <i>değişeni</i>	105

3.3.2.1.	Tanım	105
3.3.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	105
3.3.2.3.	Harita	106
3.3.2.4.	Örnekler	106
3.3.3.	[ĩ] <i>değişeni</i>	109
3.3.3.1.	Tanım	109
3.3.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	110
3.3.3.3.	Harita	110
3.3.3.4.	Örnekler	110
3.3.4.	[‘ı] <i>değişeni</i>	110
3.3.4.1.	Tanım	110
3.3.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	111
3.3.4.3.	Harita	111
3.3.4.4.	Örnekler	111
3.3.5.	[ı] <i>değişeni</i>	111
3.3.5.1.	Tanım	111
3.3.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	111
3.3.5.3.	Harita	112
3.3.5.4.	Örnekler	112
3.4.	/i/ sesbirimi	112
3.4.1.	[ĩ] <i>değişeni</i>	112
3.4.1.1.	Tanım	112
3.4.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	112
3.4.1.3.	Harita	113
3.4.1.4.	Örnekler	113
3.4.2.	[‘i] <i>değişeni</i>	116
3.4.2.1.	Tanım	116
3.4.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	116
3.4.2.3.	Harita	117
3.4.2.4.	Örnekler	117
3.4.3.	[ÿ] <i>değişeni</i>	117
3.4.3.1.	Tanım	117
3.4.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	117

3.4.3.3.	Harita	118
3.4.3.4.	Örnekler	118
3.4.4.	[ĩ] <i>değişeni</i>	118
3.4.4.1.	Tanım	118
3.4.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	118
3.4.4.3.	Harita	119
3.4.4.4.	Örnekler	119
3.4.5.	[i] <i>değişeni</i>	119
3.4.5.1.	Tanım	119
3.4.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	120
3.4.5.3.	Harita	120
3.4.5.4.	Örnekler	120
3.5.	/u/ sesbirimi	120
3.5.1.	[ú] <i>değişeni</i>	120
3.5.1.1.	Tanım	120
3.5.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	120
3.5.1.3.	Harita	122
3.5.1.4.	Örnekler	122
3.5.2.	[ũ] <i>değişeni</i>	128
3.5.2.1.	Tanım	128
3.5.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	128
3.5.2.3.	Harita	129
3.5.2.4.	Örnekler	129
3.5.3.	[‘u] <i>değişeni</i>	130
3.5.3.1.	Tanım	130
3.5.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	130
3.5.3.3.	Harita	130
3.5.3.4.	Örnekler	130
3.5.4.	[ű] <i>değişeni</i>	131
3.5.4.1.	Tanım	131
3.5.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	131
3.5.4.3.	Harita	131
3.5.4.4.	Örnekler	131

3.5.5.	[ù] <i>değişeni</i>	132
3.5.5.1.	Tanım	132
3.5.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	132
3.5.5.3.	Harita	132
3.5.5.4.	Örnekler	132
3.5.6.	[ũ] <i>değişeni</i>	132
3.5.6.1.	Tanım	132
3.5.6.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	133
3.5.6.3.	Harita	133
3.5.6.4.	Örnekler	133
3.5.7.	[û] <i>değişeni</i>	133
3.5.7.1.	Tanım	133
3.5.7.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	133
3.5.7.3.	Harita	134
3.5.7.4.	Örnekler	134
3.5.8.	[u ¹] <i>değişeni</i>	134
3.5.8.1.	Tanım	134
3.5.8.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	134
3.5.8.3.	Harita	135
3.5.8.4.	Örnekler	135
3.5.9.	[u] <i>değişeni</i>	136
3.5.9.1.	Tanım	136
3.5.9.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	136
3.5.9.3.	Harita	136
3.5.9.4.	Örnekler	136
3.6.	/ü/sesbirimi	137
3.6.1.	[ũ] <i>değişeni</i>	137
3.6.1.1.	Tanım	137
3.6.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	137
3.6.1.3.	Harita	137
3.6.1.4.	Örnekler	137
3.6.2.	[ü ¹] <i>değişeni</i>	138
3.6.2.1.	Tanım	138

3.6.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	138
3.6.2.3.	Harita	139
3.6.2.4.	Örnekler	139
3.6.3.	[‘ü] <i>değişeni</i>	140
3.6.3.1.	Tanım	140
3.6.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	140
3.6.3.3.	Harita	140
3.6.3.4.	Örnekler	140
3.6.4.	[u] <i>değişeni</i>	140
3.6.4.1.	Tanım	140
3.6.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	141
3.6.4.3.	Harita	141
3.6.4.4.	Örnekler	141
3.6.5.	[ù] <i>değişeni</i>	141
3.6.5.1.	Tanım	141
3.6.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	141
3.6.5.3.	Harita	142
3.6.5.4.	Örnekler	142
3.7.	/o/ sesbirimi	142
3.7.1.	[ó] <i>değişeni</i>	142
3.7.1.1.	Tanım	142
3.7.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	142
3.7.1.3.	Harita	144
3.7.1.4.	Örnekler	144
3.7.2.	[ö] <i>değişeni</i>	150
3.7.2.1.	Tanım	150
3.7.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	150
3.7.2.3.	Harita	151
3.7.2.4.	Örnekler	151
3.7.3.	[ø] <i>değişeni</i>	156
3.7.3.1.	Tanım	156
3.7.3.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	156
3.7.3.3.	Harita	156

3.7.3.4.	Örnekler	156
3.7.4.	[õ] <i>değişeni</i>	157
3.7.4.1.	Tanım	157
3.7.4.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	157
3.7.4.3.	Harita	157
3.7.4.4.	Örnekler	157
3.7.5.	[ô] <i>değişeni</i>	157
3.7.5.1.	Tanım	157
3.7.5.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	158
3.7.5.3.	Harita	158
3.7.5.4.	Örnekler	158
3.7.6.	[ò] <i>değişeni</i>	158
3.7.6.1.	Tanım	158
3.7.6.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	158
3.7.6.3.	Harita	159
3.7.6.4.	Örnekler	159
3.7.7.	[o] <i>değişeni</i>	159
3.7.7.1.	Tanım	159
3.7.7.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	159
3.7.7.3.	Harita	160
3.7.7.4.	Örnekler	160
3.8.	/ö/sesbirimi	160
3.8.1.	[ö ^ü] <i>değişeni</i>	160
3.8.1.1.	Tanım	160
3.8.1.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	160
3.8.1.3.	Harita	161
3.8.1.4.	Örnekler	161
3.8.2.	[‘ö] <i>değişeni</i>	164
3.8.2.1.	Tanım	164
3.8.2.2.	“ <i>değişen</i> ”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	164
3.8.2.3.	Harita	164
3.8.2.4.	Örnekler	164
3.8.3.	[ô] <i>değişeni</i>	165

3.8.3.1.	Tanım	165
3.8.3.2.	“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	165
3.8.3.3.	Harita	165
3.8.3.4.	Örnekler	165
3.8.4.	[ö] <i>değişeni</i>	166
3.8.4.1.	Tanım	166
3.8.4.2.	“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	166
3.8.4.3.	Harita	166
3.8.4.4.	Örnekler	166
3.9.	Diğer alofonlar	166
3.9.1.	[ə] <i>değişeni</i>	166
3.9.1.1.	Tanım	166
3.9.1.2.	“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler	166
3.9.1.3.	Örnekler	167
4.	TABLolar	168
4.1.	/a/ sesbiriminin değişenleri	168
4.2.	/e/ sesbiriminin değişenleri	176
4.3.	/ı/ sesbiriminin değişenleri	183
4.4.	/i/ sesbiriminin değişenleri	188
4.5.	/o/ sesbiriminin değişenleri	191
4.6.	/ö/ sesbiriminin değişenleri	198
4.7.	/u/ sesbiriminin değişenleri	201
4.8.	/ü/ sesbiriminin değişenleri	206
5.	SONUÇ ve ÖNERİLER	207
a.	Sonuç	207
b.	Daha sonraki çalışmalar ile ilgili öneriler:.....	211
6.	KAYNAKÇA.....	213

Araştırmada kullanılan çeviriyazı işaretleri

İŞARET	Ses Değeri ve Tanımları
--------	-------------------------

[á]	a ve e ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ɐ]	Bulanık a ünlüsü
[â]	İnce a ünlüsü
[‘a]	a ünlüsünün ayın sesine benzer söylenişidir
[â]	a ve ı arasında darlaşıp söylenen ünlü
[^u â]	a ve u arasında darlaşıp yuvarlaklaşan ünlü
[å]	a ve o arasında yuvarlaklaşarak söylenen ünlü
[ã]	a ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[æ]	a ve e arasında olup a sesine daha yakın söylenen ünlü
[a]	Kalın a ünlüsüdür
[à]	Yarı ince a ünlüsüdür
[α]	a ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[é]	Kapalı e ünlüsü
[ê]	e ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[^u ê]	e ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ä]	Açık e ünlüsüdür
[ë]	a ve e arasında olup e sesine daha yakın söylenen ünlüdür
[ẽ]	e ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[‘e]	Ayınlı e ünlüsü
[í]	ı ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü

[^u ı]	ı ve u ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ĩ]	ı ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[‘ı]	Ayınlı ı ünlüsüdür
[ĩ]	i ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[‘i]	Ayınlı i ünlüsüdür
[ÿ]	y ünsüzü ve i ünlüsünün ses aralığında fakat y sesine daha yakın i ünlüsü
[ĩ]	é ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[i]	ı ile i ses aralığında fakat i sesine daha yakın ı ünlüsü
[ú]	u ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ũ]	u ve o ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[‘u]	Ayınlı u ünlüsüdür
[ú]	u ile ü ses aralığında fakat ü sesine daha yakın ü ünlüsü
[ù]	u ve ı ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ũ]	u ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[û]	İnce u
[ũ]	ü ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ü ⁱ]	ü ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[‘ü]	Ayınlı ü ünlüsüdür
[ó]	o ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü

[^u ö]	o ve u ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[ø]	Bulanık o
[õ]	o ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir.
[ô]	İnce o ünlüsüdür
[^ü ö]	ö ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü
[‘ö]	Ayınlı ö ünlüsüdür
[^ö ö]	o ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlü

KISALTMALAR

ÜD: Ünlü değişeni

TTA: Türkiye Türkçesi Ağzları

ÖTT:Ölçünlü Türkiye Türkçesi

yay.: yayınları

merk. : merkez

köy. : köyleri

1. GİRİŞ

1.1.Araştırmanın Amacı:

Araştırmanın amacı Türkiye Türkçesi Ağızları (bundan sonra TTA) üzerine yapılmış metin yayınlarından faydalanılarak TTA'daki ünlü değişkenlerini tespit etmektir.¹ Yapılmış olan çalışma TTA'daki ünlü varlığını tespit etmeye yönelik olsa da üzerinde çalışılmamış olan ağız bölgelerinden yeni değişkenler tespit etmek de mümkündür. Buradaki asıl amaç metin yayınlarından hareketle TTA'daki ünlü değişkenlerini tespit etmeye çalışmaktır.

1.2.Araştırmada Kullanılan Materyal

Araştırmada kullanılan malzemeler TTA üzerine yapılmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve yayımlanmış çalışmalardan oluşmaktadır. Bu araştırmada 13 tane doktora çalışması, 123 yüksek lisans çalışması, 24 yayımlanmış kitap ve 1 yayımlanmamış BAP olmak üzere 161 çalışma kullanılmıştır.

1.3. Araştırmada Kullanılan Yöntem

Pek çok ağız araştırmasının temel problemlerinden biri ortak bir işaret sisteminin bulunmamasıdır. Bu çalışmada ünlü değişkenleri işaretlenirken mümkün olduğunca yaygın kullanıma bağlı kalındı. Eğer yaygın kullanım yoksa yeni işaretler atandı.

Araştırmada izlenen yol öncelikle ÖTT'de bulunan 8 sesbiriminin tanımları Sumru Özsoy tarafından hazırlanmış olan “Türkçe'nin Yapısı-I Sesbilimi” kitabına göre yapılmıştır. Ardından her bir ünlünün değişkenleri yayımlanmış metinlere dayanarak tespit edilmiştir.

¹ Ünlü değişkenleri terimi alofon terimi yerine kullanıldı. Bu terim için farklı çalışmalarda sesbirimcik, değişke, ses birim üyesi terimi kullanılmaktadır. Taranan eserlerde ise genel olarak ÖTT'de bulunmayan sesler olarak verilmiştir.

Çalışmanın inceleme kısmında öncelikli olarak ünlüler ile ilgili genel bir tanım yapılmıştır, ardından her bir *ünlü değişeni* 4 başlık altında incelenmiştir.

1. Tanım
2. Çevresel faktörler²
3. Harita
4. Örnekler

başlıkları altında incelenmiştir.

Tanım kısmında ÜD hakkında daha önceki araştırmalardaki tanımlar aktarılmış eğer herhangi bir tanım yoksa tanımın olmayışı belirtilmiştir.

Çevresel faktörler kısmında ünlünün içinde bulunduğu çevreyle ilgili çıkarımlar yine daha önceki araştırmalardan hareketle ortaya konmuştur.

Harita³ bölümünde işlenen sesler Türkiye haritası üzerinde gösterilmiştir. Üzerinde çalışma yapılmayan iller farklı sarı renkte işaretlenmiş ve her bir ünlü değişeni için bir harita hazırlanmıştır. Ünlü değişenleri yeşil renkte gösterilmiştir. Böylelikle Türkiyenin fonetik açıdan küçük ölçekli olsa da bir haritası çıkarılabilecektir.

Örnekler kısmında ise çalışmaların ses bilgisi bölümleri incelenmiş ve burada bulunan örnekler kullanılmıştır.

Genel olarak bu tip çalışmalarda yaygın olarak kullanılan il ve ilçe merkezlerinin kısaltmalarını kullanmadık, bunun yerine daha anlaşılabilir olması için önce il merkezleri yazıldı ardından “ / ” işaretiyle ayrılarak ilçeler gösterildi. (örn: Artvin/Şavşat) eğer il merkez ilçe ağız bölgesi çalışıldıysa merk. şeklinde kısaltıldı. Köyleri ise köy. şeklinde kısaltıldı.

Literatürde bazı farklılıkların bulunması sebebiyle çalışmada kullanılan bazı kavramlar birbiriyle karıştırılmaması için aşağıda gösterilmiştir.

² Seslerin, dizge içinde farklı yerlerde, farklı seslerle komşuluk ilişkisi içinde bulunması (Gülsevin, 2013:51)

³ Türkiye siyasi iller haritasına göre hazırlanmıştır. İlçeleri kapsayan dilsiz harita bulamadığımız için kullanmadık.

Sesbirim (Fonem): Anlam ayırıcı en küçük birim. Fonem kelimesine karşılık olarak kullanıldı.

Değişen: Alofon kelimesine karşılık olarak kullanıldı.

Çevresel faktörler: Konuşma zinciri içerisindeki bir sesin içinde bulunduğu pozisyon. Önceki veya sonraki ses, kelime, ya da yapı diğer sesler üzerine etki de bulunabilir. Bu etkiler çevresel faktörleri oluşturur. Gülsevin, yaptığı çalışmada çevre şartı terimini kullanmıştır. (Gülsevin, 2013:49)

Türkiye Türkçesi ağızları: siyasi olarak Türkiye sınırları içerisinde konuşulan ÖTT'den farklılaşan ağızlardır. Türkiye Türkçesi Ağızları dışındaki ağızlar çalışmaya dahil edilmemiştir.

Gürer Gülsevin'in makalesinde (Gülsevin, 2013:59) belirttiği gibi ünlülerde inceltme ve kalınlaşma hadisesinde aynı ünsüzlerin hem inceltici hem de kalınlaştırıcı etkisini görüyoruz. Araştırmanın çevresel faktörler kısmında bunun gibi durumlara müdahale edilmemiştir. Farklı değişenler için benzer seslerin inceltme ya da kalınlaştırma etkileri görülebilir.

Eğer araştırmacılar metinlerindeki örneklerinde tek olduğundan bahsetmişse dipnotta belirtildi.

Çalışmada kullanılan örneklerde anlaşılamayacak kadar ses değişimleri olmuşsa kelimenin aslı “ ” içinde verildi.

Bütün sesbirimler / / içerisinde ve bütün değişenler [] içerisinde gösterildi.

1.4.Araştırmada Karşılaşılan Problemler

- a. Pek çok araştırmacının yakındığı önemli sorunlardan biri olan ortak bir işaret sistemi bulunmaması. Ses bilgisini ortaya koymaya çalışan bu gibi çalışmalarda aynı işaret için farklı çeviri yazı işaretlerinin kullanılması, ya da aynı çeviriyazı işaretinin farklı sesleri karşılaması karşılaşılan en büyük problemlerden birisidir.
- b. Karşılaşılan bir başka problem ise çalışmalarda /i/ ile /ü/ arasındaki ÜD ve /ü/ ile /i/ arasındaki ÜD olmasıdır. Bu gibi durumlarda belki de aynı ÜD tek bir başlık altında ele almak gerekirken, iki farklı ünlü değişeni başlığı altında ele alındı.

- c. Çevresel faktörler başlığı altında bir ÜD ortaya çıkması için çok farklı faktörler belirtilmiştir.

Bölgelerin Türkleşen unsurlarının Türkçeyi fonetik olarak ne kadar etkileyebileceği çalışmalarda fazla değinilmeyen bir konudur (Johanson, 2008: 29). Zaman içerisinde dil ilişkileri bağlamında Türkçe dışı unsurların işlenerek ağızlar üzerindeki etkisi daha ayrıntılı biçimde incelenebilecektir.

1.5.Sınırlılıklar

Bu çalışmada siyasi olarak Türkiye sınırları içerisinde bulunan ağızlar incelendi ve sadece özellikle Ölçünlü Türkçe'den ayrılan ağızlar üzerinde duruldu. Başka lehçelere ait ağızlar çalışmanın dışında tutuldu.

2. İNCELEME

2.1.Ünlüler

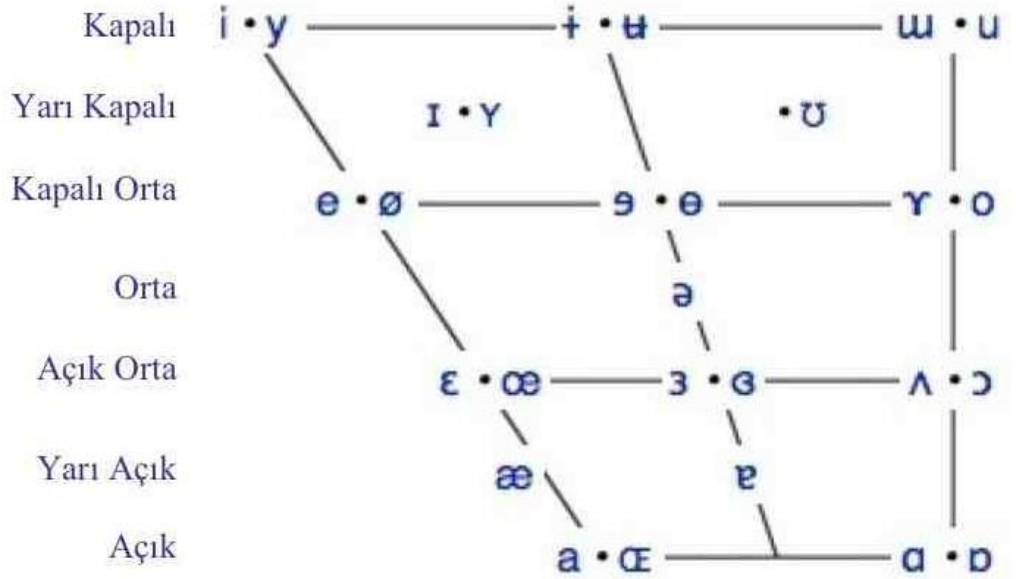
Ünlüler, ağız boşluğunun değişik nokta ve derecelerinde açılması, kapanması sonucu ancak hava hareketi akımının hiçbir zaman ünsüzlerin oluşumu düzeyinde engellenmediği durumlarda oluşan seslerdir (Özsoy, 2004:9). Akustik açıdan ünlüler, ses tellerinin titreşimi ile ortaya çıkan, bir temel frekans ve onun harmonik adı verilen katlarından oluşan ham sesin, ses yolunda işlenmesi ile meydana gelir (Kılıç, 2003:3).

Araştırmalarda ünlüler genel olarak oluşum noktalarına göre şu şekilde tasnif edilir:

Dilin durumuna göre: ön ve arka ünlüler,

Dudakların durumuna göre: düz ve yuvarlak ünlüler

Ağız açıklığına göre: geniş ve dar ünlüler olarak tasnif edilmiştir.

Şekil 1: IPA uluslararası fonetik alfabe

2.1.1. Ölçünlü Türkçede Ünlüler

Ölçünlü Türkçede ünlü sayısı için araştırmacılar farklı rakamlar vermişlerdir.

Muzaffer Tansu Türkçedeki esas ünlülerin

- Ön veya art
- Alçak veya yüksek (geniş –dar),
- Yuvarlak veya yayık (düz) niteliklerine göre bölümler. Ünlü sayısını 8 olarak gösterir ve bunları şu şekilde tablolastırır (Tansu, 1963:49):

	düz		yuvarlak	
	Alçak	Yüksek	Alçak	yüksek
Ön ünlüler	e	i	ö	ü
Art ünlüler	a	ı	o	u

Şekil 2

Doğan Aksan başkanlığında hazırlanan Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilimi kitabında ÖTT'deki ünlü sayısı 8'dir ve ünlülerin nitelikleri bakımından şu tabloyla karşılarız:

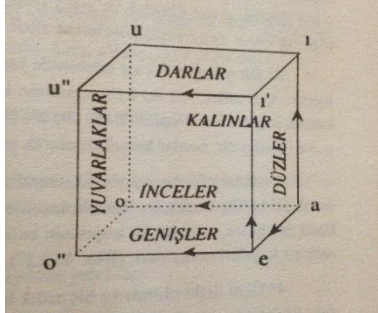
		Dilin Durumuna Göre			
		Ön ünlüler		Art ünlüler	
Ağız açıklığına göre		Kapalı (dar)	Açık (geniş)	Kapalı (dar)	Açık (geniş)
Dudakların durumuna göre	Düz	i	e	ı	a
	Yuvarlak	ü	ö	u	o

Şekil 3

İclal Ergenç sesbilimsel açıdan incelendiğinde Türkçedeki ünlülerin sayısının 16 olduğunu belirtir. Ancak dilde anlam ayırıcı karşıtlık ilişkisi içinde incelendiğinde sayı 8'dir. Türkçedeki ünlüleri bu karşıtlık ilişkisi içerisinde “geniş-dar karşıtlığı”, “düz-yuvarlak karşıtlığı”, “ön, orta-art” karşıtlığı çerçevesinde incelemiştir. Türkçedeki 8 temel ünlüyü kısa ünlüler olarak kabul edip bunların uzun türlerinin de bulunduğunu belirtmiştir ve Türkçedeki bu anlam ayırıcı özellikleri dört grupta toplamıştır

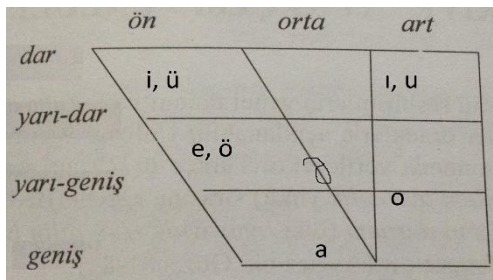
- Çene açısında göre dar-geniş,
- Dudakların biçimine göre düz-yuvarlak
- Dilin devinimine göre ön, orta ve art
- Ünlü sesbirimin çıkış süresine göre uzun ve kısa (Ergenç 1989:11-15)

Jean Deny Türkçedeki ünlü sayısını 8 olarak belirtir. Derinlik kriterine (dile dair boğumlanma) göre ince ve kalın ünlüler, darlık kriterine göre dar ve geniş ünlüler, düzlük kriterine göre düz ve yuvarlak ünlüler olarak niteler. Türkçedeki ünlülerin özelliklerini “Türkçedeki ünlülerin kübü” başlığında gösterir (Deny, 2004:38-45)”

Şekil: 4

Ömer Demircan Türkçedeki ünlülerde sesbirimsel özellikler, önem sırasına göre i. Açıklık (dar/geniş), ii. Dudakların durumu (düz/yuvarlak), iii. Dilin bölümü (ön/art) olarak tanımlamıştır ve aşağıdaki ünlü dörtgeniyle göstermiştir. (Demircan 2009:40-41)

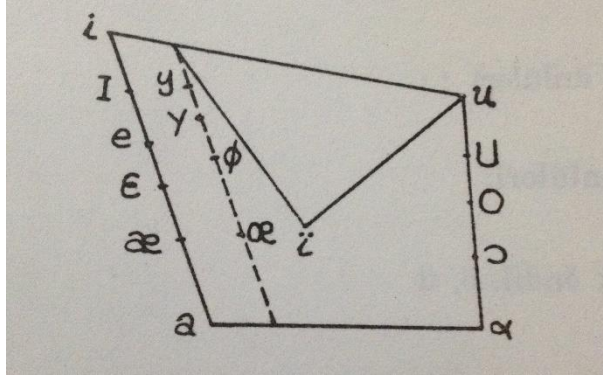
Şekil 5

Efrasiyap Gemalmaz Türkçenin Derin Yapısı çalışmasında Türkçedeki ünlü fonem sayısını 5 olarak gösterir

Muharrem Ergin; Türk Dili Bilgisi kitabında 8 temel ünlünün yanında, konuşma dilinde birde kapalı /é/ olduğunu belirtir.

Sumru Özsoy, Oytun Türk vd. tarafından hazırlanan sunumda Türkçenin 8 tane ünlüsü olduğu gösterilmiştir. Ayrıca 8 kısa ve 8 uzun ünlü olduğu da örneklerle gösterilmiştir.⁴

Nevin selen tarafından hazırlanan Söyleyiş Sesbilimi, Akustik Sesbilim ve Türkiye Türkçesi adlı kitapta ünlü sayısını 16 olarak gösterir ve şu ünlü dörtgenini verir (Selen, 1979):

Şekil 6

Mustafa Volkan Coşkun ise “Türkçede, 9’u uzun olmak üzere 21 birincil ve ikincil ünlü bulunduğunu belirtir. Türkçedeki ünlüleri 4 ana başlık altında gösterir.

- (i) Ağızın açıklığı bakımından ünlüler:
- (ii) Dilin bölümleri bakımından ünlüler
- (iii) Dudakların aldığı bölüm bakımından ünlüler
- (iv) Uzunluk-kısalık bakımından ünlüler olarak 4 ana başlık altında incelenebilmektedir (Coşkun, 2008:43).

⁴ A. Sumru Özsoy, Oytun Türk vd. “Turkish Phonetics”
“<http://www.busim.ee.boun.edu.tr/speechweb/index.php/research/9-projects/35-turkish-phonetics>”

		Dilin Bölümleri				
		Ön Ünlü		Orta Ünlü	Arka Ünlü	
Ağız Açıklığı		Dar	Geniş	Dar	Dar	Geniş
Dudak	Düz	i (:) yd e	e(:) â (:)	ı (:)		a (:)
	Yuvarlak	ü (:) ü	ö (:) ö		u(:) û ⁵ u	o (:) o ⁶ o

Şekil 7: Türkçenin Ünlüleri Tablosu

Aslı Yılmaz Davutoğlu'nun 2010 yılında hazırlamış olduğu sanatta yeterlilik çalışmasında⁷ ölçünlü Türkçede bulunan ünlülerin akustik analizini yapmıştır. Standart Türkçede teleffuzdaki ünlülerin değişenlerini tespit etmiştir. Çalışmanın stüdyo ortamında yapılması ÖTT ile ilgili sağlıklı veriler sunmaktadır. Sonuç kısmında ölçünlü Türkçede 21 alofon ve bunlara ek olarak 10 uzun tür olmak üzere toplamda 31 ses tespit etmiştir (Davutoğlu, 2010:132)

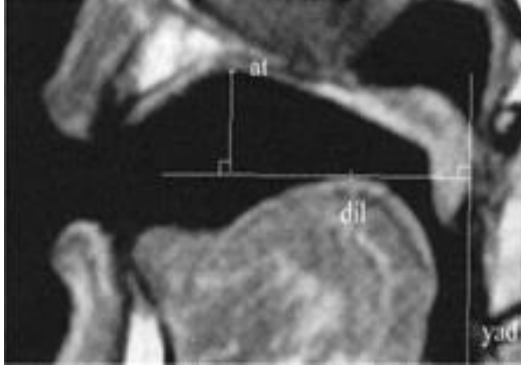
Davutoğlu'na göre bu tarz sınıflandırmaların neredeyse hepsi ses uyumunu açıklamaya yönelik olduğunu ve Türkçedeki ünlülerin sesbilimsel özelliklerini ortaya koymayı amaçlamamakta olduğunu söyler ve bu yüzden sayının farklı olduğunu belirtir (Davutoğlu, 2010:55).

Mehmet Akif Kılıç'ın MR görüntüleme cihazıyla elde ettiği bulgular; a'nın düz, açık, arka; e'nin düz, açık-orta, ön; ı'nın düz, kapalı, arka; i'nin düz, kapalı, ön; o'nun yuvarlak, açık-orta, arka; ö'nün yuvarlak, açık-orta, ön; u'nun yuvarlak, kapalı, arka; ü'nün yuvarlak, kapalı, ön ünlü olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2003:9). MR görüntüleri sonucunda ölçünlü Türkçedeki sekiz ünlünün görüntüleri şöyledir:

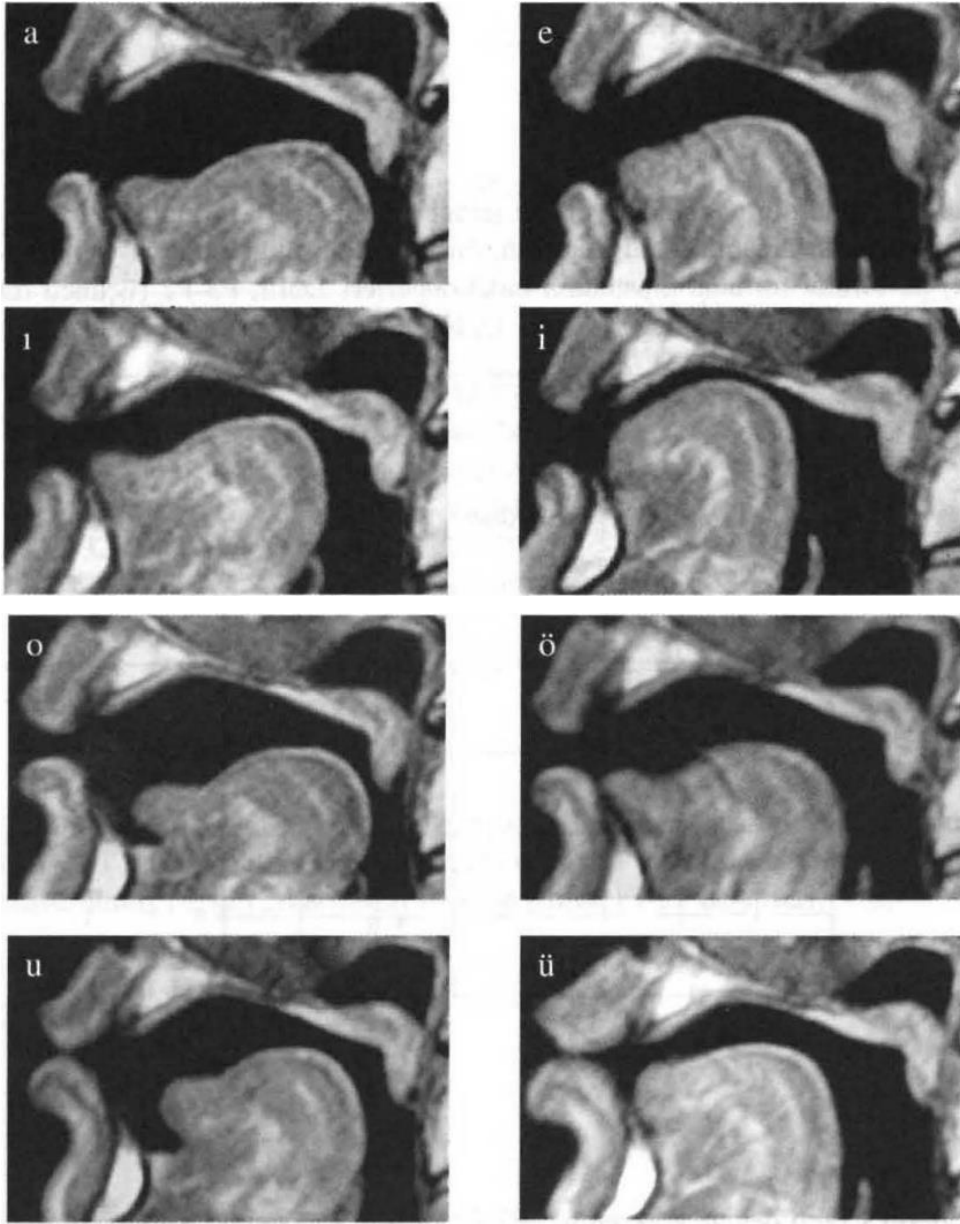
⁵ Arapçadan alıntı halûk, mahlûk gibi kelimelerde bulunan û ünlüsü.

⁶ Rol, hol gibi kelimelerdeki Fransızcadan alıntı o ünlüsü.

⁷ Davutoğlu, Aslı Yılmaz (2010); Standart Türkçedeki Ünlülerin Akustik Analizi Ve Fonetik Altyapı, (Prof. Dr. Suat Özturba Danışmanlığında Hazırlanmış Sanatta Yeterlilik Tezi SBE), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Şekil 8: MR görüntüsü üzerindeki nirengi noktaları. yad: yutak arka duvarı; dil: dilin en yüksek noktası, at: ağız tavanı

Şekil 8: Türkiye Türkçesindeki sekiz ünlünün sesletimi sırasında elde edilen örnek MR görüntüleri. (Kılıç, 2003:12).

2.1.2. Türkiye Türkçesi Ağızlarında Ünlüler

Öncelikle belirtmek gerekir ki yapılmış olan birbirinden değerli ağız çalışmalarının tamamına yakını ilk dönemlerde herhangi bir cihaz olmadan doğrudan kulak yoluyla yapıp daha sonraki dönemlerde plak, kaset, ses kayıt cihazı olarak gelişme göstermiştir ve neredeyse hepsi dinleme yoluyla deşifre edilmiştir. Bu yöntem çalışmaların değerlerinden bir şey eksiltmediği gibi gelecekte Türk Dili tarihi açısından tarihi birer belge olacaktırlar. Fakat teknolojinin hızla gelişmesiyle birlikte zamanla eğitim seviyesinin artması; kültürler arası alışverişin hızlanması; ufak kültür bölgelerini ve ağızlarını yok ettiği şüphe götürmez bir gerçektir. Fonetik laboratuvar, daha modern ses kayıt cihazları, ve araştırmaların daha bireysel olmaktan çok ekip halinde yapılması zamanla yok olup giden ağız ve kültür malzemesinin bir an önce kayıt altına alınmasını hızlandıracaktır. Dinleme yoluyla deşifre edilen metinlerin; teknik yetersizliklerden dolayı ses bilgisi bölümleri bazen bizlere çok sağlıklı veriler verememektedir. Örnek olarak Mehmet Akif Kılıç'ın çalışmasına göre;

α ünlüsü: Bu ünlü, akustik olarak ɐ, ε ɜ α ʌ ünlülerine, duysal olarak da a, ɐ, α, ʌ, æ ve ɜ önlülerine benziyordu,

e ünlüsü: Akustik olarak ε ve ɜ, duysal olarak e, ε ve æ ünlülerine benziyordu. (Kılıç, 2003: 7)

Bu çalışma ile duysal ve akustik veriler kullanarak sonuçlar elde edilmiş ve duysal verilerin bizi yanıltabileceği de ortaya çıkmıştır. Bu nedenle incelemede mevcut veriler kullanılacağı için hatalar olması muhtemeldir. Temennimiz odur ki en kısa zamanda daha deneysel sesbilim çalışmaları TTA'da kullanılabilirsin.

Mukim Sağır'ın makalelerinde 1995 yılına kadar yapılmış ağız çalışmalarda 39, 2008 yılına kadar yapılan ağız çalışmalarda ise Anadolu ağızlarında 50 kadar ünlü olduğunu tespit etmiştir.

Mustafa Volkan Coşkun, "Bazı Anadolu Ağızlarının Ünlü ve Alofonları" isimli kurultay bildirisinde ağızlar ile ilgili olarak 12 tanesi ana ünlü ve bunların alofonlarıyla 51 ünlü kullanıldığını belirtmiştir (Coşkun 2000). Bu çalışmasında fonetik laboratuvar kullanması araştırmanın güvenilirliğini arttırmış ve ağızlar ile

ilgili şu anki teknolojik veriler ile ilgili sağlıklı bilgiler ortaya konulmuş böylece bu seslerin ağız içi teşekköl noktalarını göstermiştir.

,

3. Türkiye Türkçesi Ağzlarında Ünlü Değişenleri

3.1./a/ ⁸ sesbirimi

/a/ açık, arka, düz ünlüdür. Alıntı sözcüklerde damaksıl patlamalı ünsüzlerden önce ve sonra açık, orta düz ünlü [a] olarak oluşturulur. Türkçe kökenli sözcüklerde ise açık, arka düz ünlü [a] olarak oluşturulur. Genizsil ünsüzlerden önce genizsil [a] olarak oluşturulur.

/a/ sesbirimi sesbilgisel olarak tek açık ünlüdür. Ancak, ünlü dizgesindeki karışıklığı sağlayabilmek için sesbirimsel olarak yarı kapalı ünlüler ile sıralanır. (Özsoy, 2004:47)

3.1.1. [á] *değişeni*

3.1.1.1.Tanım

Yarı kalın, yarı ince, düz, geniş, a ile e arası bir ünlüdür (Demir 2006b:133), /a/ sesinin incilmesi veya /e/ sesinin kalınlaşması neticesinde ortaya çıkar (Demir 2001:55). /a/ ile /e/ arasında ancak /a/’ya daha yakın olarak boğumlanan bir ünlüdür (Yıldırım, 1999:37) Genel olarak çalışmalarda e>a, a>e değişiminin ara merhalesi olarak araştırmacılar tarafından tespit edilmiştir. Bu değişen bazı çalışmalarda palatal a ile karıştırılmış olup biz burada iki ayrı değişen olarak değerlendirmeyi daha doğru bulduk.

3.1.1.2.“*değişen*”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Arka damak ünsüzü /ğ/, çok heceli kelimelerde ön ve iç seste /e/ ünlüsünü seyrek olarak /i/ ünlüsünü tam veya yarı kalınlaştırarak kalınlık incelik uyumsuzluğuna sebep olur. Önde boğumlanan ünsüzlerin bu değişme sırasında boğumlanma noktalarını korumaları, bazı kelimelerde tam bir kalınlaşmayı engeller (Karahana 1995:120).
- b. /l/, /n/, /y/ gibi akıcı ünsüzlerin yanında yarı önlüleşerek /e/’ye yaklaşmasıyla oluşmuştur (Akar, 2013:33).

⁸ Standart Türkçedeki fonemler için Sumru Özsoy’un “Türkçe’nin Yapısı-I Sesbilim” isimli kitabı referans alınmıştır.

- c. İnceltici özelliği olan /c/, /ç/, /y/ seslerinin yanında ve kalın ünlülerle hece kurdukları halde ince boğumlanan /d/ ve /t/ ünsüzlerinin yanında /a/ ünlülerinin incelererek /e/ ünlüsüne dönüşmesi hadisesinin ara merhalede kalmasıyla [á] ünlüsünün ortaya çıktığı görülür (Akça, 2009:52).
- d. Ön damak ünsüzleri olan /k/ ve /g/'nin, ince ünlülü kelimelerde, orta damağa kayması sonucunda ortaya çıkan /k/ ve /g/ ünsüzlerinin yanındaki /e/ ünlüsü, söz konusu ünsüzlerin tesiriyle [á] ünlüsüne dönüşmüştür (Akça, 2009:53).
- e. Ek bünyesindeki /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle şimdiki zaman ekinde bu sesi görmek mümkündür (Acar, 2012:24).
- f. Son seste /r/ ünsüzünün düşürüldüğü kelimelerde, düşen ünsüzün önünde de bu değişme görülür. /e/>[á]/ değişmesi olarak (Karahan 1996, 117)
- g. Şimdiki zaman eklerinde görülür (Yıldırım 2004:25).
- h. Kastamonu yöresinde –lar çokluk ekin ünlüsünün inceltme yönündeki değişimi oldukça yaygındır (Acar 2012:24).
- i. Değişme daha çok inceltme özelliğine sahip ünsüzlerin /c/, /ç/, /l/, /s/, /ş/, /y/, /z/, etkisiyle oluşmaktadır (Acar 2008:18).
- j. Kalınlaştırma özelliğine sahip ünsüzlerin /d/, /ğ/, /g/, /ğ/, /k/, /k/, /t/ etkisi sonucu da bu ünlü görülmektedir (Acar 2008:18).
- k. Şimdiki zaman ekinde görülür (Acar 2008:19).
- l. Türkçe kelimelerin ilk hecelerinde /k/, /l/, /n/, /r/, /s/, /t/, /v/ ünsüzlerinin yanında görülür (Mutlu 2008:31).
- m. Çokluk ekinde ve emir kipi 1. çokluk kişi çekimlerinde seyrek olarak görülür.
- n. Türkçe kelimelerde /b/, /g/, /l/, /s/, /y/ ünsüzlerinin yanında çıkar.
- o. Ünlü uyumlarının, inceltici seslerin, bu seslerin oluşumundaki etkileri bir hayli fazladır. (Sağır, 1995:20)
- p. Dudak ünsüzü /m/'nin tesiri ile ortaya çıkar
- q. Yapılan taramalar sonucunda [á] ünlüsü sistemli bir şekilde /y/ ünsüzünün önlüleştirci tesiriyle ortaya çıkmıştır. (Silahşör, 2011:16).
- r. Türkçe asıllı kelimelerde ince a ünlüsü, yanlarında bulunan ünlüleri kalınlaştıran bir etkiye sahip olan /k/, /ğ/, /ğ/, /h/, /n/ ünsüzlerinin hece kaynaşması veya ünsüz düşmesi gibi ses olaylarıyla eriyip kaybolmaları

halinde kendi etkilerini geride kalan ünlülere iletmeleri ile ve /e/>/a/ değişimi ile oluşmuş olan genellikle ön ve iç seslerde görülen bir ünlüdür (Karaman, 1997:15).

- s. Kimi çokluk eklerinde ve bazı durumlarda şimdiki zaman çekimlerinde görülür. (Hünerli, 2006:25).
- t. Ses düşmesi hadisesinde, ünlü tekleşmesinin meydana geldiği kelimelerde daha fazla görülür (Ünal, 1987:3).
- u. Bu ses, bölge ağızlarında özellikle yabancı dillerden giren sözcüklerin söylenişinde ve bunların kalınlık-incelik uyumu bakımından işletilmesi sırasında kendisini göstermektedir (Uysal, 2009:30)
- v. Bazı örneklerde ise inceltici özelliğe sahip olan “/l/, /s/, /ş/, /y/, /z/” gibi ünsüzlerin etkisi ile bu sesin oluştuğu görülmektedir (Uysal, 2009:30)
- w. Sözcük birleşmesi sırasında iki ünlünün yan yana gelip bunlardan birinin düşme eğilimi gösterdiği durumlarda bu sesin ortaya çıktığı anlaşılmaktadır.
- x. Özellikle /y/, /c/, /ç/, /ş/ sesleri ile ön damak /g/, /k/ ünsüzleri, ön avurt akıcı /l/ sesi ve akıcı /r/ sesinin yanında bu ünlü oluşmaktadır. Yine bu belirttiğimiz seslerin etkisiyle alıntı kelimelerde de bu değişim tespit edilmektedir. Yapılan taramalar sonucunda [á] ünlüsü sistemli bir şekilde /y/ ünsüzünün önlüleştirici tesiriyle ortaya çıkmıştır (Silahşör, 2011:16)
- y. Bu kullanım genelde geniş zaman hikaye birleşik çekiminde görülmektedir (Özden, 2009:32)
- z. Geniş zamanın birleşik çekimlerinde 3. Çokluk şahıs ekindeki “a” ünlüsünün darlaşmasıyla ortaya çıkan kullanımdır (Özden, 2009:33)
- aa. Dudak ünsüzü /m/’nin tesiri ile orta çıkar (Doğan, 2012:31)

3.1.1.3. Harita

Harita 1: [á] değişeni

3.1.1.4.Örnekler

devletinán I-10, vermán I-127, dinnámamişler I-128, sámenne “seğmenine” XLII-27, taná XXXVI-109 *Adana/Saimbeyli*

áhT “akit” 1-18 hásen “hasan” IX-56 dáKKe “dakika” II-67 háSTe “hasta” IV-49
Adıyaman/Kahta

oyalı 1-6, ásgerdēkene 3-9, boyácılıK 21-9, buráye 43-50, oriyá 15-61
Afyon/Başmakçı

yaşayacāñ 1-37, arķadāşıñ 6-53, bedáva 6-101, áyındā 14-1, berákat 25-13
Afyon/Bayat Merk.

itdiyacını 1-10, meselâ 1-92, filân 8-16, kârın 10-12, gölây 11-75 *Afyon/Bayat Köy.*

bulâşıkçı I-I.9, olarak I-5.8, filân II-14.22, hayvâncılık II-18.12 meselâ II-2.15
Afyon/Bolvadin

dāvát 1-72, Táne 12-42, hānā 8-16, bāṇa 12-150, būdáy 4-46 *Afyon/Çay Yörük*

dázeñiz I-4.14, keşgák I-6.1 bárābār II-5.4, ğınáye I-36.6 yatiylár. (I-3.8 *Afyon/Dinar*

olcág I-1.28, sıráyla I-1.41, illáki II-18.47, parayná IV-33.27, kazmáyle I-10.31 *Afyon/Emirdağ*

dombáyları I-1.9, būġdáy I-1.105, atáš I-5.56, buráyi II-11.131, yakacáK, I-21.8 *Afyon/İscehisar*

ámin 15-222, ásgere 82-5, biráz 9-65, lirá 84-12, dámada 14-41 *Afyonkarahisar/Sandıklı*

biráz I-1.19, báña I-1.200, süleymán I-1.202, ásbap I-2.1, goláy I-5.183 *Afyon/Sultandağı*

árfe I.3.37, fasülyá I.13.61, diyárları II.15.24, filán I.6.2, ámma I.11.22 *Afyon/Şuhut*
bayráġı I-57, biráz VII-4, olarák X-71 *Afyon/Şuhut2*

báña, 31-47, ekmák 10-5, engebáli 2-7, eşşák 56-114 ġardáš 14-1, gözál 43-98 *Aksaray/Yöresi*

bacág 3-95, çábuġ 18-1, lirá 13-45, acáb 7-172, oġiyácaġ 4-12, ġáder 41-75, *Amasya/Merk.*

efándim 10-90, usulcá 1-148, sinámı 2-17, ġadár 6-70, támam 8-70 biráz 3-104, dáfe 1-127, barabár 3-3, lirá 6-84 *Amasya/Aydınca*

amá 18-205, emmá 18-174, ġorá “kokar”, ná ġadar 7-19 *Amasya/Suluova*

oríyá I-1-33 yamacá I-4-77, çámır I-6-21, amcámı I-7-8, dáha I-19-45, olmáyor II-7-16, *Ankara*

düşecán 3-81, áleşdik “bekledik” 3-16, mübārá:n 25-90, á:liynen 3-246, *Ankara/Bala*

ámma 7-7, tám 11-90, áġmed 36-2, ġádir 9-46, ántebde 44-32, ġünáhlerim 25-60, sáveş 52-21, ácep 57-18, *Ankara/Evren*

ášger 1-5, árġadaş 6-44, meydána 3-21, báráber 6-6, urdá 7-110, ortá 2-240, madályeli 2-236, yáni 12-24, háralda 6-9 *Ankara/Beypazarı*

davár 01-11, helváye 27-111, yayláya 36-08, háni 36-51, paráyi 37-27, numára 53-38 *Antalya/Elmalı*

geçán 24a-22, sabálá 24b-104, bána 32b-62, mezará 34a-49, felán 43a-19, ámmá 12a-11, dená 9b-30 *Antalya/Korkuteli*

burdáyn 1-3, urğañ 2-41, ũrássa 2-76, sáyarsañ 2-79, mahállesi 2-93, filá 7-114, áynı 15-1, zátan 15-57, tarláyı 34-106 *Antalya/Serik*

álimizde IV-7-56, árdik” IV-1-47, ásgiden IV-19-18, átdik IV-1-22. ávlendi IV-1-9, kándileri IV-19-13, nárde IV-6-85 *Balıkesir*

çalmáya 11-57, ámmá 11-140, peşimdán 17-24, istádiğine 17-49, alcáz 11-181, biráz 11-231 *Balıkesir/Gönen*

nişánnāda 1-97, yár 5-197 ziyán 6-20, herálde 10-54 normál 11-47, diyárbekire 12-42, kálp 13-19 *Bilecik*

zemanında I-A-76, olsá IV-A-94, káder IV-B-3, táne I-Á-45, gelán I-A-49, mázardaydı II-B-100 *Bingöl/Karlıova*

ábáyi IV-B-38, nerá VIII-B-89, şahsene “şahsen” I-154, háleb I-150 *Bingöl/Merk.*

beyáz 1/7 , áynı 3/37 , cemáit 9/27 ávlénde “evlerinde” 5/22 acámi 18/18 . *Bolu/Seben*

itáad 10-119, sáat 8-6, ábdes 27-62, náamaz 10-104, yatmáynen 27-102, bi dáfa 10-172 *Çankırı/Devrez Vadisi*

páramiznen 5-18, sáde 7-1, bağçáye 10-3, yáne 14-2, zámanı 14-3, páresi 14-12, kirázı 18-4, *Çankırı/Eldivan*

ná var 81-3, gánedi “kanadı” 12-3, bál 8-9, ál 8-8, dállere 35-21 *Çankırı/Şabanözü*
náydıcōk “ne yapacağız” 6-11, yiyecám 6-13, çerá etdük “çörek ettik” 6-33, oduná gidáyoruduk 16-2 *Çorum/İskilip*

insán Ay,3,111, arábıyla Kr,1,27, masráf Kr,1,32 , burdá Kr,1,57 , biráz Kr,2,85 *Denizli/Güney*

ámānetiñ A-15-19, ağáÇ A-05-39, atışmáye A-05-103, galáylanmış s-02-10, rekát T-08-4, gazállara T-06-18 *Denizli/Güneybatı*

álbise 25-20, amánatıdır 25-3, ámma 22-18, arpáyi 3-3, bárákalarda 16-3, çoráp 7-13, *Diyarbakır/Çüngüş, Çermik*

ášāmızı XIII-14, átrafina XIV-10, áyahta IX-28, áyağıya XXXII-56, áyvanlarımız XIV-1 *Diyarbakır/Merk*.

ábdes 37b-33, abazá 11b-20, açılmá 7a-9, amcá 5c-1, ará 11a-2, ğadár 5c-14 *Düzce táne Edirne*

ķárábeĜan I-8, záman IV-24, fáket I-48, ávat “evet” VI-31, ádeneye III-36 *Elazığ/Arıcak*

aĝlıyarak 196-LIV-6, vála 90-XIV-4, ácele 142-XXX-13, ádetlerini 129-XXVI-14, ecába 109-XVIII-10 *Elazığ*

kölgáya XXXIX-4, ná bilám XXIV-10, ğáli “geliyor” XXIV-10 *Elazığ/Keban, Baskil, Ağın*

annámam 1-9-1, emeriká 1-16-48, ĥaķıĝáten 3-26-3, ğáhve 7-6-5 *Erzincan*

töyh máĥ 14-013 03-163, düzmáh 14-013 03-165, aldilár 13-011 01-87 *Erzurum*

aláĝözlen 6-62, alvávi 11-4, bazán 6-58, bekár 2-113, gaynýō 3-64, gayáya 1-8, yıKamáyor 2-82 *Eskişehir/Sarıcakaya*

yáyarsın 35-17, yáylasında 3-81, dışarıda 87-1, yářda 87-32, ařřáya 92-32 *Giresun*

ásas 13-1, bárabar 7-2, daná 16-7, habár 23-8, ná 49-85, ĉálardı 57-19, ĝámi 54-37 *Gümüşhane/Torul*

dámez “deĝmez” 24/87, dál “deĝil” 37/123, dálım 18/199, dámek 33/18 *Hatay/Dört Yol*

ĝáder “kadar” 1a-15, ankárede 4e-10, ĝám 22h-3, ĝárip 1c-26 *Iğdır*

aĝářdan 15-110, birázini 15-36, cumáy 2-3, dámat 1-68, millát 2-37, cumártesi 13-15, ordáydım 15-10, *Isparta/Eğirdir*

tá V-1, mámlekeT IX-10, alĉácık XI-1, muhtác XII-19, báná XVI-22, siláh XIX-8 *Isparta/Uluborlu*

yáyma 7/7, yárdımcısı 8/12, yábanda 21/35, ĉámařırını 14/22, sáfahat 66/15 *Kahramanmaraş/Merk*.

sanatĝár II-12, gávura XI-3, baringáh LVI-69, harekátı XLIV-8, ĝarergáh L-35, zulumķár LIV-64 *Karaman/Ayrancı*

álmiyyoru 6-18, yunus emrán 15-23, sárar-mışsın 7-25, nábalım 3-60,
Karaman/Sarıveliler

çılá 128/5, ásgirdi 14/55, álektirik 14/130, ásgi 25/21, hábsi 27/28 *Kastamonu*

açárlá 14-56, orayá 40-65, çánta 17-55, zábalayın 14/8, máydonoz 24-264, hásta56-
32, şurayá40-23, bizá 16-57, *Kastamonu/Merkez*

gartán “kadar” 20-32, vátán 26-14, yeyladán 33-25, né 33-32, háp “hep” 35-26,
doğrár 81-81 *Kars*

ásger 448, biráz 195, áyahlarına 77, tárif 128, sicáh 1070, áhbaplıh 196, záhmet
822, ácaba 596, işárát 288, *Kars/Kağızman*

máhkemeye M003-27, fadimá M008-7, bázán M028-4, sálásını M049-2, biráz
M062-28, bárabar M130-20, atáš M130-69 *Karaman*

hasdáne 28-8, biráz 21-39, diyálim “değilim” 21-50, dáştirdiler 6-149
Kayseri/Develi

çekecâ:m “çekeceğim” IV-111, everecâ:m V-45, yiyecâk V-45, etâ: IV-46, yemâ:ni
X-23 *Kayseri/Gömmürge*

káz “kez” III-35, işTá LVII-2, ná gadar LXXX-2, *Kırıkkale/Karakeçili*

áma 1-31, táne 1-46, yapılmayá 11-28, biliyá 14-21 kuzulárle 4-67
Kırklareli/Babaeski

buráya 16-70, zátı 40-3, táne 47-83, bulğariyá 48-25 yáni 48-12
Kırklareli/Pınarhisar

yürá:ni III-37, dá:l “değil” XII-36, etá: “eteği” VI-6, güleşecâ:m XI-32, dá:rmene
“değirmene” XIII-6, á:sik MDD, *Kırşehir/Çiçekdağı*

gidilcá: 1-212, alivecân 2-93, bilimicák *Kütahya*

uğraşıyoz 3-30, gıymáti 3-70, yancák 4-158, burdáyiz 4-190, ámmе 11-14, amárika
11-170, faydási 5-72, *Kütahya/Simav*

demá 13-1, yimágen “yemeğin” 36-20, yimák 36-20, gidecáhsın 67-3, ánnesi 94-1
Malatya

adám, áyranı, áyşe, başká, ordá, bahçá, düzálmış ásas, *Malatya/Akçadağ*

dárende XVIII-8, yemáħ XVIII-22, bárábar IX-16, *Malatya/Akçadağ-Darende*

okumádn II-5-03-4, orá I-5-07-35, oráyá I-2-06-45, I- 13-07-24, pazártesi II-1-21-187, saklayán II-6-04-131, sırá I-8-04-303, buráyá II-1-31-115 *Manisa*

oynamáyiz 6-2, lán 6-22, táne 6-36, áláktirik 11-10, yapcán 15-14, olcák 15-17 *Manisa/Salihli*

ábda 73-79, amále 20-4, ámānet 10-48, aṅlášir 1-1, atášinen 28-141, çekimicán 32-196, dávam 51-41 *Manisa/Sarıgöl*

ákin “ekin” 78-5, álellermiş 9-82, árisını “eğrisini” 9-76, báklerik 30-35, čakmiye “çekmeye” 70-4 *Tokat/Merkez*

oráye I-14-10, ülá I-14-10, dál “değil” I-20-70, haná I-33-4 *Muğla*

ášlar dá evin öñünde IA-1-120, *Muğla/Fethiye*

içán I-5; ölecák I-25 álma II-IX; derkán III-2; hastádir I-24; álmanın II-5; çarásız II-110; hurmálárdán III-22 *Muş/Merk.*

şiká:T II-89, yuvállar I-133 arzuhálimi I-288, nevále II-29 *Niğde/Elmalı*

dá:l I-92 dámış I-22, sámen VII-23, ár XI/55, elindá II-25 *Niğde/İçmeli*

mezárlığının 4-1, itibárě “itibaren” 15-5, ná var 2-17, zindán 25-21, nāmá “naime” 13-22 *Niğde/Merk.*

áccük “azıcık” 2-9, ásás “esas” 6-27, odıyá 43-239, göláy 23-4, bırakıyálar 43-5 *Ordu*

ácuk 26-11, káat 6-19, kámál 23-31, gávur 25-26 *Ordu/Aybastı*

háyyvan 29-18, kátliam 1-107, káyalar 22-76, áski 44-15 *Rize*

kázım 73, párduso 58, ziyáreye 5, ásásán 21, yadigára-17, káse 34, helállaşcáz I-100, káāt 11, apállo 154, *Sakarya*

tekrár 10-66, háyyret 16-24, balyá 6-58, *Sakarya/Ferizli*

biráz 23-31 *Sakarya/Kaynarca*

meselá 6-26, mübárek 5-33, gávur 11-22, ne áber 12-24, çekicám 3-25, verecám 6-37, yicán “yiyeceksin” 8-20, *Samsun/Asarcık*

ári “eğri” 79-10, dánize 85-8, ákmēmi 116-7, táne 35-9, áhret 79-51 *Sivas*

bunnarıñ 1-28, pompáya 1-10, táمام 1-30, dáha 2-21, bursáyá 2-65, beşe gadár 1-2, lireyá 5-25, ávde”evde 5-53, efándi 5-31, acáb 4-82 *Sivas/Divriği*

dáğdiriyollar 1-12, ámaneti 3-10, ámma 4-178, goláy 4-181, báhtiyer 5-175, meyvá 6-110, fená 7-30 *Sivas/İlbeyli*

acámı 19a-002, alākadár 18h-003, ħasdáliK 4a-031 *Sivas/Merk.*

ekecám 1-130, dáşik “değişik” 3-8, yémámız “yemeğimiz” 1-11, getirecám 3-140, diyecáse 3-131 *Sivas/Şarkışla*

ğardáŞini 19-147, mübārāk 12-38, yeñámiyomuŞ 19-92, ğadár 13-103, gelenákler 18-13, *Sivas/Yıldızeli*

ķadar 4-10, bārabar 7-40, ħáyvanlarla 3-75, máħle 33-25, ħayatımda 10-5 *Şanlıurfa/Merk.*

gávur 6-14, meselá 6-16, lázım 6-36, dükkán 6-37, helál 13-44, evládımsın 13-49 *Tekirdağ/Saray*

müsáde 2-49, evliyá3-17, mezárı 6-16 *Tokat/Reşadiye*

sütlán 30-56, güzál 48-25, bilmám 42-50, giymá 106-22, gezár 117-9 *Trabzon/Yöresi*

siftáħ 1-11, dámadumun 2-16, grám 3-60, çanázeyi 5-2, Táne 5-26, sáfár 6-69, erkáğun 2-50, rāmát 3-119 *Trabzon/Ağzı*

şárttar “şartlar” 1-18, herálda 1-1, záman 1-45, işdá 25-228, áli “alıyor” 4-81 *Van/Kuzey Havzası*

ádet 36-81, ğáni ğáni 1-44, áyer 1-79, gázáp 25-9, hásbihal 1-68, ádetá 4-62, gázal 11-144, ásayış 24-120 *Van/Merkez*

táمام 2c-46, acál 3b-6, ámaned 4a-14, dünyáya 5a-27, *Yozgat*

yemáK 7-374, bāñzemez 7-91, öñdá: 1-4 *Yozgat/Boğazlıyan*

dálmiş “değilmiş” 6-16, dāşTi “değişti” 10-5, ekmá 7-25, inám “ineğim” 16-25 *Yozgat/Çandır*

dál “değil” 1-6, eK’má “ekmeği” 7-3, eş’şānen “eşekilen”, ğobánece “göbeğinece” ötáne “ötekine”, yémá “yemeği” 20-3 *Yozgat/Çayıralan*

fálan 8-42, dāvācı 4-100 qadár 12-27, sabahá 12-27, qalá 10-96, táPdili “tebdili” 16-145, áfendime 5-2, álma 10-383, *Yozgat/Sorgun*
ámá 27-4, odáye 25-15, zámān 19-60, isá “ise” 21-2, başımá 12-1, fálán 5-58
Zonguldak

3.1.2. [v] değişeni

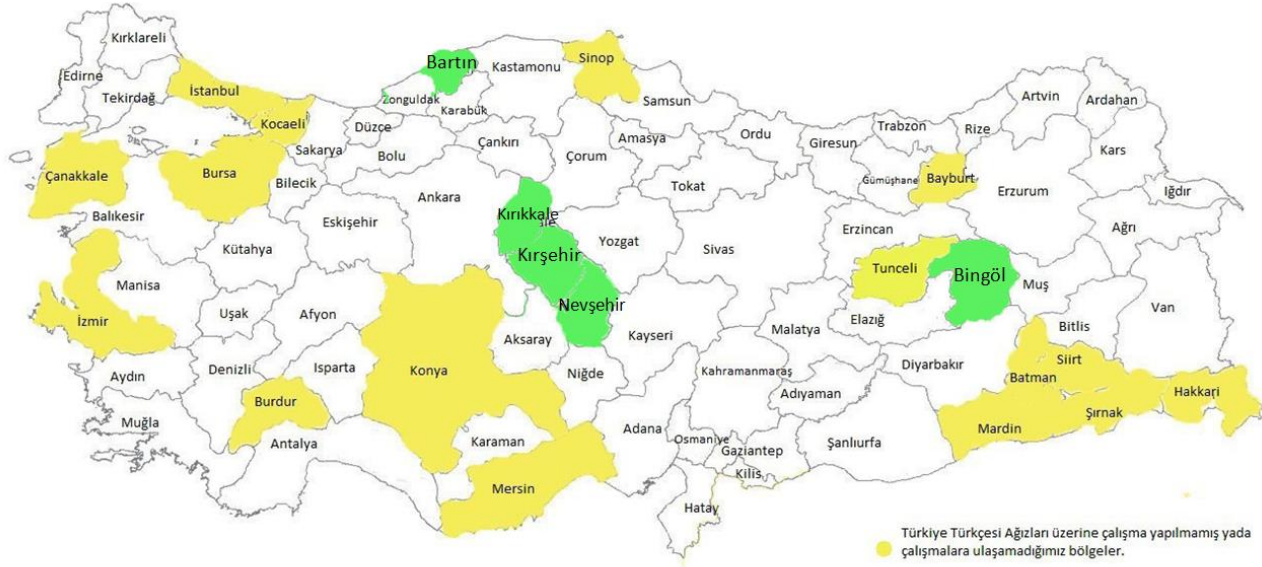
3.1.2.1.Tanım

Yanlarındaki seslerin ya da konuşan kimselerin konuşma özelliklerine bağlı etkiler altında oluşmuş bulunan ve boğumlanma niteliği bakımından duruluğunu kaybetmiş bulanık bir /a/ türüdür (Günşen, 2000:17).

3.1.2.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Hal kipi eki –yor’un yanında düzleşmiş şekillerinde görülen ve berrak normal a’ya yaklaşılamamış olan bulanık bir a türüdür. /o/>/a/ düzleşmesi ile oluşmuştur (Korkmaz, 1994:9).
- b. Yanlarındaki seslerin veya konuşanların konuşma özelliklerinin meydana getirdikleri etkiler sebebiyle oluşur (Karaman, 1997:15).

3.1.2.3.Harita

Harita 2: [v] değişeni

3.1.2.4.Örnekler

gidiye, içiriye *Bartın*

vellayi sen encah II-C-26, dëvara III-24, meğaraya I-A-71, ağleya III-31
Bingöl/Karlıova

rempaya XCVIII-28 *Kırkkale/Karakeçili*

angareya “ankaraya” XXVIII-30, gonye’ya XXVIII-30 *Kırşehir/Çiçekdağı*

gonyeya II-7, veyed “veyahut” II-46, bārerah LVIII-21 *Kırşehir*

burde 17-1, parelarını 63-38 *Nevşehir*

3.1.3. [â] değişeni

3.1.3.1.Tanım

Yabancı asıllı kelimelerde rastlanan ince bir ünlüdür (Erten 2011:3).

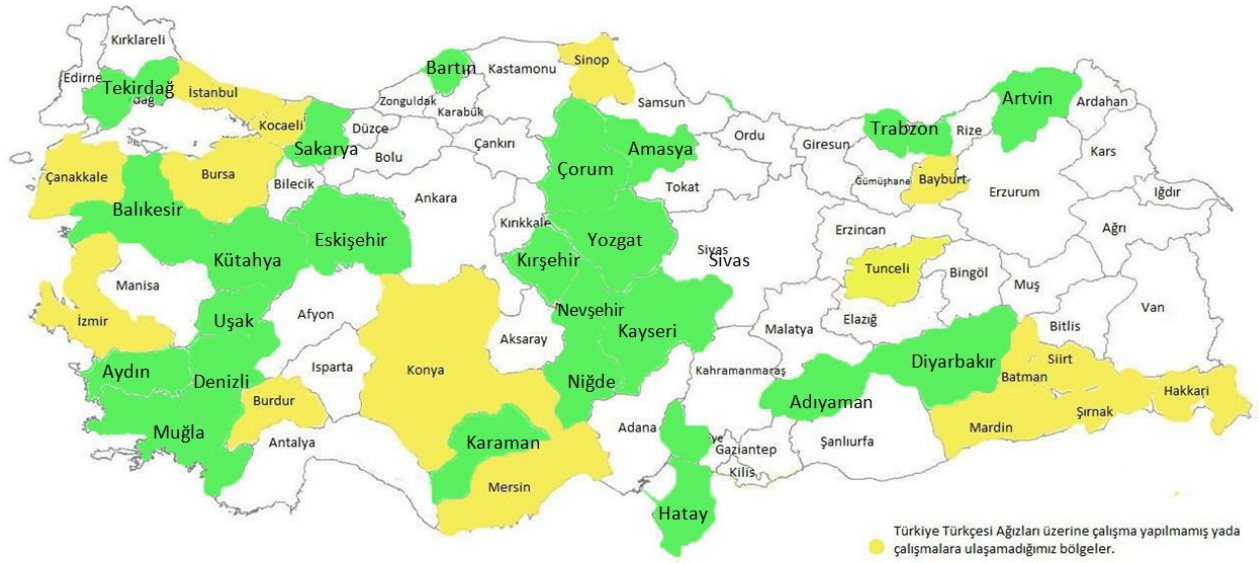
3.1.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Türkçe kelimelerde /ğ/ ünsüzünün düşmesine bağlı hece kaynaşmaları sonucunda oluşan ve genellikle uzun şekline rastlanan /a/ ünlüsü oluşurken, düşen /ğ/ ünsüzünün iki yanında bulunan ince ünlüler birleşip yarı ince tek bir uzun ünlü oluşturur oluşan bu sesin yanında bulunan ve biri önce diğeri arkada olmak üzere iki çıkış noktası bulunur (Korkmaz, 1994:31).
- b. Bu ünlü türü Türkçe kelimelerde bazı ünsüzlerin hece kaynaşması sonucu kendi etkilerini geride kalan ünlülere bindirmeleriyle ortaya çıkmıştır (Tekin, 1994:13).
- c. Yabancı asıllı kelimelerde /k/, /g/, /l/ gibi ön damak ve dişeti bölgelerinde boğumlanan ünsüzlerle hece kurmuş olan iç ve gensez halinde görülür (Karaman, 1997:15).
- d. Metinde daha çok /k/'den sonra görülmektedir (Gül, 1993:XXVI).
- e. Bazı ünsüzlerin ses ve hece kaynaşmaları ile eriyip kaybolmaları durumunda da kendi etkilerini geride kalan ünlülere bildirmeleriyle /â/ ünlüsünün ortaya çıktığı örneklerde vardır (Elgün, 1993:64).
- f. /ğ/, /k/, /k/ ünsüzlerinin bazende /a/, /ı/ ünlülerinin eriyip kaynaşması sonucu ortaya çıktığı görülür (Doğan, 1991:10).
- g. İki kelimenin birleşmesi esnasında ya da kendinden önceki ünlüye benzemesi ile oluşmuştur (Guvci, 2004:9,10).
- h. Bölge ağızlarında örneği görülmeyen bu ünlü türü genellikle bölgemiz ağızlarında yaşayan Arapça ve Farsça kelimelerde genellikle /k/ ve palatel /l/ ünsüzleri yanında görülür (Korkmazlar, 1991:12).
- i. Türkçeye özellikle Arapça ve Farsçadan girmiş kelimelerde ve bazı ünsüzlerin hece kaynaşması yoluyla eriyip kaybolmaları durumunda kendi etkilerini geride kalan ünlülere bindirmeleri durumudur (Ekinci, 1993:23).
- j. Tek bir örnekte ikiz ünlülerden birinin düşmesi sonunda ortaya çıkmış şekline de rastlanmıştır (Ekinci, 1993:24).
- k. Daha çok kalınlık-incelik uyumunun işletilmesi sırasında karşılaştığımız bu ses, bölge ağızlarında bazı sözcüklerde bu

durumun aksine uyumu bozacak şekilde kullanılmaktadır (Uysal, 2009:30).

1. Ses düşmesi ve bazı ünsüzlerin yanındaki ünlüleri inceltme özelliğine sahip olmalarından ortaya çıkan bir durumdur (Haşimi, 2001:7).

3.1.3.3. Harita

Harita 3: [â] değişeni

3.1.3.4. Örnekler

dükkâna XXII-3 kâhta LVII-41 bekâr LXIX-24 kâğıd LII-35 *Adıyaman/Kahta*,
Gerger, Samsat

aleyiselâlama 4-449, dââ 1-4, deynâ 22-215, gâvulları “gavurları” 4-176, ilânîñ
“leğenin” 1-24 *Amasya/Suluova*

felân I-81, gelân I-19, zâman I-1, kâmer I-34 *Artvin/Ardanuç*

gâldi 2-105, nâyâ 4-135, nâreya 4-130 gâtursın 5-165, sân 2-105, *Artvin/Şavşat*

gâlmış 4-2, gâtürem 4-9, gâlin 1-18, gâtursa 9-5, gâlu gâlmaz “gelir gelmez” 9-8,
Artvin/Uşhum

ilâzım 3-5, evlâdı 5-21, lâstikleri 6-24, ilâş 13-20, felân 59-4 *Aydın/Merk.*

meselâ 1-1, ürüzgârda 31-40, selâm 5-125, dükkânnan 11-25, selâmed 34-40
Balıkesir/Kepsut

dükkânnında, lâkırdı, hıyâl, memlekâtımıza, *Bartın*

meselâ 8-5, ilâzım 8-23, evelâ 10-47, filân 3-129, rüzgâlleri 3-70, felânca 11-192,
Çorum/İskilip

almâyâ 8-5, sormâyâ 1-226, garşılamâyâ 1-227, normâl 22-57, burâyâ başlâcâ
“başlayacağı” 5-2, mayâlân 1-53 *Denizli/Acıpayam*

bálâya “bela” XXXIX-14, bekâr VI-1, bezirgân IV-39, celâl XLII-1, felâket VIII-
146, hekâye XIX-27 *Diyarbakır/Merk.*

alâyın 1-10, âlâman ını “ağlamaz mısın” 1-45, âşâdan III-45, pâdişân IV-1, bârlêrni
“bağlılarını” I-65, *Eskişehir*

dükgân 26-68, kâd” kağıt 22-220, hâl 37-90, bekâr 3-22, hikâ “hikâye” 22-142
Hatay/Dört Yol

kâda “kağıda” 1-22, biân “beyin” 8-197, ahlân “ahlâkın” 3-12, kâfirler 9-7, diyâl
“değil” 9-12 *Hatay/Hassa*

filân I-12, sülâle VI-5, gâvırların VIII-1, câvırın XII-5 *Karaman*

annâh 2-71, bilâl 6-22, elâziz 15-177, gâvır 6-96, lâkin 8-92 *Karaman/Sarıveliler*

meselâ I-93, bulgur pilâvı II-43 *Kayseri/Talas*

dâârmenci I-1, arkâmsüre I-2, goyarkâ:na I-10, vallâ I-11, gâdını I-3, eşşâmın I-22,
Kayseri/Akkışla

ğâri “gayri” I-186, sâbı “sahibi” VII-53, silâ “silahı” VII-10, ikrâ:m I-321, hikâye
VIII-1, berekâtı I-340 *Kayseri/Bünyan*

telâğını 5-57, cesât 26-135 *Kayseri/Gesi*

üsTümdây “üstümde ay” X-43, verân X-74 *Kayseri/İncesu*

filân 26-15, lâhzede 79-9, gâvır 73-3, teggâr 147-24 beğâllân 144-29 *Kayseri/Merk.*

sülâle I-9, nikâh 1-5, namâz II-9, hikâye IV-1, ilâzım XVI-1 *Kayseri/Yeşilhisar*

ğuvây inen I-48, erkân “erkeğin” XXIV-48, dâ:vet ideller VIII-15 felân I-59,
sanatkâr V-86 *Kırşehir*

zenaatkâr XXVIII-28, filân XXX-5 *Kırşehir/Çiçekdağı*

kütûâ 16-12, çikilcecâmîş 18-167, beşikdâ: 15-19 sânei 45-4, tâne “tenha” 45-24, tâhsilder 42-43, *Kırşehir/Kaman*

bekârmîş 39-20, fâkirliğ 52-1, imkânları 63-12, kâğıd 22-9, kâhyalar 21-4, küffârları 34-12 *Kilis/Merk*.

meselâ 1-1, jilâtin 1-40, pilâv 1-150, silâh 2-30, felân 2-46, galâyeci 2-55 *Kütahya*
tükkân Sf 128 *Kütahya/Altıntaş*

pilâv 5-2, kâzımoğullâ 10-24, kâmili 7-106, sülâlesi 13-66, âdeti 6-28, gâliba 17-18 *Kütahya/Aslanapa*

cândırmaydık 6-6, kâdı “kağıdı” 12-82, hâşeş “haşhaş” 22-10, imtânsız “imtihansız” 12-74, işcâklıya “sıcaklıkla” 13-150 *Kütahya/Domaniç*

ûna sorcâksin 4-9, ağâclē 6-26, , tâne8-1, olmâyen8-3, arkâdeş 16-15, pilâv 14-9, kolây 6-26 *Kütahya/Emet*

inkâr 7-83 evlâda 14-36, illâki 1-74, kâğıda 6-32, belâ 94-18 *Kütahya/Gediz*

kâat “kağıt” 3-111, kâmâl 14-218, 9-36, normâl 3-123, kâzım 13-69, imkânı 6-66, cemâl 9-24 *Kütahya/Simav*

erkânı 7-57, çırēlâ 9-80 çıra ile, yâd ederiz 10-2, ētiyâcıl 1-19 “ ihtiyacı, hâlâ 11-30, lâvarda 14-6 *Kütahya/Tavşanlı*

ğarşılâşen IV-10, ufâcık IV-12, dolâşTilē IV-13, topallâye _ batisam “topallıyorsam” IV-14 *Muğla/Ula*

gezgâh 35-25, ilâş “ilaç” 39-1, ölüzgâr 58-17 felân *Nevşehir*

dâ:rmen “değirmen” XXII-36, bolâ “bölüğe” VIII-12, nâ:pim XXXVIII-50 dâ:l XXXVIII-70 *Nevşehir/Ürgüp*

meselâ: VI-3, mekân VI-27, yâni VII-51, bidâ XIII-30, pilâv XI-74 *Niğde/İçmeli*

arzu hâlimi I-288, nevâle II-29 *Niğde/İçmeli*

lâyık. **1-49** kâtiP **3.C.12**, silâhı 9.c.32, fēvkalâ **1-36**, âlâ 2.a-26. *Osmaniye/Kadirli*

kâzım 73, pârduso 58, ziyâreye 5, âsâsân 21, yadigâra 17, kâse 34, apâllo 154, *Sakarya*

gâvur 6-14, meselâ 6-16, lâzım 6-36, dükkân 6-37, helâl 13-44, evlâdımsın 13-49,
Tekirdağ/Saray

kâzım paşa II-10, evlâdını X-40, pilâv XXXX-25, felâncı XVI-1, yizgâri “rüzgari”
XXV-10, kâhyası XVIII-35 *Trabzon/Yöresi*

evelâ VIII-1, filân VIII-9, felân XV-101, kemâle XI-24, habâr XII-12, ezân VII-6
Uşak/Sivaslı

âli 5c-27, memmedâli 5e-1, bâzıları 12c-3, mârifedli 15a-107 *Yozgat*

dâl “değil” 1-6, eK’mâ “ekmeği” 7-3, eş’şânen “eşekilen” göbânece “göbeğinece”
ötâne “ötekine”, yémâ “yemeği” 20-3 *Yozgat/Çayıralan*

neşâal ettin”ne şekil XIII-35, erkâ:da “erkeğide” XII-18, *Yozgat/Yerköy*

3.1.4. [‘a] değişeni

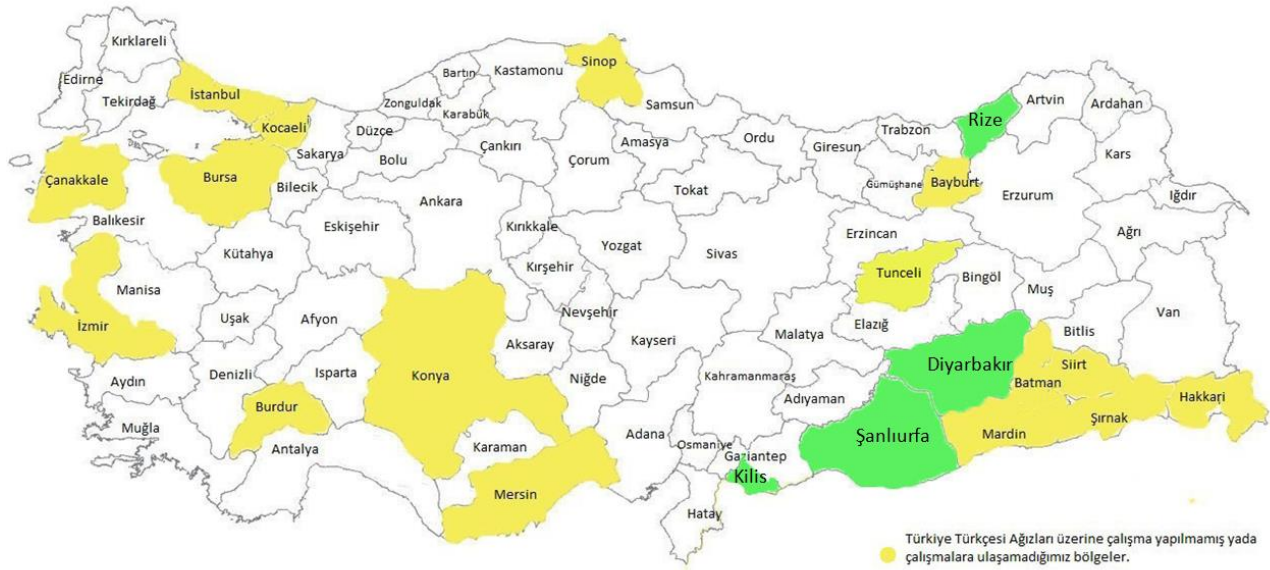
3.1.4.1.Tanım

Ses niteliği bakımından Arapçadaki gırtlak kapanma fonemi () “ayın”a benzeyen ve bölgemizde bazı Arapça kelimelerin söylenişi sırasında ortaya çıkar (Günay 2003:42) Kısmen de Arapça tesiriyle bazı Türkçe kelimelerde görülür (Erten 2011:3).

3.1.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Bu ünlünün yaygınlık kazanmasından dolayı bazen /a/ ünlülerinin yanında yanlış kullanma sonucu ayın ünsüzünün ortaya çıktığı görülür (Özçelik, 1997:15)
- Bu sesi tespit ettiğimiz konuşmacı din eğitimi gördüğünü belirtmiştir (Günay 2003:42).

3.1.4.3. Harita

Harita 4: [á] değişeni

3.1.4.4.Örnekler

‘adât 2-15, ‘akli 4-31, ‘adil beg 10-8, ma‘lumat 12-12, cüm‘a 6-20
Diyarbakır/Çüngüş-Çermik

‘abdılqadır XXXII-75, ‘acayip III-79, ‘acele L-29, ‘âciz XXXIX-10, ‘âdet XXV-24, *Diyarbakır/Merkez*

‘acarlılar 23-12, ‘acebe 6-20, ‘aded 71-12, ‘afara 36-13, ‘acemlig 14-13, ‘adil 25-20, b’azen 17-10 *Kilis/Merkez Köyleri*

mē'arebede 33-4, a'zap 33-158 *Rize/İli*

‘ayıt “ait” 27-10, d‘ava 27-15, ‘acızdım 4-5, ‘ayıb 4-20, t‘amir 1-25, ‘abdılla 11-15
Şanlıurfa/Merkez

3.1.5. [â] değişeni

3.1.5.1.Tanım

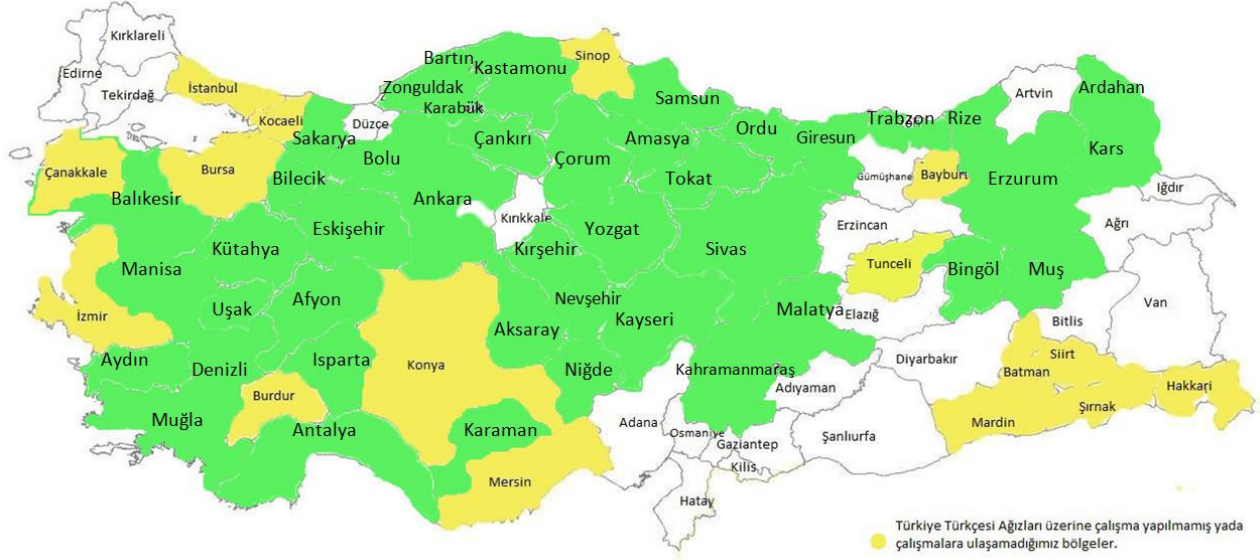
Boğumlanma noktası /a/ ile /ɪ/ arasında olan yarı geniş, kalın ve düz bir ünlüdür.

3.1.5.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Daralma /l/ ve /y/ ünsüzlerinin tesiriyle oluşmaktadır (Acar, 2012:24)
- b. İç ve son seste /y/'den sonra gelen /a/'lardan bazıları [â]’ya dönüşmüştür (Yıldırım, 1999:39)
- c. Değişme daha çok inceltme daraltma özelliğine sahip ünsüzlerin /c/, /ç/, /l/, /s/, /ş/, /y/, /z/ etkisiyledir (Demir 2009:142).
- d. Açık hecelerin son sesindeki /a/ ünlüleri /a/ şeklinde duyulmaktadır (Yapıcı, 2013:30).
- e. Bölgemizde görülen â ünlüsü de yanındaki ünlüler üzerinde daraltma etkisi gösteren ünsüzlerle –özellikle- /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisi ile ya da kendisinden önceki veya sonraki hecelerin dar ünlülerin etkisi ile oluşmuştur (Tekin, 1994:14).
- f. Yanındaki ünlüler üzerinde, daralma etkisi gösteren, kendisinden önceki yada sonraki hecelerdeki dar ünlülerin etkisiyle oluşmuş yarı-açık düz bir orta ünlüdür (Elgün, 1993:64).
- g. Kendisinden sonraki /y/ ünsüzünün darlaştırma fonksiyonu ile ortaya çıkmıştır (Doğan, 1991:11).
- h. /y/ sesinin darlaştırıcı etkisiyle meydana gelir (Ünal, 1987:3).
- i. /y/, /ş/ gibi bazı ünsüzlerin /a/ sesini daraltmasıyla veya önceki ya da sonraki hecelerin dar ünlülerinin etkisiyle oluşmuştur (Altındış, 2004:13).
- j. Yanlarındaki ünlüler üzerinde daraltma etkisi gösteren ünsüzlerle, kendisinden önceki veya sonraki hecelerin dar ünlülerinin etkisi başlıca etkindir (Ekinci, 1993:24).
- k. Orta hecede bulunan /a/ ünlüsünün daralma eğilimi göstermesi sonucunda oluşan bu ünlü yöre ağızlarında sıkça görülmektedir (Uysal, 2009:31).
- l. Bu ünlü, dilimize Arapçadan giren ve orta hecede ünlü türemesi olayı görülen bir sözcükte daha görülmektedir (Uysal, 2009:32).
- m. Genellikle aynı veya komşu kelimedeki ünlülere benzeşme, daraltıcı ünsüzlerin etkisi veya orta hece vurgusunun düşük olması gibi sebeplerle oluşmuştur (Kanaç, 2010:179).

- n. Bazı sesler ve /y/ sesinin tesiriyle, bazı eklerdeki /a/ sesinin [â] sesine dönüştüğü görülür (İşcanoğlu, 2007:12)
- o. Orta hecelerin darlaşma eğiliminin görülmesi sonucunda [â] görülmektedir (Tok, 2002:19)

3.1.5.3.Harita

Harita 5: [â] değişeni

3.1.5.4.Örnekler

galıbdâ 1-3, dağadırlar 7-25, candârma 12-30, çıkıvârı 9-26, *Afyon/Başmakçı*

arâya 6-12, vurâcak 6-13, ğurtarâcaz 6-30, safrâ 7-7, baklavâ 15-37 *Afyon/Bayat Merk.*

oğulâ 5-11, ârpâ 6-12, am mâ 7-41, ğarâ 15-24, buryâ 20-55 *Afyon/Bayat Köy.*

arkâdaşlarım 1-173, çarılâ 2-236, akrâba 3-33, yapmâya 2-272, candârma 9-151 *Afyon/Çay Yörük*

hocâ I-19.26 orta I-24.11 burâya II-23.32 burâya II-29.24 *Afyon/Bolvadin*

alarâh I-29. 8, yakmâya II-22.2 burâya I-34.16 , oğumâya II-27.6 ğârdâşlânı II-29.22 *Afyon/Dinar*

ârazi I-1.118, oynanırdı I-7.45, başläyi I-9.27, başkä I-12.10, karâbâdan V-46.30
Afyon/Emirdağ

yapmâyâlim I-2.9, tanımâyân II-19.26, orâya II-11.62, burâya II-12.21,
sıvâyıveriS II-15.43 *Afyon/İscehisar*

bazläma 62-9, alâcaş 14-27, canâvar 8-127, yayläya 1-15, tarâna 76-23
Afyon/Sandıklı

manisâya II-18.56, yapmâya III-19.72, galmâycan III-22.25, tarläyi III-24.60,
gasâya III-24.29 *Afyon/Sultandağı*

barâşdan I.7.6, dayanâklı I.8.8, yapârız I.17.37, yapâyos. II.26.51 , soñrâdan II.7.74
Afyon/Şuhut

akrâba I-68, arķâdaş X-86, bakläva I-75 *Afyon/Şuhut2*

ğâvğaya 3/85 , ğaynânaya 50/36, ğaynâtmiya 26/1, varıyârdım 2 2/114 *Aksaray*
amasyâya 6-81, yapâyım 10-11, sarmâya 3-36, yapmâyoruz 8-162, olâsañ 1-305
Amasya/Aydınca

ourda 1/55, zâman 2/89, bâı 3/113, danışıâ 4/22, ğoupardıysâ 4/42, maḥsâT 5/132,
anacâaz 54/39. *Amasya/Merk.*

aâç 22-199, daâ 15-258, sönâ 1-35 *Amasya/Suluova*

yâparız II/59-9 , arabâyı ıı/60-6 yabâynan III/107-44 orâlarda I/18-69 ğızımızâ I/4-
34 *Ankara*

olıyâr 2/231, yâlan 3/121 zâtén 32/2 diyâ 8/11, zamânnârda 31/14
Ankara/Beypazarı

torbâya 2-2, orta 3-78, palasğâynan 8-46, annıyâcaḥ 30-26, ğaynânam 38-1
Ankara/Evren

olannarâ 01.20, başķaları 13.07. *Antalya/Elmalı*

habâr 1/11, ķamârâyâ 3/36, zâtân 5/116, hatçâda 12/118, dâvamlı 16/98, amcâm
38/54, haftâ 44/22 *Antalya/Serik*

būdâyķan II-9-10, buvasâ “babası” I-A-15-127, çarşambâyı I-A-20-6, ķasâ I-A-11-
97, yaklâşdı I-A-3-48 *Aydın*

dağğa 8-38, havtâ 8-53, sōrâ 9-2, yukâ “yufka” 8-28, çorbâ 14-18 *Aydın/Merk.*

ankarâya 13-109, gādâ “kadar” 6-84, o zâman 8-113, arâba 19-117, çalmâya 11-226 *Balıkesir/Göner*

ğādâ 2-40, tarâna 5-95, çalmâsını 2-80 *Balıkesir/Kepsut*

susâya I.1.73 ğıramâfon II.1.242, torbalâyacîķ II.3.132, dağâllar “takarlar” II.5.119. *Balıkesir*

yapârdık 47-62, dağârdık 48-102, bağârdı 61-2, oynârdıkm 47-36, gazârdık 47-61 *Bilecik*

bırâbar VIII-A-12, cebrâyil III-B-90, tâhsil II-B-1, mısâla “mesela” IX-B-27, fâķat II-A-23 *Bingöl/Merk.*

âaşdan 1-10, kınâya 1-104, sayâllâ 2-19, hayvannâra 2-22, yâımı “yağımı” 23-40 *Bolu/Seben*

bağçâya 1-7, burâya 6-5 , sânatÇılar 18-2 , hoPlâyan 29-15 , başķa 37-19, tarlâya 49-3 *Çankırı/Eldivan*

yarmâya 1-45, yaylâya 3-3, arabâya 10-6, toplamâya 20-26, *Çankırı/Devrez Vadisi*

bâçâyuz “bahçe” 1-68, ayakğabımıza 1-171, arğadaşım 18-1, bağıdamadık 13-43 *Çorum/İskilip*

ķarâhan I-25, sırâda 16-29, parâ 21-211, mayâyılan “mayayla” 1-53, başlâyo 21-243, *Denizli/Acıpayam*

ârabâlâ Mrk-1,2-16, bâbâdağdâ Mrk-1,21-23, tâlâlarımız Ah-2,54-17, burâya Oğz-1,144-2, aņķaridâ Dem-2,79-17, *Denizli/Babadağ*

ğâda Çm,1,100, ğocâya Kr,3,11, hocâ Kr,2,158, olâraķ *Denizli/Güney*

bağlısâlâ A.01.3, kebâbâ A.02.100, başınâ A.05.39, bulmâyan A.02-19, ancâ A.22.16, arâ B.02.6, haķķınâ “hakkımı” B.02.81 *Denizli/Güneybatı*

evât 02-019 01-50, evâl “evvel” 03-000 01-15, fağât 08-047 01-13, evlânana “evlenenen” 02-019 01-28 *Erzurum*

adâsı 9-58, almâya 9-3, arKâdaş 10-140, gaynâta 7-33, gızarmâya 9-28, musdâva 3-8, odâya 10-65, *Eskişehir/Sarıcakaya*

annâmiş II-10, sâba X-70, balâmiş III-60, *Eskişehir*

yaylâya 65-4, burâya 66-20, olmâyannar 73-44, urâya 73-65 *Giresun*

akrâbasına 10-38, burâya 15-41, yaylâ 32-7, ğonyâya 16-33, *Isparta/Eğirdir*

zâman XXI- 7. *Isparta/Uluborlu*

anĝâraya 47/7, arĝâsından 62/9, zâman 67/58. ĝârâ 32/33, hayârlisini 63/37
Kahramanmaraş/Merk.

dahâ “daha” M007-65, adamâ “adamı” M009-71, mâni olmâcaĝ “mani olmayacak”
M050-51, nârâyacaĝ “ne arayacak” *Karaman*

orâya II-27, aĝrâbayı III-8, ħorbâyı IV-37, masırâyı VI-310 *Karaman*

hardâydın 82-166, oĝurayan 84-100, almâyı 91-22 *Kars*

parâyı 755, vurmâyanın 423 tutmâya 426, uyumâya 442, aĝlamâya 443,
Kars/Kaĝızman

bâlâyos 3-142, bulâmaĝ 4-120, ĝoccâman 4-93, pâtasa “patates” 4-112, sızlâya 3-
155, adamlarâ 4-135, *Kastamonu/Merk.*

olâcaĝ “12/8, bâlâyala “baĝlıyorlar” 34/113, salâncaĝ 42/56, yıĝyon “yıkıyorum”
6/19 *Kastamonu*

ĝâdın I-33, ocâĝâ II-6, oĝlân IV-5, ilâzım IV-5 *Kayseri/Akkışla*

oynâyan I-253, ortâya I-390 *Kayseri/Bünyan*

doldurmâya 21-66, almâya 12-14, bahriyatını 14-5, *Kayseri/Develi*

yânı 12-36, gocâ 17-27 *Kayseri/Gesi*

almâya II-7, yıĝanmâya IV-27, *Kayseri/Gömürgen*

ilacây “ilacı ay” II-114, âlasânĝ “aĝlasan” IV-33, ĝozalâ “kozalı” IV-41
Kayseri/İncesu

âz 85-22, kirâya 91-17, âcılıĝ 67-13, âcıcılıĝ 89-5, *Kayseri/Merk.*

ammâ I-159, sorâlara I-12, *Kayseri/Talas*

golânıynan “kolanıyla” XI-30, ortâya IX-65, vâırdı I-2, yârın I-22
Kayseri/Yeşilhisar

parâya gâydım XX-37, arabâya atar XXXVI-33, bulaşıl yihâyan LXVII-53
Kırşehir

marâya “mağaraya” 1-24, orâya 12-18, ġarâye “karaya” 12-75, almanyâya 14-18,
Kırşehir/Kaman

bi haftâ 1-8, amâ 1-12, çamâşır 1-37, alâġor “alılıkoyar” 1-70, hanâ 2-133, *Kütahya*
allahân VIII-4, ġanâ XXIV-29, anaġârada XXV-25, arKâdeşleri XXXII-6,
araştırmâ XXXIII-14 *Kütahya/Altıntaş*

ârġâdeş 6-114 *Kütahya/Domaniç*

âġâdeşidir “arkadaşdır” 11-16, yaPrânâ “yapraġını” 6-129, ġafâya 7-38, adamâ
7-94, ġuşlarâ 4-222, bûlâmaz 2-29 *Kütahya/Simav*

şâvk 1-43, âva1-44, belġâd 1-51, çorbâ 1-50, âşıl-51, bi hâvta 4-3
Kütahya/Tavşanlı

arâya 19-50, ġınâya 31-2, parâyı 141-25 *Malatya*

aynâya, durmâya, duruvâya, getirmâya, fukarâya, orâya *Malatya/Akçadaġ*

yaylâda XV-40, *Malatya/Akçadaġ, Darende*

sigarâ II-1 21-179 kınâ II-1 25-10, fazlâ II-1 13-28, 24-82 parâ II-1 02-9 *Manisa*
çapâyâ 3-a-79, orâya 3-b-3, yâġ 20-b-20 *Manisa/Alaşehir*

gabâ III-2,108, I-1,16 yanına II-1,1 âkrâba I-2,17 baklavâ VII-5,293
Manisa/Merkez Kuzeybatı

ķınâ 12-26, ķısâ 12-27, postâķı 12-40, burâya 17-18, havâ 17-21 *Manisa/Salihli*

akrâbâm 69-75, başġâ 4-32, ķınâ 54-40 yalâņız “yalnız”57-129, yaylâyâ 62-13,
Manisa/Sarıġöl

hasdâlaşdı I-1-19, arġâlarından I-3-31, ġınâ I-4-22 *Muġla*

sarâyana XIV-37, aġâşlâ *Muġla/Ula*

olasân LVIII-2; bacİsİyâm II-11; baġlarâm XX-8; kaçaram X-11; almişâm IV-51
Muş/Merk.

ġâz 40-15, tarâna 29-62, arabâya 29-62 *Nevşehir*

almâyan III-22, arabâya V-195, arâcân VII-66, aṅgarâya IX-5 *Niğde/Elmalı*

ortâya I-77, sulâyan 140, hocâya II-76, ortâ yâtiriyon XVIII-15 haftâya XXI-17 *Niğde/İçmeli*

ğoyâcân 6-34, aḥrâbânın 15-39, aḡlâyâcak 4-49, orâya 23-2 ġarışdırâcân 6-36, *Niğde/Merk.*

alâcaḡsın 6-26, asâcaḡsın 12-13, açılâcak 49-156, sorâcak 49-202 *Ordu*

yapıyâ 19-14, ġalıyâ 19-21, urdâydı 14-35, *Ordu/Aybastı*

portakâl 2-174, ankarâya 41-23, tânas tâpiye “tınaz tepeye” 41-53 *Rize*

nassı tanıma, bastonını *Rize/Hemşin*

yapâcâz I-3, bu ġâdâ I-31, yapâcaṅ II-45, çalışâyoz 44, buradâyken II-36, *Sakarya*

yanlâna “yanlarına” 18-25 *Sakarya/Kaynarca*

biliyân 14-111, çıḡamıyâm “çıkamıyorum” 17-7, yâbduruyolardı” 14-167, yâḡdı 15-8, yâv 25-6 *Samsun/Asarcık*

parâyı 1-50, malatâda 2-13, gardâş 4-42, bırâyâ 4-51, arabâya 2-86, olâcaḡ 11-119 *Sivas/Divriği*

burâya 6-248, aḥrâbâ 16-8, buncaâz 15-23, odâya 3-4, batıncâ 6-89, orâya 11-28 *Sivas/Yıldızeli*

çıkardâcak 41-3, durulâcak 48-17, olâcak 3-20, satâcaḡ 69-10, yatâlcak 48-16 *Tokat*

dolânarah” dolanarak MDD, kolânya MDD, *Tokat/Reşadiye*

yıkâcaḡsın 9-44, başlâyacaḡsın 19-23, alâcaḡ 144-155, purâya “buraya” 87-2, başlâyalım 138-23 *Trabzon/Yöresi*

çandârma “jandarma” 6-14, alâcaḡsın 16-23, yapraâni 22-96 *Trabzon/Ağzı*

dakâcaklar “takacaklar” XXXX-5 *Trabzon*

arkâdecin I-29-30, sarâcak I-2-88 *Uşak*

yavâş yavâş XII-74, kaçâ gücün yetiyōsa XIV-216, aṅnayân XVII-7, almâyōlâ XII-39 *Uşak/Sivaslı*

aâç, daâ, ġâz “kız” MDD *Yozgat/Çayıralan*

oraya 16-60, arhaya22-265, allahan22-172. *Yozgat/Sorgun*

ali â: "ali ağa" XVI-1, aar "ağır" XVI-1, avlamâa "avlamaya", VII-21, *Yozgat/Yerköy*

galâ:cak 1-90, sörâcivazım 7-2, olâcak 7-24, yapâ:cağ 29-20, *Zonguldak*

3.1.6. [ä] değişeni

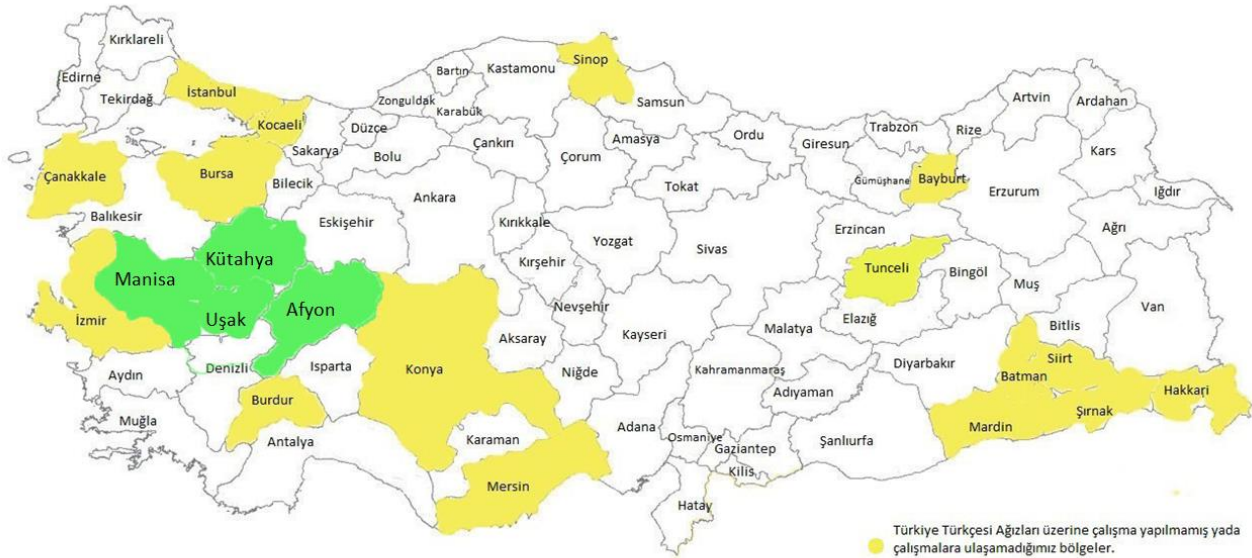
3.1.6.1.Tanım

/u/'ya yaklaşan /a/ sesidir (Gülsevin 2001:13).

3.1.6.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Yuvarlak ünlü olan o ünlüsü kendinden sonra gelen a ünlüsünü gerileyici benzeşme etkisiyle yuvarlaklaştırarak u ünlüsüne benzettir (Gülensoy, 1988:15).

3.1.6.3.Harita

Harita 6: [ä] değişeni

3.1.6.4.Örnekler

dâ 1-2, gâdar 6-5, numâra 8-33, zâman 11-77, orâya 41-120 *Afyon/Başmakçı*
bâbamdan 1.91, olâcâ. 7.41, vâlâyaşam 10.55, vâlâyüz 10.58, afiyanuñ 11.131
Afyon/Bayat Köy.
bâbası I-2.70 baqlâwa I-2.107 bâbalarının I-32.22 *Afyon/Bolvadin*
ğayınbâba 1-129, yâv 1-246, kıyalar 1-169 *Afyon/Çay Yörük*
nâmura 8-33, orâya 41-120, zâman 11-77 *Afyon/Dazkırı*
zâman II-22.10 duyuşumuzâg, II-64.1 o zâmane II-64.42 *Afyon/Dinar*
gâdarı”kadarı IV-33.13 gucânaV-39.11 *Afyon/Emirdağ*
bozuluncâ II-7.72 hiç ılmâssâ. II-15.39 *Afyon/İscehisar*
burâya, orâya. I-1.5, ondân sonra. II-11.13, olâcaktır,II-13.28, orâya III-20.31
Afyon/Sultandağı
bâbam I.6.13, o zâman I.13.50 şurâyabu II.6.33 gâdâ “kadar” II.20.66, *Afyon/Şuhut*
ovâya 3-125, o zâman 11-161, göcâman 5-9, ânnarı 13-55, ândan14-124, âraya20-
104 göcâ 4-68 *Kütahya Simav*
bunâ II-6 01-49. burâ II-6 03-112, orlarâ II-6 02-42, ördâ II-2 02-72, yoldâ II-8 04-
53 *Manisa*
gocâña I-32-68 *Uşak*

3.1.7. [â] değişeni

3.1.7.1.Tanım

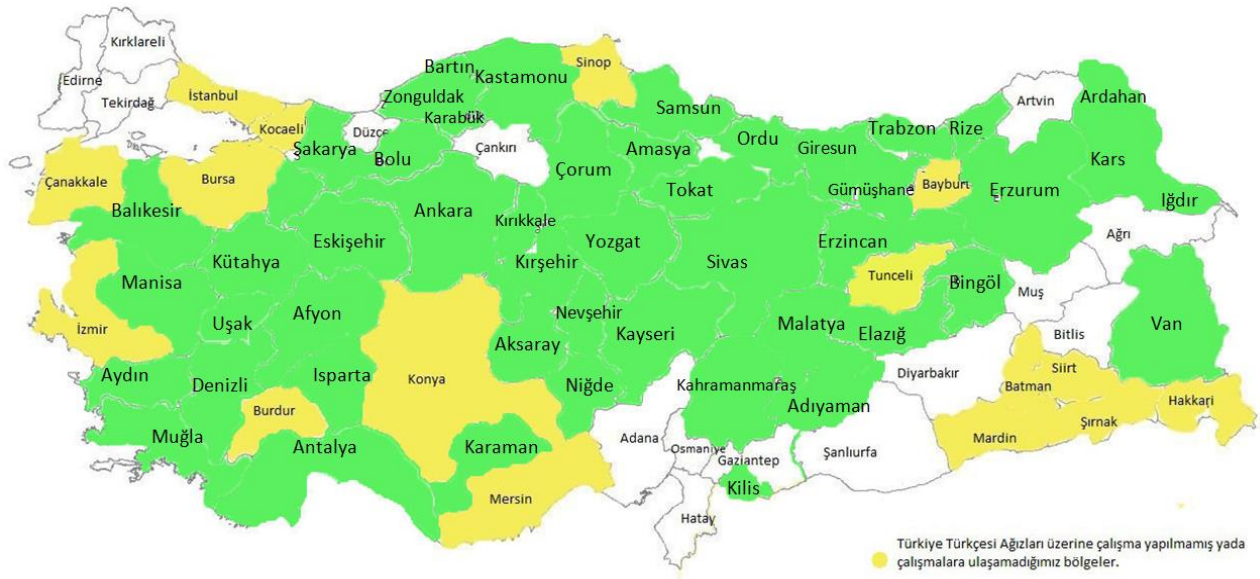
Geri yuvarlakça ve genişçe bir ünlüdür. /a/ ile /o/ arasında hafif yuvarlaklaşmış bir a ünlüsüdür (Gülensoy, 1988:20).

3.1.7.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Dudak ünsüzünün yanında biraz dudaklılaşmış/yuvarlakmış /a/ sesidir. (Gülsevin, 2001:13).

- b. /a/ ünlüsünün dudak ünsüzleri ile yan yana gelmesiyle oluşur (Akar, 2013:32).
- c. Düzleşmeye doğru kayma çoğunlukla şimdiki zaman ekinde görülür (Demir, 2001:56).
- d. Şimdiki zaman ekindeki /o/ ünlüsü bazen benzeşme sebebiyle /â/ ünlüsüne dönüşür (Akça, 2009:54)
- e. Yuvarlaklaşma yönüne kayma çoğunlukla şimdiki zaman ekinde görülmektedir (Demir, 2006b:135).
- f. Bu sesin oluşumunda diğer hecelerdeki ünlülerin etkisi söz konusudur (Yıldırım, 1999:39).
- g. /a/ ünlüsü ile biten bir kelimededen sonra /o/ ile başlayan bir kelimenin gelmesi ve bu iki ünlünün kaynaşması sonucu oluşur (Pekacar, 2003:26).
- h. Baskil bölgesinde yuvarlaklaşma, ünlü genel bir kuraldır. Ancak buradaki yuvarlaklaşma ünlü ve ünsüz olayları ile izah etmek her zaman mümkün olamamaktadır (Buran, 1997:21).
- i. /v/ dudak konsonantının yanındaki ünlüyü yuvarlaklaştırması... (Tekin, 1994:14).
- j. Arka arkaya gelen hecelerde a ve o ünlüleri varsa bu ünlüler arasındaki ünsüz vazen eriyerek kaybolur. Bu gibi durumlarda a ve o ünlüleri kaynaşırlar. Bu kaynaşma sonucunda a ünlüsü yuvarlaklaşır (Koraş, 1992:36).
- k. Bu ünlüdeki o>a şeklindeki kayma çoğunlukla şimdiki zaman ekinde görülür (Acar, 2008:19).
- l. a>o yönündeki yuvarlaklaşmaya doğru kayma ise /b/, /m/, /p/, /v/ çift dudak ünsüzlerinden dolayı kaynaklanmaktadır (Acar, 2008:19).
- m. Ulama sonucunda yan yana gelen iki ünlüden yuvarlak olanın yanındaki diğer ünlüyü yuvarlaklaştırması sonucu yine bu ses ortaya çıkmaktadır (Silahşör, 2001:17).
- n. İki komşu hecedeki /a/ ve /o/'ların kaynaşması sonucunda /o/'nun düzleşmesi ve kendi üzerindeki yuvarlaklık etkisini /a/'ya aktarması ile oluşur (Yıldırım, 2004:20).

3.1.7.3.Harita

Harita 7: [å] değişimi

3.1.7.4.Örnekler

dāvıl LXI-11 , tāvıh LXII-3 , sāvuh LIV-8 *Adıyaman/Kahta*

ordå 18-8, göltuğå 23-70 *Afyon/Bayat*

åndan 7-39, cızdırmåyyo 11-133, afıyåna13-16 *Afyon/Bayat Köy.*

ğayınbåba 1-129, yåv 1-246, kåyalar 1-169 *Afyon/Çay Yörük*

afıyån I-47.11, båbalarımıñ II-27.10 båbam II-27.37 yorgålar II-55.1 *Afyon/Dinar*

åndan I-1.55, tåmatèsi I-2.117 ånnarıñ II-11.5 åndan sõ II-26.44 *Afyon/İscehisar*

afyån 37-56, båbam 2-1, ğapåyon 97-47, olmåyöku 65-41 *Afyonkarahisar/Sandıklı*

yaramåyö I.5.27, sağålun. II.1.113, kcompåsta. II.3.129, kåkamåyon. II.15.3, håperlo II.16.48 *Afyon/Şuhut*

bolka I-26, yåv I-110 *Afyon/Şuhut2*

båbam 19/19 *Aksaray*

båba I/1-75 zåbåh I/22-112 duvåg II/99-81 dāvul II/99-92 pântul “pantolon” III/100-158 *Ankara*

çâvuş 1/42, geliyâllâ 2/276, gidiyâz 6/48, varıyâllâ 8/6, pâtin “potin” 36/39 , bâbam 39/167 . *Ankara/Beypazarı*

yazıyâ mı 22-47, azarlıyâ 18-36, motur alıyâ 18-41, câmaate 16-89 *Ankara/Bala*
yâhud 9-53, veyâhud 58-34, ortâhul 30-18, horâsan 56-51, yâv 46-116
Ankara/Evren

bâbaa⁹ 5-15 *Amasya/Aydınca*

urbâ 6/51, burdâ 6/80, tâvOU^h 6/98, dâmâdu 7/68, bâbam 14/28 *Amasya/Merk.*

burd âldu “burada oldu” 6-16, çauş d ânu^h 15-49, hasT âldu 21-96, âturuyo 4-219, pu^hard âluyodu 22-125 *Amasya/Suluova*

cumâ 5/88, mâkkemeye 7/156 başka 41/128, çobân 48/126, nâvruS 1/79
Antalya/Serik

yâhud 9-53, veyâhud 58-34, horâsan 56-51, yâv 46-116, *Antalya/Korkuteli*

âvâçdı “ağaçta” I-A/10-92, dâvlara “dağlara” I-A/9-78, dâvûduruz “dağıdırız” I-A/4-6, I-A/6-21, yâvunü “yağını” I-A/1-62 *Aydın*

ğâvlinnen “kavliyle” 5-8, tâbur 7-34, bâbam 42-19, milengâz 8-38 *Aydın/Merk.*

ğâvli 8-15 *Balıkesir/Bigadiç*

ârdan “oradan” 8-2 *Balıkesir/Gönen*

aparlâ II-5-123 *Balıkesir*

bâbam 19-5, bilmiyâm 28-1, çalışıyâlar 28-115, dâvul 25-85, tâvuk 24-145, söliyâdı 41-100, oliyâ 29-10 *Balıkesir/Kepsut*

kömeyân “gömüyorsun” 49-102, âlayân “ağlıyorum” 49-107, gidemeyâz “gidemiyoruz” 50-3 çıkıyâ “çıkıyor” 50-7, deyâm “diyorum” 51-49 *Bilecik*

vıllâha “vallahi” XI-A-39, mâpışhâna I-125, tâm I-132, vâde IX-A-5, balâmı X-A-34 *Bingöl/Merk.*

boyâma 1/5 , pâmuu “pamuğu” 4/2 , ambulâs “ambulans” 5/6 diyâru “diyor” 15/96, ârda “orada” 16/95 *Bolu/Seben*

⁹ Tek örnek

çıkârâz “çıkârız” 24-9, maydânâs 36-13, orta  yunlar 51-31 *Çankırı/Eldivan*

râbbim 2-116, râbbimden 2-183, *Çorum/İskilip*

ğâvunculuklan Ah-1,52-1, bâbamlâ Ah-1,52-8, bâbadağına Yköy-1,158-14, vatandaş Kyer-1,122-1, sonra Mrk-1,22-21, gösgocâ Mrk-1,2-3, *Denizli/Babadağ* cāvurlâ Ay,2,77, vâyâT Ez,5,111, olâraK Kr,1,63, yâv Kr,2,233, gocâmandı Oç,3,103 , fâtura Km,5,80 *Denizli/Güney*

yâv 172-XLII-4, babâmın 104-XVI-22, şâkaci 183-XLIX-26, tâburu 180-XLVI-12, dâvar 181-XLVII-2 *Elazığ*

vâr XXIV-8, âlmaniyada XXIV-8, bâskél “baskil” XXVI-1, yağurT XXXVIII-58, ğâdi “kadı” XLIII-8 *Elazığ/Keban,Baskil,Ağın*

çâh 2-9-2, babâ 2-14-30 *Erzincan*

çâh 05-028 01-16, tâpuğdan 07-015 01-9, ândan 09-000 01-95, bâş “baş” 09-052 01-52 *Erzurum*

borâya 4-31, bubâmdan 1-1, hâyvan 10-51, urfâya 10-51, olmâyur 6-73 *Eskişehir/Sarıcakaya*

bâba 4-38, bâbam 43-25 *Giresun*

bâbam 10-33, bâbamın 5-41, dâ 4-15, vâr 2-25, mâğhalleniğ 2-67 *Gümüşhane/Torul* zâman XXVII- 15 *Isparta/Uluborlu*

bâbası 68/73. biliyân 5/156. bâazında 65/33, mâacirleri 28/21 *Kahramanmaraş/Merk.*

bâba X-156, yandâ  lur IX-178, Soân II-79, çoâlnca VI-13, *Karaman/ Yöresi* paltân 65-11, *Kars*

soruyâ 4-72, ūraşıyân 5-66, biliyâsuğ 10-55, yörüymēyân 39-1, seyrediyâ 40-32, duruyâ 39-17, savuramâyâz 39-90, *Kastamonu/Merk.*

bâbam 42/7 , ğırbâ “kurbağa” 92/40, bâbanne 98/11 , sâyuyadan “sayıya kadar” 28/13 *Kastamonu*

bâbam 21-10, sonâ 25-11, gayınbâbam 13-57, *Kayseri/Develi*

bâba I-6, bâbasına IV-48 *Kayseri/Gömrigen*

od     ur IV-9, *Kayseri/ ncesu*

vey  hut I-86, inne oy  ları II-39 *Kayseri/Talas*

b  bam 59-13,   ndan s  ra 46-1 *K  rklareli/Babaeski*

b  bam10-62,   ndan s  ra 2-19 *K  rklareli/P  narhisar*

b  bam XXXVI-163, not   “nato” XXX-13, ayır  y   sar  y   XXI-20, *K  r  ehir*

y  hut 42- 18, y  vrum 42- 29 *K  r  ehir/Kaman*

bu  d  y   23-1, bur  y   34-10, ol  yo 13-21, or  ya 46-10, ol  r 26-16 *Kilis/Merk.*

bub  sına 5-26, bub  mnan 17-3 *K  tahya/Aslanapa*

bub  mla 12-43, bub  s   1-24 *K  tahya/Gediz*

bob  m  n   4-52, ap  rlo 11-28 *K  tahya/Tav  sanlı*

oluy   23-24, y  hs  ll  h 29-5, goyy  lar 56-8,   ndan 125-2 p  hl  va 56-38 *Malatya/ li*

ark  de  sim II-4, 274 *Manisa/Kuzeybatı*

afy  n 43-20, b  bam 27-16, g  c  man 5-77, or   19-24, pant  lon 17-30
Manisa/Sar  g  l

yap  y  : 21-23, gidiy  : 21-24, soruy  : 21-24, b  basının 34-2, *Manisa/Salihli*

t  vu   I-48-9,   uldan “a  lı” I-79-77, b  bal  n   I-65-5 *Mu  la*

    v   XIX-40, yi  b  tır  z “yiyip batır  r  z” XXIII-29 *Mu  la/Ula*

avan  s “avanos” XXX-55,   v  x XVIII-13 *Nev  ehir/Avanos-  rg  p*

b  ba 11-1, b  basına 14-8 *Ni  de/Merkez*

am    v I-23, v  llaha I-25, y    v I-180, v  lla IV-84 *Ni  de/Elmalı*

am    v I-109, al   XV-16 *Ni  de/    meli*

oluy   23-11, gerekiy   23-11, gidiy   49-70, diy   49-73, bilemiy  m 49-145 *Ordu*

    v   3-2,     mur 11-8 *Ordu/Aybastı*

    mur 40-24, t    şani 1-162, b  bam 39-14, d  nd   “d  nd  ” *Rize*

am   I-28, zam  n I-158, osm  n I-219, heyw  n IX-839, *Rize/Hem  şin A  zı*

tāvuk 90, bābasī III-163, pāmuKova 102, dāvul 44, manāvdir 103, ō yāqıt II-20, traPāzōn 69 *Sakarya*

vār 8-29 *Sakarya/Kaynarca*

anāns 10-104, bābalarım 20-7, ğılāuzlu “kılavuz” 14-47, ğumāndanım 24-67, yaparsāh 14-85, *Samsun/Asarcık*

vār idi 4-20, çāušları 4-26, bābadan 5-43, vār 5-52, yāvrusu 5-90 *Sivas/Divirigi*

yāhud 15-13 *Sivas/Şarkışla*

yāhud 19-171 *Sivas/Yıldızeli*

gediyā 33-33, geliyā 86-18, bāba 15-25, çāmur 22-20, çāvuş 64-15 *Tokat*

bāban 5-100, pārola 6-14, trabzānliyım 6-48, māacir ”muhacir” 30-18 *Trabzon/Ağzı*

oynuyālar 28-65, bābamdan 5-14, bābasi 91-19 *Trabzon/Yöresi*

bābam II-87-79 *Uşak*

bāba I-86, bābası XII-53, *Uşak/Sivaslı*

sāvāk 7–99, tāvāh 16–21, āvuşdur- 7–11 , sāvürih 34–19 *Van/Merk.*

yāv 14-11, olacāh 1-53, *Yozgat/Sorgun*

tāvuk 5-178, çuvālda 5-201, dāvulla 22-75, çāvuş 28-61 *Zonguldak*

3.1.8. [ā] *değişeni*

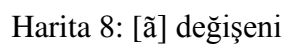
3.1.8.1. Tanım

Damak n’si a’nın yanında görülen genizsileşmiş a ünlüsüdür (Kirik 2011:45). Geniş, kalın, düz, genizsileşmiş, normal süreli bir ünlüdür (Akça, 2009:56).

3.1.8.2. “*değişen*”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- İç seste bulunan /ğ/, /ġ/, /h/, /ħ/, /k/, /ḳ/, /ɾ/, /n/, /v/, /y/ ünsüzleri düşme ya da erime neticesinde kendi boşluğunu önünde bulunan a ünlüsüne yüklemektedir (Acar 2012:19).
- Şahıs zamirlerinde /ŋ/ ünsüzünün düşmesi sonucu rastlanmaktadır (Avcı 1988:35).

- ### 3.1.8.3. Harita

3.1.8.4.Örnekler

bȧ II-24.69 , baṅ II-24.108 *Afyon/İscehisar*

sȧ 8-202, bȧ 6-13 *Amasya/Aydınca*

ȯ “ona” I-20-94, bu̇ “buna” I-42-18, ū̇ “şuna” I-45-18 *Ankara*

al̇ I-A-32-29, çobancıl̇ṅ “çobancılıkla” I-A-30-5, duru̇k̇ “dururken” I-A-30-24, onḋ “ondan” I-A-33-8, ṫsiyonum “tansiyonum” I-B1-5-66 *Aydın*

aḃtk̇y *Bartın*

sȧ 41-5, bȧ 10-111, sȧ sola”sağa sola 31-30, bȧdat 39-4 *Çankırı/Devrez Vadisi*

bȧ 12-11, sȧ 5-156, â’ahayır 39-82 *Eskişehir/Mihalıççık*

bȧ 1-23, *Kahramanmaraş/Merk.*

bȧ “bana” M047-20-M068-5-M068-35, sȧ “sana” M068-55-M089-32 *Karaman*

sȧ sana 30-10, bȧ bana 53-126, bȧsȧ baksana 71-285 *Kastamonu*

ṡ 6-53”sana, ḃ v̇ “bana ver 5-50. *Kütahya/Aslanapa*

anȧ “annenin” 18-59, bıbȧ “babanın” 6-31 , ğızȧ “gızanın” 13-144 , ğızlȧ 22-24, ȯ “ona” 57-15 , sȧ “sana” 57-42; 60-112 . *Manisa/Sarıgöl*

aḣ 1-53, ḣ işte 63-30, *Nevşehir/*

sȧ 5-67, ȯ 6-228, bȧ 7-19 *Sivas/İlbeyli*

ṡ “sana” 4-42, ḃ “bana” 4-42 *Sivas/Şarkışla*

ȯ 54-25, bȧ 56-27, sȧ 79-2 *Tokat*

sȧ 4-36 *Trabzon*

bȧ I-7,66 *Uşak*

3.1.9. [œ] değişeni

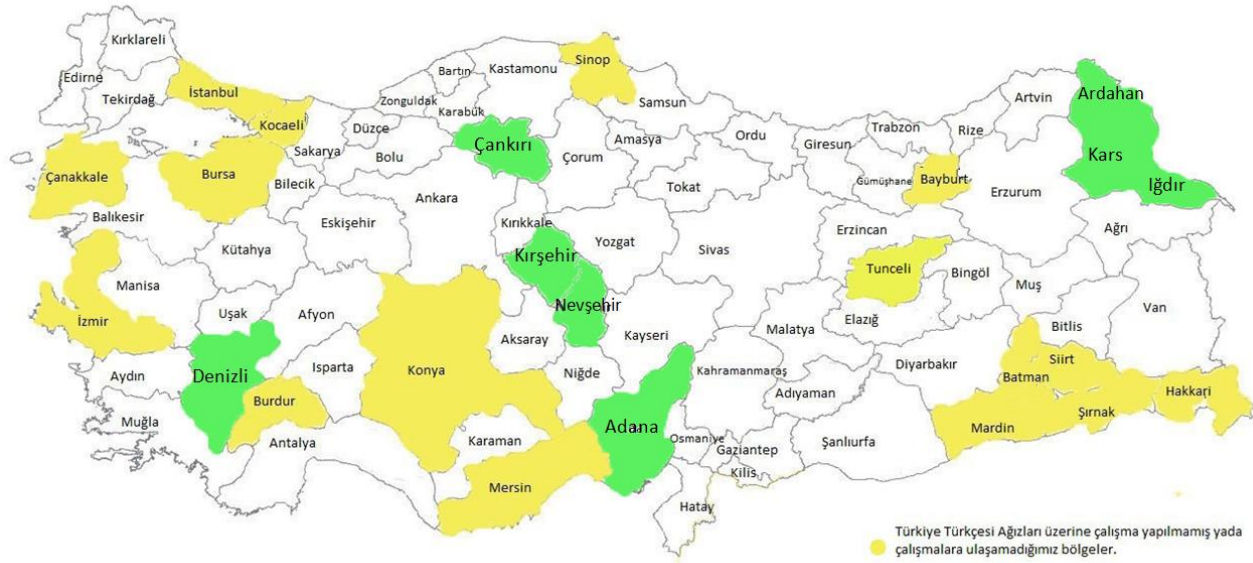
3.1.9.1.Tanım

Normalden açık /a/ sesine kaçan bir e ünlüsüdür.

3.1.9.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Hanak türkmenlerinde /ğ/ sesinin kalınlaştırıcı etkisiyle ortaya çıkar (Ercilasun 2002:52).
- Genel olarak /ğ/ bir iki örnekte /η/ ünsüzünden önce görülen ve bu ünsüzlerin yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırma etkileri ile oluşmuş bulunan, ön ve içseslerde rastlanır (Korkmaz 1994:30).
- Çoğunlukla yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırma etkisine sahip olan /ğ/ ve /n/ ünsüzlerinin düşerek kalınlaştırma etkisini /e/’ye yüklemeleri sonucu oluşmuştur (Karaman, 1997:16).
- lar/-ler çokluk eklerinde /r/ ünsüzünün düşmesi durumunda, söz konusu eklerdeki ünlüler /X/ ünlüsüne dönüşür (Derin 1995:13).
- Başta /g/ ünsüzünün /ğ/’ye döndüğü kelimelerde /ğ/’den sonra gelen ilk ünlü olarak ortaya çıkar (Kiremit 1986:8).

3.1.9.3.Harita

Harita 9: [æ] değişeni

3.1.9.4.Örnekler

ævet 1-1, æve 12-7 *Adana/Kadirli*

gæliyo 27-18, gætme 24-5, gætürsün 24-38, gætdu 28-17 æğşidiyo “ekşitiyoruz”

23-6 *Çankırı/Yapraklı*

anæŋi 1-242, burıyæ 22-137, biræz 22-172, güzæ 23-86, dedilæ 1-81, müsævir 19-32, *Denizli/Acıpayam*

faydæsı Bkrl-1,55-12, cumærtesi. Bkrl-4,63-16, fæydesi oldu. (Bkrl-5,69-18 *Denizli/Babadağ*

değæ 42-39, gerçæğæ 47-31, dæğmiş 48-1, yemæği 48-51, hæmilen 25-20 *Kars*

æleşmiye “eğleşmeye” XXVIII-29, dæl “değil XIV-23 *Kırşehir/Kaman*

etæğınızdağı 19-10, dæğil 34-38, æğal”eğil 64-21, gelecæğim 32-14 *Nevşehir*

3.1.10. [a] değışeni

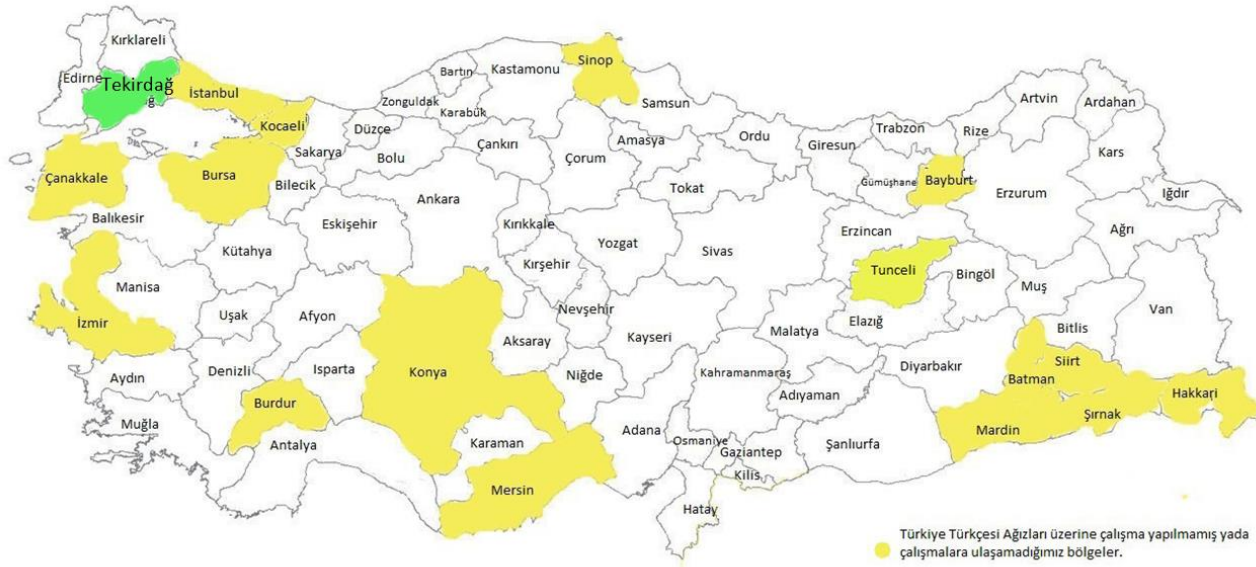
3.1.10.1. Tanım

Kalın /a/ sesidir.

3.1.10.2. “değışen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değışen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.1.10.3. Harita

Harita 10: [a] değışeni

3.1.10.4. Örnekler

cemal¹⁰ Tekirdağ/Merkez

3.1.11. [à] değişeni

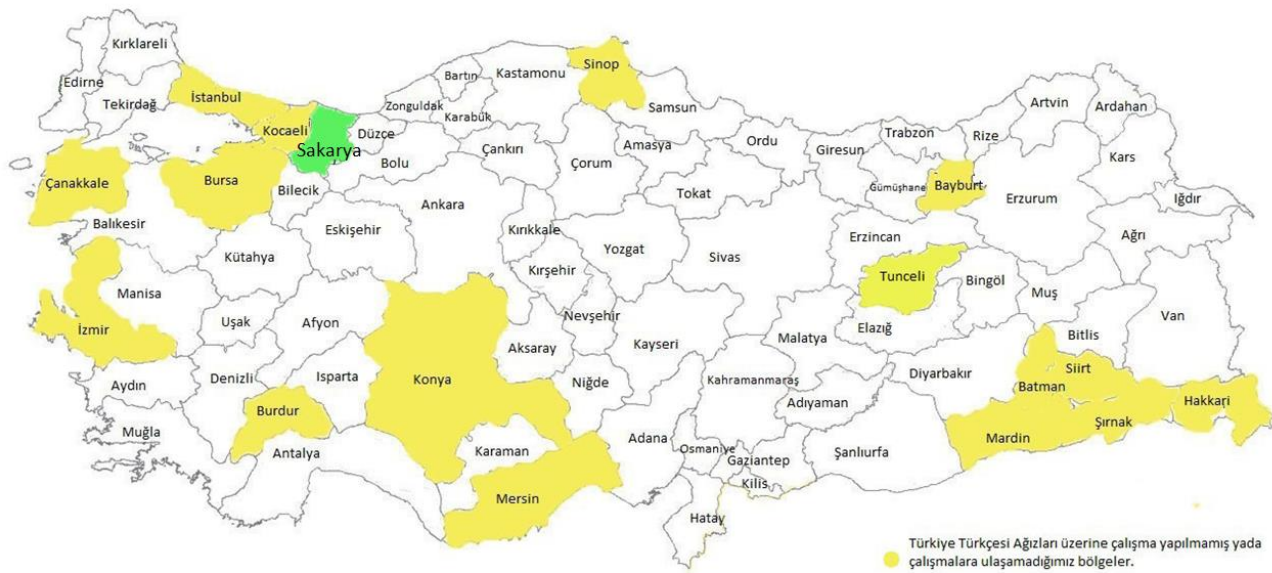
3.1.11.1. Tanım

/a/ ile /e/ arası yarı ince a ünlüsüdür (Küçükaslan, 2005:19).

3.1.11.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.1.11.3. Harita

Harita 11: [à] değişeni

3.1.11.4. Örnekler

tekrâr 10-66, hâyret 16-24, balyâ 6-58 *Sakarya/Ferizli*

¹⁰ Tek örnek

3.1.12. [ɑ]¹¹ değişeni

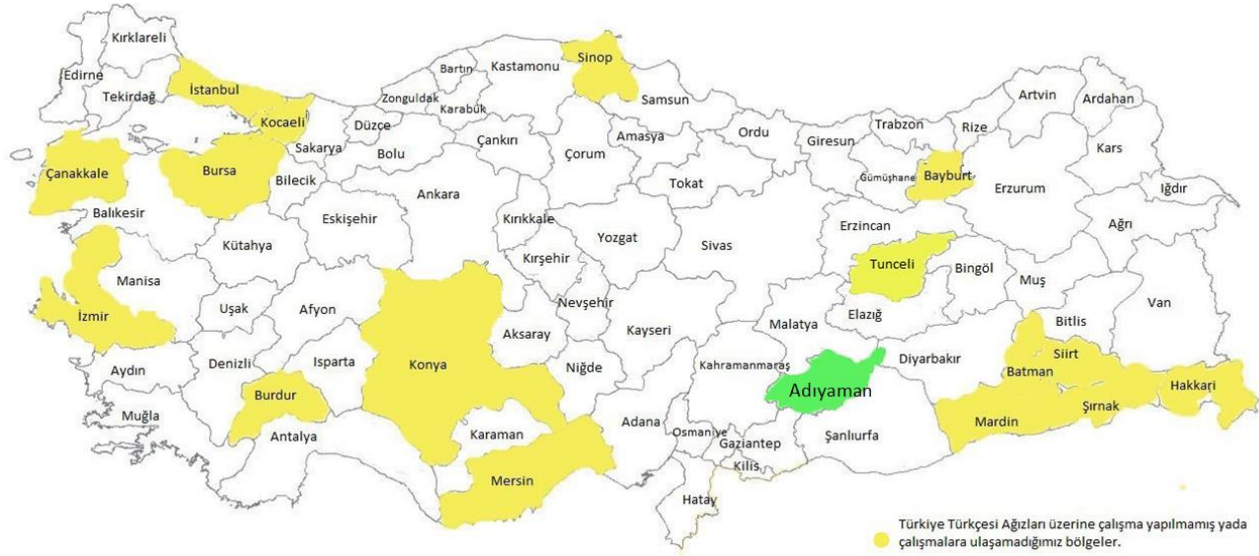
3.1.12.1. Tanım

/a/ ile /i/ ses aralığında bulunan yarı dar bir ünlüdür. (Günay, 2008:28)

3.1.12.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.1.12.3. Harita

Harita 12: [ɑ] değişeni

3.1.12.4. Örnekler

αynaTsanız “inatsınız” IV-17 *Adıyaman/Kahta*

3.2. /e/ sesbirimi

Yarı kapalı, ön, düz ünlüdür. Yarı açık, ön düz [e], daha açık [e], genizsil [e] ve [e] ses birimcikleri vardır (Özsoy, 2004:39).

¹¹ Tek örnek

3.2.1. [é] *değişeni*

3.2.1.1.Tanım

Tarihi metinlerden beri süregelen kök hecede bulunan /é/ sesi.

3.2.1.2.“*değişen*”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Türkçe kelimelerdeki bir kısım é ünlüsü ise inceltme ve daraltma özelliği bulunan /y/, /m/, /n/, /ş/, /s/, /t/, /c/, /l/ ünsüzlerinin etkisiyle ortaya çıkmıştır (Avcı, 1988:30).
- b. Eski türkçedeki /i/ sesinin tarihi seyri içinde uğradığı genişleme neticesinde /e/’ye dönmesi ile ve /i/ > /e/ değişimi ile ortaya çıkmıştır (Karaman, 1997:16).
- c. Bu değişmeye analogi yoluyla bazı yabancı kelimelerde de rastlamaktayız (Ünal, 1987:3).
- d. Türkçe kelimelerdeki bir kısım /é/’ler de /r/ ve /l/ nin daraltma etkileri altında oluşur. Bilhassa geniş zaman ve çokluk ekinde görülür (Ünal, 1987:3).
- e. Böyle, öyle, eylen- kelimelerinde /y/’nin tesiriyle meydana gelir (Sebni, 2010:11)
- f. Kağızman yerli ağzında en çok şimdiki zaman ve geniş zaman eklerinde görülür (Sebni, 2010:11).
- g. Yan yana gelen iki /e/’den biri düşürülürken diğeri /é/ sesine dönüşür (Oğraş, 2000:18).
- h. –er şimdiki zaman eki bazen –ér şeklinde kullanılmıştır (Oğraş 2000:18).
- i. /y/ sesiyle birlikte hece kaynaşması durumlarında da bu sesin ortaya çıktığı görülür (Küçük, 1988:25).
- j. Metinlerimizde /y/ ve /ş/ seslerinin yanlarında sesleri darlaştırmaları sonucunda da e > é değişimi olmuştur (Atmaca, 2005:25).
- k. /c/, /ç/, /ş/, /y/ gibi inceltme ve daraltma özelliği bulunan ünsüzlerde /é/ sesinin kullanımını yoğunlaştırmaktadır (Tok, 2002:20).

3.2.1.3.Harita

Harita 13: [é] değışeni

3.2.1.4.Örnekler

yénim XI-3, épeyce XII-33, nérde XXX-45, éndig LII-16, yére XXVII-18
Adana/Saimbeyli

yér VI-60, éyi I-32 géyeceğını II-71 héç X-14 gétmiş II-72 eşitır III-31
Adıyaman/Kahta

érkeK 1-5, yénmēz 2-25, né 7-24, déyoñuz 23-25, éyi 11-24 *Afyon/Başmakçı*

hépsi 4-10, déyu 4-52 cémberi 6-104, décedim “diyecektim” 18-13, néynéceñ 18-192 *Afyon/Bayat Merk.*

yémek 2-58, dérse 11-61, démek14-3, gédiyom.16-67, vérmeye 17-77 *Afyon/Bayat Köy.*

yémek I-1.2 éderiz I-12.22 él I-19.47 gédiyolar. I-24.37 érkek I-24.109 éllerine II-6.16 *Afyon/Bolvadin*

yörésinde 1-70, fedéme 1-233, bilécem 1-235, gétme 11-77, aqādēş 1-296
Afyon/Çay Yörük

énerdi I-1.12, éyi, I-38.4 , dédi. II-12.12 édeller, II-24.25 néy II-2.16 *Afyon/Dinar*

dér II.18.4 , éyiler, II.19.63 gédecēnden II.19.77 géceleyin II-20.34 yér II.20.10
Afyon/Emirdağ

gétti I-1.18, gécesine II-18.10, déyennerē II-27.36, tenéke I-1.165, édērler I-4.26
Afyon/İscehisar

déyelimki 3-25, éndirir 4-146, géy 8-21, yéyerek 12-20, vérmeye 63-13
Afyonkarahisar/Sandıklı

értesi I-1.11, él I-1.36, gétTim III-18.76, éndiriyon III-15.32, yédi III-17.109
Afyon/Sultandağı

dérđi I.5.3, yér II.4.6, yédi II.14.17, géce II.26.104, éniyoz, II.7.12, éyi II.7.12
Afyon/Şuhut

déğil I-47, nérē IX-34, vérelim I-6, yédirdikçe X-47, yémek VII-1, *Afyon/Şuhut*

béslemiş “beslemiş” 70/15, éllerİn 4/110 gétSiñ 11/3, nérde 32/81, vér 9/7, yédi
10/5 *Aksaray*

érkek I/1-62 démişler I/8-11 , étmēyo I/12-13 , vériñ I/12-15 , gétDik II/62-44 yér
II/65-25 , gèriye II/73-129 *Ankara*

yérleşim 40-105, gēşdi 40-32, déllerdi “derlerdi” 7-103, géceleri 21-87, él gızı 26-
289 *Ankara/Bala*

yétē 1/40 , yérine 6/72 , démiş 22/37 , védim 24/103 , zātén 32/2 , édemem 41/31
Ankara/Beypazarı

gétmişler 1-12, gétme 2-61, éyi 37-10, éndim 19-22, dérik 2-35 *Ankara/Evren*

vér 5-187, yédi 5-199, yésin 8-141, déyo 3-87, géce 2-302 *Amasya/Aydınca*

tīnikiyé 8/44, çīkicém 5/83, cāmiyé 23/109, gūriyé “geriye” 81/61, işdé 83/58, bitiyé
45/34 *Amasya/Merk.*

édiliyodu 4-14, étsin 17-32, yemiş 22-99, yén 15-310 *Amasya/Suluova*

yémeg 20.12, géne “yine” 23.214, déye 27.164, né 32.115, yémezdik 01.26, géce
81.69 *Antalya/Elmalı*

dédimi 21a-74, déP “deyip” 28a-9, yédi 23-15, nérde 23-16, déyom 30c-63, émin
25a-7, érken 16-47 *Antalya/Korkuteli*

déne 3/50, méhelle 30/30, péket 32/126, édetlerimiz 39/33, báyás 1/28
Antalya/Serik

vérin II-2, hélk II-38, gét III-6, yémiye I-54 *Artvin/Ardanuç*

déne 5-20, hés “hiç” 13-6, évele 16-1, nékah 16-9, giné 33-15 *Aydın/Merk.*

ékin I-A/25-12, héç I-A/28-11 yére I-A/9-9 *Aydın*

dér13-105, géce 9-46, né söledin 9-47, yémekāneye 12-102, dédi 11-188
Balıkesir/Gönen

bélinde II.1.51, bén II.3.108, déyil II.9.93, évi II.1.174, évli II.1.29, gélelim II.9.234
Balıkesir

dédik 1-60, dédiin”dediğin 1-55, déil 7-125, géce 24-135, hésābı 35-85, yémek 28-35, héç 2-30, *Balıkesir/Kepsut*

déya “diyor” I-23, cébine I-59, şey 1-59, vériyormuş I-59, yok édelim I-83, *Bartın*
vérdirmiş 1-2 désem 1-10, yémek 6-10 géceye 6-32 néye “ niye 12-14 géyimimiz
13-98, déye “ diye 18-15 yémez 18-30 *Bilecik*

Bilecik/Söğüt

héç I-A-5, gét- II-A-22, dédiki III-15, éyiydi I-A-257, éndiriyor II-B-87, tépi IV-1
Bingöl/Karlıova

anési II-A-25, sené I-150, émrin VIII-B-118, şérbat III-B-11, yéra V-27, hédır III-A-93, béla VII-A-2, kızér XV-17, yapErim VIII-A-8, silér XII-25, *Bingöl/Merk.*

polésdi:r IV2b-20 gétdim I-12g-8, télifon I-3f-1, abéler IV-2a-1 *Bitlis/Adilcevaz*

géce 1-2, désen 1-20, értesi 1-53, évéli 3-12, bén 3-39, , élli 7-12, *Bolu/Seben*

dédi 1-2, éderüz 1-44, étmiş 5-6, géce 22-7, éyi 4-118, báy 10-1, neréye 2-3, şey 1-3, éhtiyar 10-122, *Çankırı/Devrez*

şey 1-8, étek 1-16, éder 1-18, şey 1-19, pérşembe 1-20, éderiz 1-27, érkelerin 1-30, çekdim 2-10, élma 5-10, *Çankırı/Eldivan*

yérde 33-24, érmiş 38-2, érken 55-12, édiyom 75-2, véreyin 1-41, éyce 9-3
Çankırı/Şabanözü

délerin 8-16, géyimciler 1-63, dé 1-60, ériş- 2-316, cébinde 1-12, déyveriyon 20-6, *Çankırı/Yapraklı*

géTdim 2-14, yér 2-13, bi dédeden 6-25, déze “teyze” 6-18, gédiy 8-86, géyerdi 2-58, *Çorum/İskilip*

déye 1-249, éndirisiñ 23-91, éderdik 23-113, yéyemedik 23-133, éyi 12-52, verébilirse 15-35, géyilirdi 4-35, *Denizli/Acıpayam*

ertesiné Mrk-1,3-11, istéyen Mrk-1,2-1, edémedémiz Ma-2,141-21, gelméyen Kel-1,109-19, vécek “verecek” Bkrl-5,69-19 *Denizli/Babadağ*

géri Kp,3,477, édiyin Kr,2,183 , étcän Kr,1,112 , yédi Ez,2,1 çäkirgé Ag,3,38 . géce A.04.9, gétdilē B.7.85 *Denizli/Güney*

géce A.04.9, lere “lira” B.02.46, gétdilē B.7.85, néy Ç.05.2, çéliklē S.09.105, *Denizli/Güneybatı*

béş 1-3, éhtiyatlık 16-1, éle”öyle 1-22, vériş 17-25, yér 13-11, *Diyarbakır/Çüngüş, Çermik*

bélime II-17, béle”böyle I-9, béş IV-119, dé II-89, déyiyem XXXV-27, él L-8, éle”öyle II-13, *Diyarbakır/Merkez*

yéTmezdi 13a-46, yérlisiyiz 13a-1, yémeK 13a-27, véreceKler 3a-18, terkéTdi 18a-16, séver 2a-44, éTdüklerine 36b-28, géndisini 7a-34, géne 12a-19, *Düzce*

Íéra *Edirne*

béle 14-7, téne 4-5 *Edirne/Havsa*

gét II-6, éyi III-111, gérer”girer III-65, héç II-59 *Elazığ/Arıcak*

yér 131-XXVI-3, goléy “kolay” XXXIX-4, éşgına SYA.XIII-58, né dem SYA.XXXVIII-43, né:se 40-II-26, béle 45-II-25, péğamberin 207-LIX-4 *Elazığ*

éyi XV-25, şéher XLVI-122, véran XLVI-122, béçare I-11, gétmış I-1 *Elazığ/Keban, Baskil, Ağın*

én- 2-5-41, hét 7-1-1, éyle 6-2-14 *Erzincan*

élim, éhdiyar, étdimal, éhmal, éhya éneyet *Erzurum*

céhangerlik 3-100, déyereden 10-76, déyolā 5-44, éyice 3-76, géye “giyer” 7-57, yémeg 6-80, pencéreniñ 10-69 *Eskişehir/Sarıcakaya*

gétmiş I-11, déyō III-10, ésgi III-15, keséller “keserler” I-35, yéyip V-10, nérde VIII-5, *Eskişehir*

gét 1-38, kénim 3-21, géder 4-63, éyi 4-100, éndürüllerdi 20-67, gétmezdük 21-9, *Giresun*

séyrli 17-100, béle 10-69, péki 9-19, dév 29-37, *Gümüşhane/Torul*

héç 22-226, gétmiyo 23-5, géderik 23-10 *Hatay/Dört Yol*

béş 1-6, géder 1-24, şié”şeyi 8-84, yérdig 11-31, éyidim 3-79, héç 8-169, bél 11-61, téz 7-74, yéter 3-43 *Hatay/Hassa*

vér 1b-28, béle”böyle 1b-9, dédiler 1c-81, héş 4d-23, gétidi 22c-8, geşdi 22a-1, éyler 22a-33 *Iğdır*

bişéy 1-26, déríz 1-20, déye 1-42, éderiz 1-27, şéysi 1-4, étmişle 1-60, értesi 1-116, *Isparta/Eğirdir*

yemekle III-4, déyi III- 5, nédiyon IX- 39, éndiririmiş XXV- 4, yér XXXII- 2, éyi XXXII-9, éki “iki” XLIII-6. *Isparta/Uluborlu*

çéker 47-28, néyse 59-37, yérden 1-4, évlendik 1-5, zéytin 70-63, vérib 18-139, *Kahramanmaraş/Merk.*

géyellerdi XII-109, gedeller XII-103, éyi XIII-32, éndirille XIII-76, çézildi XIV-30, élin XXII-3, életiriz XXIII-44, bélerdik XXV, éner XXIV-2 *Karaman*

yérleşmişiz I-4, vérdiler XXIII-15, dédim XXV-48, yéniden XLIII-33, tenékelere LXXIII-13, şéye LXXXVI-46 *Karaman/Ayrancı*

éyileşdi 13-66, éyi 13-45, éniyori 12-60, érkeler 8-13, néye 7-146, *Karaman/Sarıveliler*

éy sf 93, déli sf-93, dédi sf 207, téle sf 251, yére sf 351, şéy sf 364, *Kars/Arpaçay*
gétidi 4-2, gedif “gidip” 84-34, éle 5-1, béle 25-24, éliyit 51-11, héş 11-46, béçara 74-4, *Kars*

édecāh “edeceğiz” 271, édém “edeyim”18, héç 194, béle 21 épeyce 391 *Kars/Kağızman*

gédelim 1-1, besléyon 1-13, yérin1 -17, néler 2-70, héç 7-6, érkekle 13-13, hér 28-109, yélla 39-62, sesléyon3 -155, *Kastamonu/Merk.*

édersin 12/23, yéller “yerler” 37/63, géce 56/213, yémekleri 115/15 *Kastamonu*
démediñ ni II-5, géTdi III-12, dér IV-17, géder IV-30, héÇ IV-41, éyiyim XII-43
Kayseri/Gömürgen

ēlénir VI-16, felék XII-17, yési:r XXII-6, géne XII-17, beylé XII-12
Kayseri/Akkışla

yéşil I-241, véricem I-26, géce XII-3, béline VIII-61, édecek I-62, géne I-78
Kayseri/Bünyan

géTdi 21-8, déyén 28-3, déllérse 1-10, yérleşdirilér 9-13, vérdi 4-28héç 11-20,
zélleltli 6-19, mezére 3-2, hérkéş 12-13, *Kayseri/Develi*

şéérin “şehrin” 26-37, melmékat 54-164 *Kayseri/Gesi*

néyse I-13, vérmez de II-45, virér IV-52, hincé”şimdi IV-56 *Kayseri/İncesu*

érken 87-10, érmeni 73-1, érkekler 79-27, çéşmesi 136-3, tenikéynen 139-3, bitincé
76-18, diynenécek 31-6, bémbéyaz 24-*Kayseri/Merk.*

dé- I-44, ölé, I-175, şölé I-177, bölé I-36, vér X-98, *Kayseri/Talas*

yémyéşil XIII-9, dédi XI-12, yérine XII-17, zéytin XII-23, yéni XIV-25, gécesi XII-
172, téyzesi XII-45 *Kayseri/Yeşilhisar*

éritti I-60, haber édecām I-93, yéme III-13, yéni III-16, béş III-44, garagécili VI-8,
él evinde XVII-24, yémek XVIII-3, émmisi XXVII-14, *Kırıkkale/Karakeçili*

éskilerden 11-53, épey 42-28, géceyle 26-21, séFer 63-35, yérlisi 13-6
Kırklareli/Babaeski

gélđi 6-4, évlendim 6-9, vérmişler 14-38, yériz 11-31, bén 11-3 *Kırklareli/Merk.*

dédi 9-100, éziyet 13-6, éyi 23-67, éziyet 13-8, gelécem 13-36
Kırklareli/Pınarhisar

dédimiz XXVII-2, démiş ki III-6, vériyo XII-92 *Kırşehir/Çiçekdağı*

dédi 42-46, diyécām 35-7, yérmi 42-17, édeller 49-1, ödéycen 22-78, bétđi 2-44,
Kırşehir/Kaman

dérler ıımiş II-8, yémāni yir VIII-8, gétse XI-93, vérđi XVI-4, yerleşmiş XXV-5, héç XXIV-40 *Kırşehir*

béceremezdi 13-6, béli 45-3, bésler 4-20, bés 1-16, báy 37-15, báygirler 18-8, déyollar 22-5, éđor”ediyor 35-12, énen 72-3 *Kilis/Merk*.

tomatés 1,18, hérgün 3,2 , sérséri 4,1, yer-gög 6,27, érkeklē 7,20, yémek 7,21, , dér 14,8 *Kütahya/Emet*

yémeK 1-46, geçirmedilē 15-98, yerden 1-50, éyi 2-62, müracāt éTceñ 15-97. *Kütahya/Domaniç*

déye déye 1-122, yénir 1-294, yédi MDD, vér *Kütahya*

éyiydik 3-116, edébiliyo 3-122, belédiye 3-32, yémeyoduK 3-53, déye 4-200, geçi 7-79 keçi. *Kütahya/Simav*

éve 5-4, çevircēñ 5-6 , géyinirlē 5-14, él öpmē 5-29 , ével 5-38 , sévta 5-50, élliñin 7-2, *Kütahya/Tavşanlı*

géyerdik 5-10, gétmiş 10-1, yémek 29-18, éner 35-7, déyi 132-6 *Malatya*

bél, céy, dé, élet, én-, él-, éřit-, yé-, yédi, yer, yétmiş, érkek, héç, şeh, *Malatya/Akçadağ*

dédi XIII-129, étTiyse I-, yédi I-A-18, gétTim XXII-15, életTiler I-A-11, géyeller”giyerler I-A-34, vér- IV-83. *Malatya/Akçadağ-Darende*

déom “diyorum” 21-a-4, keydirdilēdé “giydirdilerde” 22-c-29, sólé 23-a-24 “söyle” biliméyon 54-a-7 annéřdılā 14-b-2 *Manisa/Alaşehir*

vérsin III-1, 9 érkek II-2, 155 vémicem I-1, 6 içiné VII-2, 79 né VII-7, 26 génç X-1, 117 *Manisa/Kuzeybatı*

demişle 2-2, yemişlē 2-16, yé 2-25, ādetiné 9-11, dé 9-16, bişéy 1-2, léraynan 13-17, çifté 12-22 *Manisa/Salihli*

béllerine 18-102, bén 39-1, geçiyi “keçiyi” 34-16, géder 60-29, yerde 59-32 *Manisa/Sarıgöl*

déyivériyoru I-1-1, béline I-2-32, çeşmebaşı dérız géderiz II-15-7, şeyi II-17-81 *Muğla*

dédi IIIA-1-821, gédelim IIIA-1-830, şeyler VIB-2-1516 *Muğla/Fethiye*

né XI-10, daralma, gétTTi XI-80, gédeceklē XIII-3, gédēdin XXV-17, *Muğla/Ula*
héc “hiç” X-23; gétmiş“gitmiş” XVI-7; félan “filan”XIX-2 *Muş/Merk*.
érkenden 2-32, yédi 45-153, gét- 2-29, vér- 51-28, éŋgin 2-52 *Nevşehir*
béllerdiK XXVII-22, yédi XXXVI-70, értesi XI-9, péndir XXXII-6, şeyler XXVI-
44, yétişir XXX-137, *Nevşehir/Avanos*
gÉT I-6, héc I-56, nérde V-17, géTmeymiş IV-211 *Niğde/Elmalı*
kimséye I-33, yeméye I-89, géTmiş I-91, énişdem V-1, péndir XVIII-15
Niğde/İçmeli
vérmış 1-61, yérsin 1-59, vérmez 2-35, gidincé 4-13, Étmezler 14-17, Éltim 5-13,
Yéme 11-25, Patétiz 11-25, *Niğde/Merk*.
déllerdi “derlerdi” 2-2, déyirmene 1-1, géce 2-9, géride 1-4, néyse 1-5 *Ordu*
éşidiyoŋ mu 25-20, éyisini 26-13, vérmiyi 7-20, yérişdüdü 11-16 *Ordu/Aybastı*
gÉTl-III, életeceK 1-357, gédeceKsin 1-46, yémeKhânedén 1-964, géydi 1-855,
yötişik 1-37, vérir 1-79 dédi 1-31 *Osmaniye/Kadirli*
yér 41-44, dé 47-28, éyi 10-280, fênerler 47-18 *Rize*
bén 1-24, sén 1-34, édémém 1-271, yémlarduk 3-110, hém 1-169, géndi 1-112,
vémişle 1-151, *Rize/Hemşin*
ér 27-84, évde 232 déğil 4-13, öléyd, 18-64, yémişin 6-101, déyiştiri 11-128
Sakarya/Ferizli
yérlere II-65, désenē II-11, sevkéderdi II-24, vérillerdi 40, né 31, evlēnméden 46,
işénen II-117, évelisi II-93, *Sakarya*
séyrek 18-79 *Sakarya/Kaynarca*
demişle 21-16, édiye 11-10, énsan 10-31, éşitmedim 19-18, éyülük 24-26, gétmesin
26-15, héc 22-8 yésir”esir 24-51, yémek 25-2 *Samsun/Asarcık*
géttdi 1-33, éyisi 3-11, étdim 3-65, yéyenler “yeğenler” 4-21, démişler 81-24,
vérecek 10-6 *Sivas*
yémenicisi 1-7, géttdim 1-33, néreli 2-9, érmeniler 4-9, génış 5-37, şeyi 5-1, év 4-
16, éndim 1-35, déye 2-46, nétekim 5-24, *Sivas/Divriği*

én- 1-20, yédi 1-64, yér 2-8, gét- 3-3-, démiş 3-8, vér 8-12, aslı nére 3-60, ağbé 3-63, *Sivas/İlbeyli*

herkés 17b-086, isdéyereķ 10a-008, senéye 18g-018, silkeléyişin 24b-104, besléyecüK 23a-020 *Sivas/Merk*.

démiş ki 3-106, néresinden 4-28, étmedi etmedi 5-8, yérdikyerdik 6-13, vérmemişler 2-53, éyle 3-42, dér 3-46, géce 10-8, héç hiç 3-48, gédiyo STİAT. s.163 *Sivas/Şarkışla*

dérlermiş 17-2, yémek 13-93, péyniri 8-35, ķonservéye 4-32, vérmez 7-44, héykel 13-133, *Sivas/Yıldızeli*

géderdım 3-155, bésİİ 25-15, eşİtmemiş 3-40, gét- 27-1, héçe 24-70, vérİm 27-60, *Şanlıurfa/Merk*.

béşinci 23-15, déller 20-11, déyin”diye 23-14, étmişler 20-2, éşiTmedim 22-1, éyi 69-9, géce 23-25 *Tokat*

démiş 1-8, kéşiği 2-65, éTDi 10-91, dédiler 10-92, *Tokat/Reşadiye*

şéy 1-3, démişler 1-26, geri 1-28, bés 2-16, yénisinin 26-38 *Trabzon/Yöresi*

érmes” ermez XXXVII-1, étçēm”edeceğim XXXVII-10, yér XXXVII-10, démiş XXXX-10, yémēmi”yemeğimi XXXX-25, yédürmiş XXXX-40/ *Trabzon*

şéy 3-125, déyildur 5-98, téğiş- 8-3, béyitmeye”büyütmeye 22-35, *Trabzon/Ağzı*

déye I-97, éyi XII-77, géce 1-9 gét IV-50, éndi mi XIV-221, déince I-39, bilinméyor VII-22, yér XIV-182, yémiyorum IX-9 *Uşak/Sivaslı*

dé- I-33-51, dérneğin I-70-51, él ölu I-70-46, yé- III-92-12, né? I-17-22, érkek I-63,13 *Uşak*

şéde 1-1, béle 1-1, vérecehsiz 1-6, héş~hiç 1-15, céhezler 26-108, téz 2-3 béyaz 23-78, gétdiler 1-69, démehtir 1-30 *Van/Gölün Kuzey Havzası*

céhéz 33-33, édam 17-199, lére 36-76, éyi 44-24, sért “siirt” 52-75, haşofér 23-69, évle “ögle” 11-62, *Van/Merk*.

véreceksin 3-9, héç 7-1, téze”teyze 1-14, *Yozgat/Boğazlıyan*

dédim 5-66, géTmiş 1-20, héç 6-5, vér 1-28, yéma”yemeği 20-3, yédi 22-84 *Yozgat/Çayıralan*

gédiyoruz 4-68, eşTiK “içtik” 16-41, géyindiK, démiş 8-4, géce 18-7, yémeK 17-41, éTdi 2-31, béyle10-192 *Yozgat/Sorgun*

érka da”erkeğide XII-18, édecin”edeceksin I-20, vérillerdi I-26 *Yozgat/Yerköy*

şéy 1a-4, péşimize 1a-11, démiş 7b-2, yér 12d-5, éyi 13c-5, onyédi 16b-3 *Yozgat*

dédikin 1-158, éden 1-182, vémesini 11-4, géymē 11-85, şéy 1-133, néhayet 5-109 *Zonguldak*

3.2.2. [e̞] *değişeni*

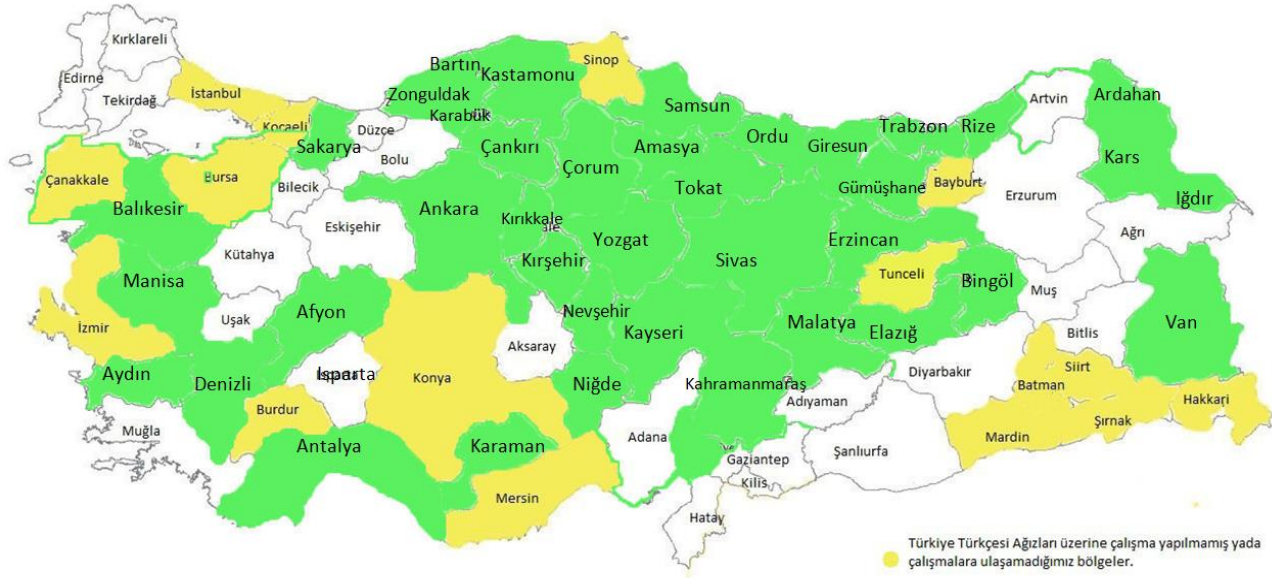
3.2.2.1.Tanım

/e/ ve /ö/ ünlülerinin arasında hafifçe yuvarlaklamış ince bir ünlüdür.

3.2.2.2.“*değişen*”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Ünlü benzeşmesinin yarım kalması durumunda meydana gelir (Avcı, 1988:32).
- b. /b/, /p/, /m/, /v/ gibi dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle meydana gelir (Avcı, 1988:32).
- c. Bölgemiz ağızlarında daha çok dudak ünsüzlerinin etkisi ile ortaya çıkmaktadır (Sinan, 1992:19).
- d. Düz bir ses olan /e/’yi, yuvarlak bir ses olan /ö/ sesi yuvarlaklaştırmıştır (Tekin, 1994:15).
- e. Yöre ağızlarında fazla kullanılmayan ünlü genelde se ve hece düşmesi neticesinde ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2007:22).
- l. Dudak ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelir (Oğraş, 2000:19).
- m. Genellikle /y/ ünsüzünün düştüğü hallerde bu ünlü görülmektedir (Özer, 1990:22).
- n. Dudak ünsüzlerinin yuvarlaklaştırıcı etkisiyle veya benzeşme yoluyla meydana gelir (Yağcı, 1986:13).

3.2.2.3.Harita

Harita 14: [ê] değişimi

3.2.2.4.Örnekler

şöFêr¹² 18-161 *Afyon/Bayat Merk.*

arêyoz 4/158, bakmêyor 17/20, bêteği 74/3, olmêyo 4/52 *Afyonkarahisar/Sandıklı*

bêle. I-1.22, êle I-5.141, şeile I-5.188 *Afyon/Sultandağı*

bêldiler “böldüler” 22/25, bêteyle 22/69, cêmaâtıdan 82/32, cêvap 70/153, dêvlat 85/28, êyle 34/6, şeyle 71/164 *Aksaray*

êsenliye 3-54 mêtûre 5-69, cêmaatiyle 1-49 *Amasya/Aydınca*

mênêvcer 1/7, bêllü 71/92, hêndeg 70/70, vêrmemişler 68/6, êvet 64/38 *Amasya/Merk.*

bêle 70-80, dêu “değil” 12-328, êle 15-164, diyê 18-164 *Amasya/Suluova*

d êvleT I/25-35, çêvürü II/87-29, vêrüdük II/91-55, bête II/94-4, vêmezleridi II/94-88, êylece I/42-16 *Ankara*

¹² Tek Örnek

d vlet 21-79, b le MDD, virm yo 33-51, isd yom 33-19, bilm y  26-61
Ankara/Bala

 sd n , 1/215 , b bek 2/229 , v r rd  5/3, v r  13/15, v r d k 27/9
Ankara/Beypazarı

d vlete 2-62, n lurdu 14-122, n   rs n 48-13, b le 3-55 *Ankara/Evren*

d yus 37b-58,  r kanaz 13-15 *Antalya/Korkuteli*

 derdik 1/30, h r 1/42,   k lek 17/66, s Fer 41/87,  len 58/92 *Antalya/Serik*

d vamnı “devamlı” I-A/1-49, d vlet I-B1/1-60,  vlenmi  II/4-6 *Aydın*

b yle 25-9 *Balıkesir/G nen*

 vrild k 16-5,   vriliriz 30-15,  ezesi  “  zersin” 45-50, ya ama d vri 35-165,
Balıkesir/Kepsut

t vbe III-177,  le I-A-51 *Bing l/Karlıova*

 vlaye “  leye” III-A-44, rdek “ rdek” XII-14, *Bing l/Merk.*

g z l 9/22,  l    12/21, c v z n  16/77 ,  rn k 25/32 . c m rt s  *Bolu/Seben*

b le 6-50,  yle 6-69, i d  4-12 * ankırı/Devrez Vadisi*

v r  “verir” 38-37, d nder d  43-5,   rek 43-10, b y k 45-25, b le 51-3
 ankırı/Eldivan

 rtesun “ertesı g n” 23-16,  rtesi 55-5 * ankırı/ aban z *

d lidi 7-48, d l 16-26, b yle 6-18, d l d  7-97, n lcak 9-110, del d  7-97 * orum*

 l  Mrk-2,28/1,  nc  Mrk-5,40/13,  l nc  Mrk-5,44/9,  l c  Yer-2,129/21 b l 
Kyer-2,133/6, g r  İpnr-3,95/7 *Denizli/Babada *

b l k 16-2,XXXVIa-1, v r rs n SYA-XXXIII-4, d vletimize SYA.VIII-39-43,
Elazı 

s ler “s yler” XLVIII-12 *Elazı /Keban*

d vlete, ev t, d v r sf. 21 *Erzincan*

b le 1-35, b yle 3-11,   yle 89-22, d v l “de il” 13-6 *Giresun*

dēdi 2-28, ēldi 10-16, ērmenilerde 54-7, ēlleri 59-25, yērüyemez 52-30,
Gümüşhane/Torul

mēvlam 22ı-1, kēpoğlu 8c-11 *Iğdır*

mēvliT 58/43, dēvletin 65/51, böyle 40/12, bēyle 39/34, ē:le 45/12
Kahramanmaraş/Merk.

bēle XXXVIII-23 řēle LIX-24 nērdün LVI-65 arefēn LIV-67 bēyle LXXX-17
Karaman/Ayrancı

ēvle “öğle” 18-28, mēhecir 26-29, bēyUgUmuz 42-5, mēhkem “muhkem” 81-92,
söylēm 91-6 *Kars*

dēvlet 1140, bēlenir 262, mēhkemleřtirér 448, dēřürür “devşirir” 490,
Kars/Kağızman

ēyle 2-93, vērüsün 3-148, dēvlette 6-22, dēllal 15-30, biçivēdük 61-42, ēcúk
“azıcık” 39-48 *Kastamonu/Merk.*

bēyle 53/106 tēmüzleniye 28/69, dēvletden 35/41, çēvürdük 28/66 *Kastamonu*

řēyle XII-43, bēyle XII-52, *Kayseri/Gömürgen*

ēyle 50/28, ēretmen 31/36 *Kırklareli/Babaeski*

nēbetçilē 26/31, ēretmen 23/29 ēmrimiz 7/3 *Kırklareli/Pınarhisar*

bēyle 12-133, bēle 14-41, ēyle 16-22, dēvleT 17-9, ērtesü 22-9, *Kırşehir/Kaman*

dēvlet XXI-18, bu sēfer XXI-26, ēle oluyo XXXIII-13 KIRşEHİR/VE YÖRESİ

bēle 19-32, bēyle 23-24, řēyle 33-10, sēvgü 14-15, ēvlenmeden 56-79 *Malatya*

bēle I-A-15, řēle XVIII-12, ēyle II-D-7, mēvliT XVIII-12, ēyleydi I-A-2, bēyle
XXII-26 *Malatya/Akçadağ/Darende*

sarıgölē 23/34, ēle-69-79, hēyle 70-17, cēvabı 42-483, bēleydi 69-10
Manisa/Sarıgöl

ēyle 20-129 *Manisa/Salihli*

diyē 65-18 *Nevşehir*

cēviz 6-29, ētü:n “öteki gün 11-52, ikiye bēlindi “bölündü” 11-152, bēvendi 15-9,
ekmē:ni 16-19, *Niğde/Merk.*

b yle 51-1, d vlet 55-3 *Ordu*

 teki 14-37, t kezleyip 10-22, *Ordu/Aybastı*

d vleT guşu 1-475, f vkal  1-36. *Osmaniye/Kadirli*

d vlet 22-59, y vmiye 22-124,  vun 3-12, *Rize*

s l yom 154,  l yol  133, d n mimd r 6, bil m y n 6, biz  ncE 44,  te beri I-19, b bek   olarak 10, d vlet T-67, ediy  57, *Sakarya*

 vde 18-36 *Sakarya/Kaynarca*

b yle 3-18, c vap 12-11, d vişmiş “değişmiş” 5-11, d vlet 21-18,  yle 24-25, iniy  10-106, p rdeden 7-9 *Samsun/Asarcık*

b  yle 1-6,  yle 2-37,  yliyse 15-40,  yleymiş 105-19 d  v l 3-44 *Sivas*

cum rtesi 1-23, g nn rden 1-23,  v 4-15,  vlad 2-3, m sel 6-96, v rdi 4-101, *Sivas/Divri i*

b yle 3-22,  yle 3-28,  teki 4-143, s le 6-7, b le 9-1, *Sivas/ lbeyli*

 le 34/18,  yle 39/1,  te beri  te beri 6/67. *Sivas/Yıldızeli*

b yle 12-6, b ylece 15-6, d v l “değil” 26-203, d virde 33-2,  vme 81-135, bilmiy m 34-32, isdemi  21-7 *Tokat*

 nceden 41-33,  mer 91-19,  limli 122-40,  lmiş 182-3, b rek 99-32 *Trabzon/Y resi*

ldir “ ld r” X-150,  yleyin “ ğleyin” XXVIII-10,  g zlerin “ k zlerin” XXVIII-35 *Trabzon*

pel k “b l k” 6-29, b yuk  b y k 25-43,  birs  b rs  26-26,  mr m “ mr m” 25-101,  lmişdu “ lm şt r” 22-64, *Trabzon/Ağzı*

cum rtesi,  vle  ğle 49-14 *Van/Merkez*

b le 95-11,  yle 3-69,  n ne 3-38, *Yozgat/ ayıralan*

 rtesi 5-86, b yle 4-40,  yle 10-218, d vletini 22-253 *Yozgat/Sorgun*

b yle 3-3, d m llleri 1-61, d mirnen 1-385, d vlet 11-46, d m r 11-71, b rek 1-37 *Zonguldak*

3.2.3. [e^ü] değişeni

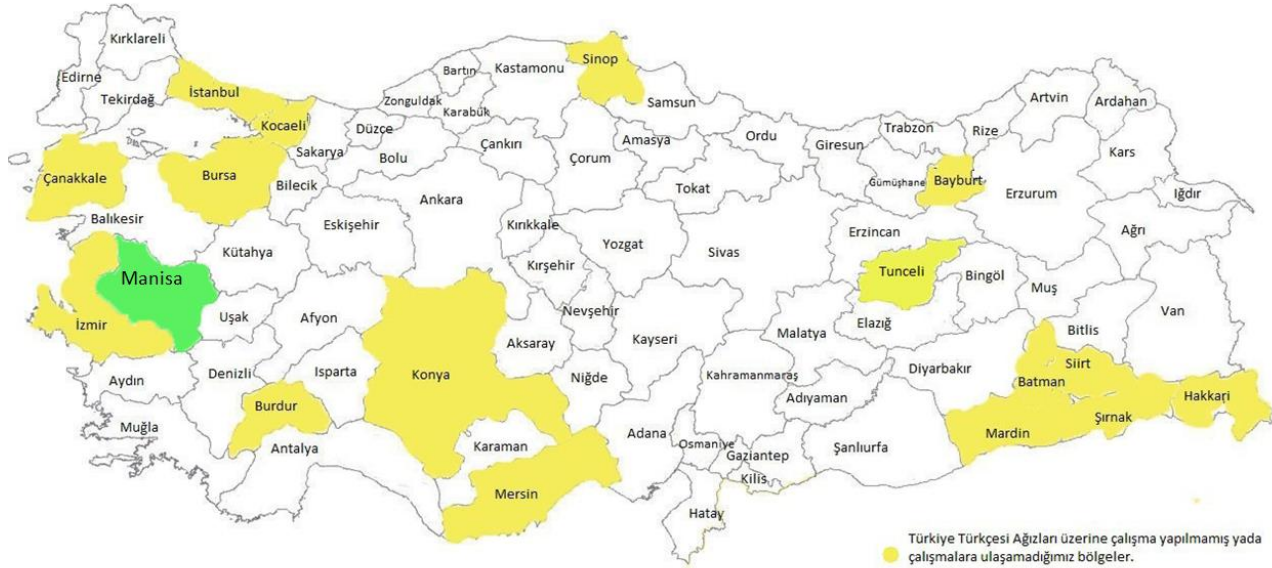
3.2.3.1.Tanım

/e/ ve /ü/ ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlüdür.

3.2.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Ünlünün ilerleyici bir benzeşme sonucunda oluştuğu görülmektedir. (İlker, 2012:91)

3.2.3.3.Harita

Harita 15: [e^ü] değişeni

3.2.3.4.Örnekler

yüze^ü II-1 21-81, sütle^ü II-3 06-24, üstüne^ü II-9 02-93, köyümüzde^ü II-1 12-1
Manisa

3.2.4. [ä] değişeni

3.2.4.1.Tanım

Genel olarak açık / e / ünlüsü biçiminde tanımlanan bu ünlü, ölçünlü / e / ünlüsünün daha açık ve dudakların daha geniş hareketiyle seslenen bir biçimdir,

ärzulümde I-1.9 äsgiden I-7.11 älbjse I-18.17 äkmek II-7.13 ämri II-9.17
Afyon/Dinar

äskiden I-1.64, gälini I-4.102, çäktik II-19.111, äkmekler IV-31.42, äşşeklere V-
54.9 *Afyon/Emirdağ*

ävden I-2.16, bän I-3.1, gälir I-4.18, ävirirler I-4.23, häpsini II-7.62 *Afyon/İscehisar*
äveliymiş I.1.3, dävlet I.7.8, ävden II.11.4, mävkı II.3.3 *Afyon/Şuhut*

yemāk I/19-5, emākli I/26-18 kūrāk I/30-29 çiçāk III/105-6, gelenāk III/107-8
Ankara

çiçāk 1-6, çäker 9-28, äkmeg 9-64, säkiz 11-1, şäkil 27-18 *Ankara/Evren*

mēşūr 01.89, bēTdi 15.39, bērinde 23.08, bēri 41.02. *Antalya/Elmalı*

māzunuyun 38a-21, gälmiş 43b-177, gāşdi 43b-144, älli 25b-186, gānç 9b-30
Antalya/Korkuteli

äkdik 7/91, vārsin 8/2, äkine 12/86, äkdirsek 32/53, äkmek 51/10. *Antalya/Serik*

birāz I-A/8-21, dāzām “teyzem” I-A/2-3, gāliyoru “geliyor” I-A/15-1 gidālā
“giderler” I-A/23-3, *Aydın*

ölü yākıyān¹³ 66-15 *Aydın/Merk.*

māşūrdur 5-190, dāl 5-279, āşi 8-99, āşidiriz 8-113, dārmen 15-39, älyaslā14-13,
āşi 19-1, ānki 25-64, dāmeni 45-163 *Balıkesir/Bigadiç*

bän 6-3, sän 6-3, gäl 6-84, yār 7-81 *Balıkesir/Gönen*

ändekilē “onlar” A.16,34, dālim “değilim” A.21.5, äl “yabancı” B.07.90, kes’tānē
Ç.05.3, kāndi K.07.103, hāndi” “şimdi” K.14.13, äsgiden T.07.10.
Denizli/Güneybatı

atāş 1-1-19, hāmur 4-1-11, tārla 5-2-22, gārār 7-2-47 *Erzincan*

tābirim sf 101, hāç sf 100, yāmeḥ sf 101, gāt- sf 95, āder 94, *Erzurum*

äl 3-8, ālimde 1-34, āli 2-50, āline 2-42 *Isparta/Eğirdir*

¹³ Tek örnek

ireçbällik “rençberlik” 36/7, ävi 47/9, gätirdim 47/27 gänşler 4/188, säkizi 6/239, äñ 24/57, *Kahramanmaraş/Merk*.

hākmāt “hikmet” 82, döğüşmäh “dövüşmek” 90, gätidlhdän sôra “gittikten sonra” 111 dâvam 238, 823, içmäh “içmek” 1208 *Kars/Kağızman*

zāngin 1/104, älli 1/170, äkmekden 2/14, ärtesi 3/195, äsgi”eski8/3, äñ fazla”en fazla3/2, *Kastamonu/Merk*.

ävlenmiş 2/32 , ävden “evden” 3/23, äsgiden 6/21, äsgi eski 7/13 , ämme ama 11/2 , älli 12/6 *Kastamonu*

äski II-2-05-49, äskiden I-614-13, äv I-6-07-23, gälin II-101-62, ninäm I-2-02-16, äve I-12-05-109, bän II-1 01-1, I-6-07-31, on säkiz I-8 01-4 *Manisa*

äsKere 3-33, bändi 51-4, gäldi 55-27, ölçäk 7-81, säkiz “sekiz” 13-170 *Manisa/Sarıgöl*

gälini II-2-13, bilmäyon I-1-100 *Manisa/Kuzeybatı*

äwelkı I-24, ğaçım VI-884, inäğümüz XVI-3139, ğäzmā XVI-3119, ğälmiş *Rize/Hemşinağzı*

kıymäti 11-129, *Sakarya/Ferizli*

sāhat 49, amärikáda 92, ameliyätli 6, , ävde 21, ävet 83, älli 10, ärkäk II-20, bän götürüm 18 *Sakarya*

hazinälere 16-33, içinä *Sakarya/Kaynarca*

äller 7-75, ärmie “ermeye” 14-81, ärtesi 1-4, yäden “yeniden” 14-167, *Samsun/Asarcık*

birüz 1-13, meselä 1-192, diläni 6-179, äğıl 10-7, tällal 1-182, rumäli 5-17 *Sivas/İlbeyli*

älli kilo I-66-23, nârasın I-37-1 *Uşak*

3.2.5. [ë] değışeni

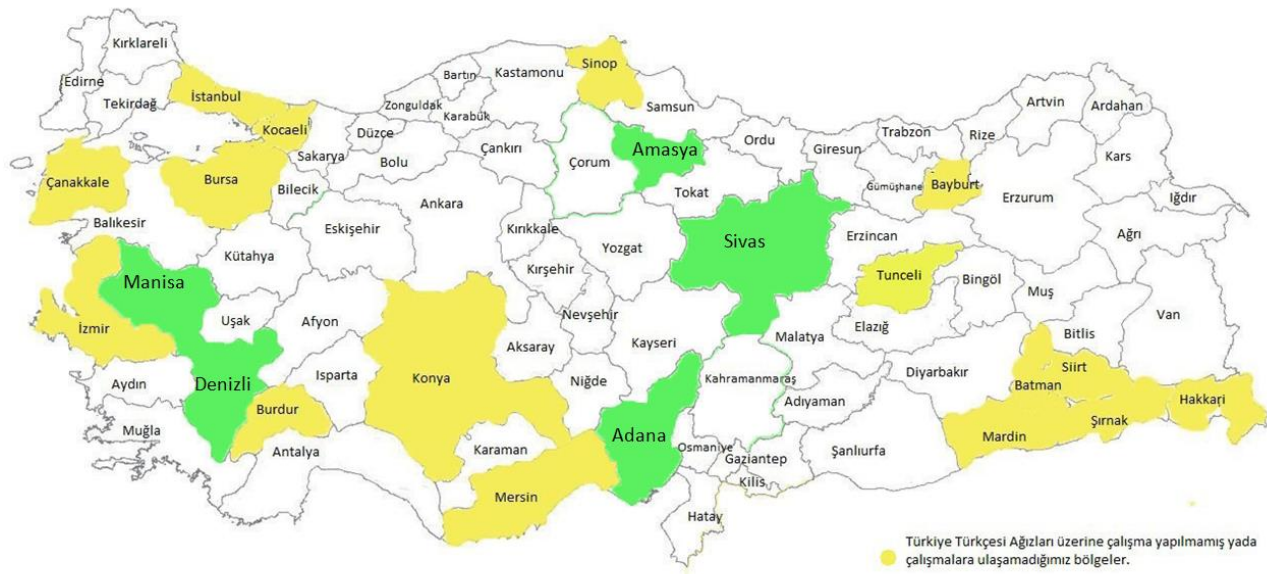
3.2.5.1.Tanım

/a/ ile /e/ arasında bulunan /e/ sesine daha yakın bir değışenidir.

3.2.5.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. /ğ/ ünsüzünün düşerken yanındaki ünlüyü kalınlaştırmasıyla veya /ŋ/ ünsüzünün yanında bulunan /e/ ünlüsünün boğumlanm.a noktasını biraz daha geriye çekmesiyle meydana gelir. (Yıldırım, 1999:42).
- b. Bazı kelimelerde benzeşme çabası ve başka fonetik etkilerle [ë]’ye dönüşür. (Yıldırım, 1999:42).
- c. /e/ sesinin kalınlaşmasıyla oluşmuştur (Paçacıoğlu, 1987:19).

3.2.5.3.Harita

Harita 17: [ë] değişeni

3.2.5.4.Örnekler

gëlikler “gelmişler” A1-22-32, gëtirdiler A2-04-13, gëçiP A3-03-46, gëliyür A4-08-13, gëilir A8-02-19, *Adana/Çukurova*

ëpey 1-185, ëbdast 1-236, ëlanan 1-315, ër 2-57, ësgi 7-92 *Amasya/Aydınca*

dənuşuğ 2/3, sánəyi 21/5, mēydanda 5/171, evde 10/55 *Amasya/Merk.*

nə Kyer-1,121/3, taləbesiylə Kyer-1,121/10, bərāber Ma-1,140/111, çaməliden Ma-2,141/3, ləFhā Yköy-1,165/20, ʔmānetim Mrk-7,50/18 *Denizli/Babadağ*

cenëbı II-2-156, arkëdeş I-1-93, ëyıkliyo VII-5-237, gabëydı X-2,-85
Manisa/Kuzeybatı

biröz 1-13, meselê 1-192, eşıl 10-7, tellal 1-182, rumêli 5-17 *Sivas/İlbeyli*

3.2.6. [ẽ] değişeni

3.2.6.1.Tanım

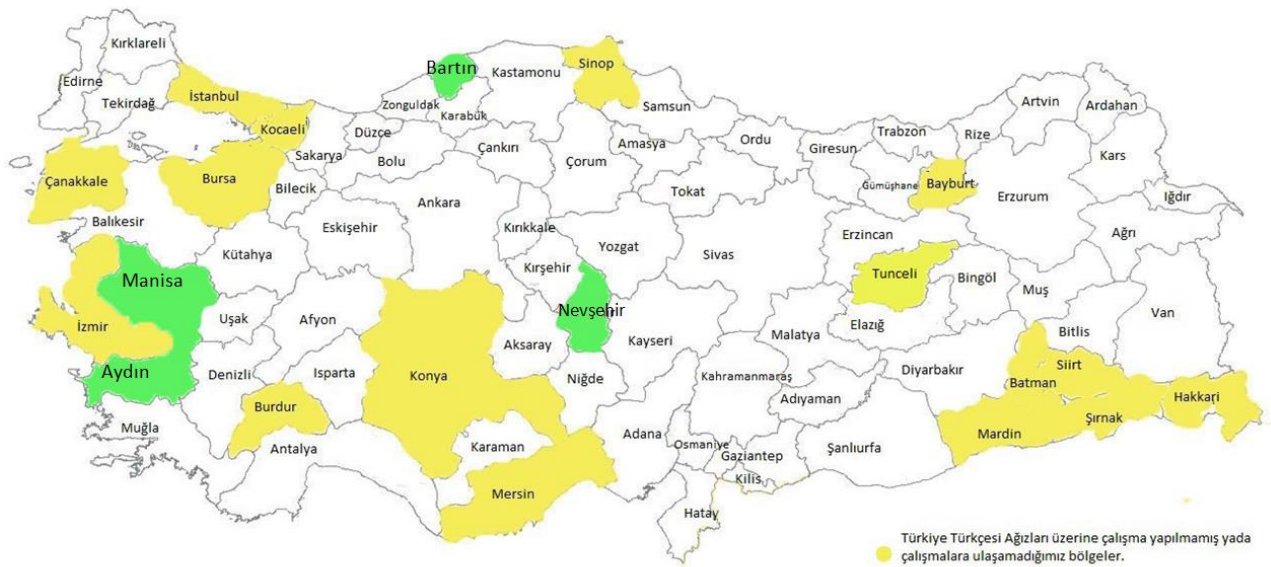
/e/ ünlüsünün genizde boğumlanmasıyla oluşan ünlüdür (Yapıcı, 2013:32)

3.2.6.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

a. Genzel ünlüler /ɨ/ sesinin zamanla eriyip kaybolurken, genzellik niteliğini yanındaki ünlüye yüklemiş olmasından oluşmuş ünlü türleridir (Korkmaz, 1994:10).

b. /n/, /ɲ/, /m/ gibi ünsüzlerin etkisi ile oluşurlar (Korkmaz, 1994:25).

3.2.6.3. Harita

Harita 18: [ẽ] değişeni

3.2.6.4.Örnekler

déyēŋ I-A/30-2, hepsindēŋ I-A/31-21, ōlēkēŋ “öyleyken” I-B/1-16, sēlānmāzlā
 “söylenmezler” I-A/54-15 *Aydın*

ğabul edesẽyiz *Bartın*

3.2.9. $[\mathcal{E}]$ değişeni

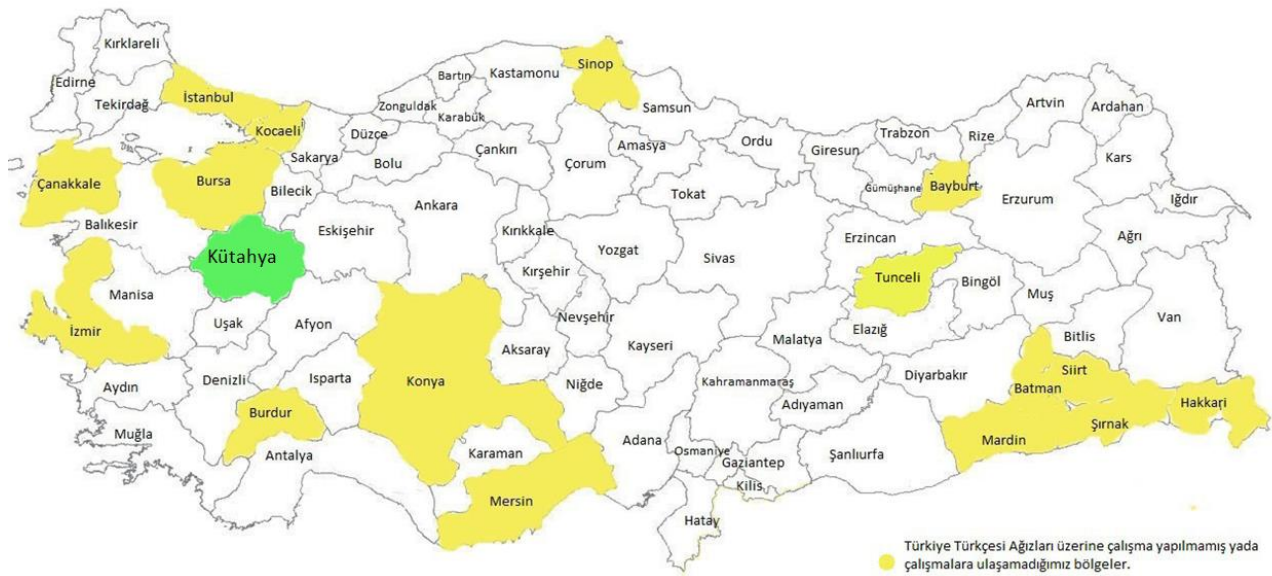
3.2.9.1.Tanım

/e/ ve /u/ arasında kararsızlık gösteren bir ünlüdür (Gülensoy, 1988:21)

3.2.9.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Hece sonundaki $i < a, i < e, a < i < e$ değişmesi sonucu /e/ ile /u/ arası kararsızlık gösterir (Gülensoy, 1988:21).

3.2.9.3. Harita

Harita 21: [ɛ] değişeni

3.2.9.4.Örnekler

ğız evinE 1-41, ğinE 1-150, bö:lE 1-255, ö:lE 1-261 *Kütahya*

3.3./ı/ sesbirimi

Kapalı, arka, düz ünlüdür. Genizsil ve akıcı ünsüzlerden önce geldiğinde, daha açık olarak oluşturulan [ɯ] sesbirimciği, genizsil ünsüzlerden önce [ɯ] sesbirimciği, diğer konumlarda ise [ɯ] sesbirimciği olarak oluşturulur (Özsoy, 2004:44).

3.3.1. [i] değişeni

3.3.1.1.Tanım

Ölçünlü / ı / ünlüsünün, arka damaktan ön damağa geçişi sırasında, ses yolundaki havanın dilin ve avurtların çok hafif geri çekilmesiyle oluşmuş biçimdir. (İlker, 2012:88).

3.3.1.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Çoklukla /ç/, /l/, /ş/ ünsüzlerinin inceltici etkisi altında oluşur.(Yıldırım 1999:43).
- b. Türkçe kelimelerde çoklukla iç seste /y/, /p/, /c/, /n /ve /d/ ünsüzü taşıyan örneklerde görülmektedir (İlker, 2012:88).
- c. İlerleyici ve gerileyici benzeşme sonucu ortaya çıkar (Avcı, 1988:25).
- d. Yanındaki orta damak ünsüzlerinden etkilenmesi sonucu meydana gelir. (Avcı, 1988:25).
- e. Kendinden sonraki kelimenin kalın sıradan olmasından dolayı, ondan etkilenecek yarı kalınlaşma gösterir (Avcı, 1988:25).
- f. İnceltici özelliği olan /c/, /ç/, /y/, /ş/ gibi ünsüzlerin yanında yer alan normal /ı/ ünlüsü, söz konusu ünsüzlerin tesiriyle yarı incelerek /i/ ünlüsüne dönüşmüştür (Akça, 2009:58).
- g. Ankara ili ağızlarında orta hecede bulunan /a/ ünlüsü vurgusuzluk sebebiyle daralarak /ı/ ünlüsüne dönüşmüş, daha sonra bu /ı/ ünlüsü, /y/ ünsüzünün inceltici etkisiyle /i/ ünlüsüne dönüşmüştür (Akça, 2009:60).
- h. Gerileyici benzeşme yoluyla meydana gelir (Akça, 2009:60).
- i. Arapçadan alınan bazı kelimelerde (◌) esre işaretiyle gösterilen seslerin [i] ünlüsüyle temsil edildiği görülmektedir (Akça, 2009:60).
- j. İnce sıradan kelimelerde ve /h/, /g/ ünsüzlerinin yanında görülür. (Özçelik, 1997:14).
- k. İlgi ve belirtme hali eklerinde, iyelik ve bildirme eklerinde 1. ve 2. Kişi zamirlerinde zarf fiillerde soru ekinde görülür. (Özçelik, 1997:14).
- l. Daha çok /y/, /b/, /ğ/, /r/, /l/ ünsüzlerinin etkisiyle ortaya çıkan bir ünlüdür (Sinan, 1992:19).
- m. /ŋ/ ünsüzünün kalınlaştırıcı tesiri ve ünlü uyumunun /i/>/ı/ değişiminin ara safhası olarak karşımıza çıkar (Ünal, 1987:3).

- n. Şimdiki zaman eki -yır olarak kullanıldığında, ince sıradan ünlülerin bulunduğu fiillere gelince ekten önceki yardımcı ses [i] olarak görülür (Koraş, 1992:37).
- o. Yöre ağızlarında az rastladığımız bu ses genelde hece kaynaşmasıyla ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2007:22).
- p. Bu ses kağızman yerli ağzında en çok soru ekinin kullanımında görülür (Sebni, 2010:12)
- q. Bu ses özellikle fiillerin şimdiki zaman çekimlerinde /u/>/i/ değişmesi olarak da karşımıza çıkar (Sebni, 2010:12).
- r. Değişme çoğunlukla inceltme özelliği bulunan /ç/, /r/, /s/, /y/ ünsüzlerinin etkisi neticesinde oluşur (Acar, 2008:21).
- s. Bu ünlüye az da olsa görülen geçmiş 3. Tekil şahıs çekiminde de rastlanmıştır (Acar, 2008:21).
- t. /c/, /s/, /ş/, /l/, /y/ gibi bazı inceltme özelliğine sahip ünsüzlerin etkisiyle, kalın ünlünün ince telaffuz edildiğini söyleyebiliriz (Gülbahar, 2010:35).
- o. Bu ses kendinden önceki kalın ünlünün etkisiyle yani benzeşme sonucu ortaya çıkar (Oğraş 2000:19)
- p. Ünlü benzeştirmeleri, ünsüzlerin ünlüler üzerindeki tesirleri ve ekleşmelerde bazı özel durumlar neticesinde ortaya çıkar (Küçüker 1988:26)
- q. Daha çok son hecelerinde yuvarlak ünlü bulunan kelimelerde gerileyici benzeşme etkisiyle görülür.
- r. Bazı kelimelerde /k/ sesinden önce ve sonra gelirken bazı kelimelerde bu ses olmaksızın kelimenin içinde bulunmaktadır (İşcanoğlu, 2007:8).
- s. Ünlü benzeşmesi ya da /y/ sesinin inceltici etkisiyle meydana gelmiştir (Atmaca, 2005:25).

3.3.1.3.Harita

Harita 22: [i] değişeni

3.3.1.4.Örnekler

ceviziń XXV-7, ireçberli:mıř XXVI-40, gedTıń XXVIII-24, vazgeçsiń XXXIX-27
Adana/Saimbeyli

yenmiş I-4 padişahların I-53 yüzi III-20 yerı XIX-1 *Adıyaman/Kahta*

Bıçamıyo 5-13, misävirler 8-24, harbi 13-4, dedi 22-107, yanı 25-3 *Afyon/Başmakçı*

yāni 1-1, haniya 6-6, ıřırķan 6-78, hani 19-2 *Afyon/Bayat Merk.*

fuķāriye 1-62, ciğa4-9, buriye6-3, çıķıyo 13-20, faķır 10-81 *Afyon/Bayat Köy.*

gidiyoş. I-2.70 silāycık II-18.11 itaātdır. II-27.22 *Afyon/Bolvadin*

ęabırları 1-84, yarın 1-271, habıra 12-219, kādır 12-200, *Afyon/Çay Yörük*

alinıń I-1.18, biřiridiķ, I-3.3, ahır I-19.39, bırāz II-1.20, filān I-35.24 *Afyon/Dinar*

filan I-1.67 gencecık 2.20, çalışıye I-8.4, tābi I-10.31, avrupıya II-20.13
Afyon/Emirdağ

ıstanbuldan I-5.62, sevābı, II-11.7, inkılāp II-16.22, hızmēt II-16.131, hāricında II-
23.15 *Afyon/İscehisar*

fakiridik 24/30, ciyalarin 27/19, isdar 100/97, makinesi 3/20, vakit 75/14
Afyonkarahisar/Sandikli

nişanı I-1.10, hadi I-1.230, atılmış I-5.216 vakit III-24.70, asabi III-22.55
Afyon/Sultandağı

gardeşimiz I.4.68, fakir I.7.7, dışarlarda I.8.26, hanı I.10.74, hususi II.13.38
Afyon/Şuhut

dillerdi 48/73, giderdik 84/10, geliyidi 73/30, hanı 11/53, hiç 32/32, *Aksaray*

isdiyön 5-191, amiri 8-237, yani 10-18, tabi 6-38 salih 7-192 *Amasya/Aydınca*

yasındayım 5/11, baci 13/55, yazi 51/16, giderse 14/8, halifelig 27/2, *Amasya/Merk.*

evin 22-94, denenin 22-174, nişan 4-14, dinemedük 4-207, o _akit 14-33
Amasya/Suluova

alamıyo I/1-6, gacıyo I/6-10, acıtmaz I/8-8 gapıyı II/73-15 orıya I/4-37 *Ankara*

denizden 14-104, getirin 26-170, sinirlendim 3-210, gendin 3-209, demirel 4-50
Ankara/Bala

makineli 1/23, yari 6/71 , makinali 22/29 , orıya 24/54 , sigara 24/94
Ankara/Beypazari

gari 56-69, iskina 19-12, tiren 17-77, isine 19-4, sekiz 43-8 *Ankara/Evren*

haci 37.216, şakayı 38.90 *Antalya/Elmalı*

deliganni 31c-32, timar 31d-107, ayni 22b-93, ali 21a-2, tireş 38b-105
Antalya/Korkuteli

burdayin 1/3, cikardi 1/84, hanı 2/60, gatiyollar 3/75, pinyarcık <pı-nar>buñar
5/14, balkisdan 8/35, işgine 12/92 *Antalya/Serik*

haraci II-9, alamanı II-19, bahsında II-2, merifetim II-2, nasin I-48, kabuhlaruni I-
15, *Artvin/Ardanuç*

bazari I-A/25-32, olmalimis I-A/25-64, onnari I-A/25-47, parayi III/14-91 *Aydın*
makineye I.5.2 , anañgil I.5.10 *Balıkesir*

dedi 17-99, aradi 17-100, çınarlida 18-46, akşami 18-46, *Balıkesir/Gönen*

sındırğie”sındırğıya 1-30, çıkarmíceksin 2-20, ğıyaslıcek 26-30, nişannı 17-1, hagígatan 2-20, *Balıkesir/Kepsut*

çıplağ I-A-59, háci I-A-19, çıhıyor II-A-5, çıkmıyor III-36 *Bingöl/Karlıova*

seçdılar VI-6, onbaşılık II-B-88, kaffırlar VIIA-41, götürırken II-B-88, dıneme VIII-B-187, geldí I-15, *Bingöl/Merk*.

frensızlarnen 13c-3, görmemişdiğ 1-3f-10, kitlenirdi I-4b-2, gideriğ II-1a-1, nişannadiler II 1ç-3, *Bitlis/Adilcevaz*

ğonşı 9/75, sızladıyor 9/91, maķínemiz 2/16, ayrıydi 3/20 , ğını “kına” 1/104 , *Bolu/Seben*

istanbula 8-84, istanbuldan 8-1, gayrı 5-31, hatırlıyemeycen 6-47 *Çankırı/Devrez Vadisi*

mübareķi 1-21, everdik 3-8, gidecidik 25-3, bindiridik 1-17, iyi 39-1, arazimizi 44-23, istanbulda 51-15 *Çankırı/Eldivan*

ģibi 13-54, bişigın 14-20, çığ 28-20, mÜlkiye 13-11, ortağıl 27-35, fiğ 30-14 *Çankırı/Yapraklı*

hayır 3-21, fiğāra 16-29, nişanlıydı 4-44, bamıya “bamyā” 10-32 *Çorum/İskilip*

ğaynayıncA 8-28, arkıdeşler 8-19, tUrbádır 33-10 *Denizli/Acıpayam*

talimat A.03.77, arkıdáşı A.11.115, fasılla A.24.25, ğazıran T.10.29, ğadıfıdan A.30.64, *Denizli/Güney*

ıfağ 25-62, boştamış 4-25, yıldırmiştır 3-10, bahtı 13-13, ğetirir 2-14, *Diyarbakır/Çüngüş-Çermik*

annendir XXVII-22, ‘adettir XXV-23, beceriksizdir XXV-42, cigerdir XLV-14, delidir XLI-47 *Diyarbakır/Merk*.

annıyın 36a-2, avrupıya 36a-28, duacıyiK 36a-32, ıslıycağ 2a-28, urıya 32a-5 *Düzce*

sarılmış 178-XLIV-37, karısını 149-XXXIII-4, kızleri 146-XXXIII-2, vermiş 100-XV-1, sizin 197-LIV-16 *Elazığ*

bize II-126, içinde V-211 *Elazığ/Arıcak*

olmış XLVII-1, varmış XLVII-1, vürdım XXXVIII-20, perçinin XXXVIII-30
Elazış/Keban

alıKsan 3-5, asıllerindeniyiz 8-3, birazda 4-74, diyarı gurbeTde 6-111, manısa 4-30,
ziyárete 3-178 *Eskişehir/Sarıcakaya*

dışarıda 87-101, bulanıyudu 90-31, tikerUk 6-23, tikeller 6-23, *Giresun*

adı 7-20, alamanın 2-76, aldı 2-64, yanı 10-42, zamanı 22-19, alıyır 17-20, çışır 82-
dedi 10-68 *Gümüşhane/Torul*

dediğim 37/54, fâkirlığınan 16/17, ziyarat 14/70 *Hatay/Dörtıyol*

fakırıdi 1c-4, çışdı 9h-32 *Iğdır*

ğineyi 7-13, kışkırtıdilâ 15-42, *Isparta/Eğirdir*

alçacıķ alçacık" XI- 1, yıl "yıl" XIX- 12, hacısı XXI- 28, ağacın XXIV-5, yaşından
XXVI-16, toparlaşır XXXVI-5, yaķın XLIV-4. *Isparta/Uluborlu*

ğayımbabam 18/11 arı 1/2, sıızı 3/1, yaşında 32/27 diyirler 13/61
Kahramanmaraş/Merk.

rakiçellerdi XXXVIII-56 babasıl CLI-10 aşğıya LI-29 *Karaman/Ayrancı*

yıyır VI-288, olıyır VII-56, dönıyır VII-68, liriya VI-157, diyı VI-288 *Karaman*

taħdıye 24-18, babasıynen 24-21, geldız 41-4, ciğarı 49-81, bağlır 81-71, *Kars*

bırez 15, geldiği 134, yesın 715, ihtimal 55, ıstirât 63, yetmiş 81, sahabını 81, camı
1718 *Kars/Kağızman*

yapıyân "yapıyorum" 1-71, arıya "arıyor" 1-130, ıktıyar 51-12, ğayrı 2-40, atıyın
17-95, arpayı 39-59 *Kastamonu/Merk.*

yabıynan 53/33, ğayrı 14/72 *Kastamonu*

sıarası "sigarası" I-36, yıřmaħ "yaşmak" II-51, Kazatıyan "gazeteye" XVI-II
Kayseri/Bünyan

nışannılı 27-1, ikiniiz 16-4, alıyım 21-45, onun ğ için 21-85 *Kayseri/Develi*

aşğıya 17-165 *Kayseri/Gesi*

şıkâtım V-59, *Kasyeri/Gömürgen*

çín çíní XXIII-50 *Kayseri/Yeşilhisar*

dayımınan I-1, tabí VI-6, nışanlına XXXVII- imamınan III-78, aḥşamınan VI-1
Kırıkkale/Karakeçili

bızda 5/26, biraz 44/11 *Kırklareli/Babaeski*

biraz 5/29, bızden 19/63, gí “giy” 3/58, pişiridik 47-89, *Kırklareli/Pınarhisar*

pādīšāḥ XII-31, círid VIII-37 *Kırşehir/Çiçekdağı*

gídín 1-901, depí:nan “tepile” 15-91, atím “atayım” 15-31, liríya 18-17,
gömlAyıdıñ 26-42,

gídín 1-90, atím 15-31, liríya 18-17, işkıyalar 38-24, yírmilig 16-53
Kırşehir/Kaman

círid LVI-43, yiğít IV-41, bayrānı XII-66, pātīša XXI-33, sallanı sallanı XII-2
Kırşehir

ağacım 6,3, ağırdır 1,12, aynıdır 1,13, mısırımız 1,18, kıızı 2,4, çıkardık 2,4,
uğraşıyon 4,5, hastalandı 6,20, *Kütahya/Emet*

guyvıcekse 1-147 *Kütahya*

eşiydik “eşiyorduk” 14-6, tikiyih “dikiyoruz” 17-4 *Malatya*

verdiḥ XIII-129, etmeyih XVIII-58, pılav XV-13, mırasını XV-15, yanı II-D-5,
oturıyih I-B-8 *Malatya/Akçadağ-Darende*

patladı II-2 04-12, pınar II-1 24-150, baTTi II-2 04-12, sandıydım I-2 05-38,
çalışiyi I-2 04- 32 *Manisa*

hatayı 1-a/23, yaTmeyinci 17-c/64, hanı 19-b/10, şimdi 21-a/1 *Manisa/Alaşehir*

beri başımızdaki 11-14, gızıl avlıdaydık 13-21, otlakiye 17-38, sâbí 27-26
Manisa/Salihli

annecında “karşısında” 4-147, doleşirdın 11-28, gıyılarındı 6-57, çamaşıırime 10-43
Manisa/Sarıgöl

bılâşdım X-10, bulâşı:”bulaşığı” XX-9, makínaya XIII-2, peygambârımız 22-1, *Muğla/Ula*

onları VI-3; varmış XVI-15; karşıye XX-72; dumanlı XXI-3; bağladılar XXV-8, *Muş/Merk*.

yiğidim 51-9, sevk üder 29-17, alım “alayım” 29-114, annadım 24-41 *Nevşehir*
annadım XIX-1, liriya XXVI-72, irādız” rahatız XVII-7, nāpım XXXVIII-50, *Nevşehir/Avanos*

nışanlıyken I-101 nadir *Niğde/Elmalı*

cırıT I-35, haydı I-69, dāyır I-75, nāpı:m II-165 *Niğde/İçmeli*

torbiya 6-14, ğayniyacaḡ 6-21, aıt 2-39, yānı 25-8, dıṣarıya 19-58, ğabirin 18-5 *Niğde/Merk*.

açıye “açıyor” 78-22, bıçā 61-4, aldıysa 26-51 nışan 124-5 *Ordu*

bulamıye 18-4, duzlı “tuzla” 22-34, imzalıyıverdiler 15-18, satıyım 12-18, *Ordu/Aybastı*

gíér 11 k.k.-42 *Osmaniye/Kadirli*

ķız 1-56, yıl 25-7, aķıl 10-144, ķızlı 35-53 *Rize*

saġıbını 11-14, ufaķlıġın 11-67, lira 11-5, biraz 18-18 *Sakarya/Ferizli*

bırāķtı 19, baķTıġı 16, unıñ ğın 6, áđını II-2, bUİralıyım 8, sıKortAyā 85 *Sakarya*
salı 15-160 *Sakarya/Kaynarca*

orayı 17-4, dāıl 10-61, oviya 10-73, bazı 9-14, siġarayı 7-25 *Samsun/Asarcık*

varmış 43-13, burıyı 44-106, ormanıyle 54-18 arazı 22-11 yanı 46-22 *Sivas*

masıya 4-54, aramıya 5-17, dezġahımız 1-6, hanım 5-53, sıġortanıñ 1-34, ğalışdım 2-2, yanı 5-14, İstanbulda 4-98 *Sivas/Divriġi*

ihdiyar 2-8, pādıřah 2-24, hanı 5-8, bacıymış 6-2, zıyade 10-19 *Sivas/İlbeyli*

mezerlíK 23b-068, genellíKle 4A-009, asgerlíK 18b-001 *Sivas/Merk*.

ařıkār 23/3, nışan 2/39, ihtıyar 2/56 *Sivas/şarkışla*

piknik 12/39, ġórerík 19/169, túrkıyeyi 19/154, giderík 12/39, neyiñiz 13/147, *Sivas/Yıldızeli*

ġarıyı 103-20, orıyā 73-4, parayı 64-37, arazıyā 53-10, yanı 9-54 *Tokat*

çihîyélar 5-8, ohudîyé”okutuyor 6-5, satîyém 13-11 *Tokat/Reşadiye*
 burîye 15-4, misir 17-36, yaylíyá 25-31, bilír 35-8, işím 45-42 *Trabzon/Yöresi*
 akıyor 1-44, ğíz 3-20, fagír 3-131, kırk 6-25, pagír 9-24, yíktiler 25-83
Trabzon/Ağzı
 için II-5, ğittuk XIII-215, eritírler XIV-40, ğılıcímlan XVII-5 hüsiyin XVII-10
Trabzon
 göttíríp 3-185, heppiyizín bílgısı 4-5, kéçeçílîh 4-20, kímse 4-20, bíz 11-15, kederí
 24-85, *Şanlıurfa/Merk*.
 işík 17–158, cendírme 7-73, emír 3-31, gelbír 34-19, durmadím 1-22, otír- 48-144,
 gelíp 17-31, *Van/Merk*.
 ğapí 5-11, birlinde 3-1 *Yozgat/Boğazlıyan*
 círîT, yiît 8-61, pātîşā MDD o vakít MDD *Yozgat/Çayıralan*
 arazí 11/6, kí 6/62, hangímiz 7/6, haní 5/3, yeşilhísar15/84, mēmír 2/94, çavış 3/41,
 havlıdaki 14/30, tavíh 16/16 *Yozgat/Sorgun*
 cahílíken 11b-1, yarímın 11c-14, ísmayıl 12a-9, zalím 24a-28 *Yozgat*
 híyecanından XIX-24, ihtıyar MDD *Yozgat/Yerköy*
 ğariyí 5-99, oralı 22-120, sırtıye 13-14, parasí 28-23, atmış 28-11, yağlılar 28-8
Zonguldak

3.3.2. [ı] deĝişeni

3.3.2.1.Tanım

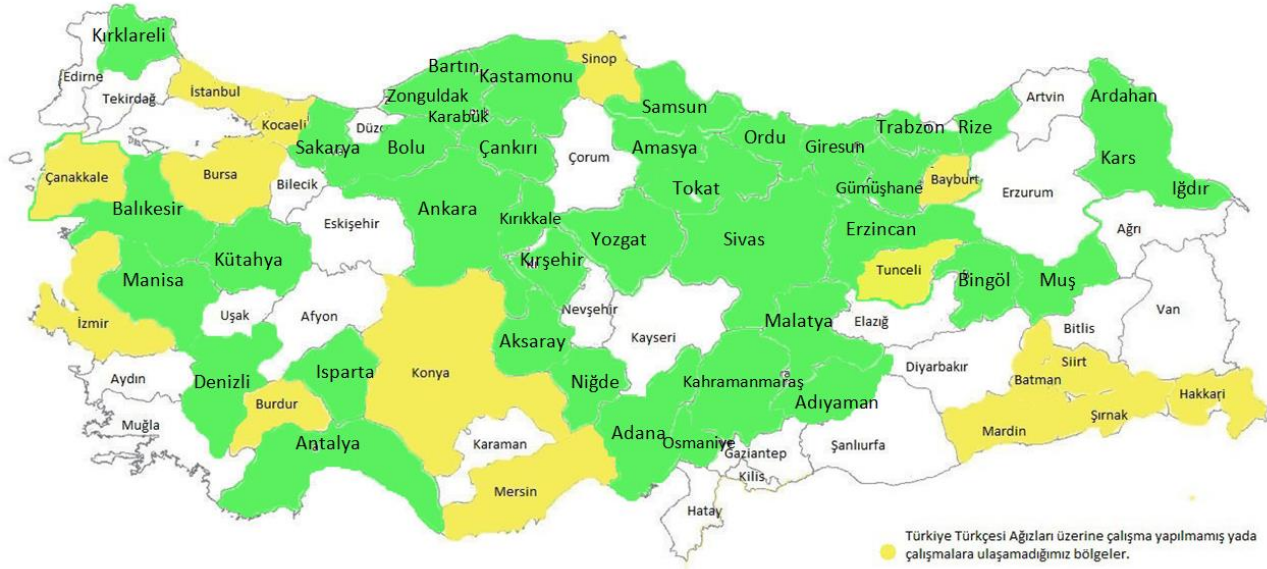
/ı/ sesi ile /u/ ses aralığında söylenen ünlüdür.

3.3.2.2.“deĝişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- /y/ sesinin düzleştirici etkisine direnen /u/ ile /a/ arasında bir /ı/ sesi oluşur (Avcı, 1988:34).
- Bu ünlü daha çok Eski Türkiye Türkçesinde yuvarlak ünlü taşıyan kelime ve eklerin düzleşme sürecine girmesi sonucu görülür (Acar, 2010:21)

- c. Dudak ünsüzlerinin etkisi sonucu da görülen oluşumlar mevcuttur (Acar, 2010:22).
- d. Bu ünlü daha çok /m/, /p/, /v/ dudak ünsüzlerimizin dar düz olan /ı/ ünlüsünü etkilemesi sonucunda meydana gelmiştir (Atmaca, 2005:25).

3.3.2.3.Harita

Harita 23: [ɪ] değişeni

3.3.2.4.Örnekler

dapısı “tapusu” XXXVI-94, ğaPçına “kapçığına” XXXIX-26, miĝdar “muhtar” XLVIII-4 Adana/Saimbeyli

bınarın “bunnarın” XXXIX-52 bunı L-11, ğiPgurı LXVI-23, otiz XX-67 Adıyaman/Kahta

anladın m¹⁴ 27/82 Aksaray

gelir 1-27, aĝilliya 1-348, tanırık 2-88, sarıyı 2-150, aldıĝ 6-61 Amasya/Aydınca

tapı 14/17, biliyorım 14/86, torunım 23/131 fırın 2/16, ĝadına 60/73 Amasya/Merk.

bıralarda 21-12, bırdı 1-3, burıya 15-231, yavrım 6-2, aTlıyı 22-65 Amasya/Suluova

¹⁴ Tek örnek

ıstanbul I/2-11 , savırırđı8 I/8-64, ğavırır I/20-126, yımurtlar I/34-26, bınlar II/60-12 *Ankara*

yavırım 1-7, tavırır 2-12, davırır 8-6, olırır 10-12, burırır 1-53 *Ankara/Evren*

çamırırır 41-21, çabırır 7-52, savırırđırdırır 4-265, kabırır 33-22, bıyırırır 8-12 *Ankara/Bala*

vardırır 1/14 tabırırır 1/19, barırır 1/22, çavırır 1/43, yımırta 16/73 *Ankara/Beypazarı*

yağırırır 38.104, davırırır 43.06, od ırır “odun” 37.159 *Antalya/Elmalı*

garpırır 28a-2, mırır 24a-5, yavırım 15-1, tavırır 3b-80 çavırırır 21a-30 *Antalya/Korkuteli*

mācırır 5/89, marırır 1/20, pamırırır 1/42, yımırta 1/46, pamırır 40/56 *Antalya/Serik*

bırır “buraya” 6-142, konırırır 19-68, hacırırır 12-29 *Balıkesir/Gönen*

ırırırırır II-A-180, malırırır I-B-67, onırır II-A-24, namırırırır I-A-254, olırır IV-A-3, koyırır IV-A-15 *Bingöl/Karlıova*

çamaırırır 1/41 , ğarandırırır 9/40 yıldırırır 12/19 , balırırır 26/29 . *Bolu/Seben*

yımırtağan 14-8, vırır vırır 20-26, alırırırırır”alırırırırır” 27-24, yırırırırır”yırırırırır” 21-29, bıırır 22-8, ānırır 25-29, davırırırır 28-7, bırırırır 36-16, dağırırırırır 38-26, onlarırır 43-19, *Çankırı/Eldivan*

ğoyuvırırırır A.01.7, vapırır A.02.82. o zırırırırır “A.03.44, durmırırırırır A.20.50, cavırırır “kafir k.10.19, kavırırırır B.05.2, avırırır B.13.14, doğırırır T.04.1, ğavırırırırır T.02.11, *Denizli/Güneybatı*

yıldırırır 1-17, yoğırırırırır 3-1-3, soydırırırırır 5-14-15, vurmırırırırır 7-7-21 *Erzincan*

yatırırırırır 1-3, yedırırır 1-3, içtırırırır 1-3, ğoyardırırırır 39-10, ısmarladırırırır 15-80, *Giresun*

alıırırır 17-52, dolaırırırırır 14-12, oğırırır 19-2, altırırır 10-75, artırırır 10-46, yapıdırırırır 1-42, orasıırır 54-4, yanırırırır 29-104, *Gümüşhane/Torul*

buğarırır V-1, çavırırır XXI-6, bulırırır XXI-4, yumırırırır XXI-6, tavırırırırırır XXI-5, unırırırır “XXVIII-11, casırırır XXX-10. *Isparta/Uluborlu*

malırırırırır 10/77 sorsırırırır 13/6,vapırırırırır 13/45, sarımırırırır 14/1, maydanırırırırırır 16/53. *Kahramanmaraş/Merk.*

ğırırırırırırır “fırırırırırır” 45-30, namırırırırırır 65-57, *Kars*

bùlürsün “bilirsin” 374, dónduğı “döndüğü” 44 *Kars/Kağızman*

yatırmadım 1/39, balı 10/1, alınanna “alınanlar” 14/53, hazırlanu “hazırlanır” 14/53, çalışduğ 28/9, ayıya 40/23, arapdır 3/81 *Kastamonu/Merk*.

dağalıyo takılıyor 17/17 , yapılu “yapılır” 14/54 , yımşak 43/34, dutmıya 101/2 *Kastamonu*

b ınlar III-11, çam ır XV-64, m ıstafa XLII-4, çavişım LXXXI-12, çamırdan XV-29, yağmırlarda XXVII-21, *Kırıkkale/Karakeçili*

mırat 39/24, hamır 40/30, bıraları 49/2 buldık 5-6 bırayı *Kırklareli/Babaeski*

davıl 11/19, avcına 17/87, bırdan 17/66 *Kırklareli/Pınarhisar*

bıraya 18-99, ğavişmasıñ 15-178, yavrım 15-57, biliyın mı 25-10, yoldır 21-190 *Kırşehir/Kaman*

mıktardı¹⁵ 15-27 *Kütahya/Aslanapa*

bırdan 1/27, avlıya 1/36 “, bıñarın 1/58, bılamaz 2/29, hav ız 4/88, yavrım 4/125 *Kütahya/Simav*

şuriya 13-19, gabiğ 16-19, yavrım 22-1, çıbığ 56-41 *Malatya/*

mıstafa XVIII, bırada I-C-14, kısıra I-C-I, oğlı II-A-12, dıtılırdı I, B-2 *Malatya/Akçadağ-Darende*

halbısem 13-28, orayı 14-37, durıy 20-26, bunı 24-8, tavını 29-28 *Manisa/Salihli*

bı yıl 69-63, bıbı “baba” 7-16, doğumıya 17-48 atıyı 68-113, biniyıldı 60-203 *Manisa/Sarıgöl*

salatalık XIII-2; düşmanlık XV-7; yavrıladığında XXV-19; mırad XXVI-37; suyını I-26,doğrı III-7;*Muş/Merk*.

yavrım II-180, yavıTda IV-21, istambılider XI-85 *Niğde/İçmeli*

alırım 73-4, artırdık 2-4, olıya 23-27, yapıldıktan 137-9 yılları “yular” 17-4 *Ordu*

dahılı 12-19, ğirmızı 19-35, sıhıntu 27-49, şuriya 10-16 *Ordu/Aybastı*

pınar 1-418, furıP 9.C-19 *Osmaniye/Kadirli*

gittik 41-51, bakdım 46-22, gidelim 46-5, hastahananın 41-73 *Rize*

Bir āvıç 70, hamırına 57, yavrim 19, onı 34, iş dönü 29, mısTafa 3, olıya 67, bunun 10, altın 39, *Sakarya*

yavrim 6-146 *Sakarya/Kaynarca*

baırub 15-4, çağırusa çağırırsa 15-4, garşiki 21-26, sıvacı 5-45, yımuşah 14-157, *Samsun/Asarcık*

yalnız 2-18, garışur 3-2, yapıık 27-64, sofalık 34-32 *Sivas*

yapdurmiya 4-25, ayāmı yatdım 1-61, usdam ız 2-4, amcas ı 2-53, m ırad 1-18, yollad ıh 2-42, *Sivas/Divriği*

yağmır 1-5, burıya 1-52, namıssıza 4-112, avrupı'ya 4-180, gabil 6-66, orıya 8-4 *Sivas/İlbeyli*

yāmır “yağmur” 6/108, alır 12/40, yapıık 17/30, mışka 6/225, mihTar 6/141, yapıih 12/39 *Sivas/Yıldızeli*

ğaldırılır 32-12, galdırma 32-12, anamdır 2-7, yapıılır 32-15, yapıddıık 41-1, b ıtdükden 32-26, pınar 26-159 *Tokat*

ayı 4-45, artık 9-21, ayrılır 18-3, gaşık 99-8, fınduk 102-1 *Trabzon/Yöresi*

alacım III-1, vurıy “vuruyor” X-5, yaTdıriy XII-240, yıl” XXIII-20, mayıs XVI-15 *Trabzon*

kidilirdi 5-23, oturıyrum 6-54, yalnız 13-1, bizim 25-12, palığın 14-44, verelim 30-108 *Trabzon/Ağzı*

mēmır 2/94, çavış 3/41, havlıdaki 14/30, tavıh 16/16, 10/137, mahmıT 5/118 *Yozgat/Sorgun*

yabancıya 4-3, sarılmış 4-14, arı 4-17, daşı 4-37 *Zonguldak*

3.3.3. [i] değişeni

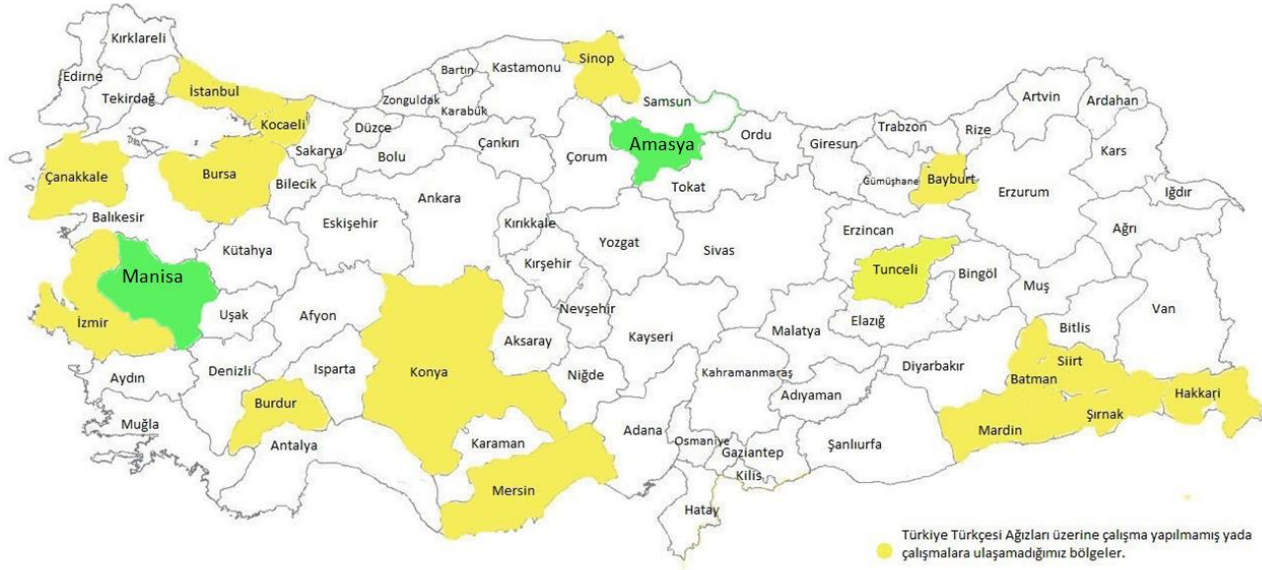
3.3.3.1.Tanım

Genzel /ı/ sesidir.

3.3.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- II. tk iyelik ve ilgi ekinin bir arada kullanılmasıyla iyelikteki η damak ünsüzünün eriyerek kendinden önceki ünlüyü genizsileştirmesi sonucu oluşur (Demir, 2012:20).
- Birlikte kullanıldıkları şahıs eklerinin düşmesi sonucu nazallık görevini yanındaki ünlünün üstlenmesiyle ortaya çıkar (Avcı, 1988:35).

3.3.3.3.Harita

Harita 24: [ĩ] değişeni

3.3.3.4.Örnekler

yanıñzıñ 14-19, allahañz 1-407 *Amasya/Aydınca*

dayıñ 4-111 *Manisa/Sarıgöl*

3.3.4. [‘ı] değişeni

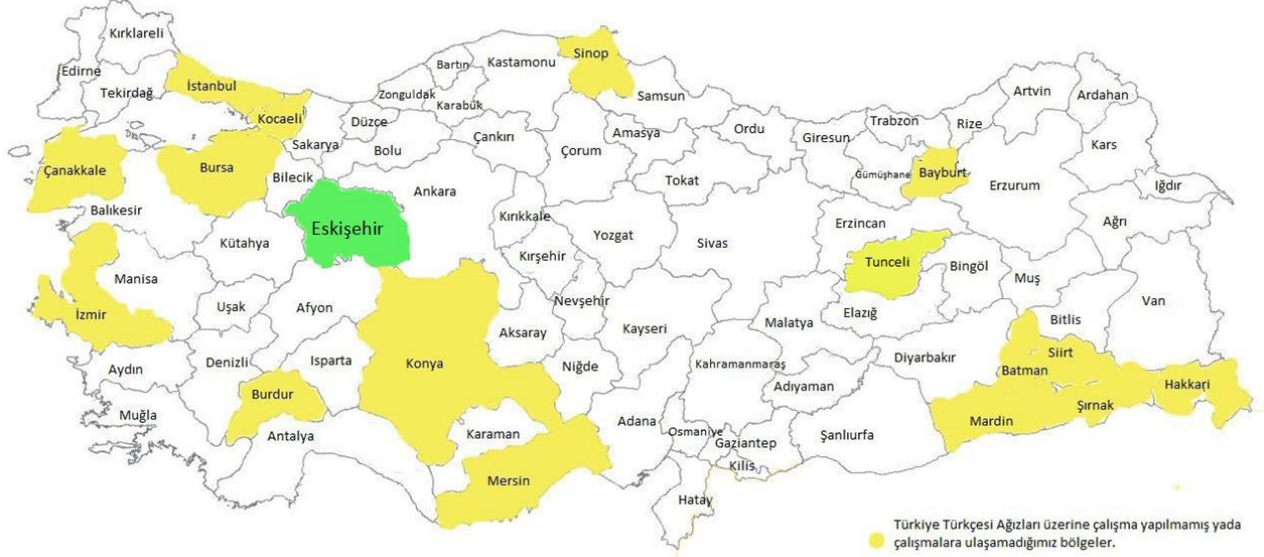
3.3.4.1.Tanım

Genel olarak çalışmalarda arapçadan alınma kelimelerde bulunan () ayın sesinin [‘ı] ile söyleniş biçimidir.

3.3.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

İncelenen çalışmalarda tek örnekte karşımıza çıkmaktadır. Araştırmacının verdiği bilgiye göre eski bir imamdan derlenmiştir.

3.3.4.3.Harita

Harita 25: [ɯ] değişeni

3.3.4.4.Örnekler

‘ılım “ilim” 44-103 *Eskişehir/Mihalıççık*

3.3.5. [ɯ] değişeni

3.3.5.1.Tanım

/i/ ile /ɯ/ arasında daha fazla boğaz gerisinden /ɯ/ya doğru kayan bir oynaklama noktası olan ünlüdür (Sağır, 1995:23)

3.3.5.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- /i/>/ɯ/ değişimine eğilimli yerli ağızlarda kalın söylenilen ünsüzlerden sonra oluşan bir değerdedir (Sağır, 1995:23)

3.3.5.3.Harita

Harita 26: [ɪ] değişeni

3.3.5.4.Örnekler

ç-ğ 1-1-12, bor- 2-5-15, ğap- 5-4-18, yar- 7-7-211 *Erzincan*

3.4./i/ sesbirimi

Kapalı ön düz ünlüdür. /i/ sesbiriminin genizsil[] daha açık ve [i] olmak üzere 3 sesbirimciği bulunmaktadır (Özsoy, 2004:36).

3.4.1. [i] değişeni

3.4.1.1.Tanım

/i/-/ü/ arası bir sestir.

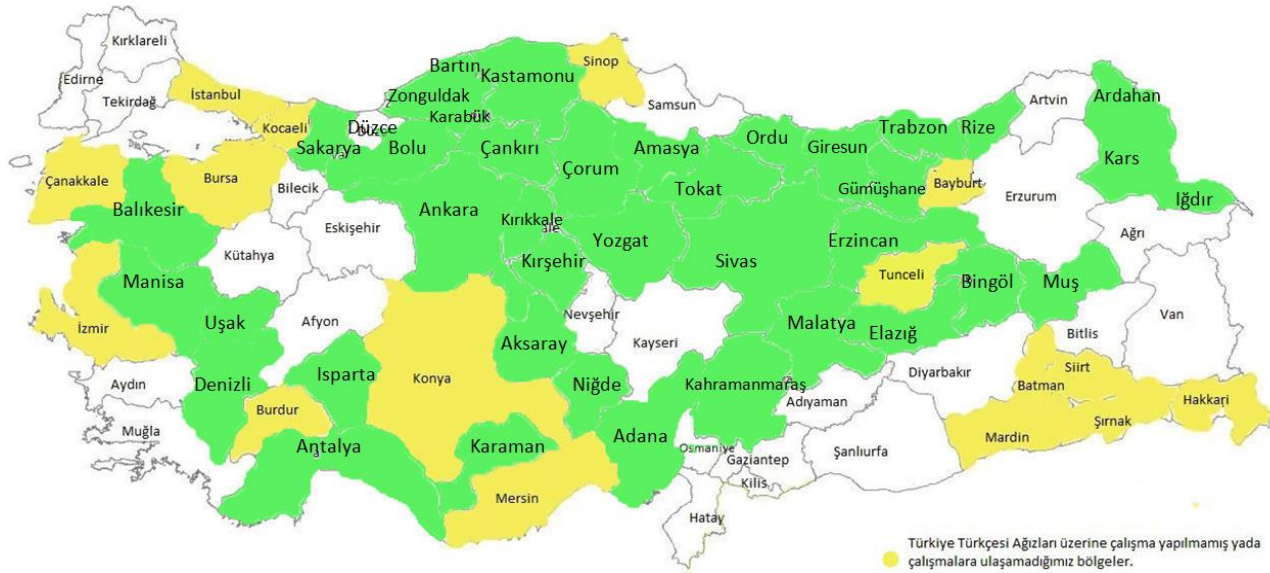
3.4.1.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- İnce bir ünlü olan /i/ sesini, aynı zamanda yuvarlak bir ünlü olan /ü/ sesi yuvarlaklaştırmış ve bu sesi /ü/’ye yakın duruma getirmiştir (Tekin, 1994:16).
- Eski Anadolu Türkçesi dönemindeki yuvarlak şekilli ekler bu özelliklerinin kaybetmemişlerdir. Yuvarlaklaşma eğilimini devam ettirerek /ü/ sesleri /i/

şekline gelmek suretiyle /i/ sesine geçişin ara devresini meydana getirirler (Avcı, 1988:32).

- c. Eski Anadolu Türkçesindeki yuvarlaklıklar yazı dilinin tesiriyle düzleşme sürecine girmektedir (Akçam, 1999:7).
- d. Dudak ünsüzü /b/'nin etkisiyle ve Eski Anadolu Türkçesinde yuvarlak ünlülü kelime eklerinin düzleşme sürecinde görülür (Acar, 2008:21).
- e. Bu sesin ortaya çıkması, kimi zaman Türkçedeki yuvarlaklaştırıcı sesler olan /b/, /m/, /p/, /v/, /f/ seslerinin etkisiyle olurken, kimi zamanda eski yuvarlıkların izi olarak görülmektedir (İşcanoğlu, 2007:12).

3.4.1.3.Harita

Harita 27: [i] değişeni

3.4.1.4.Örnekler

fılan XXII-32 Adana/Saimbeyli

elt i 4-18 Aksaray

esenl i 2-1, ver irüm 4-5, del ikden 3-107, bil irse 10-44, yed iğü 1-179
Amasya/Aydınca

çev irme 3/20, beşl i 11/120 vaz ifeleri 14/31 gel ise 27/19 dem işler 79/12
Amasya/Merk.

v ırüz II/84-28 y ırüz II/84-40 b ışurüz II/84-41 d ırüz II/84-61 b ısırü I/55-38
Ankara

edēd ık 1/18 , fas ılle 2/213 , etd ık 2/218 , mevl ıdlēde 2/219 efes ıymışdı 37/11 .
Ankara/Beypazarı

gótürm ıen 1-5, gudüyr ım 9-2, ol ıym 26-40, gótür ın 53-18 *Ankara/Evren*

gel ıdig “gelirdik” 01.35, doleş ı “dolaşır” 01.35. *Antalya/Elmalı*

m ısıafır 30c-91, m ısevir 23-65, b ıtün 31d-85, s ıvari 39b-21, b ılamacının 22c-145
Antalya/Korkuteli

ř ındi 2/91, ıř 4/83, d ıbek 8/110, b ıberli 22/39, yer ınde 34/62 *Antalya/Serik*

m ısıāfırı II.4.97, b ıberi III.4.127 *Balıkesir*

diy ı “diyor” 9-11, geliy ı “geliyor 9-11, s ıt 25-46 *Balıkesir/Gönen*

b ıçedik 9-120, öF ızlē”ofisler 14-30, b ıçüm 30-35, b ıçēsin 27-10 *Balıkesir/Kepsut*

t ıfengi I-A-16, gönl ı III-48, yüz ımet II-B-90, k ıçügi I-A-46, *Bingöl/Karlıova*

cev ız 3/41, tem ıziken 9/22, çel ık 11/31, gey ıg 15/68, k ıló 16/99, *Bolu/Seben*

b ışürüler 37-22, ř ıföş 41-16, evim ızde 6-6, gel ıyo 25-30, k ılo 51-56
Çankırı/Eldivan

besler ız 43-18, verd ım 27-38, ben ım 19-14, dēil 10-134, istey ıP 2-23,
biş ırd ıkden 6-20, ider ız 6-20 *Çankırı/Devrez Vadisi*

ısteyon 18-34, f ılān74-51, *Çankırı/Şabanözü*

m ısıāfür 3-180, gel ıvü 10-39, gales ıdür 4-67, gelür ıke 9-42, *Çorum/İskilip*

alēk ım “aleyküm” A.12.108, gör ınek B.06-15, bizim ı için B.02.10,
ün ıversit ıden B.07.4, *Denizli/Güneybatı*

yom ıyam 206-LVII-15 *Elazığ*

ı çinde III-265, *Elazığ/Arıcak*

sökd ı 2-4-36, yüz ıne 1-1-20, küçç ık Kmh, gend ı 4-11-33 *Erzincan*

etmezd ık 39-28, dikdird ıklerim 39-50, ver ır 40-11, bind ık 42-10, ev ından 42-48
Giresun

bils iz 14-10, emz ig i 12-18, ben im 29-92, gel irsen 29-104, get ireceK 29-20
Gümüşhane/Torul

göl i XXXII- 2, ev imiz L-12 *Isparta/Uluborlu*

b ir 65/80 ilm iyüm 21/27 gav işdırmışlar 15/30. bil im 16/110, sür iye 66/47.
Kahramanmaraş/Merk.

yed innük LIX-40 ik iç LXXII-1 *Karaman/Ayrancı*

gav im 26-57, b ilim 81-5, oldu k i 82-156, düş ir 89-15, fılan 95-50 *Kars*

devr iş “derviş” 16 onun iç in 66, m isafir 127, sevdig im 938 dev irér 1455 öld i
156 görd i *Kars/Kağızman*

get iren 15/43, b iberini 20/153, b içük, b işrüyola 29/87, düş iya “düşüyor 33/15,
Kastamonu/Merk.

gel isün 6/124, içük “azıcık” 114/51, cēhiliyüz cahiliz 162/31 *Kastamonu*

immetimi isterim XXIX-10, muc ize XXIX-14, *Kırıkkale/Karakeçili*

gend i 12-85, tem izlemiş 18-31, bitird in 21-25, sen in uçun 5-45, *Kırşehir/Kaman*

b itçe II-46, map ise XLII-28 *Kırşehir*

iç in 23-8, örtT i 29-8, b ilmiyüm 1-57, d iynede “dünyada” b ilmezzük 132-24
Malatya

iç in 21-15, bil irsin 21-15, türk iye 28-15, veriy i: 17-11, déy i: 27-17, geçiy i: 27-
35 *Manisa/Salihli*

düşünm iceñ 67-69, m isafir6-257, olm icek18-93, m ināsıp71-57 *Manisa/Sarıgöl*

yend irir “indirir” XIX-9; öld ir ir XXII-7; yük i XXVII-12; öz i I-104; söz im iz i
I-11; öl im inden V-5 *Muş/Merk.*

p işman oldum 5-8, cöv iz 6-28, görüc i 9-24, pehl ian 11-28 *Niğde/Merk.*

bin içcüz X-1, alt in XI-94 *Niğde/İçmeli*

b indük 66-13, b işü:rük 111-9, dē ř iklük 26-26, ev ine 6-17, geçd ik 26-12, *Ordu*

m isafir 1-87, b izum 2-187, koy in 1-81, dost i 57-23, *Rize*

k  lot 39, d  yo 39, mevl  d 221, s l  yom 68, t rk  ye 29, k  loya 35, bilm  yoz 30, zaned  yoz 32, *Sakarya*

g rd  ġimiz 3-7 *Sakarya/Kaynarca*

hazırlamak     n 2-13, b  td kden 2-40, tem  zler k 2-56, b  lir 11-5, *Sivas*

hebs   1-8, biz  m 1-24,    n 2-18, gird  k 4-17, dantellid  r 5-23, b  lmem 6-96, em  r 4-101, *Sivas/Divriġi*

ev   ne 3-12, b  nd rd yd K 4-149, b  l  n 4-150, m   ner 4-383, *Sivas/ lbeyli*

bil  r 9/19, gel  r 25/17, bind  rd ler 4/51, b   le “b yle” 5/25, ver  rs n 6/171, yer  k 6/234, g nderir  k 6/16 *Sivas/Yıldızeli*

der  k 30-23, d zel  r 66-13, ekd  kden 32-90, gel  r 11-27, ver  r 32-67, yeyg   74-27 *Tokat*

 zell  kle 42-73, yeti d  r  k 45-20, yed  r r 155-109, el  m  zde 155-31 dev  r 102-8 *Trabzon/Y resi*

g rm  yecek” XIII-50, s t   XVI-55, d ġ n   XXI-30 *Trabzon*

i   r  yim 5-87,   menlerden 6-7,  stine “ st ne” 14-16,  s “ st” 23-14, biliy  m 27-70, m  le “m le/yer ismi” *Trabzon/Aġzı*

m  s f r IV-13, *U sak/Sivaslı*

map  s MDD, hev d  s MDD, *Yozgat/ ayıralan*

merd  vana 10/227. *Yozgat/Sorgun*

mekt  p 1-4, ceng  z 1-18, d bun   15-3, gun   15-3, fas  lye 15-33 *Zonguldak*

3.4.2. [‘i] deġi eni

3.4.2.1.Tanım

Arap a ()  ns z n n /i/ ile s ylenen  eklidir ( z elik; Boz, 2001:15).

3.4.2.2.“deġi en”in Olu masını Saġlayan  evresel Fakt rler

- Arap a kelimelerde ve arap a kelimelerin tesiriyle birkaç kelimede g r l r (Erten, 2011:4).

3.4.2.3. Harita

Harita 28: [‘i] değişeni

3.4.2.4. Örnekler

‘izedin XLI-42, ‘izzet XLVI-1, se‘irtli XXI-68 *Diyarbakır*

isma‘ili 3-105, mut‘idir 3-205, ‘ilaç 6-20, ze‘if 10-35, ‘inad 21-145, ni‘mettir 2-20,
Urfa/Merk.

3.4.3. [y] değişeni

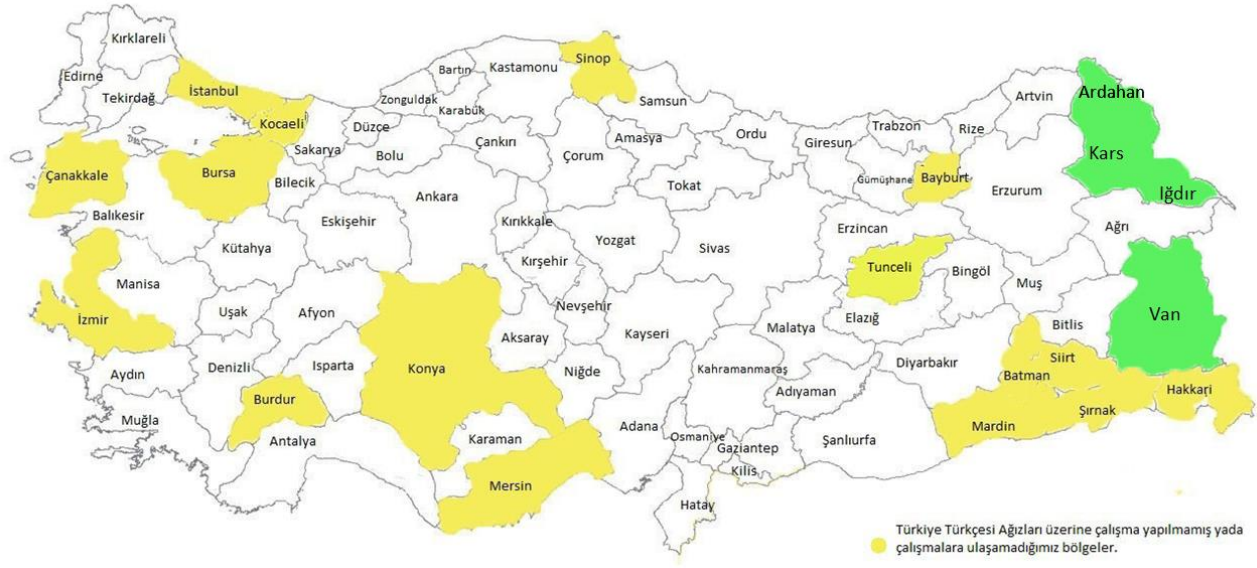
3.4.3.1. Tanım

/y/ ünsüzüne yakın, normal “i” ünlüsünden daha kapalı ve vurgulu bir “i” ünlüsüdür (Ercilasun, 2002:53).

3.4.3.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- En çok şimdiki zaman ekinde sistemli bir şekilde görülür (Sebni, 2010:13).
- Özellikle de- fiilinin şimdiki zaman çekiminde sürekli olarak bulunur (Sebni, 2010:13).

3.4.3.3.Harita

Harita 29: [y] değişeni

3.4.3.4.Örnekler

götürür 1-13, gidürsin 1-23, atür 4-10, gelmürdi 7-8, yazür 16-230 *Kars*

diyür 11, gelür 329, verür 706, isdüyür 1038, seslür 356 *Kars/Kağızman*

yiyyürdi 37-21, yollür 37-19, durürdi 35-16, diyürdi 36-18, bilyür 36-21,

gydyürdi 34-59 diyürdiler 42-16, yapürdi 43-32 *Van/Merk*.

3.4.4. [i] değişeni

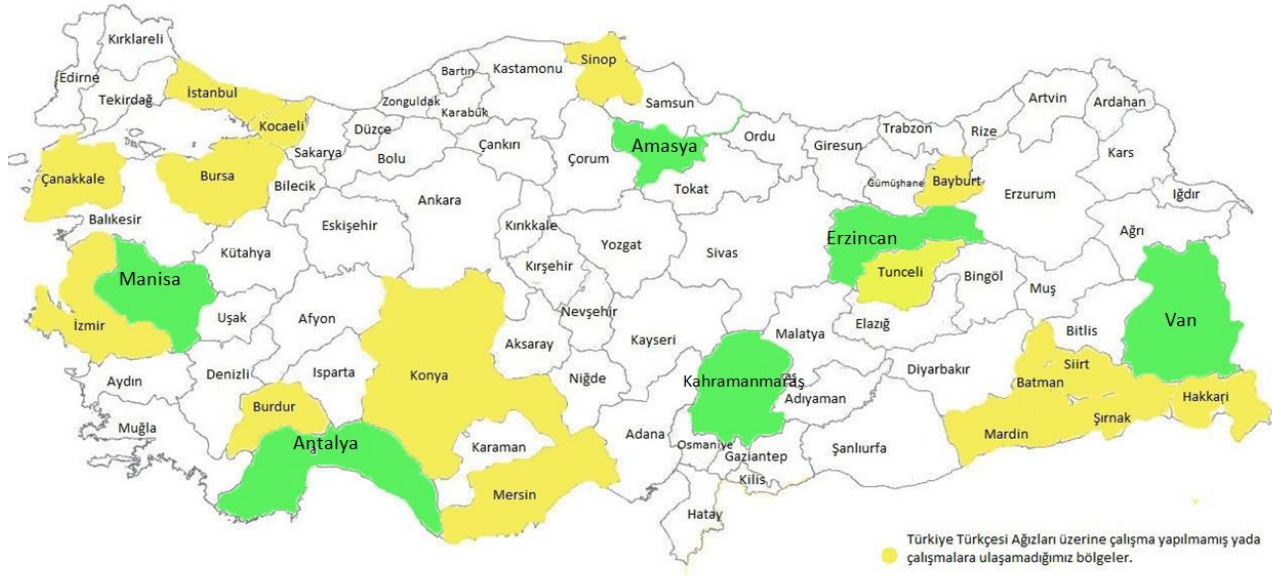
3.4.4.1.Tanım

/i/ ile /é/ (kapalı e) arasında i+é= i şeklin de /i/ ile başlayıp /é/ ile biten ié= i ses değerinde bir ünlüdür (Sağır, 1995:23).

3.4.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.4.4.3.Harita

Harita 30: [i] değişeni

3.4.4.4.Örnekler

giline 28/18, virdim 76/89, biş 1/11, gıtmē 14/60 *Amasya/Merk*.

ir 1/64, tenikeye 2/16, vériyis 26/160, kiyyerdik 1/39, amáliyát 4/33, hiç 18/34, *Antalya/Serik*

dördcihar 1-3-19, yarisı 2-5-8, veriy 4-16-11, tahsiye 7-1-18 *Erzincan*

mıydana 3/34, gödiyöler 5/95, şeker “şeker” 7/28, çerez “çerez” 9/29, gecirdi 11/16, poşit 15/43, çikidek 16/47 *Kahramanmaraş/Merk*.

äsKerı 3-33, bizı 50-12, elimizi 17-10, hepsini 4-15, seni “sana” 4-208 *Manisa/Sarıgöl*

pénir 48-92, yirmi 1-63, bizı 1-5, zeytin 7-14, güt 34-52 *Van/Merk*.

3.4.5. [i] değişeni

3.4.5.1.Tanım

/i/’ye yakın /ı/ sesidir.

3.4.5.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.4.5.3. Harita

Harita 31: [i] değişeni

3.4.5.4.Örnekler

bulaşıkları III-2-197, acık VII-5-371, gatiyon IV-2-177, sarjiyi III-2-206
Manisa/Kuzeybatı

3.5./u/ sesbirimi

Kapalı, arka, yuvarlak ünlüdür. Sesbirimcikler bakımından /u/ sesbiriminin genizsil [u], daha açık [ɯ] ve kapalı[u] sesbirimcikleri vardır (Özsoy, 2004:43)

3.5.1. [ú] değişeni

3.5.1.1.Tanım

/u/ ile ü/arasında bir ünlüdür (Özkan, 2001:23).

3.5.1.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Özellikle /d/ ve /g/ seslerinin bulunduğu kelimelerde görülür bu iki sesin de katı patlamalı bir ünsüz olmaları bu sesin kalınlaşmasına sebep olmuştur (Tekin, 1994:17).

- b. İlerleyici veya gerileyici benzeşme sebebiyle çoğu zaman /ü/'nün /u/'ya dönüştüğü görülür (Avcı, 1988:27).
- c. /k/, /g/, /ğ/, /ŋ/ ünsüzlerinin kalınlaştıma etkileri sonucu sert damağın önünde oluşan u sesi arasında bulunan orta damak bölgesinde teşekkül eder (Karaman, 1997:14).
- d. Bazı ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisiyle ortaya çıkar (Yavuz, 2003:23).
- e. Kalınlaşması yanlarındaki damak ünsüzlerinin etkisi ile olur (Deliceoğlu 2002:16; Korkmazlar 1991:12).
- f. /k/, /g/, /n/, /h/ gibi ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisiyle ... (Guvci, 2004:9).
- g. Yöre ağzının özelliği olarak ses ve hece kaynaşmasıyla ortaya çıkmaktadır (Yıldırım, 2007:22).
- h. Bu değişme çoğunlukla -dığı(-düğü) zarf fiil ekinin yazımında görülür. Bu ekin telafuzunda bulunan ince ünlüler genellikle kalınlaşır ancak bu tam bir kalınlaşma değil iki ses arasında kalan yarım bir değişmedir (Sebni, 2010:14).
- i. Gelecek zaman çekiminde görülür (Acar, 2010:22).
- j. Görülen geçmiş zaman ekinin ünlüsünde görülmektedir (Acar, 2010:22).
- k. /d/, /g/, /ğ/, /k/, /t/, /y/ ünsüzlerinden sonra gelen ü sesinin kısmen kalınlaşması bu geçiş ünlüsünü ortaya çıkarmakla birlikte ünlü uyumunda bozmaktadır (Acar, 2010:22).
- l. Ön damak ünsüzlerinden /ğ/, /ŋ/ arka damağa kaydıklarında yanlarındaki ö ünlülerini de önden orta damağa doğru çekerler. Burada boğumlanan ünlüler o-ö ve u-ü arası yarı kalın o/u ünlüleridir (Karahan, 1995:118)
- m. Uyum değişmesi, ünlü benzeştirmesi ve bazı ünsüzlerin ünlüler üzerindeki tesiri ile ortaya çıkar (Küçüker, 1988:27).
- n. Ya yanındaki kalın ünlülerden ya da damak ünsüzlerinden dolayı /ü/ kalınlaşır (Akçataş, 1996:19).
- o. /ğ/ ünsüzünün düşmesiyle beraber bazı /ü/ sesleri /ğ/ sesinin kalınlaştırıcı tesirini üzerlerinde devam ettirmişlerdir (Erdem 2001:25)
- p. /s/ sesinin, /r/ sesinin, /ş/ sesinin, /m/ sesinin, /y/ sesinin oluşturduğu kalınlaştırmasıyla... (Acar, 2012:37).

3.5.1.3.Harita

Harita 32: [ú] değişimi

3.5.1.4.Örnekler

úç I-4, oñúne XII-109, gündüzden XLVIII-32, gözúña XLVIII-147, dú:n “düğün”
XLII-27 *Adana/Saimbeyli*

búlut XXXII-191, kúp XXXII-232, kúlí LXVII-35, búnar LXVII-8
Adıyaman/Kahta

māsúl 13-45, úçun 15-47, ebúr 17-18, usúl 23-29, kabúlúyle 28-58 *Afyon/Başmakçı*
çekiyún 6-6, gidiyú 18-4, seviniyúz 18-123, geliyú 18-369 *Afyon/Bayat Merk.*

olúr. I-2.10, úrayannar I-24.144 túylü I-24.146 gumpúri II-25.1 *Afyon/Bolvadin*

gún 3-28, gúzineyi 7-44, búle 7-54, kúçük 12-70, güne 12-85, *Afyon/Bayat Köy.*

kücúķ 1-215, gúllüye 1-225, mahsúllarından 4-19 *Afyon/Çay Yörük*

ķóyún I-4.28 núfus I-20.30 gúderkene II-12.14 böğún II-15.65 äylülünğ II-28.9
Afyon/Dinar

músāfir I-1.43, günde I-2.17 duymuyúS I-4.45 kúyde I-12.4 dúvā II-17.13 úç II-
13.13 *Afyon/Emirdağ*

gúzēldi II-27.30 únvānına II-23.269 fasúlyē II-21.194, múnāfıK II-16.81, kurtyúrdú
II-15.46 *Afyon/İscehisar*

búluz 14/44, dúalı 5/112 ğabúl 15/215, útel 35/10, hülle 78/140
Afyonkarahisar/Sandıklı

gún I-1.11 güçÇük I-1.15 gútmedim I-1.35 tükensin I-1.213 gúlmiye I-1.236
Afyon/Sultandağı

músafiriñ I.2.3, olsún I.4.48, mağbúl I.8.22, husúsi II.13.36 gün II.9.36 *Afyon/Şuhut*
güççuk 10-66, gün X-60 *Afyon/Şuhut2*

ġózúmün 36/25 , ġúbre 28/20 , ġücü 43/59, ġüççük 58/22 , kúçükdüm 7/99, kúl
“kúl” 12/33 *Aksaray*

düşdük 7-46, sözüne 2-166, düzgún 1-269, mühúm 1-48, erúk 2-44
Amasya/Aydınca

ġüreş 5/60, úsdüne 6/47, kúpe 6/63, yúzúġ 7/62, búyúġ 46/124, üç gün 66/9,
Amasya/Merk.

dúúr “dünür” 17-1, gezdük 12-24, ġucu 4-119, ġúlmüş 1-60, kúl 22-135
Amasya/Suluova

ókúz I/5-28, kúpe I/4-3, ġún III/110-26, kópúr- III/100-99

yúnundan 41-38, kúçük 40-89, ġúzel 40-80, buġún 7-106, súnġú 14-85
Ankara/Bala

yúzbaşınıñ 1/37, únneriz 2/237 , ġüleşúdu 3/2, geldük 14/76, gidemedük 14/88,
ġetürüz 15/15, hazetdú 15/22 *Ankara/Beypazarı*

ġüneş 21-40, súvāri 44-31, ökúz 8-88, yúksel 57-7, düşman 3-133 *Ankara/Evren*

ġuyúmúz 1/8, ġomsúyá 1/10, doġús 4/82, mekTúbú 7/66, úcunu 7/69, púr 42/179
Antalya/Serik

ġún IX-65, ġúlan X-1, senún I-11, derdúv VIII-13 *Artvin/Ardanuç*

húkúmet 1-5, múslúmannar 1-15, súri 5-205, bitún 3-110, súzúni 2-105,
Artvin/Şavşat

buġún II.10,108, ġúccuk II.4.147, ġúmüş II.12.128, ġünde II.3.11, ġündüz II.5.120,
ġúney II.8.1, *Balıkesir*

olúy “oluyor” 11-24, otúruyom 19-130 *Balıkesir/Gönen*

aleykümseîâm 2-40, gúya 24-30, götürülâ 24-150, súlâlası 37-85, tasadúf 35-180, *Balıkesir/Kepsut*

gúz I-4, gúlleri I-13, böyük I-34, gún II-76, türkúrsün I-41, *Bartın*

sú II-A-37, yúsúf III-2, húcúm I-A-8 *Bingöl/Karlıova*

kúfretti I-94, götüriken II-B-111, úçyüz I-93 *Bingöl/Merk.*

meşgúl 1/61, cümártesi 1/103, bú:day 2/27, o:ún moyún “oyun moyun” 3/6, *Bolu/Seben*

gúz 3-8, dúün 14-37, gún 3-7, kúpre 12-11, dünürünen 38-1, gidiyúz 1-46, vermiyú 2-35, diyú 27-14, *Çankırı Devrez Vadisi*

dúğún 1-12, ústüne 1-19, dúñúr 1-20, gún 1-20, cümártesi 1-20, úçún 5-2, , *Çankırı/Eldivan*

sevdúğümün 1-60, öñüne 15-17, ökúz 13-4 *Çankırı/Şabanözü*

dúnúrlúğ 27-37, dúğún 1-60, evsúk “eksúk” 9-7, kúnde 2-2, örerduk 1-84 *Çankırı/Yapraklı*

kúlünen 2-33, gún 10-41, kútúk 9-68, günümüz 18-9, gúz 9-106, kúpem 9-71, gúzün 7-148, *Çorum/İskilip*

cúvabını 1-194, túrbádır 33-10. *Denizli/Acıpayam*

şüpúr Çr,1,228¹⁶. *Denizli/Güney*

músāfır A.01.35, luğatımıza A.09.34, gúlyabani A.12.91, dúşmana T.10.63, túrbanıñ K.11.17, *Denizli/Güney ve Güneybatı*

berú 7-15, gúnde 4-9, gúlen 6-10, onúç 6-15, şúkúr 4-1, zúlumluğ 12-273 *Diyarbakır/Çüngüş Çermik*

bugún 31a-12, diyú 33a-42, músāfırın 35a-27, olmúyu 36b-28, sürdürüyúK 36a-22, geturdúle 30a-53, yaşıyúm 26-23, *Düzce*

gündúz 210-LX-11, üçú 202-LV-25, ústúnda 171-XLI-4, kúşi 146-XXXIII-2 úfah 196-LIV-23 *Elazığ*

¹⁶ TEK ÖRNEK

güneşli V-215, bÖyüklüh I-221, güzel I-250 *Elazığ/Arıcak*
 sürmüş I-2, yırılmış I-2, müşgulu “müşkülü” XXIV-14 *Elazığ/Keban*
 kırt “kürt” 1-15-16, okulumuz 2-5-2, namuslu 4-1-30, dawul 5-3-43 *Erzincan*
 küçüg 1-10, götursün 1-25, küpe 1-26, şüKru 1-40, gönü 1-146, cüzdanında 1-133,
 türkiye 3-2, *Eskişehir/Sarıcakaya*
 gútme XVII-115, gülü XVIII-5, gÖrür XVII-5, yüzüne XVII-20 *Eskişehir/Yöresi*
 gúZ 4-57, günü 4-66, derúk 6-44, bilezúk 10-21, güçük 6-88 *Giresun*
 bugün 9-28, şükür 5-26 *Gümüşhane/Torul*
 dúğúnünde 1/15, içün 29/291, dúğen 29/187, köylüğü 29/108 *Hatay/Dört Yol*
 oydú kú 1c-140, dúşú 12d-32, nolúfdú 1c-63 *Iğdır*
 gún 28-46, mutúlüg 18-31, yüksek 35-34 *Isparta/Eğirdir*
 súvari XXX-3, úykúnun XLIX- 7, otobúslādan LIII- 4 *Isparta/Uluborlu*
 gún 37/68, gúdüyödük 37/4, güzel 49/44, dúún 70/9, fasúlye 4/66, şúkür 6/7
Kahramanmaraş/Merk.
 mālúb VI-32, usúl VIII-21, dúün X-73, bulúz V-2 *Karaman*
 dún XXIII-27 ikún XLVII-52 yúseldillerimiş LVI-91 *Karaman/Ayrancı*
 öğüne 7-5, yún 14-39, gönüller 8-10, dúşman 14-79, búkúk 4-14,
Karaman/Sarıveliler
 beyúksun 42-50, okúz 42-58, türkúz 42-82, dedúm 35-39 *Kars*
 dúrbún 429, dúştúğu 273, söhdúğü 296, gördúğü 297, túy 414 *Kars/Kağızman*
 giddúK 1/7, vedúK 5/81, dúşdúnúz 16/55, eylenúdúK 1/34, içeydúK 41/12
Kastamonu/Merk.
 tükendi 71/276, irmúk 78/18, resúl 107/93, yúrek 146/92 *Kastamonu*
 yüzünü I-324, gül I-406, gún XVI-30, güzel II-6, yúnünü XIV-3 *Kayseri/Bünyan*
 yúk 11-19, kúfür 5-56, búküyOr 5-19, kú:ne 6-130 *Kayseri/Develi*
 gündüz 18-25, dúğu “dünür” 17-31, gúdebilirsen 22-5, kÖrúhünen 17-39
Kayseri/Gesi

öbürkü:n VI-30, devlasú:n X-129, bir gún XVI-4, *Kayseri/Gömürgen*
 boún “bugün” XI-33, dÖkúlür XIV-7, güzelmiş XIII-17, dúñúr XI-2 *Kayseri/İncesu*
 gúnay 135-12, kúf 60-21 dúzgún 119-4, súrek 138-21, lúküs 96-4, cúmbúşunuñ
 119-26, yúñnü 109-17, şúkrü 119-2 *Kayseri/Merk*.
 gış gúnü I-110, dúñürcülük II-7, güzel III-6, *Kayseri/Talas*
 güzel XII-1, gül XXVI-16, öñúde II-12 *Kayseri/Yeşilhisar*
 súbün I-58, gúnahımış II-1, böyük LIII-46, gúrcü XXVII-3, gúdeceK XXVIII-5,
 yorúk XXXII-1 *Kırıkkale/Karakeçili*
 gúváy ğinen I-48, dúğún II-54, gúñdüz VIII-10, dúñúr II-35 *Kırşehir*
 dúün “düğün” XX 24, dúñúr XX-2 *Kırşehir/Çiçekdağı*
 dúşman 42-88, dúnya 21-6, dúdü: “dúdüğü” 10-28, gúveniP 18-186,
Kırşehir/Kaman
 pāzartesi ğún 37-2, gúlüp 46-38 kilúmetre 2-3 *Kütahya*
 búğdey1,19, gelúnin11,1, usúlleri 14,13, búğdey 1,19 *Kütahya/Emet*
 mahsúl10/11, usúl 9/33 *Kütahya/Tavşanlı*
 zúlüm 1-1, útele 16-34, önúje 20-65, bugúnkü 2-54 *Manisa/Salihli*
 boyúndúruk 5-94, dúşmana 4-228, gúcücek72-108, usúlü22-1, şúkúr 57-1
Manisa/Sarıgöl
 güneşe 55-29, yún 37-14, düúrçülük 128-1 *Malatya*
 gúndür I-79-10, kúrt “Kürt” II-7-33, gún II-9-24 *Muğla*
 gúle gúle 1-28, ikúne “iki günde bir”, böyük 9-1, kúlte “kütle” *Nevşehir*
 dúñüllüg “dünürlük” V-14, eylúl XIX-6, kúp XXVII-118, ürgúP VII-15, gúccük V-
 12, *Nevşehir/Ürgüp Avanos*
 gúlüşür I-23, gún I-26, çúñkü, kúnlük “günlük” VII-136 *Niğde Elmalı*
 birgún I-5, gúlüp III-2, gúPreden IV-12, kúPe VII-4, gúÇcük XII-65 *Niğde/İçmeli*
 Ökúz 1-3, kÖkúnü 2-74, güzel 6-54, gúney 25-17, gÖñüllük 15-43, kÖkúnü 2-74
Niğde

búyday 32-66, dúşúyok “dövüşüyoruz” 10-29, tecavúz 10-30, túkenmiş 107-8, yún 103-3 *Ordu*

demúr 12-18, düdúk 8-1, erúk 8-1 *Ordu/Aybastı*

duúnnerde 1-4, duün gurdu 4.c-21, goydu muudü 1-41. *Osmaniye/Kadirli*

dúz “düz” 33-105, güzel 32-7, kúpek 29-12 *Rize*

çocúkların 100, okúyänneri 43, zúRnä 33, şúbeye II-24, yáni usúl 23, böyüklerim 232, bugün 32, gúle gúle 117, *Sakarya*

húdutta 28-12, sözcúk 19-3, *Sakarya/Ferizli*

úçún 16-34 *Sakarya/Kaynarca*

ğún 25-8, günner 11-23, múazzin 1-2, geldúk 19-3 *Samsun/Asarcık*

günü 1-3, yúkler 2-64, güzel 7-30, dúzlükte 21-38, yapıdırsáz 27-61 *Sivas*

vurmúyordu 4-72, yatúr 4-3, servúsda 1-49, halbúku 2-84, üçün 5-41, bugün 7-24, *Sivas/Divriği*

gún 1-86, dúñüre 2-5, kúlüçeı 4-16, kúrd 5-5, günüzün 5-53, gúl 6-100, *Sivas/İlbeyli*
eKsúk 21c-001, bōún 9a003, deKmúk 15b-056, dúen 2a-073, gúzün 11a-013, hücúm 22d-022 *Sivas/Merk.*

gúzelce 1/1, gónúl 2/51, günü 1/13, şúkúr /54, zulúm 5/90, gúl 2/49, gündüz 5/39, *Sivas/Şarkışla*

ğún 19/1, yúksek 4/13, güzel 19/159, núfus 13/66, büyük 4/36 *Sivas/Yıldızeli*

dúnúr 32-27, dúrtüyolardı 31-40, dúñ “düğün” 26-227, dúzenner 31-38, kúrek 30-26 *Tokat*

yún, dúñ “düğün” 2-72, gúlsünler 6-16, gün 12-6 *Tokat/Reşadiye*

kúçük 112-8, dúz “düz” 36-31, túşer 56-51, túrlú 118-26 *Trabzon/Yöresi*

yúzūni “yüzüğüñü” I-30, düzgún II-55, yúk IX-30, erúk X-150, günlük XXII-110 *Trabzon*

yúrúyereğ 21-17, kúzel “güzel” 11-27, bélúk 6-26, yúz 5-9, atatúrğ 2-3, Tüdúğı “düdüğü” 14-19 *Trabzon/Ağzı*

gölü XIV/99, güzel XI-7, makúl X-22, nüfúz XII-36 súfra VIII-30 *Uşak/Sivaslı*
üzüm 35-59, üzüyüni 35-49, úsTiye 47-22, úzerlig 47-174, úsTün 1-73 *Van Merk. Köy.*
yún 4-36, gúzledimiydi 10-2, gün 1-2, öñúmüze 1-10, gúzellerini 1-11, gúnah 25-4
, dókúmde 28-16 gúdüyor 28-18 *Yozgat/Çandır*
gölüşeceKler 1-32, gün 4-44, gonú gonşú: 5-21, gölúzar 7-189, kúfür 4-22
Yozgat/Boğazlıyan
gúccúK 10-29, okúz “öküz” 12-313, yúrañ “yüreğın” 8-54, *Yozgat/Çayıralan*
gúney 12/35, hokúmete 3/35, kóyün 3/34, gümüşler 4/10, gúvenereK 3/60, gúzün
2/78, túrkü 15/16, *Yozgat/Sorgun*
dúşman 4a-41, kúsdüm 5c-30, yún 12a-103 *Yozgat*
gúnduz VII-107, düún”düğün II-34 *Yozgat/Yerköy*
kötü 1-350, gúççük 13-83, gutú 2-5, yúk 3-26, güneş 28-22 *Zonguldak*

3.5.2. [ú] *değişeni*

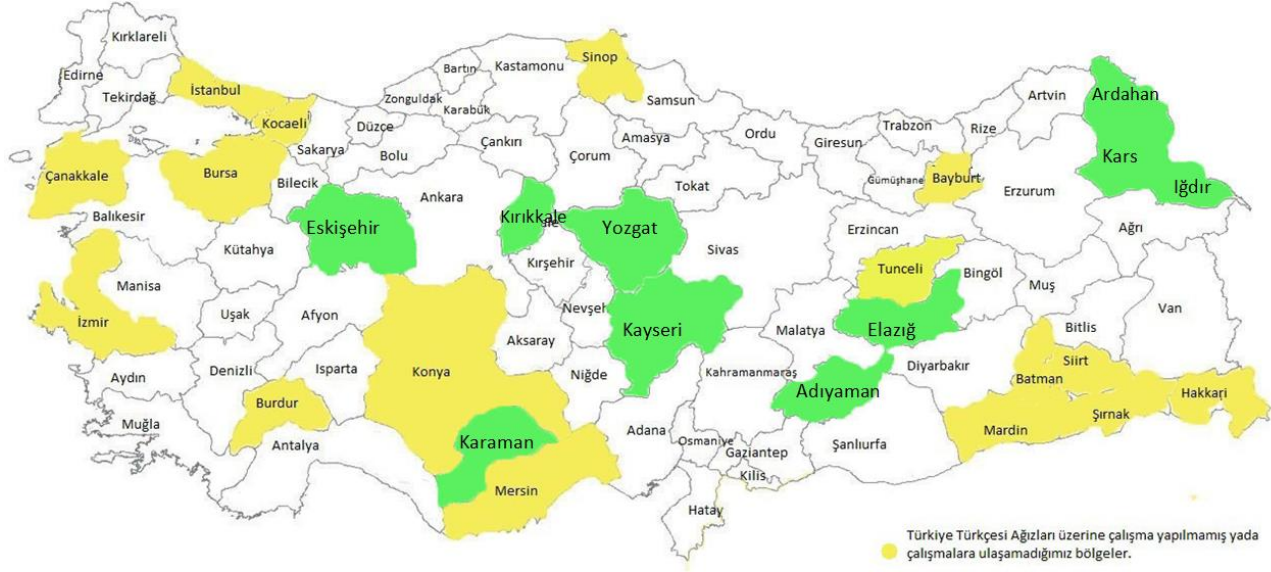
3.5.2.1. Tanım

/u/ ile /o/ arasında yarı geniş ve kalın bir ünlüdür. (Oğraş, 2000:11) /u/ ile /o/ arasında berraklığını kaybetmiş yuvarlak kalın ünlüdür. (Yıldırım, 2007:22)

3.5.2.2. “*değişen*”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Şimdiki zaman eklerinde görülür. Yuvarlak ünlülü fiillerde –or/-ör olan şimdiki zaman eki öteki ağızların etkisiyle bazan - úr/ür olur (Ercilasun, 2002:54).

3.5.2.3.Harita

Harita 33: [û] değişeni

3.5.2.4.Örnekler

tûzağı XXXII-77, bû XXXVII-16 dûz XXXVI-39, ûsdaymış XXXII-225
Adıyaman/Kahta

bûnla, b ûrda, bûrya sf. 16 *Doğu/Trakya*

ûraye 220-LXIII-4, û “o” 218-LXIII-10, bûnu 137-XXVII-28, sûrfa SYA-136-
XIX-2, ûyandı 174-XLV-8 *Elazığ*

oĥûmaĥta V-148 *Elazığ/Arıcak*

yûlu XXIV-22, ûturduĥ XXXVI-58, rûm XL-6 *Elazığ/Keban-Baskil Ağın*

dûa 10-160, şû gadâdım 10-115, yûnanıĥ 10-27 *Eskişehir/Sarıcakaya*

bûdar LIX-50 *Karaman/Ayrancı*¹⁷

oturûr 81-58, olûrdu 83-28, olûr 84-127, ĥoymûr 95-46 *Kars*

ûmuz “omuz”, bûynuz “boynuz” *Kars/Kağızman*

¹⁷ Tek örnek

kabûl iderse, bulgur soKûsu, ogûl, yûlar sf 65 *Kayseri/Gesi*

ûrda I-31, şûfuruluğu LXV-23, çûbanın XXVII-23, dûğan LIII-36
Kırıkkale/Karakeçili

yûnana 25c-33, yûhâriya 25a-55, ûsandım 11a-20 *Yozgat*

3.5.3. ['u] değişeni

3.5.3.1.Tanım

Arapçadaki () ünsüzünün u ile söylenen şeklidir (Erten 2011:4).

3.5.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

a. Arapçadan alınma kelimelerde görülür (Özçelik, 1997:15).

3.5.3.3.Harita

Harita 34: ['u] değişeni

3.5.3.4.Örnekler

‘ud XXIII-42, ‘urfakapı LX-2, ‘urfalı XXV-69 *Diyarbakır*

‘umre 7-35, ‘ubet 27-25 *Urfa*

3.5.4. [ü] değişeni

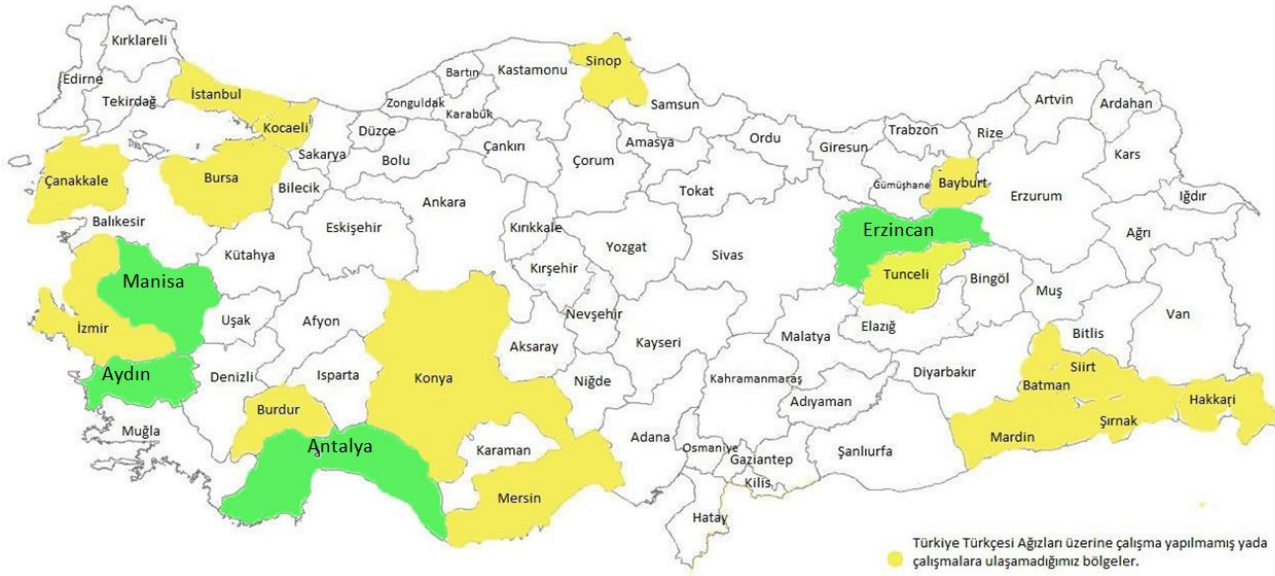
3.5.4.1.Tanım

/u/ ile /ü/ ses aralığında fakat /u/ sesine daha yakın /ü/ ünlüsü.

3.5.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Bazı ünsüzlerin kalınlaştırıcı etkisiyle olduğu gibi ünlü benzeşmesinin etkisiyle olduğu durumlar vardır (Atmaca, 2005:26).
- Damaksı /k/ ve /g/ ünsüzleri yanındaki /ü/ ünlüsü bu şekilde duyulmaktadır (Yapıcı, 2013:35).

3.5.4.3.Harita

Harita 35: [ü] değişeni

3.5.4.4.Örnekler

düğün III/13-62, düyün “dügün” I-A/49-30, gülüm I-A/25-17, günnüğümsim
“günlükmüşüm” III/13-4, yüklä “yükler” I-A/25-63 *Aydın*

sü 31b-9, mähsül 30c-48, vucüt 33b-44, yavrücü:n 32b-57 usül 34b-123
Antalya/Korkuteli

gün XIII-1-120, öyüdüyoz III-2-297 *Manisa/Kuzeybatı*

mehgüm 1-1-54, bürda 2-33-46, güriy 5-2-3 *Erzincan*

3.5.5. [ù] değişeni

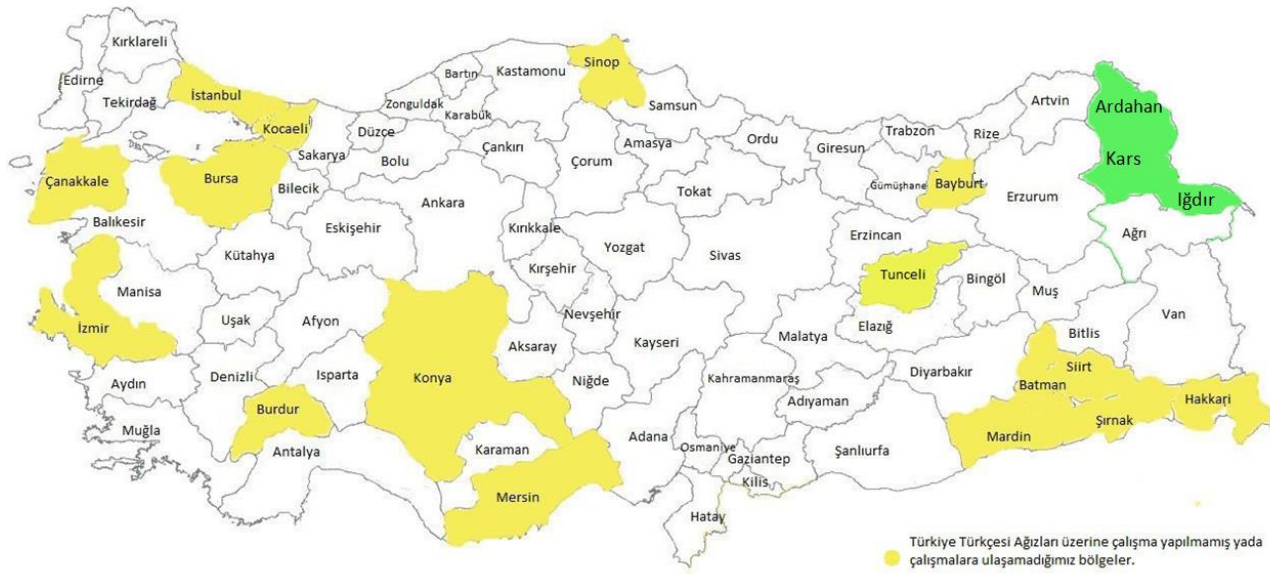
3.5.5.1.Tanım

u ile i arasında tam düzleşmemiş bir u sesidir (Ercilasun, 2002:54).

3.5.5.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Kağızman yerli ağzında sıkça görülen sondaki kalın ünlülerin incilmesi olayının bir ürünüdür (Sebni, 2010:14).

3.5.5.3.Harita

Harita 36: [ù] değişeni

3.5.5.4.Örnekler

bunù 81-71 *Kars*

bunù 992, bolù 142, oldù 186, suyù 1338, yoruldù 1408 *Kars/Kağızman*

3.5.6. [û] değişeni

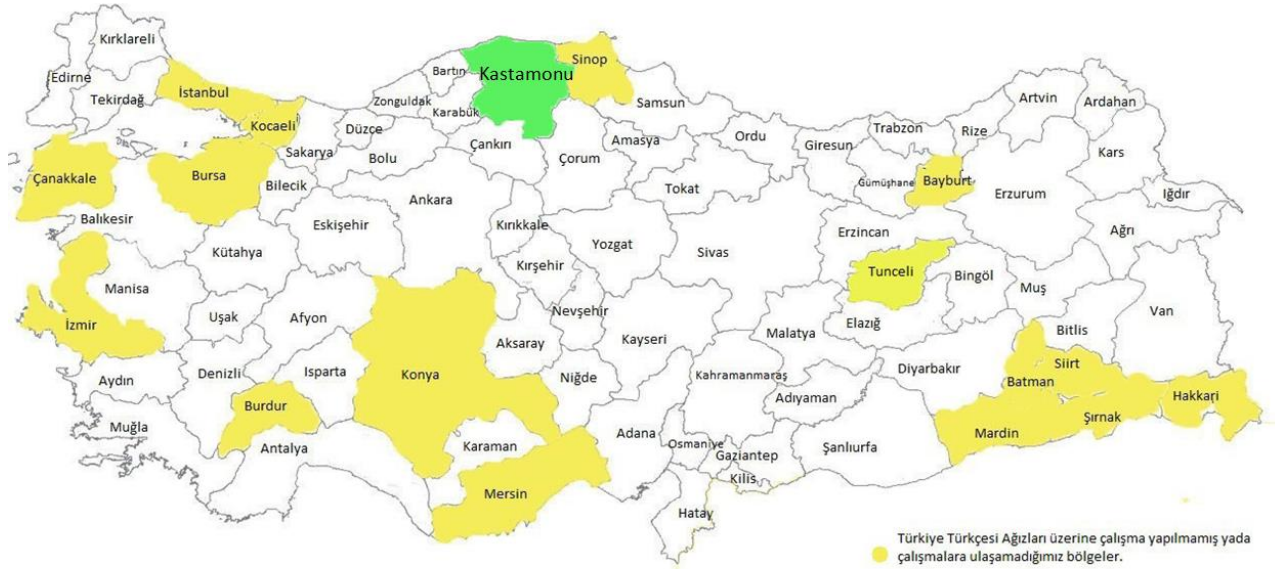
3.5.6.1.Tanım

Geniz yolu açıkken boğumlanan u ünlüsüdür (Acar, 2012:37).

3.5.6.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Genelde /ŋ/ sesinin düşmesine bağlı olarak bu sesin nazallığını üzerine çekmesiyle oluşur.

3.5.6.3.Harita

Harita 37: [ũ] değişeni

3.5.6.4.Örnekler

uñdeydi “önündeidi” 57/46 , uñden “önünden” 70/62 , òñe önüne 95/11,
òñúnúk önlük 101/106 *Kastamonu*

3.5.7. [û] değişeni

3.5.7.1.Tanım

Orta damak bölgesinde oluşan sestir.

3.5.7.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Ön damak /l/'sinin yanında /u/ ünlüsünde görülür (İleri, 2008:74).

3.5.7.3.Harita

Harita 38: [û] değişeni

3.5.7.4.Örnekler

ûllada “oralarda” 40-5, hûlķ “halk” 43-7, ûlların “oraların” 15-19, *Eskişehir/Mihalıççık*

3.5.8. [u'] değişeni

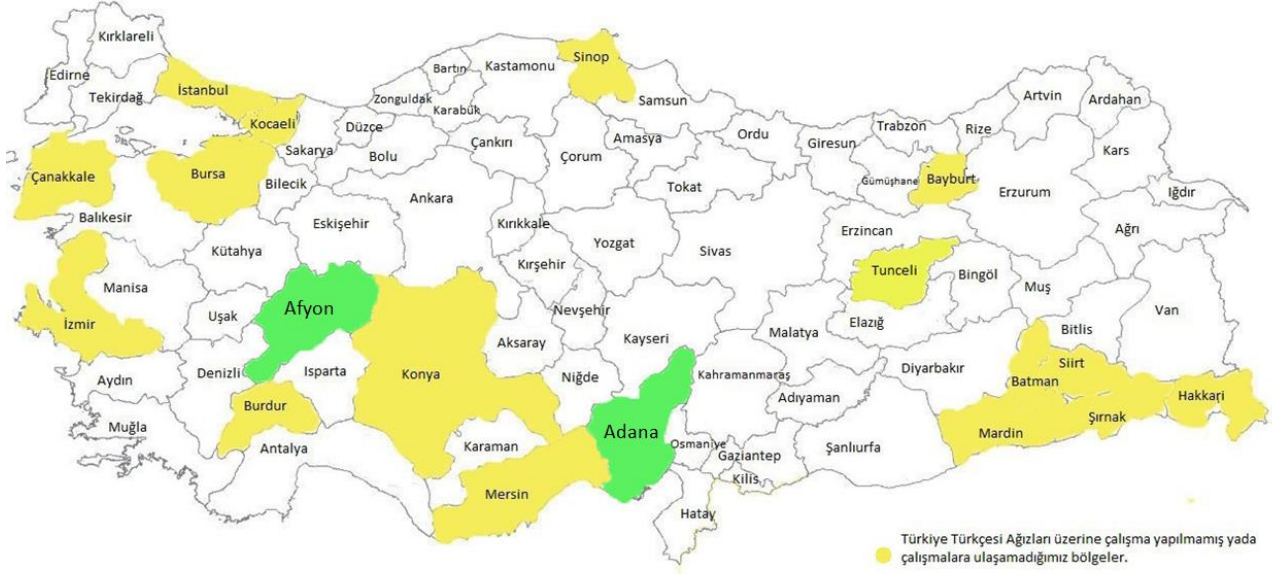
3.5.8.1. Tanım

/ı/ ile /u/ ünlüleri arasında /u'/ya daha yakın olarak boğumlanan, /u'/ya göre daha düz /ı'/ya göre daha yuvarlak olan dar ve kalın bir ünlüdür (Yıldırım, 1999:48).

3.5.8.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. o/u> u¹ ı> u¹ a> u¹ değişmeleriyle meydana gelir (Yıldırım, 1999:48).

3.5.8.3. Harita

Harita 39: [u¹]değişeni

3.5.8.4.Örnekler

gönderiyu'r A1-07-16, fu'stîk A2-02-76, atu'yor a5-10-15, oru'ya A7-11-42 Adana

çamu'r 5-1, yavru'm 24-6, buru'ya 38-38, kutlu'yan 35-17, oru'ya 25-2

Afyon/Başmakçı

bu'rçaḳ 1-78, savuṣdu'ruyo 2-63, ğavu'şması 19-56, ğavu'r 13-34, mu'sāfir 6-37

Afyon/Bayat Köy.

hamu'rı I-27.11 tavu'gün I-31.6 yavru'm. II-16.11 *Afyon/Bolvadin*

çocuğu¹ I-1.45, bilmu'yum I-3.10 , dōġmamu'ş I-4.46 savu'şdırı I-5.23 tabu'r V-

57.51 Afyon/Emirdağ

yāwru'm, I-2.3 hamurumuzu¹ I-4.5 , çavu's I-5.34, ġawu'r II-12.15, bunu¹ II-22.96

Afyon/İscehisar

namu's I-1.39 çau's I-1.96 taburu' I-4.6, davu'l II-13.38, veyāhu't II-13.22

Afyon/Sultandağı

fasu'lle I.1.25, bóyu'nca I.6.6, kayapu'nar I.7.1, çapu'dımız I.10.25, hamu'ru

II.14.122 *Afyon/Şuhut*

3.6./ü/sesbirimi

Ön, kapalı, yuvarlak ünlüdür. /y/ sesbiriminin genizsil[], daha açık[], ve [ü] olmak üzere 3 sesbirimciği bulunmaktadır.(Özsoy, 2004:38)

3.6.1. [ũ] değişeni

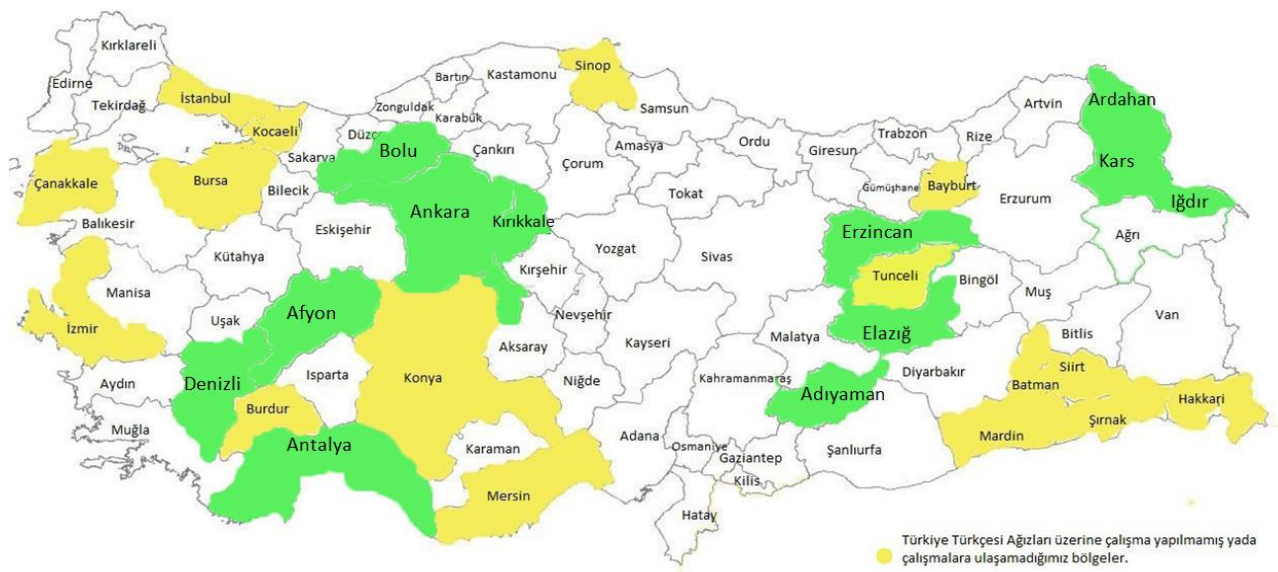
3.6.1.1.Tanım

/ü/ ile /ö/ arasında ünlü genişlemesi ya da darlaşması hadisesi sonucu ortaya çıkar.

3.6.1.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Bazı kelime birleşimlerinde birinci kelimedeki /u/ sesi düşer /ö/ seside /ü/ ye dönüşür (Yavuz, 2003:24)

3.6.1.3. Harita

Harita 41: [ü] değişeni

3.6.1.4.Örnekler

üzüm LII-25 üstünde XXXVI-29, sütünü XXXVI-37 hükümdarı XXXII-181
Adıyaman/Kahta, Gerger

müendiz¹⁸ 20b-111 *Antalya/Korkuteli*

büyüdü 2-57, sürüdür 37-35, ūlmüş 52-71, küy 55-44, güzeller 4-3 *Ankara Evren*
kürolu 1/45, ūñ “öğün” 2/19 , küñ “köyün” 6/32, ūvéy 15/101, düşşém 23/37
Bolu/Seben

büyükbaş Kyer-2-132-14, yürüyübiliyoruz Dem-2-77-16, büyük Kel-2-115-4
Denizli/Babadağ

büyle XXIX-19, bŭle XL-15, ūle LIII-29, ūyle XXXVIII-6, *Kırıkkale/Karakeçili*
yŭrulmuş XLIV-15, gŭva” gŭya” XXXIII-5i bŭlŭg XXXVII-23
Elazığ/Keban, Baskil, Ağın

hükŭmdar 2-14-72, hŭrmet 5-3-34 *Erzincan*

görürem 81-30, süpŭrŭr 84-194, söylŭm 92-3 *Kars*

3.6.2. [üⁱ] değişeni

3.6.2.1. Tanım

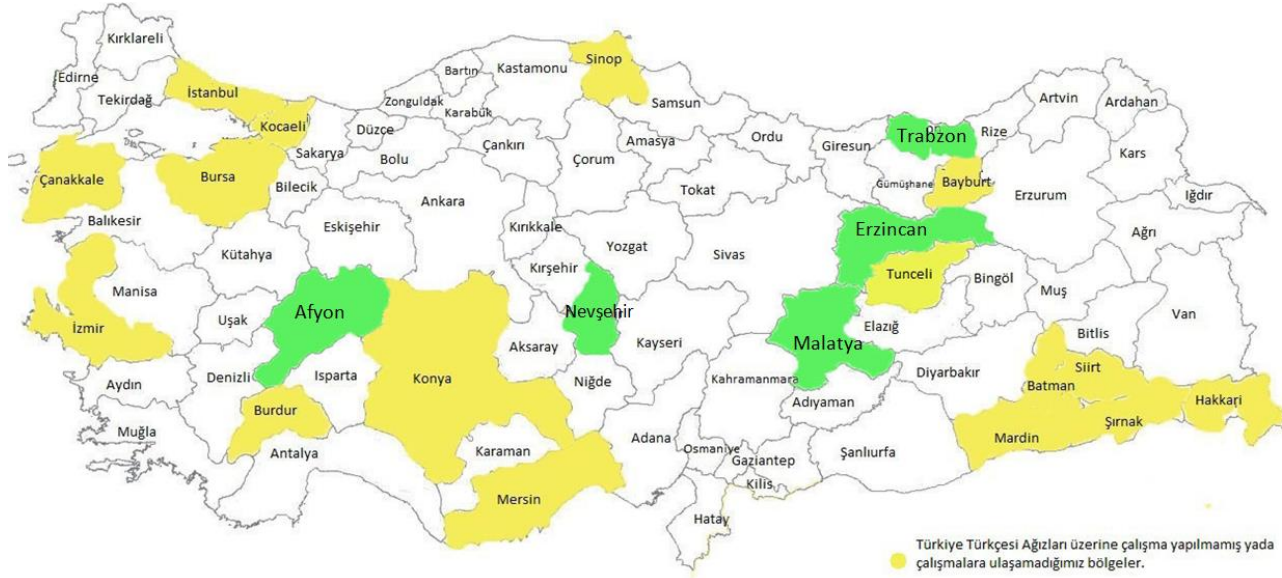
ü-i arası bir ünlü, ü’ye kayarak yuvarlaklaşmış /i/ ünlüsüdür. (Erdoğan, 2007:16).

3.6.2.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Genellikle /y/’nin daraltıcı etkisiyle meydana gelen bu ünlü ü>i değişmesinin ara merhalesini oluşturur (Başdaş, 1992:20).

¹⁸ Tek örnek

3.6.2.3.Harita

Harita 42: [ü] değişeni

3.6.2.4.Örnekler

öldürm üyen 11-46, köpr üyü 17-31, üçü 31-111, mej übur “mecbur” 36-77, el ü 16-25 *Afyon/Başmakçı*

ğadiröl ü 4-50, m üsâfir 7-71, dös üyicez 10-52, b übër 11-40, der ük 12-57 *Afyon/Bayat Köy.*

m üsâfirden II-7.56 aḫh ürrem II-20.33 *Afyon/Bolvadin*

yyi üs I-2.41 bilm üyüm I-4.33 yek ün I-11.19 r üyalarım I-12.43 düş üniyim I-10.27 *Afyon/Emirdağ*

iç ün II-8.6, pol üsin II-16.76, öb ürisi II-20.127, büt ün II-21.15, görd üysem II-21.24 *Afyon/İscehisar*

dünyüy ü I-1.97 , b ügün. I-5.164 m üsâfir I-7.49 müh ümdir. II-13.83 hüs üyin. III-21.49 *Afyon/Sultandağı*

b über I.11.99 gór üyö II.16.42 tıraḫtór ü II.24.127 *Afyon/Şuhut*

kes ün 2-33-95, yetiş ürse 2-14-6, gün ü 3-15-1, küçüklüğün ü 5-10-9 *Erzincan*

göl üler, öl üyü, öl üyün, üzöl ök *Malatya/Akçadağ*

3.6.3. ['ü] değişeni

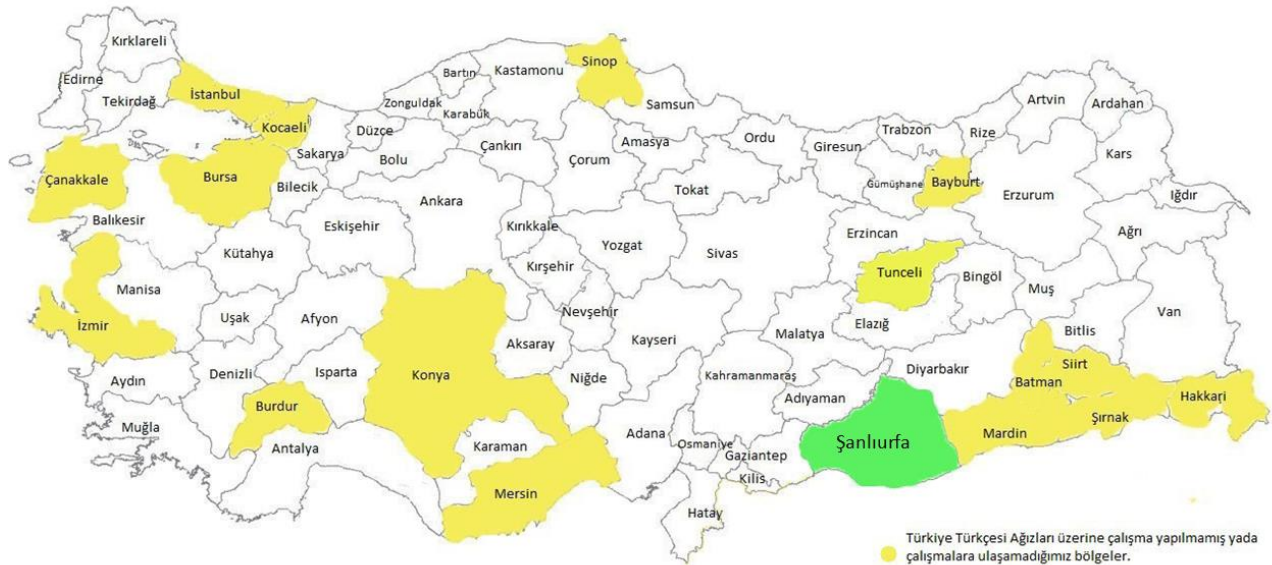
3.6.3.1.Tanım

Arapçadaki () ünsüzünün /ü/ ile söylenen şeklidir (Özçelik, 1997:16).

3.6.3.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır

3.6.3.3. Harita

Harita 43: [‘ü] değişeni

3.6.3.4.Örnekler

‘ümrí 1-5, ‘ümrín 2-100 *Urfa*

3.6.4. [u] değişeni

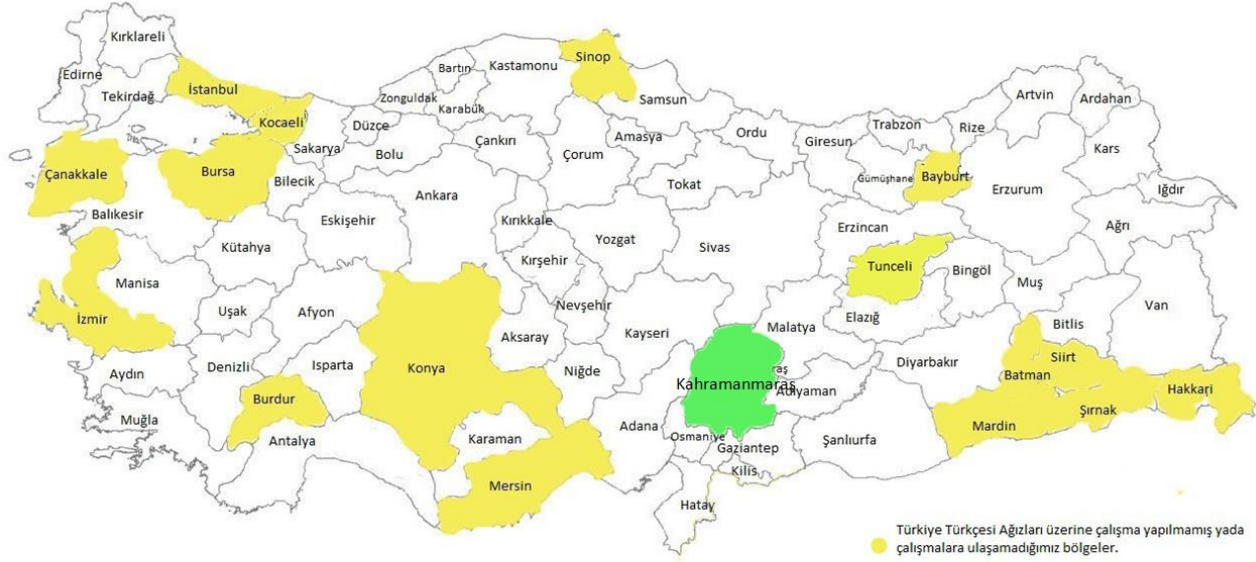
3.6.4.1. Tanım

/ö/ ile /ü/ arası oynaklanan türkiye Türkçesi ağızlarında pek rastlanmayan, zayıflamış /ö/ ünlüsüdür.

3.6.4.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Normal süreli /ö/’nün daralma temayülünden doğan ve /ü/’ye yaklaşan bir ünlüdür (Kirik, 2011:50).

3.6.4.3.Harita

Harita 44: [u] değişeni

3.6.4.4.Örnekler

hükümet 70/46, güzel 50/45, uyle 18/36, kuyde 29/55, şuz 54/39.
Kahramanmaraş/Merk.

3.6.5. [ü] değişeni

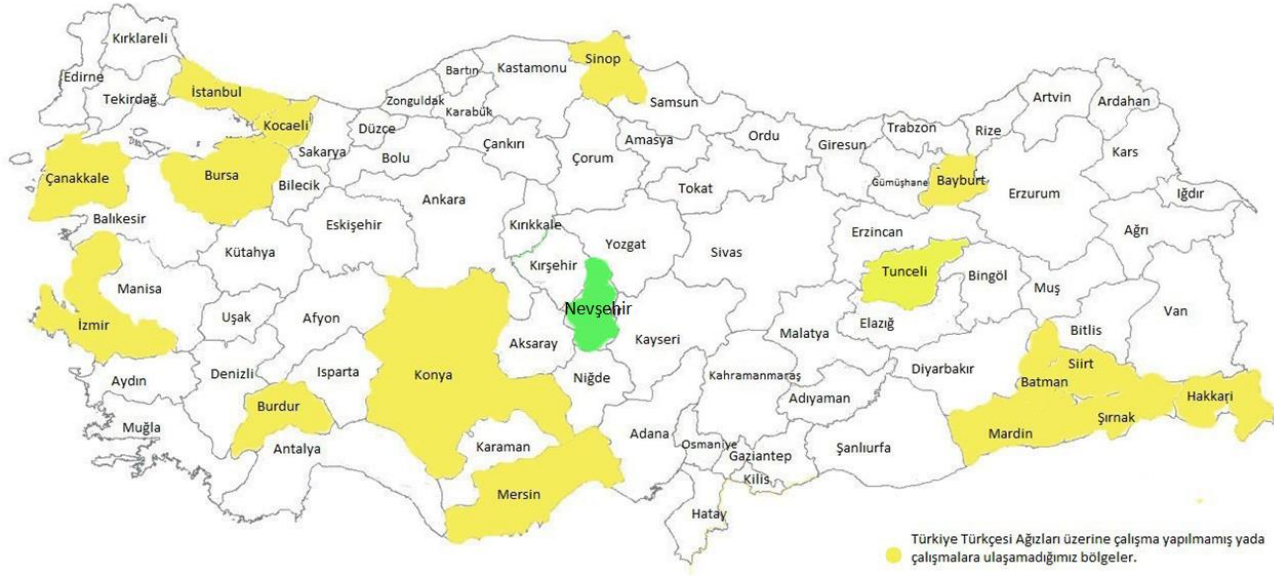
3.6.5.1.Tanım

Düzleşme eğilimi gösteren bulanık /ü/ ünlüsüdür (Korkmaz, 1994:30).

3.6.5.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Komşu seslerin ve cümle içindeki kelimelerin düz olmaları ile ilgili özel bir duruma bağlıdır (Korkmaz 1994:30).

3.6.5.3.Harita

Harita 45: [ü] değişeni

3.6.5.4.Örnekler

üşde bêşde 59-29 *Nevşehir*

3.7./o/ sesbirimi

3.7.1. [ó] değişeni

3.7.1.1.Tanım

/o/ ile /ö/ arasında bir alafondur.

3.7.1.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Bu ünlü sıklıkla kalınlaştırma etkisine sahip /k/, /ğ/, /η/, /ŋ/ ünsüzlerinin yanında görülür (Doğan, 2012:32).
- Bu ünlü; çoğunlukla /d/, /s/, /t/, /y/, nadiren de /b/, /ç/, /ş/, /z/ ünsüzlerinin yanında görülür (Doğan, 2012:32).
- Yaygın bir şekilde g, ğ, k, η h ünsüzlerinin yanında görülür (Avcı, 1988:26).
- Seyrek olarak da /s/ sesinden sonra /ö/’nün /o/ olduğu görülür (Avcı, 1988:26).

- e. Fiillerin şimdiki zamanında /r/ sesinin düşmesiyle genellikle ince sıradan kelimelerde ve az da olsa kalın sıradan kelimelerde /o/ sesinin /oö/'ye dönüştüğü görülür (Avcı, 1988:26).
- f. Tek bir örnekte /v/ sesinin düşmesi sonucu ö sesinin /o/ ya dönüştüğü görülür (Avcı, 1988:27).
- g. Özellikle Türkçe kelimelerde /g/ ve /k/ sesinden sonra ortaya çıkar. Ayrıca bir başka özellik de ilk hecede kendinden sonra gelen sessiz harfin ve hecenin düşmesiyle o sesin ortaya çıktığı görülür (Tekin, 1994:16,17).
- h. /k/, /g/, /ğ/, /h/, /n/ ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırma etkisi yapmalarıdır (Karaman, 1997:16).
- i. Bu ünlünün kalınlaşmasının sebebi /k/, /g/, /ğ/, /n/ ünsüzlerinin yanlarındaki ünlüleri kalınlaştırmaları etkilerindendir (Doğan, 1991:12).
- j. Bölgemiz ağızlarında az rastlanır bazı dışarıdan gelmiş kelimelerde ve /l/ ünsüzünün yanında ince o şeklinde görülür (Koraş 1992:37).
- k. Kastamonu merkez ağızında bu ünlü daha çok /d/, /g/, /k/, /n/, /t/ ünsüzlerinden sonra gelen ö sesinin kısmen kalınlaşması olarak görülür (Acar, 2008:22).
- l. Özellikle –yor şimdiki zaman ekinde raslanır ve /y/ ünsüzünün inceltici etkisi rol oynamaktadır (Akçam, 1999:4).
- m. Özellikle damak ünsüzleri yanında /ö/ ünlüsü /ó/ şeklini alır (Akçam, 1999:4).
- n. Kelimedeki /e/ ünlüsünün /o/'ya etkisi görülmektedir (Akçataş, 1996:19).
- o. Genelde /l/ ünsüzüyle beraber kullanılan ve bu ünsüzün etkisiyle incelen bir ünlüdür (Özden, 2009:39).
- p. Batı dillerinden dilimize giren kelimelerde görülmektedir (Tok, 2002:23).

3.7.1.3.Harita

Harita 46: [ó] değişeni

3.7.1.4.Örnekler

gósune XLVIII-162, óñümüzde L-97, dó:dürrüg LX-34, kóylere XVII-45
Adana/Saimbeyli

Nóluyu 4-67, vücó:tumza 6-41, gadróyu 9-21, gaynózlara “kavanoz” 26-115
Afyon/Bayat Merk.

góre 10.119 görmeyiñ 12-43, gózel 12-95, gótürdük. 16.- 9 *Afyon/Bayat Köy*

nóriyon 2-165, hóşteyn “holstein¹⁹” *Afyon/Çay Yörük*

dówerdlı I-1.10 kóyümüz I-2.24 górucú I-3.12 gómbe II-2.22 kópek II-13.26
Afyon/Dinar

kóyüñ I-1.1 hókúmet. I-1.110, kóröğlundan I-1.114 görüñ. I-2.112 ólýeydi, II-26.83
Afyon/İscehisar

gótürdük I-1.17, görmiye I-1.19, gónlüm I-1.48 góbek I-1.54 kólgelere I-1.196
Afyon/Sultandağı

¹⁹ İnek türü

bóyúnca I.6.6, kóv I.9.66, terór II.2.48, góruýō II.16.42, baķırkóyünden I.18.25
Afyon/Şuhut

dóndük 72/53 , góbren 48/84 , góç 58/67 , kópek 2/5, kóprüsü 42/127 *Aksaray*

kóle 4-17, óğren 11-78, óñ 11-177, kóyu 3-32, dóğen 1-93 *Amasya/Aydınca*

sóğdúm 1/4, çókeligli 1/125, gózerinen 1/140 diyóm 2/55, diyó 5/114, çórbá 12/61
Amasya/Merk.

góR- 15-336, gózelce 17-5, kóy 4-27, ókuz 15-222, diyó 15-143 *Amasya/Suluova*

kópek III/100-60 kóprü II/83-38 çók- I/38-30 dók- I/9-28 gózel I/4-116 *Ankara*

kótü 4-88, nó órecektim “ne görecektim” 14-101, góren 4-143, gótürecēn 40-82
Ankara/Bala

góbē “göbeği” 1/11, náylón 12/111, bilmēyón 27/100, gótü “götür” 39/101.
Ankara/Beypazarı

górüller 1-4, gózelce 2-14, çoğdü 21-27, gómleg 43-43, góre 8-7 *Ankara/Evren*

kóçek 39c-86, góyü:n 39b-53, góşuvedim 10-34, gózel 22c-172, billór 31d99
Antalya/Korkuteli

kóylerimdur II-13, istanbólí II-14, *Artvin/Ardanuç*

kóy 1-15, óLdi 1-70, órdek 16-M-1, gózlerin 16-M-12, gónder 16-M-15
Artvin/Şavşat

göşdüK “göçtük” III/14-8, köğüm “köyüm” III/14-2, kökü III/13-95 kötü III/14-
136, köpáKlär III/13-67 *Aydın*

belmE:yúm 13-31, geliyúz 11-237, yapıyúz14-34, uçuruyúr 17-45 *Balıkesir/Gönen*
Köy.

tıraktórnan 11-10, góya 24-140 *Balıkesir/Kepsut*

kóşger, kómüvé, kómeç *Bartın*

lókantaları 3-35, kiló 10-12, lókum 11-12, lókma 28-85 *Bilecik*

kóm I-A-40, kóçerlerin II-A-1 *Bingöl/Karlıova*

bingólda II-A-78, gólleri VII-A-5, Kór VI-45, Kóylerden X-57, *Bingöl/Merk.*

kóyde 5-2, gónderin 5-16, nórmál 1-19, róbbūm “rabbim” 9-25 *Bolu/Seben*
 gónderilcegil 23-2, góruyoŋ 4-8, gónū 1-8, ónde 25-29, bóyle 41-20 *Çankırı/Devrez*
 dó:dük “döğdük” 77-5, görüyün 43-3, göle 71-88, óküznen 13-12, óğünlük 13-3,
 ónce 42-1, *Çankırı/Şabanözü*
 gózel 1-55, dókÜyoz 14-3, dóğUn - 4-29, bóón 9-25, göğ 27-78 *Çankırı/Yapraklı*
 gózel 7-48, görümceden 4-29, gözümün 5-121, kóylü 11-68, góynek 7-13, kómür
 6-73, ókÜz 4-10, *Çorum/İskilip*
 almäyó 1-2, olmäyóru 1-15, geçiniyóz 4-24, çöküyóz 12-81, dēyóz 12-91, beklüyóz
 27-4, *Denizli/Acıpayam*
 hórü Kr,3,163 .²⁰ *Denizli/Güney*
 tıraqtór A.10.10, senatór A.16.53, anórmel b.01.24, Tiktatórdüm “diktatör”
 B.13.68, şöförlü: T.02.18, *Denizli/Güneybatı*
 görmedim 6-16, kóyinnan 4-11, óliyuŋ”ölüyoruz 3-4, óteki 20-2, ondórd 6-2
Diyarbakır/Çüngüş Çermik
 gór LXIV-12, górinde LXV-24 *Diyarbakır/Merk.*
 kóye 30a-64, kóy 30a-65, *Düzce*
 góırırsāz 196-LIV-4, dórT 170-XL-1, gól 199-LIV-1, kórum 103-XVI-36, dóğdı
 213-LXI-20 *Elazığ*
 gózledım III-27, kórlandı III-248 *Elazığ/Arıcak*
 dónalar “döneler” II-5, góz IX-13, góynı “gönlü” XXIX58, göç XIX-2, kór “kör”
 XLVIII-9 *Elazığ/Keban*
 kór “kör” sf.24, doğdór 2-14-208, salón sf.24, yavó “yahu” sf.24
 gózleri XVI-5, góçdü XVI-70, góndürsün XVII-1, góynUm XVII-5, *Eskişehir*
 nölacag 7-157, *Eskişehir/Sarıcakaya*
 kóyde 1-1, góre 1-20, kórölu 1-21, tókersin 6-98, óKüzlerinen -4-10, dóşekli 9-6
Giresun

²⁰ TEK ÖRNEK

aliyór 22-20, diyór 10-31, geliyór 20-10, bóyle 3-12, góya”güya 9-7, kÖye 2-69
Gümüşhane/Torul

dónüş1/50, óretmenin 33/52, dóğme 31/45, dódürüyö 4/544 *Hatay/Dört yol*

dió diyor 1-95, pölünióg 4-25, ölió 5-58, gédióg 6-25, göríódum 8-29, *Hatay/Hassa*
nóldü 4e-33, köpóglunun 12c-30, sóyUhluyarsan 9i-3 *Iğdır*

óyle 88-4, óte 8-167, kópek 12-93, óğretmiş 4-191, kóyü 10-13
Karaman/Sarıveliler

ilóusa”lohusa V-29, hallóldu VI-8, gónünden VI-101, ló:men VI-182, sóbet VIII-
64, millón IX-122, *Karaman*

góbbudaqların XXIII-9 kóyümüz XXXVIII-1 óñ CVI-15, kópek CVIII-44
Karaman/Ayrancı

ediyórum 42-7, yapıdırıyóruñ 43-17, vuruyór 45-32, diyór 46-77, gedyórum 29-31,
Kars

góz 462, óbür ĩ 1575, ógüne 44, dónduğı 44, öldurđi 101, górduñlerí 109, kór 988,
dógüşduñ 2014 *Kars/Kağızman*

gónúllü 3/32, gólgesine 52/69, dóverbiçer 14/7, górdüm 16/39, gózelce 20/40
Kastamonu/Merk.

bóyle óyle 91/16 şöyle 37/2 tókenmez 84/27 dówüyoduk 89/70 *Kastamonu*

n’órecek I-352, góre I-24, kótü VIII-36, ónümde III-10, kór XVI-1, kó”köy I-16
Kayseri/Bünyan

dóşüyön 5-58, ó:ründe”önünde 5-57, gólÜñ 5-4, gózelce 2-10, górülür 1-14,
hókmetime 6-65, *Kayseri/Develi*

góz 23-65, kóğun”köyün 17-2, kóküyle 27-124, *Kayseri/Gesi*

kóyün XII-55, górukmedi XII-205, gólünüzden XV-8 *Kayseri/Gömürgen*

sarıgól XIII-5, kóyümüz XVI-1, gózleri IX-1, górpe VI-45 *Kayseri/İncesu*

kópüklü 39-21, górucü 23-20, kó 64-3 ómrü 78-8, óne “önüne” 25-27, óñ 78-6,
sóken “sökersin” 37-21, ósüz 59-13, öldük 32-24, *Kayseri/Merk.*

góz aydına II-16, görme I-51, kózde I-199, gótürür I-205 *Kayseri/Talas*

gónderdi X-10, óküz X-10, görmeden IX-46, gónüyün XX-10, góbeg’’göbek IX-34, *Kayseri/Yeşilhisar*

samanlık kóyü I-12, gótürüyo XII-7, gonyanın gózü XV-48, kór şeytandan XVI-10, gúzumun gózü XX- *Kırıkkale/Karakeçili*

gózel II-3, görümce I-56, kóyün II-24, gósünde “göğsünde” II-3 *Kırşehir*

kóyünün I-2, gönül VII-19 *Kırşehir/Çiçekdağı*

gók 19-12, gózel 19-24, góZü 1-13, kóye 1-44, kótünün 8-63, kómür 11-152, hókümet 42-34, móftü 45- *Kırşehir/Kaman*

alkólden 5/51, no óT 23/49 otóbüsünü XV/31, *Kütahya/Domaniç*

óldi 79-12, óküzü 56-51, óñümüze 56-51, kólgüye 55-29 *Malatya*

óküz V-83, kóye VII-B-23 *Malatya/Akçadağ Darende*

gólün 20-59, kóyün 20-95, sólenmesi 27-19 *Manisa/Salihli*

böyóklerin 73-22, kóy 68-48, sarıgöló 35-9, çókelek 41-186 *Manisa/Sargöl*

góre I-22-2, çamkóylüler I-53,94, góremiyon I-58-39, górmüş II-9-137, *Muğla*

azallıyór 50-24, álıyó 51-29, gédiyór 50-25, gülüyór 50-27, gór 2-28 *Nevşehir*

görüyom XIX-38, gósdermezlerdi I-3, gózel XXXII-22, kór XIV-3, ótekine III-25 *Nevşehir/Avanos*

kóy 2-10, gósTer 4-28, ódüç 11-89, gómlek 9-29, kóPrü 3-10 *Niğde/Merk.*

gózüm I-23, kóy II-17, kóylü III-30, gózel VII-55, góle IV-94, gótürürken II-39 *Niğde/Elmalı*

górüncü I-26, gótürsem I-68, gózyaşı II-81, gózelce V-25, kóyde VI-19 *Niğde/İçmeli*

bóle 19-15, önemli 39-4, dóver 49-55, önce 92-6, *Ordu*

gónül 14-3, óküzün 14-15, kóyünden 21-11, só:ye 30-35 cumórtesi 1-1 *Ordu/Aybastı*

dió 1-100, óTdürüo 1-41, óluo 1-19. *Osmaniye/Kadirli*

órdek 1-9, sóyle 24-8, ótu^z 44-1, sókmeğ “sokmak” 7-16 *Rize*

profösör 70, góymuş 52, bu kóylü 4, beş kilómetire II-47, gidiyós 50, şoför 18, *Sakarya*

yók 2-15 *Sakarya/Kaynarca*

kóylerini 21-5, gömmüşle 20-2, görünen 26-1, göcü 25-1, bón “bugün” 14-30, *Samsun/Asarcık*

dókerük 17-4, kóye 7-1, óküz 68-27, kótü 139-22 *Sivas*

gózüne 1-30, dógmüş 2-44, kóye 3-32, güzel 4-183, boón 5-8, dóuşden 7-43, órediyor 7-62, górem 10-25 *Sivas/İlbeyli*

ótele 2-96, kór 4-69, óbür 1-60, bóle 2-81, kóçek 8-28 *Sivas/Divriği*

dóğerbiçer 15d-011, góçennerinen 17b-062, gólet 17e009, góerçin 24b-054, óbür 14a-093, kómüş 21d-064 *Sivas/Merk.*

górmedim /24, kópek 2/32, gónül /51, kóy 3/27, góz gö5/1, góczın 5/135, kótüydü 6/34, *Sivas/Şarkışla*

kóyler 1/27, gókTe 4/27, górenák 18/13, kómür 6/4, kótülük 19/50 *Sivas/Yıldızeli*

dókeller 6-19, dólürdü 11-33, gómerrük 9-75, gózüne 1-6, tóremlerini 19-10, kóyün 6-27, *Tokat*

bóyuyomuş 6-3, gózelcene 6-10, bóyle 7-4, *Tokat/Reşadiye*

óyle 20-8, bóyle 36-31, tókmişler 112-59, óder 111-18, kómür 58-30 *Trabzon/Yöresi*

kóşkte “2-3, bóyle 4-16, kózli “gözlü” 8-28, sóyleyeyim 9-10, kónsun “göğsün” 10-11, kóturuysun “götürüyorsun” 6-6, *Trabzon/Ağzı*

górünmez I-10, tókduK “döktük” II-15, dönmedü “dönmediği” III-5, góz III-5, çokdi V-5 *Trabzon*

kór 3-200 *Urfa*

bóyük XII-8, gózelmış IV-25, óyün XIV-286 *Uşak/Sivaslı*

kór 2-183, óyun “ögün” 1.6 *Van/Gölün Kuzey Havzası*

kóylerde 2a-14, görmedig 2ç-1, gózü 3ç-45, kópek 6a-79 *Yozgat*

dóKulüyo 1-6, gótürüyüm 3-6, kóy 4-34, kótülük 5-5, kópeKTen 3-20
Yozgat/Boğazlıyan

kıómdük 5-35 , gótürüllerdi 4-24 , kıór 4-3 , kıóden “kıöyden” 20-26, kıótü 5-22 ,
Yozgat/Çandır

bóyüK olan 1-4, gózel 9-20, kıópeK 8-101, kózün üstüne, 5-87, *Yozgat/Çayırlan*
gózü1/66, górevli2/94 óküz 9/3, kóy 10/1, góKdelende 3/28, gónü 2/112, góz 7/34,
górüşme 4/1, góÇ 3/35, kıóşesine 13/11, kıókelik5/142 *Yozgat/Sorgun*

, gólgesi XV-3, kón VI-2, kóy I-4, górmüşler I-21 *Yozgat/Yerköy*

gózel 4-43, gózunun 5-162, kók 10-33, górumcesi 22-49, *Zonguldak*

3.7.2. [ö] değışeni

3.7.2.1.Tanım

/o/ ve /u/ seslerinin arasında bulunan bu ünlü o sesinin dar bir şeklidir
(Karaman, 1997:17).

3.7.2.2.“değışen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. /ğ/, /ğ/, /g/ ünsüzlerinin etkisiyle meydana gelmektedir (Avcı, 1988:31)
- b. Şu işaret zamirindeki /o/ dan /u/ ya geçişte ara devre olarak ortaya çıkan /o/ sesi örnekseme sonucu /o/ işaret zamirinin ek almış şekillerinde görülmektedir (Avcı, 1988:31).
- c. /y/ ünsüzünün daraltıcı etkisiyle ortaya çıkan tek örnek (Avcı, 1988:31).
- d. Bölgemiz ağızlarında özellikle yüklem olan kelimelerde örneği hayli fazladır. Daralma ve düzleşme etkisi gösterir özellikle /y/ sesinden sonra bu ses rastlanılmaktadır (Tekin, 1994:17).
- e. Bu ünlüye daraltma etkisi olan ünsüzlerin yanında rastlanır (Karaman, 1997:17).
- f. Şimdiki zaman ekinde görülür (Ünal, 1987:4).
- g. /y/ ünsüzünün “daraltıcı etkisi ve /o/, /ö/, ünsüzlerinin ilk hece dışında bulunmamamsı eğilimidir (Atmaca, 2005:27).
- h. Ünlüleri daraltma eğiliminde olan /c/, /ç/, /s/, /ş/, /y/ ünsüzleri yanındaki /o/ ünlüleri bu şekilde duyulur (Yapıcı, 2013:33).

3.7.2.3.Harita

Harita 47: [ö] değişimi

3.7.2.4.Örnekler

istanböldan I-144, dutuyördü XLVIII-27, ölan XLVI-52, ö:yun XLII-75
Adana/Saimbeyli

sön XXXII-27, böl XXXI-9, öda XXXIV-16 dögsan XXXII-19 gömtanım
XXXIII-7 çöciğa XXXI-11 *Adıyaman/Kahta*

önnā 3-61, döva “dua” 1-28, şö 6-94, yönan 18-158, yökarı 35-37 *Afyon/Başmakçı*
géyiyöz 6-8, gidiyö 6-20, afiyönda 6-27, yöğurduş 6-36, bakdırmayö 9-22,
Afyon/Bayat Merk.

ğöyarız 1-131, mekröbunu 2-19, yazıyöz 7-86, şö 12-109, böradan 13-19,
Afyon/Bayat Köy.

yökarı I-4.4, babö I-12.18 yönannan I-19.43 öna II-19.5 göyarıS I-13.3
Afyon/Bolvadin

yönan 1-88 *Afyon/Çay Yörük*

öva. I-2.15, anosöla I-36.5, motörlü II-26.10, zöman II-65.1, bö II-55.58
Afyon/Dinar

ortaokulu I-1.7 Kòyun I-4.88 òndan I-7.22 òlan I-11.65 gòvalardık V-63.18
Afyon/Emirdağ

şòrda I-1.17 şò II-7.69 yollòyò II-9.5 yònān II-28.150, dòğru II-28.218
Afyon/İscehisar

bòrası 114/4, çöval 4/88, özman 2/36, sökak 2/29, söfrada 6/42
Afyonkarahisar/Sandıklı

gòyu, II-10.33 olaşdırma. II-10.37, yøkarda II-12.17 gòy III-16.86
Afyon/Sultandağı

olmòyò I.5.64, ğuramòyoz I.16.24, doğumòyola II.7.45, istanbòla II.2.69, yøkarda
I.17.6 *Afyon/Şuhut*

ömar 70/20, sevinmiyöm 3/66 *Aksaray*

böğün 5-99, şòrda 7-145, öriya 6-131, yönan 7-74, ö orada 3-50 *Amasya/Aydınca*

motòrda 1/3, òrda 1/33, bòrda 26/5, davöl 36/40. tòmatis 33/91 *Amasya/Merkez*

çairTdırıyò 15-199, dönmüyò 21-23, gèdiyò 1-7, seviyò 15-341, yuduyòlar 20-17
Amasya/Suluova

önnarı 1/14, yòkarı 11/49, mömbar 16/63, önu 16/80, bönnarı 20/33, bakiyòS 29/18
Ankara/Beypazarı

ğöyoz II/84-4, tòrbıya III/106-1, ö I/18-33, önnar II/63-50 ötuz II/99-21 *Ankara*

geliyör 3-4, diyör 3-7, kibarlaşıyò 8-146, oluyör 5-7, diyò 24-9 *Ankara/Evren*

yøkarda 32a-7, çöal “çuval” 32b-90, böbama 35a-13, bòrdan 39b-23, döa 25b-179
Antalya/Korkuteli

önu 1/33, nòhudu 1/48, doğtòra 2/83, önnar 21/69, ödun 26/128, *Antalya/Serik*

çöcüñü “çocuğunu” I-A/15-21, öcā “ocağa” I-A/9-12, yøkara I-A/1-2, önnā “onlar”
I-A/6-18, örağ II/8-32 *Aydın*

örda 7-81, ördan 7-124, eriyò 4-22, diyò 9-46, köyun 21-22, tòpladı 20-153,
Balıkesir/Gönen

ö II.3.113, yöl II.12.34 dövarlāñı “duvarlarını” III.3.23 kilòmetiredir IV.12.93,
önnar IV.9.2, ördan IV.9.9 *Balıkesir*

vurıyordum I-A-26, istiyordi III-6, istiyörsin II-B-83, *Bingöl/Karlıova*

yöurt 1/48 , ğaynamıyöru 1/69, öya 8/25, s öan 1/53, öra 10/28 *Bolu/Seben*

etmeyörlar 27-79, ilaılayöz 44-23, oluyö 44-38, ğüdüyölar 5-53, alıyöla 11-10, öyandırdım 8-18, televizy ön 37-15 *Çankırı/Devrez Vadisi*

duruy ös 1-5, ördan 1-30, töplanırıS 1-29, önnarı 2-1, 2-5, örayı 2-3 öralarda 4-4, idiyös”ediyoruz” 4-9 *Çankırı/Eldivan*

yöharı 2-67, övey 7-139 *Çorum/İskilip*

yönan G,1,38, ğayınböba Kr,1,43, diyö Oı,2,121, kıamyön Oı,2,212, isdanbö Oı,3,89 *Denizli/Güney*

kıTaströ A09.22. patöz A.22.39, noıöd S.09.144, paröla T.06.27, yönanı T.02.33, söralık s.09.34, *Denizli/Güneybatı*

önler I-18 *Elazığ/Arıcak*

yölu XXIV-22, öturduı XXXVI-58, röm XL-6 *Elazığ/Keban*

böyahö 01-111 01-92, çöı, önnar 07-015 03-72, söz 02-019 01-17, örtüsü 02-19 01-27 *Erzurum/Gemalmaz*

ö gece 4-45, ö zamanlar 1-5, önnar 21-33, öndan 22-7 *Giresun*

diyör 10-31, oliyör 17-63, *Gümüşhane/Torul*

bölit XXVIII-9 *Isparta/Uluborlu*

biliyöı 60/17, érdöcan 65/1, motör 67/63, önnarı 2/126, yöhada 63/61 *Kahramanmaraş/Merk.*

horöz M003/128, afyön M005/6, balön M009/103, istesyöna M010/12, fotöraf M029/10, vağönunda M043/33 *Karaman*

yökarda 1/92, söfa 39/83, mötur 3/140, böbam 13/5, hökümet 38/35, yökarı 40/32 *Kastamonu/Merke.*

dövelim dövelim 42/219 , yökardan yukarıdan 46/70 , böyle böyle 48/212 , yökarı yukarı 49/80 , böbusından babasından 108/25 , *Kastamonu*

gidiyör örasını 6-170, ördä 5-58, bilmiyöm 5-6, diyöm 6-188, gös ördan 26-55, *Kayseri/Develi*

şönda XLI-4, şöndan XLI-5, *Kırıkkale/Karakeçili*

alamıyöduğ 1-27, ön 1-14, döktoru 2-31, töplayan 1/37, pömağça 2-5
Kırklareli/Babaeski

döğuma 1/22, öndan söva2/25, énu 3/38 *Kırklareli/Pınarhisar*

ğut'l össun X-4, hem ördä X-10, allah rāzī össun *Kırşehir*

yaşl össun “yaşlı olsun” XXIV-5, öranın XII-58, *Kırşehir/Çiçekdağı*

ğorkuyö 1-29, çārtıdıryö 1-57, mölla 4-1, gididyöz 20-4, öndan söna 52-35, önda 52-36, *Kırşehir/Kaman*

ğöröğ 54-7, möhtaç 56-17, motör 56-16, motörcuya 28-9, yoröm “yavrum” 51-6, yöğarı 1-20 *Kilis/Merkez Köy.*

önnar 1-6, öndan sonra 1-21, gülüştürüyö 2-60, yapıyör 2-56, önda 5-7, ğaböl 1-22, *Kütahya*

yönan VIII-3, urömanya VIII-7, öna XI-54, önda XXVI- 6 *Kütahya/Altıntaş*

öndan 5,1, önda 1,7, önda 1,16, ö zamanlā 3,5, önları 1,11, öna sorcāksin4,9, örlāda7,3, *Kütahya/Emet*

öra 5/9, odön 10/185, nohöT 12/98, onö 18/111 *Kütahya/Simav*

önda 11/12, önnā 11/16, önnāla 12/6, önnan 13/6 *Kütahya/Tavşanlı*

söyğayı 19-39, cömārtesi 50-9, hövadan 133-4, dödağı 155-79, ösandıh 130-4
Malatya

önda I-6 15-15, öra I-1 06-31, önları II-4 01-11, böbası I-6 08-29- 42, böbalı I-8 10-39, öndan II-1 32-7 *Manisa*

öndan III-2, 222, I-3, 34 köca I-1, 184 söğra I-2, 18 *Manisa/Merkez Kuzeybatı*

küsüyö: 1-8, diyö: 1-17, yöğarı 16-60, yönan 20-2, möhite 17-20, ğayınböbanın 21-37 *Manisa/Salihli*

cömartesi 10-41, dövağ 46-2, odölara 2-51, onö 4-65, övalarız 33-39
Manisa/Sarıgöl

össun “olsun” 20-8, gididyöh 29-131, bağıyöğ 38-14, öndan 23-11 *Nevşehir*

ğörüyom XIX-38, körgelig “gölgelik” V-4, güzel XXXII-22, kôr XIV-3, köy” I-1,
ökceye VII-15, gösdermezlerdi I-3, *Nevşehir/Avonos*

ö döya 11-64 *Niğde*

böbamdan 23-41, böriye 4-3, dövars 33-3, göyarsın 3-2 *Ordu*

ömuz 14-13, örd 2-42, böba 19-35 *Ordu/Aybastı*

yöğârî 12, pâmuK öva 102, doğöm 18, çoçuklar 71, pârdusö 58, öğlan 83, b öralî 6
Sakarya

höş 6-71, *Sakarya/Kaynarca*

ö 22-23, önu 19-19, örd 21-2, tökdur 24-76, böriye “buraya” 11-5, şöramda 24-74,
yöhâriya 25-28, *Samsun/Asarcık*

ó 52-34, órd 57-20, óndan 66-7, şoriya 98-41 yöhâri 104-7, şó 110-9 *Sivas*

söra 1-22, dohdörda 1-40, yöhâri 1-50, böşa 1-63, söña 4-50, örd 4-79, böş 5-47,
paltösü 5-18, *Sivas/Divriği*

diyör 1-53, çekiyör 3-10, doyuruyöruş 5-5, döşürüy ör 6-11, boyyöruş 1-50
Sivas/İlbeyli

gövalıyor 2a-060, göntur öl 18d-034, dohdör 10a-053, yöhâri 24b-049 *Sivas/Merk.*

m örk morg 11/38, yöncamız 8/27, mazöt 11/17, göymuşlar koymuşlar 6/236
Sivas/Yıldızeli

ş örd 2, b örd 2, b öba, b öyday *Tekirdağ/Merk.*

öndan 1-1, öna 26-35, öriye 5-1, yöhâri 69-27, börd 6-41, *Tokat*

önu 2-22, öriya 28-63, böbacım 3-1, göyaruk 17-20 *Trabzon/Yöresi*

öle 3-60, öni 3-112, örd 5-27, p öğda “buğday” 11-13, yöhâri 16-18, yönan 25-46
Trabzon/Ağzı

bövası “babası” XIV-67, doktöra IV-78, istanbölda XII-23, kilöya X-30
Uşak/Sivashlı

pantöl “pantolon” 10/18, orösbyunan 22/248, anös “anons” 8/45, yöhâri “yukarı”
5/163, motörünü 10/274. *Yozgat/Sorgun*

yökardan 7-47, sömak 12-2, isdanböla 27-7, öndan 28-7 *Zonguldak*

3.7.3. [ø] değişeni

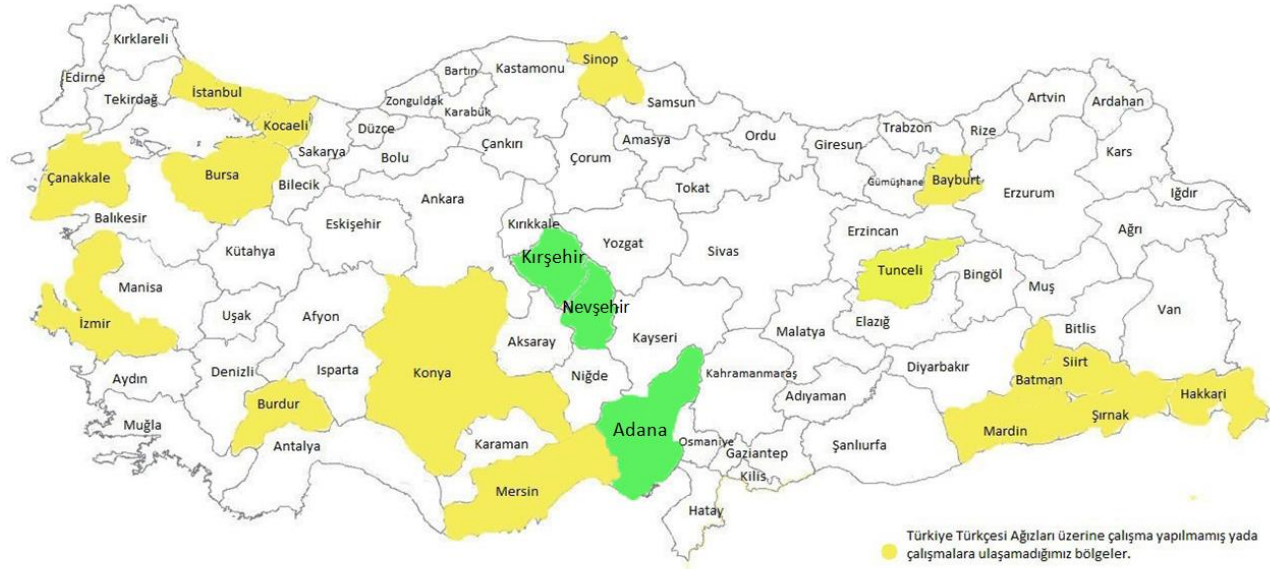
3.7.3.1.Tanım

Duruluğunu kaybetmiş bulanık bir o türüdür (Korkmaz, 1994:30).

3.7.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Hal kipi yapan –yor eki ile bunun çekimli şekillerinde görülür (Korkmaz, 1994:30).

3.7.3.3.Harita

Harita 48: [ø] değişeni

3.7.3.4.Örnekler

açıyølar I-9, n’arıyø I-4 *Kırşehir/Çiçekdağı*

bilmiyøm 26-1, gidiyø 60-12, olmiyø 62-12, alıyøllar 62-12 *Nevşehir*

diyøllar LVIII-3, giriyyø LXVI-105 *Kırşehir*

3.7.4. [õ] değişeni

3.7.4.1.Tanım

/o/ ünlüsünün genizde boğumlanmasıyla oluşan ünlüdür. (Yapıcı, 2013:33).

3.7.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Kelime bünyesindeki nasal damaksıl/genizsi /n/ sesinin, normal /n/ sesine dönmesiyle birlikte, damaksıllık /o/ sesine kaymıştır (Kirik, 2011:57).
- Metinlerimizde iki yerde geçmektedir. Bu örneklerde de genizsi özelliği olan /n/ ünsüzünün düştüğü görülmektedir. İkinci örnekte önce /n/ < /l/ değişikliği, sonra ünsüz düşmesi gerçekleşmiş olmalıdır (Yapıcı, 2013:33).

3.7.4.3.Harita

Harita 49: [õ] değişeni

3.7.4.4.Örnekler

biliyõ “biliyor” I-A/47-66, bi yõ “bir yol “bir kez” I-B/7-79 *Aydın*

õa 91-7, sõnağından 93-54, sõra 94-48, sõnacıma 95-12 *Kahramanmaraş/Merk.*

3.7.5. [õ] değişeni

3.7.5.1.Tanım

İnce /o/ değişenidir.

- b. Kalınlaşan ünsüzlerden önce ve sonra kullanılan ö ünlüsüdür (Sağır, 1995:2).

3.7.6.3. Harita

Harita 51: [ò] değişeni

3.7.6.4.Örnekler

kötüydü 1/10 dökmesin 7/31, köyden 16/151, göçerdik 25/4, sürülüyödü 53/48
Kahramanmaraş/Merk.

gör 1-15-12, möhterem 2-14-1, tök- “dökmek” sf. 24, sinör 5-9-5 *Erzincan*

3.7.7. [o'] *değişeni*

3.7.7.1.Tanım

/o/ ile /u/ arasında falan /o/ ya daha yakın bir değişendir.

3.7.7.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.7.7.3. Harita

Harita 52: [ɔ] değişeni

3.7.7.4.Örnekler

çawoş 2-28-54, camoş sf. 24 *Erzincan*

3.8./ö/sesbirimi

/ö/ yarı kapalı ön yuvarlak ünlüdür. Ayrıca /ö/ sesbirimi sözcük sonunda bulunmaz. Daha açık[ö], genizsil[, ve [ö] sesbirimcikleri vardır (Özsoy, 2004:41).

3.8.1. [öü] değişeni

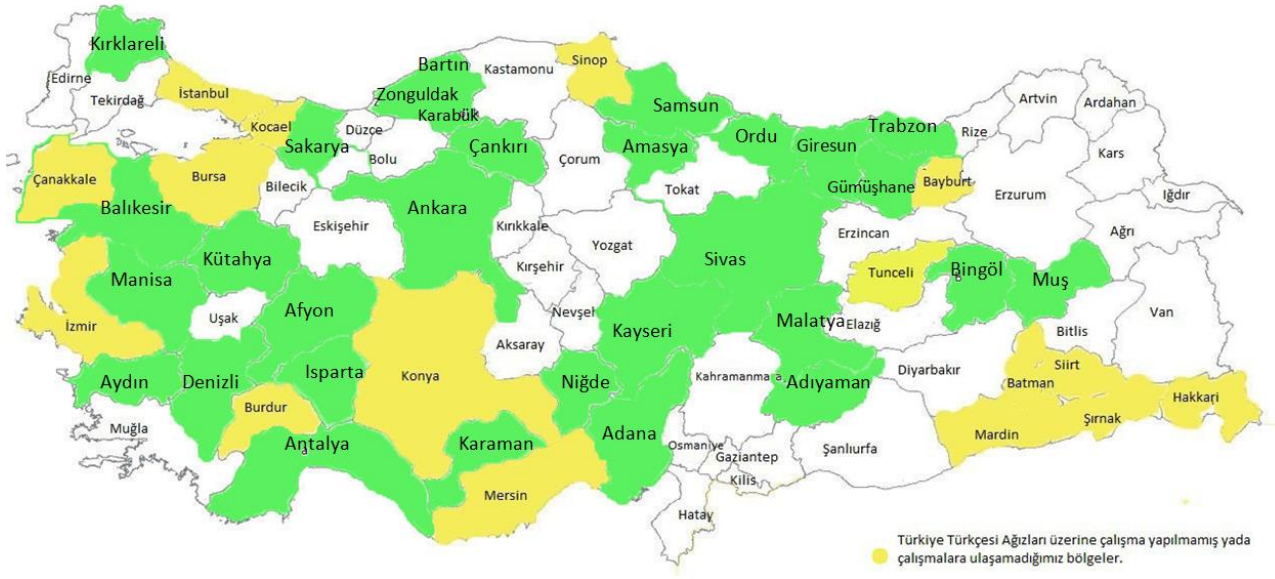
3.8.1.1.Tanım

ö ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen ünlüdür.

3.8.1.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Şimdiki zaman ekinde bu ses rastlanır (Akçam, 1999:5).
- b. Genellikle /g/, /k/, /l/, /y/, /c/ ünsüzlerinin yanındaki yuvarlak /ö/ ünlüsü daralmaktadır (Özer, 1990:25).
- c. Serik ağzında diş ve dudak ünsüzlerinin etkisiyle oluşmuştur (Bölük, 2011:25).

3.8.1.3.Harita

Harita 53: [ö] değişeni

3.8.1.4.Örnekler

önde XLVIII-27, bö:düler XLI-58 *Adana/Saimbeyli*

görmeye XXXII-235, övme XXXII-29 dö:rt XXXV-13 böyle XXXV-3
görmüşsün XXXI-204 *Adıyaman/Kahta*

döşlerledi 3-3, hökümeTden 6-66, böyüK 7-45, gözel 11-88 *Afyon/Başmakçı*

dört 18-32, gövenin “güvey” 26-63, köşe 26-181 *Afyon/Bayat Merk.*

şükör I-2.12, ölece I-3.9, veriliyö I-4.54, tıraktör I-11.29, örenin II-15.8
Afyon/Emirdağ

görmez I-2.20, södü II-14.31, öyle II-18.63, hökümdâr II-21.38, yörelerimi II-
18.5 *Afyon/İscehisar*

böyüttü 17/18, gözel 33/15, gövê “güvey” 44/89, hökümet 60/14, özerlik 76/1
Afyonkarahisar/Sandıklı

görücü III-21.3 *Afyon/Sutandağ*

böyüyümüş 24/91 *Aksaray*

böüyüglere 1/18, möhim 45/48 dönemlerde 64/59, döner 72/93, döyördüler 26/99 *Amasya/Merk*.

böyük I/10-4, yörü- II/58-23, öyle II/64-15, gözöl II/99-33, böyüt- III/100-13 *Ankara*

gözöl “ 2/27, ömer 3/99 , öşümüze 7/11 , dövēdim “döverdim” 19/7 , öyle 35/38, böyük 37/14 . *Ankara/Beypazarı*

köy 2/91, yörelerde 5/73, ölü 6/9, ölen 8/96, kötü 28/19, kötür 34/66. *Antalya/Serik*

götü “götür” I-A/28-54, gö z “göz” II/9-62, öldük “öldük” II/9-72, öñümdē I-A/30-30, ötéinnēn“ötekilerini” I-A/49-95 *Aydın*

böyük 3-1, böyüklerimizde 8-1, dövecāmı 43-25, döverük MDD, yöründü 20-1, töreme MDD,

böyük 87-31, öveymiş 36-9, döverük 56-4, gö zel 100-115, yö rü 22-42

döversin I.5.303, nöbet I.3.211 , öreme I.5.107 döveni “döveni” II.6.48, öyle “öyle” II.3.130 *Balıkesir*

gönah 21-22, *Balıkesir/Gönen*

hökümlü 6-25, öleştiridi 28-195, kötäya “kütahya” 44-50, *Balıkesir/Kepsut*

köye I-A-35, götürdi II-C-106, öküzlerimizi III-85, göç “göç” II-A-35, söle I-B-119 *Bingöl/Karlıova*

şöle “şöyle” 20-57, örenden “öğlenden” 27-11, döğēni 27-32, böyük 51-35 *Çankırı/Eldivan*

ebi gömeci A.07.06, hökümler A.18.5, zöhreyi B.08.6, hökümeT T.02.3. möhendis T.03.25 *Denizli İli/Güney Güneybatı*

böyük 3-1, böyüklerimizden 8-1, döverük MDD, dövecāmı *Giresun*

gözöldir 12-4, gözölce 7-2, köfredip 2-65, röyamda 4-4 *Gümüşhane/Torul*

gözöl XL-22, hörmeT XLV-7. *Isparta/Uluborlu*

döverig 7-17, anaları öldü 5-38, öyle 4-27, böyür 11-161, örerik 11-134 *Kayseri/Develi*

böüyük 118/63, dövelim 42/219, böyükleri 112/17 *Kastamonu*

öreyip 51/14, dövücen4/74, dövülecek 4-77, ökümet 23/35, böber 50/54
Kırklareli/Babaeski

çöcü “çocuğu” 37/57, öleydi 40/36 *Kırklareli/Pınarhisar*

yörümeyoz 3/118, yörüşe 4/136, böyüg 4/54, gömöyo 4/59-60, yörüye 4/136
ödöyemedim 7/31 *Kütahya/Simav*

sölöyom12,8 *Kütahya/Emet*

böyük 13-13, övel “evvel” 135-27, gözel 82-2, göyneg “gömlek” 51-5, ediyör
110-66 *Malatya*

böyük III-2, 325 böyüdük IV-1,32 *Manisa/Kuzeybatı*

göveç 16-9, gözel 16-24, yörüyemiyö tönele 14-27, böyük 8-23 *Manisa/Salihli*

böyük IX-11, hökmü XVIII-5, köfte XIV-10, gözel V-15 *Muş/Merk.*

möfdü 18-4 *Niğde/Merkez*

böyük I-12, bömüş “büyükmüş” XX-14 *Niğde/İçmeli*

böön 32-38, böyük 88-1, döver 49-59, gözeli 107-32, körkü 38-9 *Ordu*

köye 17, böber 19, dışā kövlēde 34, söndö 7, yengen öldö 78, böskvit T-99,
Sakarya

köpek 24-336 *Sakarya/Kaynarca*

böyüg 12-8, övey anam 3-17, *Samsun/Asarcık*

böyük 17-18, döverük MDD, gözel 27-59, yöürsün 38-31, yöürdü 110-36,
Sivas

gönde 5-10, kövden 7-25, öküz 11-23, dönde 2-71 sölerdük 9-16, göri 7-13,
Sivas/Divriği

höğmedeç 1-126, boğön 2-16, düşüyör 3-43, hökmeder 4-41, *Sivas/İlbeyli*

töredi 6/262, böyük 13/161, övlen “öğlen” 39/21 *Sivas/Yıldızeli*

böyük 87-31, öveymiş 36-9, döverük 56-4, gözel 100-115, yöürü 22-42, *Tokat*

böyüklerinden 7-3 *Trabzon/Ağzı*

3.8.3. [ö] değişeni

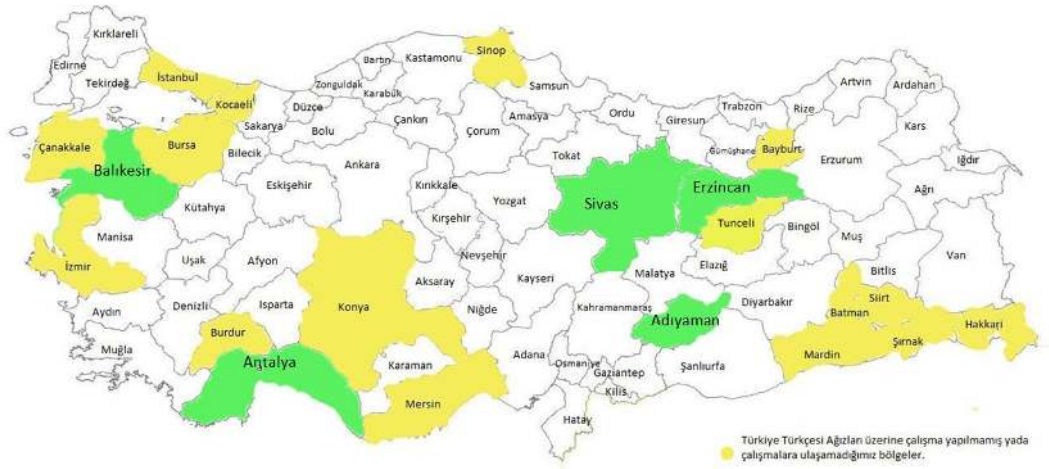
3.8.3.1.Tanım

/ö/ ile /o/ arasında yarı ince veya yarı kalın bir ünlüdür (Günay, 2008:29).

3.8.3.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- a. Kalınlaşan ünsüzlerden önce ve sonra kullanılan /ö/ ünlüsüdür (Sağır, 2005:24)

3.8.3.3.Harita

Harita 55: [ö]değişeni

3.8.3.4.Örnekler

köyde XXXV-11, köşgı “köşkü” XVII-3, köprının “köprünün” XXXII-223
Adıyaman/Kahta

yápdık _öyle 2/133, kötü 7/52, öñce 8/96, öñünden 21/78, öküzle 37/36
Antalya/Serik

bölge II.8.2, böyle II.3.115 , çöķer II.12.80, döķersin II.4.155 , ğöce “gece” II.12.72
Balıkesir

gör- 1-15-12, möhretim 2-14-41, tōh- KMH, sinör 5-9-5 *Erzincan*

döğerbiçer 15d-011, göçennerinen 17b-062, gölet 17e-009, göerçin 24b-054, öbür
14a-093 *Sivas/Merk.*

3.8.4. [ö] değişeni

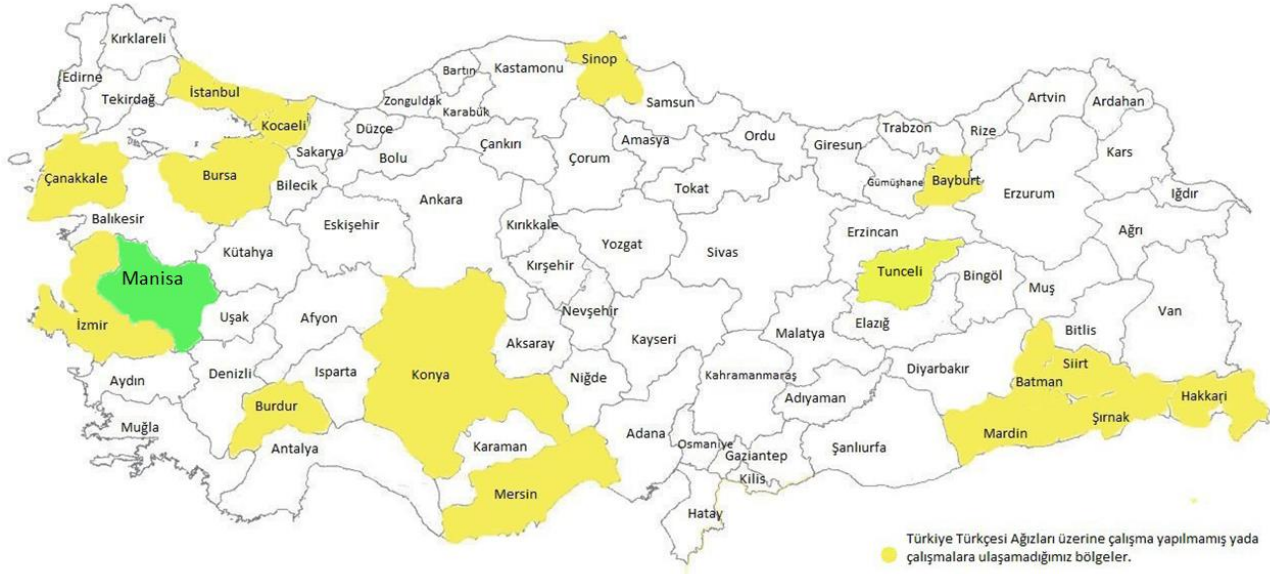
3.8.4.1.Tanım

/ö/' ye yakın o sesidir.

3.8.4.2.“değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

Bu değişen ile ilgili çalışmalarda herhangi bir açıklama yapılmamıştır.

3.8.4.3.Harita

Harita 56: [ö] değişeni

3.8.4.4.Örnekler

görüyorsunuz III-2, 297 *Manisa/Kuzeybatı*

3.9. Diğer alofonlar

3.9.1. [ø] değişeni

3.9.1.1. Tanım

Boğumlanma noktası arasında bulunan yarı ince, yarı yuvarlak ve dar bir ünlüdür. Boğumlanma niteliği bakımından bulanıklaşmıştır. (Yıldırım, 1999:48).

3.9.1.2. “değişen”in Oluşmasını Sağlayan Çevresel Faktörler

- Çoğunlukla şimdiki zaman ekinde karşımıza çıkmaktadır.

3.9.1.3. Örnekler

gédiyer A6-05-8, diyer A8-16-26, götürüyer A8-16-13, dolaşuyér A8-04-15 *Adana*

4. TABLOLAR

4.1. /a/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	å	æ	‘a	ai	ã	ø	à	a
Adana		•	•			•						
Adana Saimbeyli	•											
Adana Yüreğir			•									
Adıyaman Kahta/Gerger	•		•	•				•				
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•	•			•							
Afyon Dinar Evciler	•	•	•		•							
Afyon Çay Yörük	•	•			•							
Afyon Bayat Köyleri	•	•	•		•							
Afyon Bayat Merkez	•	•	•									
Afyon Emirdağ	•	•			•							
Afyon İscehisar	•	•	•		•				•			
Afyon Sultandağı	•	•	•		•							
Afyon Şuhut		•	•	•								
Afyon Şuhut2	•	•	•		•							
Afyonkarahisar/Sandıklı	•	•	•									
Aksaray Yöresi	•	•	•									
Amasya Aydınca	•	•	•			•			•			
Amasya Merkez	•	•	•									
Amasya Suluova	•	•	•	•								
Ankara/Beypazarı	•	•	•									

İller/ /Sesler	á	à	å	â	ä	œ	‘a	ai	ã	ø	à	a
Ankara Bala	•		•									
Ankara Evren	•	•	•									
Ankara	•	•	•						•			
Antalya Korkuteli	•	•	•									
Antalya Elmalı	•	•										
Antalya Serik	•	•	•									
Artvin Ardanuç		•		•								
Artvin Şavşat				•								
Artvin Uşum Köyü				•								
Aydın Merkez	•	•	•									
Aydın	•	•	•						•			
Balıkesir Bigadiç			•									
Balıkesir Gönen	•	•	•									
Balıkesir		•	•									
Balıkesir Kepsut		•	•	•								
Bartın				•					•	•		
Bilecik	•	•	•									
Bingöl Karlıova	•	•								•		
Bingöl Merkez	•	•	•									
Bolu Seben	•	•	•									
Çankırı Devrez Vadisi	•	•							•			

İller/ /Sesler	á	à	å	â	ä	œ	‘a	ai	ã	ø	à	a
Çankırı Eldivan	•	•	•									
Çankırı Şabanözü	•											
Çankırı Yapraklı	•											
Çorum İskilip	•	•	•									
Denizli Acıpayam	•	•		•								
Denizli Babadağ		•	•			•						
Denizli Güney İlçesi	•	•	•									
Denizli Güney Ve Güneybatı	•	•										
Diyarbakır Çüngüş Çermik	•						•					
Diyarbakır	•			•			•					
Doğu Trakya Yerli	•											
Düzce	•											
Edirne	•											
Elazığ	•		•									
Elazığ Keban Baskil Ağın	•	•	•						•			
Elazığ Arıcak	•											
Elazığ Ve Yöresi	•	•	•									
Erzincan	•		•			•						
Erzurum Ağzı	•	•	•	•								
Eskişehir		•		•								

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	ä ^u	æ	˘a	ai	ã	ø	à	a
Eskişehir Sarıcakaya	•	•	•									
Eskişehir		•	•	•					•			
Giresun	•	•	•									
Gümüşhane Torul Kelkit	•		•									
Hatay Dörtyol			•	•								
Hatay Hassa				•								
Iğdır	•											
Isparta Eğirdir	•	•										
Isparta Uluborlu	•	•	•									
Karaman Ayrancı	•											
Karaman	•	•							•			
Karaman Sarıveliler	•			•							•	
Karaman		•	•	•								
Kars	•	•	•			•						
Kars Kağızman	•	•										
Kastamonu	•	•	•						•			
Kastamonul	•	•	•									
Kayseri Akkışla		•		•								
Kayseri Bünyan		•		•								
Kayseri Develi	•	•	•									
Kayseri Gesi		•	•	•			•					

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	ä ^u	œ	‘a	ai	ã	ø	à	a
Kayseri Gesi, Ağırmas Mimarsinan		•		•								
Kayseri Gömürgen		•	•	•								
Kayseri İncesu		•	•	•								
Kayseri Merkez		•		•								
Kayseri Talas		•	•	•								
Kayseri Yeşilhisar		•		•								
Kırıkkale Karakeçili	•									•		
Kırklareli Babaeski	•		•									
Kırklareli Pınarhisar	•		•									
Kırşehir		•	•	•						•		
Kırşehir Çiçekdağı	•			•		•				•		
Kırşehir Kaman		•	•	•								
Kilis Merkez Köy			•	•			•					
Kütahya Altıntaş		•		•								
Kütahya Aslanapa			•	•					•			
Kütahya Domaniç		•		•								
Kütahya Emet				•								
Kütahya Gediz			•	•								
Kütahya		•	•	•								
Kütahya Simav		•	•	•	•							
Kütahya Tavşanlı		•	•	•								

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	å	æ	ç	ä	ai	ã	ø	à	a
Malatya	•	•	•										
Malatya Akçadağ	•	•											
Malatya Akçadağ Darende Doğanşehir	•	•											
Malatya	•	•	•										
Manisa Alaşehir		•											
Manisa Kuzeybatı		•	•										
Manisa Salihli	•	•	•										
Manisa Sarıgöl	•	•	•							•			
Maraş	•	•	•										
Maraş Merkez	•	•	•							•			
Muğla Fethiye	•												
Muğla	•	•	•										
Muğla Ula		•	•	•									
Muş Merkez	•	•											
Nevşehir Ürgüp Avanos			•	•									
Nevşehir		•		•		•				•	•		
Niğde Elmalı	•	•	•	•									
Niğde İcmeli	•	•	•	•									
Niğde Ve Yöresi	•	•	•										
Ordu Aybastı	•	•	•										
Ordu	•	•	•										

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	å	æ	ç	ä	ai	ã	ø	à	a
Osmaniye Kadirli	•			•		•							
Rize Hemşin Ağzı ²¹	•	•	•										
Rize	•	•	•				•						
Sakarya		•	•										
Sakarya Ferizli	•			•								•	
Sakarya Kaynarca	•	•	•										
Samsun Asarcık	•		•										
Sivas Merkez İlçe	•												
Sivas Divriği	•	•	•										
Sivas İlbeyli	•									•			
Sivas	•												
Sivas Şarkışla	•		•										
Sivas Yıldızeli	•	•	•										
Şanlıurfa Merkez	•						•						
Tekirdağ Merkez													•
Tekirdağ Saray	•												
Tokat	•	•	•							•			
Tokat Reşadiye		•		•									
Trabzon Ağzı	•	•	•										
Trabzon/Yöresi	•	•		•									

İller/ /Sesler	á	â	ã	ä	å	æ	ç	ä	ai	ã	ø	à	a
Trabzon	•	•	•							•			
Uşak Banaz													
Uşak		•	•		•					•			
Uşak Sivash		•	•	•									
Van Gölü Kuzey Havzası	•												
Van Merkez	•		•										
Yozgat Boğazhyan		•		•									
Yozgat Çandır				•									
Yozgat Çayıralan	•	•		•									
Yozgat Sorgun²²	•	•	•										
Yozgat	•												
Yozgat Yerköy	•	•											
Zonguldak Bartın Karabük	•	•	•										

²² Uzun ince a

4.2./e/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	é	ë	ä	ë	ẽ	ε	‘e	ë	ę
Adana	•	•		•					
Adana Saimbeyli	•								
Adana Yüreğir			•						
Adıyaman Kahta/Gerger	•								
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•		•						
Afyon Bayat Köyleri	•		•						
Afyon Bayat Merkez	•	•	•						
Afyon Çay Yörük	•								
Afyon Dinar/Evciler	•		•						
Afyon İscehisar	•		•						
Afyon Sultandağı	•	•							
Afyon Şuhut2	•		•						
Afyon Şuhut	•								
Afyon/Emirdağ	•		•						
Aksaray	•	•							
Amasya Aydınca	•	•							
Amasya Merkez	•	•							
Amasya Suluova	•	•							
Ankara Bala	•								
Ankara Beypazarı	•	•							
Ankara Evren	•	•	•						
Ankarai	•	•	•						
Antalya Elmalı	•		•						
Antalya Korkuteli	•	•	•						
Antalya Serik	•	•	•			•			

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ẽ	ɛ	‘e	ẽ	ç
Artvin Ardanuç	•									
Aydın Merkez	•									
Aydın Ve Yöresi	•	•				•				
Balıkesir Bigadiç				•						
Balıkesir Gönen Ve Köyleri	•	•		•						
Balıkesir	•			•						
Balıkesir Kepsut	•	•								
Bartın	•					•				
Bilecik										
Bilecik Söğüt				•						
Bingöl Karlıova	•	•								
Bingöl Merkez	•	•								
Bitlis Adilcevaz	•							•		
Bolu Seben	•	•								
Çankırı Devrez Vadisi	•	•								
Çankırı Eldivan	•	•								
Çankırı Şabanözü	•	•								
Çankırı Yapraklı	•									
Çorum İskilip	•	•								
Denizli Acıpayam	•									
Denizli Babadağ	•	•			•					
Denizli Güney İlçesi	•									
Denizli Güney Ve Güneybatı	•			•						
Diyarbakır Çüngüş Çermik	•							•		
Diyarbakır	•							•		

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ě	ɛ	‘e	ë	ę
Düzce	•									
Edirne Havsa				•						
Edirne	•									
Elazığ	•	•								
Elazığ Arıcak	•									
Elazığ Keban Baskil Ağın	•	•								
Elazığ	•	•								
Erzincan	•	•								
Erzurum Ağzı	•			•						
Erzurum Ağzı	•	•		•?						
Eskişehir	•									
Eskişehir Sarıcakaya	•									
Eskişehir	•	•								
Giresun	•	•								
Gümüşhane Torul Kelkit	•	•								
Hatay Dört Yol	•									
Hatay Hassa	•									
Iğdır	•	•								
Isparta Eğirdir	•			•						
Isparta Uluborlu	•									
Karaman Ayrancı	•	•								
Karaman	•									
Karaman Sarıveliler	•									
Karaman Yöresi	•									
Kars Arpaçay	•									
Kars	•	•								

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ě	ɛ	‘e	ë	ę
Kars Kağızman	•	•								
Kastamonu	•	•		•						
Kastamonu	•	•								
Kayseri Akkışla	•									
Kayseri Bünyan	•									
Kayseri Develi	•									
Kayseri Gesi	•									
Kayseri Gesi, Ağırmas Mimarsina	•									
Kayseri Gömrüngen	•	•								
Kayseri İncesu	•									
Kayseri Merkez	•									
Kayseri Talas	•									
Kayseri Yeşilhisar	•									
Kırıkkale Karakeçili	•									
Kırklareli Babaeski	•	•								
Kırklareli Merkez	•									
Kırklareli Pınarhisar	•	•								
Kırşehir	•	•								
Kırşehir Çiçekdağı	•									
Kırşehir Kaman	•	•								
Kilis Merkez Köy	•							•		
Kütahya Altıntaş	•									
Kütahya Domaniç	•									
Kütahya Emet	•									
Kütahya Gediz										
Kütahya	•									

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ě	ɛ	‘e	ë	ę
Kütahya Simav	•									
Kütahya Tavşanlı	•									
Malatya	•	•								
Malatya Akçadağ	•	•								
Malatya Akçadağ Darende Doğanşehir	•	•								
Malatya	•	•								
Manisa Alaşehir	•									
Manisa Kuzeıbatı	•			•	•					
Manisa Salihli	•	•								
Manisa Sarıgöl	•	•		•		•	•			
Maraş Esra Kirik	•	•		•				•		
Maraş Merkez	•	•		•			•			
Muğla Dalaman							•			
Muğla Fethiye	•									
Muğla										
Muğla Kavaklıdere	•									
Muğla Ula	•									
Muş Merkez	•									
Nevşehir	•	•				•				
Nevşehir Ürgüp Avanos	•									
Niğde Elmalı	•									
Niğde İcmeli	•									
Niğde	•	•								
Ordu Aybastı	•	•								
Ordu	•	•								

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ě	ɛ	‘e	ë	ę
Osmaniye Kadirli	•	•								
Rize Hemşin	•	•		•						
Rize Hemşin Ağzı	•	•							eɪ	
Rize İli Ağızlar	•	•								
Sakarya	•	•		•						
Sakarya Ferizli				•						
Sakarya Kaynarca	•	•								
Samsun Asarcık	•	•		•						
Sivas Merkez	•									
Sivas Divriği	•	•								
Sivas İlbeyli	•	•		•	•					
Sivas	•	•								
Sivas Şarkışla	•									
Sivas Yıldızeli	•	•								
Şanlıurfa Merkez	•								•	
Tekirdağ Merkez	•									
Tekirdağ Saray	•									
Tokat	•	•								
Tokat Reşadiye	•									
Trabzon Ağzı	•	•								
Trabzon/Yöresi	•	•								•
Trabzon	•	•								
Uşak Banaz	•									
Uşak	•			•						
Uşak Sivash	•									
Van Gölü Kuzey Havz.	•									
Van Merkez	•	•					•	•		

İller/ /Sesler	é	ë		ä	ë	ě	ɛ	‘e	ë	ę
Yozgat Boğazlıyan	•									
Yozgat Çayıralan	•	•								
Yozgat Sorgun	•	•		•						
Yozgat	•									
Yozgat Yerköy	•									
Zonguldak Bartın Karabük	•	•								

4.3./ı/ sesbiriminin değişenleri

İller /Sesler	í	ı	ĩ	‘ı	ı
Adana	•	•			
Adana Saimbeyli	•	•			
Adana Yüreğir	•				
Adıyaman Kahta/Gerger	•	•			
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•	•			
Afyon Bayat Köyleri	•	•			
Afyon Bayat Merkez	•				
Afyon Çay Yörük	•				
Afyon Dinar/Evciler	•				
Afyon İscehisar	•	•			
Afyon Sultandağı	•	•			
Afyon Şuhut	•				
Afyon/Emirdağ	•	•			
Aksaray	•	•			
Amasya Aydınca	•	•	•		
Amasya Merkez	•	•			
Amasya Suluova	•	•			
Ankara Bala	•	•			
Ankara Evren	•	•			
Ankara	•	•			
Ankara beypazarı	•	•			
Antalya Elmalı	•	•			
Antalya Korkuteli	•	•			
Antalya Serik	•	•			
Aydın	•	•			
Balıkesir Gönen ve köyleri	•	•			

İller/ /Sesler	í	ı	ĩ	‘ı	ı
Balıkesir	•	•			
Balıkesir Kepsut	•				
Bingöl Karlıova	•	•			
Bingöl Merkez	•				
Bitlis Adilcevaz	•				
Bolu Seben	•	•			
Çankırı Devrez Vadisi	•	•			
Çankırı Eldivan	•	•			
Çankırı Yapraklı	•				
Çorum İskilip	•				
Denizli Acıpayam	•				
Denizli Güney İlçesi	•				
Denizli Güney Ve Güneybatı		•			
Diyarbakır Çüngüş Çermik	•				
Diyarbakır	•				
Düzce	•				
Elazığ	•				
Elazığ Keban Baskil Ağı	•	•			
Elazığ Arıcak	•	•			
Elazığ	•	•			
Erzincan	•	•			
Erzurum Ağzı	•	•			
Eskişehir Sarıcakaya	•				
Eskişehir Ve Yöresi				•	
Giresun	•	•			

İller/ /Sesler	í	ı	ĩ	‘ı	ı
Gümüşhane Torul	•	•			
Hatay Dört Yol	•				
Iğdır	•				
Isparta Eğirdir	•				
Isparta Uluborlu	•	•			
Karaman Ayrancı	•				
Karaman	•	•			
Karaman	•				
Kars	•	•			
Kars Kağızman	•	•			
Kastamonu	•	•			
Kastamonu	•	•			
Kayseri Bünyan	•				
Kayseri Develi	•				
Kayseri Gesi	•				
Kayseri Gesi, Ağırmas Mimarsina	•				
Kayseri Gömrü	•				
Kayseri Yeşilhisar	•				
Kırıkkale Karakeçili	•	•			
Kırklareli Babaeski	•	•			
Kırklareli Pınarhisar	•	•			
Kırşehir	•				
Kırşehir Çiçekdağı	•				
Kırşehir Kaman	•	•			
Kütahya Altıntaş	•				
Kütahya Emet	•				

İller/ /Sesler	í	ı	ĩ	‘ı	ı
Kütahya Gediz					
Kütahya	•				
Kütahya Simav	•	•			
Malatya	•	•			
Malatya Akçadağ Darende Doğanşehir	•	•			
Malatya	•	•			
Manisa Alaşehir	•				
Manisa Salihli	•	•			
Manisa Sarıgöl	•	•	•		
Maraş	•	•			
Maraş Merkez	•	•			
Muğla Ula	•				
Muş Merkez	•	•			
Nevşehir	•		•		
Nevşehir Ürgüp Avanos	•				
Niğde Elmalı	•				
Niğde İçmeli	•	•			
Niğde Ve Yöresi	•	•			
Ordu Aybastı	•	•			
Ordu	•	•			
Osmaniye Kadirli	•	•			
Rize Hemşin	•	•			
Rize	•	•			
Sakarya	•	•			
Sakarya Ferizli	•				
Sakarya Kaynarca	•	•			

İller/ /Sesler	í	ı	ĩ	‘ı	ı
Samsun Asarcık	•	•			
Sivas Divriği	•	•			
Sivas İlbeyli	•	•			
Sivas	•	•			
Sivas Merkez İlçe	•				
Sivas Şarkışla	•				
Sivas Yıldızeli	•	•			
Şanlıurfa Merkez	•				
Tokat	•	•			
Tokat Reşadiye	•				
Trabzon Ağzı	•	•			
Trabzon	•	•			
Uşak Banaz					
Uşak Sivash	•				
Van Merkez	•				
Yozgat Boğazlıyan	•				
Yozgat Çandır					
Yozgat Çayıralan	•				
Yozgat Sorgun	•	•			
Yozgat	•				
Yozgat Yerköy	•				
Zonguldak Bartın Karabük	•				

4.4. /i/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	İ	ı	‘i	ÿ	İ
Adana	•				
Adana Saimbeyli	•				
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•				
Afyon Bayat Köyleri	•				
Afyon İscehisar	•				
Afyon Sultandağı	•				
Afyon Şuhut	•				
Afyon/Emirdağ	•				
Aksaray	•				
Amasya Aydınca	•				
Amasya Merkez	•				
Ankara Beypazarı	•				
Ankara Evren	•				
Ankara	•				
Antalya Elmalı	•				
Antalya Korkuteli	•				
Antalya Serik	•				
Artvin Uşum Köyü					
Balıkesir Gönen Ve Köyleri	•				
Balıkesir	•				
Balıkesir Kepsut	•				
Bolu Seben	•				
Çankırı Devrez Vadisi	•				
Çankırı Şabanözü	•				
Çorum İskilip	•				

İller/ /Sesler	ı ü	ı	‘ı	ÿ	ĩ
Denizli Güney Ve Güneybatı	•				
Diyarbakır			•		
Doğu Trakya Yerli					
Elazığ	•				
Elazığ Keban Baskil Ağn	•				
Elazığ Arıcak	•				
Elazığ	•				
Erzincan	•				
Giresun	•				
Gümüşhane Torul Kelkit	•				
Isparta Uluborlu	•				
Karaman Ayrancı	•				
Karaman	•				
Kars	•				
Kars Kağızman	•				
Kastamonu	•				
Kastamonu	•				
Kırıkkale Karakeçili	•				
Kırşehir Kaman	•				
Malatya	•				
Malatya	•				
Manisa Salihli	•	•			
Maraş Merkez	•				
Muş Merkez	•				
Nevşehir	•				
Niğde İçmeli	•				

İller/ /Sesler	ı	ı	‘ı	ÿ	İ
Niğde	•				
Ordu	•				
Rize Hemşin	•				
Rize	•				
Sakarya	•				
Sakarya Kaynarca	•				
Sivas Divriği	•				
Sivas İlbeyli	•				
Sivas	•				
Sivas Yıldızeli	•				
Şanhurfa Merkez			•		
Tokat	•				
Trabzon Ağzı	•				
Trabzon/Yöresi	•				
Uşak Sivash	•				
Van Merkez				•	
Yozgat Çayıralan	•				
Yozgat Sorgun	•				
Zonguldak Bartın Karabük	•				

4.5. /o/ sesbiriminin değişenleri

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ó	o'
Adana	•	•	•				
Adana Saimbeyli	•	•					
Adana Yüreğir							
Adıyaman Kahta/Gerger	•	•					
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•						
Afyon Çay Yörük	•	•					
Afyon Sultandağı	•	•					
Afyon Bayat Merkez	•	•					
Afyon Dinar/Evciler		•					
Afyon Bayat Köyleri	•	•					
Afyon İscehisar	•	•					
Afyon Şuhut	•	•					
Afyon Şuhut2							
Afyon/Emirdağ	•						
Aksaray	•	•					
Amasya Aydınca	•	•					
Amasya Merkez	•	•					
Amasya Suluova	•	•					
Ankara Beypazarı	•	•					
Ankara Bala		•					
Ankara Evren	•	•					

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	or
Ankara	•	•					
Antalya Korkuteli	•	•					
Antalya Serik	•	•					
Artvin Ardanuç		•					
Artvin Şavşat		•					
Aydın Merkez					•		
Aydın	•	•		•			
Balıkesir Bigadiç		•					
Balıkesir Gönen Ve Köyleri	•	•					
Balıkesir	•	•					
Balıkesir Kepsut	•	•					
Bartın		•					
Bilecik		•					
Bingöl Karlıova	•	•					
Bingöl Merkez		•					
Bolu Seben	•	•					
Çankırı Devrez Vadisi	•	•					
Çankırı Eldivan	•	•					
Çankırı Şabanözü		•					
Çankırı Yapraklı		•					
Çorum İskilip		•					

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	or
Denizli Acıpayam		•					
Denizli Babadağ	•						
Denizli Güney İlçesi	•	•					
Denizli Güney Ve Güneybatı	•	•					
Diyarbakır Çüngüş Çermik		•					
Diyarbakır		•					
Düzce		•					
Elazığ		•					
Elazığ Keban Baskil Ağın	•	•					
Elazığ Arıcak	•	•					
Erzincan	•	•					
Erzurum	•						
Eskişehir		•					
Eskişehir Sarıcakaya	•	•					
Eskişehir					•		
Giresun	•	•					
Gümüşhane Torul Kelkit	•	•					
Hatay Dört Yol		•					
Hatay Hassa		•					
Iğdır		•					

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	or
Isparta Uluborlu	•						
Karaman Ayrancı		•					
Karaman	•	•					
Karaman Sarıveliler		•					
Karaman		•					
Kars		•					
Kars Kağızman		•					
Kastamonu	•	•					
Kastamonu	•	•					
Kayseri Bünyan		•					
Kayseri Develi	•	•					
Kayseri Gesi		•					
Kayseri Gesi, Ağırmas Mimarsinan		•					
Kayseri Gömrüngen		•					
Kayseri İncesu		•					
Kayseri Merkez		•					
Kayseri Talas		•					
Kayseri Yeşilhisar		•					
Kırıkkale Karakeçili	•						
Kırklareli Babaeski	•						
Kırklareli Pınarhisar	•						

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	or
Kırşehir	•	•	•				
Kırşehir Çiçekdağı	•	•	•				
Kırşehir Kaman	•	•					
Kilis Merkez Köy	•						
Kütahya Altıntaş	•						
Kütahya Domaniç		•					
Kütahya Emet	•	•					
Kütahya		•					
Malatya	•	•					
Malatya Akçadağ	•						
Malatya Akçadağ Darende Doğanşehir		•					
Malatya	•	•					
Manisa Kuzeybatı	•						
Manisa Salihli	•	•					
Manisa Sarıgöl	•	•					
Maraş Merkez	•	•		•			
Muğla		•					
Nevşehir Ürgüp Avanos		•					
Nevşehir	•	•	•				
Niğde Elmalı		•					

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	õ
Niğde İçmeli		•					
Niğde	•	•					
Ordu Aybastı	•	•					
Ordu	•	•					
Osmaniye Kadirli		•					
Rize Hemşin Ağzı	•	•					
Rize	•	•					
Sakarya	•	•					
Sakarya Kaynarca	•	•					
Samsun Asarcık	•	•					
Sivas Merkez İlçe	•	•					
Sivas Divriği	•	•					
Sivas İlbeyli	•						
Sivas	•	•					
Sivas Şarkışla		•					
Sivas Yıldızeli	•	•					
Tekirdağ Merkez	•						
Tokat	•	•					
Tokat Reşadiye		•					
Trabzon Ağzı	•	•					
Trabzon/Yöresi		•					

İller/ Sesler	ö	ó	ø	õ	ô	ò	or
Trabzon	•	•					
Uşak Sivash	•						
Van Gölü Kuzey Havzası		•					
Yozgat Çandır		•					
Yozgat Çayıralan		•					
Yozgat Sorgun	•	•					
Yozgat		•					
Yozgat Yerköy		•					
Zonguldak Bartın Karabük	•	•					

4.6. /ö/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	ö ü	‘ö	ö	ö
Adana	•			
Adana Saimbeyli	•			
Adıyaman Kahta/Gerger	•			
Afyon Bayat Merkez	•			
Amasya Merkez	•			
Ankara beypazarı	•			
Antalya Korkuteli	•			
Antalya Serik	•			
Aydın Ve Yöresi	•			
Balıkesir Gönen Ve Köyleri	•			
Balıkesir	•			
Bingöl Karlıova	•			
Çankırı Eldivan	•			
Denizli Güney Ve Güneybatı	•			
Diyarbakır		•		
Erzincan	•		•	
Giresun	•			
Gümüşhane Torul Kelkit	•			

İller/ /Sesler	Ö ü	‘ ö	ö	ö
Isparta Uluborlu	•			
Kastamonu	•			
Kayseri Develi	•			
Kırklareli Babaeski	•			
Kırklareli Pınarhisar	•			
Kilis Merkez		•		
Malatya Akçadağ	•			
Malatya	•			
Manisa Kuzeybatı	•			
Manisa Salihli	•			
Manisa Sarıgöl	•			
Maraş	•			
Maraş Merkez	•			
Muş Merkez	•			
Niğde İcmeli	•			
Niğde	•			
Ordu	•			
Sakarya	•			
Sakarya Kaynarca	•			
Samsun Asarcık	•			
Sivas Divriği	•			

İller/ /Sesler	ö ü	‘ ö	ö	ö
Sivas İlbeyli	•			
Sivas	•			
Sivas Yıldızeli	•			
Tokat	•			
Trabzon Ağzı	•		•	
Trabzon	•		•	
Uşak Sivash	•			
Yozgat Sorgun	•			
Zonguldak	•			

4.7. /u/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	ú	ũ	‘u	ù	ũ	û	u ¹	u ²	ú
Adana	•			•					
Adana Saimbeyli	•								
Adıyaman/kahta/Gerger	•	•							
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•								
Afyon Bayat köyleri	•								
Afyon Dinar/Evciler	•	•							
Afyon İscehisar	•								
Afyon Sultandağı	•								
Afyon Şuhut	•								
Afyon/Emirdağ	•								
Afyonbayat Merkez	•								
Afyonçay Yörük	•								
Aksaray	•								
Amasya Aydınca	•								
Amasya Merkez	•								
Amasya Suluova	•								
Ankara Bala	•								
Ankara Evren	•								
Ankara	•								
Ankara beypazarı	•								
Antalya Korkuteli	•								
Antalya Serik	•								
Artvin Ardanuç	•								
Artvin Şavşat	•								
Aydın	•								

İller/ /Sesler	ú	ũ	‘u	[u']	ũ	û	ù	u̇	ű
Balıkesir Gönen Ve Köyleri	•								
Balıkesir	•								
Balıkesir Kepsut	•								
Bartın	•								
Bingöl Karlıova	•						•		
Bingöl Merkez	•								
Bitlis Adilcevaz									
Bolu Seben	•								
Çankırı Devrez Vadisi	•								
Çankırı Eldivan	•								
Çankırı Şabanözü	•								
Çankırı Yapraklı	•								
Çorum İskilip	•								
Denizli Acıpayam	•								
Denizli Güney İlçesi	•								
Denizli Güney Ve Güneybatı	•								
Diyarbakır Çüngüş Çermik	•								
Diyarbakır			•						
Doğu Trakya Yerli		•							
Düzce	•								
Elazığ	•	•							
Elazığ Keban Baskil Ağın	•	•							
Elazığ Arıcak	•	•							
Elazığ	•								

İller/ /Sesler	ú	ũ	‘u	[u']	ũ	û	ù	u̇	ű
Erzincan							•		
Eskişehir	•								
Eskişehir Mihaliççık	•						•		
Eskişehir Sarıcakaya	•								
Giresun	•								
Gümüşhane Torul Kelkit	•								
Hatay Dörtyol	•								
Iğdır	•								
Isparta Eğirdir	•								
Isparta Uluborlu	•								
Karaman Ayranc	•	•							
Karaman	•								
Karaman Sarıveliler	•								
Karaman	•								
Kars Arpaçay									
Kars	•	•							
Kars Kağızman	•	•							
Kastamonu	•				•				
Kastamonu	•								
Kayseri Bünyan	•								
Kayseri Develi	•								
Kayseri Gesi	•	•							
Kayseri Gesi, Ağırmas Mimarsina	•								
Kayseri Gömürgen	•								
Kayseri İncesu	•								
Kayseri Merkez	•								

İller/ /Sesler	ú	ũ	‘u	[u']	ũ	û	ù	u̇	ű
Kayseri Talas	•								
Kayseri Yeşilhisar	•								
Kırıkkale Karakeçili	•	•							
Kırşehir	•								
Kırşehir Çiçekdağı	•								
Kırşehir Kaman	•								
Kütahya Emet	•								
Kütahya	•								
Kütahya Tavşanlı	•								
Malatya	•								
Malatya Akçadağ							•		
Malatya	•								
Manisa Salihli	•								
Manisa Sarıgöl	•								
Maraş Esra Kirik	•								
Maraş Merkez	•								
Muğla	•								
Nevşehir	•								
Ürgüp Avanos									
Niğde Elmalı	•								
Niğde İcmeli	•								
Niğde	•								
Ordu Aybastı	•								
Ordu	•								
Osmaniye Kadirli	•								
Rize Hemşin	•								
Rize	•								

İller/ /Sesler	ú	ũ	‘u	u ¹	ũ	û	ù	u̇	ũ
Sakarya	•								
Sakarya Ferizli	•								
Sakarya Kaynarca	•								
Samsun Asarcık	•								
Sivas Merkez İlçe	•								
Sivas Divriği	•								
Sivas İlbeyli	•								
Sivas	•								
Sivas Şarkışla	•								
Sivas Yıldızeli	•								
Şanlıurfa Merkez			•						
Rize Hemşin							•		
Tokat	•								
Tokat Reşadiye	•								
Trabzon Ağzı	•								
Trabzon/Yöresi	•								
Trabzon	•						•		
Uşak Sivahlı	•								
Van Merkez	•								
Yozgat Boğazlıyan	•								
Yozgat Çandır	•								
Yozgat Çayıralan	•								
Yozgat Sorgun	•								
Yozgat	•	•							
Yozgat Yerköy	•								
Zonguldak	•								

4.8./ü/ sesbiriminin değişenleri

İller/ /Sesler	ü	ü ⁱ	u	‘ü	ü
Adıyaman Kahta/Gerger	•				
Afyon Başmakçı/Dazkırı	•	•			
Afyon Emirdağ	•				
Afyon İncehisar	•				
Afyon Sultandağı	•				
Ankara Evren	•				
Bolu Seben	•				
Denizli Babadağ	•				
Diyarbakır Çüngüş Çermik				•	
Elazığ Arıcak	•				
Elazığ Keban Baskil Ağın	•				
Elazığ	•				
Erzincan	•	•	•		
Kars	•				
Kayseri Gesi	•				
Kırıkkale Karakeçili	•				
Malatya Akçadağ		•			
Trabzon		•			

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

a. Sonuç

Türkçenin tarihsel dönemlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için Türkiye Türkçesi Ağızlarını mutlaka göz önünde tutmak gerekmektedir. Arkaik dediğimiz pek çok unsur, bugün ağızlarda yaşamaktadır. Bunun yanı sıra pek çok kültürel veri, bu topraklarda yaşayan insanların bilgisi, farklı kültürlerle etkileşimi ağız çalışmalarıyla ortaya konulabilecektir.

Bu çalışma ile Türkiye Türkçesi Ağızlarında bulunan ünlü varlığı tespit edilmeye çalışıldı ve eklenen haritalarla Türkiye Türkçesi Ağızlarının genel temayülleri saptanmaya çalışıldı. Haritalara göre bazı seslerin yaygın bir biçimde dönüştüğünü görebilirken, bazı temayüllerin fazla olmadığını görüyoruz. Mesela [é] değişeni hemen hemen Türkiye'nin bütün bölgelerinde görülmekteyken, [e'], [eö], değişeni çok daha sınırlı bölgede görülmektedir.

Ünlüler ve değişenleri ile ilgili bazı veriler şöyledir.

a. /a/ ünlüsünün on iki tane değişeni vardır.

[á]	a ve e ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[ɐ]	Bulanık a değişeni
[â]	İnce a değişeni
[ˈa]	a ünlüsünün ayın sesine benzer söylenişidir
[ä]	a ve ı arasında darlaşıp söylenen değişen
[ä ^u]	a ve u arasında darlaşıp yuvarlaklaşan değişen
[å]	a ve o arasında yuvarlaklaşarak söylenen değişen
[ã]	a ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[œ]	a ve e arasında olup a sesine daha yakın söylenen değişen

[a]	Kalın a değişeni
[à]	Yarı ince a değişeni
[α]	a ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen

b. /e/ ünlüsünün dokuz tane değişeni bulunmaktadır.

[é]	Kapalı e değişeni
[e̞]	e ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[e̝]	e ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[ä]	Açık e değişeni
[ɛ]	a ve e arasında olup e sesine daha yakın söylenen değişen
[ẽ]	e ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[‘e]	Ayınlı e değişeni
[ɛ]	e ve u arasında kararsızlık gösteren değişen
[ɐ]	e ve ı arasında bir ses değerine sahiptir

c. /ı/ ünlüsünün beş tane değişeni bulunmaktadır.

[ĩ]	ı ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[i̯]	ı ve u ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[ĩ]	ı ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[‘ı]	Ayınlı ı değişeni
[ɨ]	i ve ı arasında ı’ya doğru kaymış bir değişen

d. /i/ ünlüsünün beş tane değişeni bulunmaktadır.

[ĩ]	i ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[‘i]	Ayrımlı i değişeni
[ÿ]	y ünsüzü ve i ünlüsünün ses aralığında fakat y sesine daha yakın i değişeni
[ĩ]	é ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[i]	ı ile i ses aralığında fakat i sesine daha yakın ı değişeni

e. /u/ ünlüsünün dokuz tane değişeni bulunmaktadır.

[ú]	u ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[ũ]	u ve o ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[‘u]	Ayrımlı u değişeni
[ú]	u ile ü ses aralığında fakat ü sesine daha yakın ü değişeni
[ù]	u ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen değişeni
[ũ]	u ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir
[û]	İnce u değişeni
[uʰ]	u ile ı arasında olup ı sesine daha yakın yerde boğumlanan değişeni
[ʊ]	u ile ı arasında boğumlanan değişen

f. ü/ ünlüsünün beş tane değişeni bulunmaktadır.

[^o ü]	ü ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[ⁱ ü]	ü ve i ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[‘ü]	Ayınlı ü değişeni
[u]	ö ile ü arasında zayıflamış ö değişeni
[ù]	Düzleşme eğilimi gösteren bulanık /ü/ değişeni

g. /o/ ünlüsünün yedi değişeni bulunmaktadır.

[ó]	o ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen değişeni
[^u ö]	o ve u ünlüsünün ses aralığında söylenen değişeni
[ø]	Bulanık o değişeni
[õ]	o ünlüsünün genzelleşerek söylenen şeklidir.
[ô]	İnce o değişeni
[ò]	ö ile o arasında daha çok o’ya yakın değişen
[o]	o ve u arasında o’ya yakın değişen

h. /ö/ ünlüsünün dört tane değişeni bulunmaktadır.

[^ü ö]	ö ve ü ünlüsünün ses aralığında söylenen değişeni
[‘ö]	Ayınlı ö değişeni
[^o ö]	o ve ö ünlüsünün ses aralığında söylenen değişen
[õ]	ö’ye yakın o sesidir

i. Diğer bir alofon

[ə]	ı/i ve u/ü arasında bulunan bir değişeni
-----	--

Toplamda 57 tane ünlü değişeni vardır. Bunlara uzun ünlüleri ve kısa ünlüleri dahil edersek sayı 16 tane daha artar ve 72'ye ulaşır. Eğer /é/'nin kısa ve uzun varyantını katarsak sayımız 74 olur.

b. Daha sonraki çalışmalar ile ilgili öneriler:

İncelenen metinlerde [á] değişeni ile [â] değişeni birbirine karıştırılmış olduğu görülüyor. Aynı tanımlar farklı araştırmalarda bu iki ses için kullanılmıştır. Bu da gösteriyor ki seslerin değişenlerinin tanımlarının tekrar yapılması ve bu karışıklığın ortadan giderilmesi gerekmektedir.

Ses bilgisi laboratuvarlarında ve dijital ortamlarda seslerin işaretlenmesi gerekmektedir, bu çalışmalarla daha sağlıklı fonetik veriler elde edilecek Türkiye Türkçesi Ağzlarının temayüllerini tespit etmekte daha doğru işaretlemeler yapılacaktır.

Neredeyse bütün çalışmalar dinleme yoluyla deşifre edilmiştir. Deşifre edilen metinler fonetik açıdan ön bilgiler versede seslerin nitelikli değişenlerini tespit etmek için ve daha doğru işaretlemeler yapabilmek için teknolojik imkanlardan faydalanılması gerekmektedir.

“Metinlerimizde birkaç yerde görülen fakat dikkat çekici bir a türüdür”. gibi bir tanım yerine daha terimsel ve değişenleri birbirinden daha ayırt edici tanımlar yapılması gerekmektedir.

Araştırmalarda karşılaşılan önemli sorunlardan birisi de mesela [uü] değişeniyle [üü] değişenini hangi başlıkta inceleyeceğimizi bilememiz oldu. Bunlar farklı mı yoksa aynı değişen mi bunları tanımlamakta zorluk çektik. Bazen aynı araştırmacının eserinde bunun gibi ikili durumlar görülmekteydi. Biz bunları farklı değişenler olarak ele aldık.

Fonetik laboratuvarların kurulması ve ağız bölgelerinin bu ortamlarda incelenmesi, fonetik açıdan Türkçenin gerçek sesbirimlerini ve değişenlerini bize gösterme imkanı sağlayacaktır.

6. KAYNAKÇA

6.1.Genel Kaynakça

a. Kitaplar

AKSAN, Doğan (2009); Her Yönüyle Dil (Ana Çizgileriyle Dilbilim), TDK yayınları, Ankara

ATABAY, Neşe, ÖZEL Sevgi, ÇAM Ayfer, ve Neval PİRALİ. (1978); Türkiye Türkçesi Gelişmeli Sesbilimi, TDK Yayınları, Ankara

COŞKUN, Mustafa Volkan (2010); Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yay, İstanbul

DAVUTOĞLU, Aslı Yılmaz (2010); Standart Türkçedeki Ünlülerin Akustik Analizi ve Fonetik Altyapı (Prof. Suat Öztuna danışmanlığında hazırlanmış Sanatta Yeterlilik Tezi, İstanbul Üni. SBE), İstanbul

DEMİRCAN, Ömer (2009); Türkçenin Ses Dizimi, Der Yay., İstanbul

DENY, Jean (2004); Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları, TDK Yayınları: 620, Ankara

ERGENÇ, İclal (1995); Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü, Simurg Yay., Ankara

ERGENÇ, İclâl (1989); Türkiye Türkçesinin Görevsel Sesbilimi, Büro 80 matbaacılık, Ankara

ERGİN, Muharrem (2004); Türk Dil Bilgisi, Bayrak Basım, yayın, Tanıtım, İstanbul

JOHANSON, Lars (2007); Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler, (Çev: Nurettin Demir), TDK Yayınları, Ankara

KARAAĞAÇ, Günay (2012); Türkçenin Ses Bilgisi, Kesit Yay., İstanbul

KARAHAN, Leyla (1996); Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yayınları, Ankara

ÖZSOY, Sumru (2004); Türkçe'nin Yapısı – 1 Sesbilim, Boğaziçi Üniversitesi Yay. İstanbul

SELEN, Nevin (1979); Söyleyiş Sesbilimi, Akustik Sesbilim ve Türkiye Türkçesi, TDK Yayınları, Ankara

TANSU, Muzaffer (1963); Durgun Genel Ses Bilgisi ve Türkçe, TDK Yayınları:222, Ankara

b. Makaleler

Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni (1999), TDK Yayınları :697, Ankara

Türkçenin Ağızları Bildirileri (2000), (Haz: A. Sumru Özsoy, Eser E. Taylan), Boğaziçi Üniversitesi Yayınları,

GÜLSEVİN, Gürer (2013); “Ses Bilgisinde ‘Çevre Şartı’ Kavramı ve Ağız İncelemelerindeki Önemi”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/9 Summer 2013, p. 49-62, Ankara

KILIÇ, M. Akif (2003); “Türkiye Türkçesi’ndeki Ünlülerin Sesbilgisel Özellikleri”, Studies in Turkish Linguistics, Proceedings of the Tenth International Conference in Turkish Linguistics August 16-18, 2000, Boğaziçi University, İstanbul

SAĞIR, Mukim (1997); “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, TDAY-Belleten, TDK Yayınları, Ankara 1997, s. 391-409.

SAĞIR, Mukim (2008); “Türkiye Türkçesi Ağızlarının Ünlü Varlığı”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 3/3 Spring 2008, s. 563-578

6.2.Araştırmada Kullanılan Çalışmalar

a. Yayımlanmış çalışmalar

AKAR, Ali (2013); Muğla ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

AYDIN, Mehmet (2002); Aybastı Ağzı, TDK Yayınları, Ankara

BURAN, Ahmet (1997); Keban, Baskil, Ağın Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

DEMİR, Necati (2001); Ordu İli ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

DEMİR, Necati; ŞEN, Ülker (2006); Sivas İli ve Yöresi Ağızları I (Etnik Yapı-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük), Gazi Kitabevi, Ankara

DEMİR, Necati (2006); Trabzon ve Yöresi Ağızları I (Tarih-Etnik Yapı-Dil İncelemesi), Gazi Kitabevi, Ankara

DEMİR, Necati (2006); Tokat İli ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Gazi Kitabevi, Ankara

DEMİR, Necati; AYDOĞDU, Özkan (2009); Giresun İli ve Yöresi Ağızları (Tarih-Dil İncelemesi-Metinler-Sözlük, Giresun Valiliği Yayınları:15, Giresun

ERCİLASUN, Ahmet Bican (1983); Kars İli Ağızları-Ses Bilgisi, Gazi Üniversitesi, Ankara

EREN, M. Emin (1997); Zonguldak-Bartın-Karabük İlleri Ağızları, TDK yayınları, Ankara

ERTEN, Münir (2011); Diyarbakır Ağzı (inceleme-Metinler-sözlük) TDK yayınları, Ankara

GÜLENSOY, Tuncer (1988); Kütahya ve Yöresi Ağızları (İnceleme, Metinler, Sözlük), TDK Yayınları, Ankara

GÜLSEREN, Cemil (2000); Malatya İli Ağızları(İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler), TDK Yayınları, Ankara

GÜLSEVİN, Gürer (2002); Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük), TDK Yayınları, Ankara

GÜNAY, Turgut (2003); Rize İli Ağızları (İnceleme-metinler-sözlük), TDK Yayınları, Ankara

İLERİ, Canan (2008); Eskişehir İli Mihalıççık İlçesi Ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

KALAY, Emin (1998); Edirne İli Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

KORKMAZ, Zeynep (1994); Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

KORKMAZ, Zeynep (1994); Bartın ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

OLCAY, Selâhattin (1995); Doğu Trakya Yerli Ağzı, TDK Yayınları, Ankara

ÖZÇELİK, Sadettin (1997); Urfa Merkez Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük) TDK Yayınları, Ankara

ÖZÇELİK, Sadettin; BOZ, Erdoğan (2001); Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük) TDK Yayınları, Ankara

SAĞIR, Mukim (1995); Erzincan ve Yöresi Ağızları, TDK Yayınları, Ankara

TURAN, Zikri (2006); Artvin İli Yusufeli İlçesi Uşhum Köyü Ağzı, TDK Yayınları, Ankara

b. Bilimsel Araştırma Projesi Olarak Hazırlanmış Çalışmalar

İLKER, Ayşe (2009); Manisa Ağızları (Giriş- Ses, Şekil Ve Kelime Bilgisi, Söz Varlığı, Cümle -Manisa Ağzı Metinleri- Sözlük) yayımlanmamış BAP.

c. Doktora Tezleri

ACAR Ergün (2012); Kastamonu Ve Yöresi Ağızları (Yrd. Doç. Dr. Çağrı Özdarendeli Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

AKÇA, Hakan (2009); Ankara İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Dizin), (Prof. Dr. Çetin Pekacar Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara

DEMİR, İmdat (2012); Sarıgöl ve Yöresi Ağzları (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Yapılmış, Basılmamış Doktora ezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

DOĞAN, Muammer (2012); Aksaray ve Yöresi Ağzları (İnceleme - Metinler - Sözlük), (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KARASAKALOĞLU, Nuri (2005); Aydın Merkez Ağzı, (Yard. Doç. Dr. Ali Kafkasyalı Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum

MUTLU, Hüseyin Kahraman (2008); Balıkesir İli Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Leyla KARAHAN Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

ÖÇALAN, Muharrem (2004); Sakarya İli Ağzları (1. Cilt Giriş-İnceleme) (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ÖZDEN Muharrem (2009); Bilecik İli Ağız İncelemesi, (Yard. Doç. Dr. Çağrı Özdamendeli Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne

TOK, Tugut (2002); Denizli İli Güney Ve Güneybatı Bölgesi Ağzları (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli

YAPICI, Ali İhsan (2013); Aydın ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metin-Sözlük), (Prof. Dr. Ali Akar Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi SBE, Muğla

YILDIRIM, Faruk (1999); Çukurova Ağzları (Adana Osmaniye İlleri), (Doç. Dr. Mehmet Özmen Danışmalığında Hazırlanmış Doktora Tezi) Çukurova Üniversitesi SBE, Adana

BAYRAKTAR, Fatma Sibel (2000); Kayseri Merkez İlçe Ağzı (Metin-Gramer-Sözlük), (Prof. Dr. Hidayet Kemal Bayatlı Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

DEMİR, İmdat (2012); Sarıgöl ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

d. Yüksek Lisans Tezleri

ABAZ, Ayşe (2004); Çorum-İskilip Yöresi Ağzıları, (Yard. Doç. Dr. Suzan Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ACAR, Ergün (2008); Kastamonu Merkez İlçe ve Köyleri Ağzı, (Yrd. Doç. Dr. Levent Doğan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

ACER, Fatih (2003); Yerköy ve Yöresi Ağzıları, (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

AKÇAM, Murat (1999); Torul ve Kelkit Yöresi Ağzıları, (Doç. Dr. Leyla Karahan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

AKÇATAŞ, Ahmet (1996); Çay Yörük Ağzı, (Doç. Dr. Gürer Gülsevin Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyon

AKÇAY, Halit (1997); Sivaslı Ağzı, (Doç. Dr. Gürer Gülsevin Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyon

AKYOL, Senem (2006); Manisa Merkez Kuzeybatı Köylerinin Ağız Özellikleri, (Doç. Dr. Ayşe İlker Danışmanlığında Yapılmış, Basılmamış YL tezi), CBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa

ALTINDİŞ, Deniz (2004); Kayseri İli Gömürgen Kasabası Ağzı, (Prof. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ATMACA, Emine (2005); Korkuteli ve Yöresi Ağzıları, (Doç. Dr. Çetin Pekacar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

AVCI, Yusuf (1988); Amasya Aydınca Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Bilal Yücel Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas

AYDIN, Neşe (2008); Kütahya Altıntaş Yöresi Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük), (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

BAĞCI, Hasan (1997); Sarıcakaya Ağzı, (Doç. Dr. Gürer Gülsevin Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyon

BALCI, Naci (2000); Gönen ve Köyleri Ağzılarının Ses ve Şekil Özellikleri, (Yard. Doç. Dr. Cevdet Şanlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

BALYEMEZ, Sedat (2004); Ankara Evren İlçesi Ağzı, (Doç. Dr. Çetin Pekacar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

BAŞDAŞ, Cahit (1992); Akçadağ Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözdizimi), (Yard. Doç. Dr. Zeki Kaymaz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), İnönü Üniversitesi SBE, Malatya

BEKAR, Beytullah (2011); Kütahya Domaniç Ağzı, (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

BİBER, Seçil (2010); Kütahya Gediz ve Yöresi Ağzı, (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

BÖLÜK, Ramazan (2011); Serik (Antalya) Ağzı, (Doç. Dr. Mehmet Dursun Erdem Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erzincan Üniversitesi SBE, Erzincan

BÜLBÜL, Gülfiye (2007); Balıkesir Bigadiç Ağzı (Yrd. Doç. Dr. Hüseyin Durgut Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Balıkesir Üniversitesi SBE, Balıkesir

BÜYÜKAKKAŞ, Ahmet (1996); Niğde ve Yöresi Ağzıları, (Yrd. Doç. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

CENGİZ, Murat (1998); Saimbeyli (Adana) Ağzıları, (Doç. Dr. Ahmet Buran Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

ÇOBAN, Esra Kulle (2012); Elmalı ve Yöresi Ağzıları, (Doç. Dr. Turgut TOK Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli

ÇOBAN, Sıtkı (2005); Düzce İli ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metinler-Dizin), (Yard. Doç. Dr. Paki Küçükler Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

ÇOLAKOĞLU, Bülent Kahraman (2003); Trabzon Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Sadi H. Nakiboğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde

DELİCEOĞLU, Fatma (2002); Gesi, Ağırnas, Mimarşinan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

DEMİRAY Gizem (2008); Kırklareli Pınarhisar Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi, Yrd.Doç.Dr. Rifat Gürgendereli Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

DEMİRAY, Erdinç (2003); Kepsut İlçesi ve Yöresi (İnceleme-Metinler-Sözlük) (Yard. Doç. Dr. Sadi Hınçal Nakiboğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde

DERİN, İsmail (1995); Acıpayam ve Çayeli (Denizli) İlçeleri Ağız (İnceleme-Metin-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Mehmet Kiremit Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

DİNAR, Talat (2006); Başmakçı ve Dazkırı, (Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

DİNÇAY, Mehmet Ali (2009); Kütahya Simav Ağız, (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

DOBUR, Battal (2002); Kadirli Ağız, (Yard. Doç. Dr. Kazım Karabörk Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Selçuk Üniversitesi SBE, Konya

DOĞAN, İbrahim (1991); Bünyan ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

DOĞAN, Şaban (2001); Sivas Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları (Giriş-İnceleme-Metin), (Yard. Doç. Dr. Paki Küçüker Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

DURMAZER, Ayhan (1996); Tekirdağ İli Saray İlçesi Köyleri Ağız Derlemeleri (İnceleme-Metin-Sözlük), (Yrd. Doç. Dr. Cevdet Şanlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

DÜLGER, Ersan (2007); Banaz İlçesi Ağızı, (Prof. Dr. Fatma Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

EKİNCİ, Mustafa (1993); yeşilhisar ve yöresi ağızları (giriş-inceleme-metin-sözlük), (Yard. Doç. Dr. Metin Karaörs Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ELEREN, Yüksel (1997); Şuhut Ağızı, (Doç. Dr. Gürer Gülsevin Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ELGÜN, Abdullah (1993); Akkışla ve Yöresi Ağızları (Dil-Folklor-Etnik Unsurlar), (Yard. Doç. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ERATALAY, Sevda (2007); Alaşehir ve Yöresi Ağızları, (Yrd. Doç.Dr. Bedri Sarıca Danışmanlığında Yapılmış, Basılmamış YL Tezi) Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

ERDEM, Mehmet Dursun (2001); Asarcık Ağızı, (Doç. Dr. Mehmet Aydın Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), ondokuz Mayıs Üniversitesi SBE, Samsun

ERDOĞAN, Ferhat (2007), Şuhut ve Yöresi Ağızları, (Doç. Dr. Erdoğan BOZ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ERSOY, Necan Asım (2001); Fethiye Ağızı (Metin, Derleme Ve İnceleme), (Yard. Doç. Dr. Ali Akar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Muğla Üniversitesi SBE, Muğla

GEDİZLİ, Mehmet (1999); Kavaklıdere ve Yöresi Ağızı, (Prof. Dr. Nâmık Açıkgöz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Muğla Üniversitesi SBE, Muğla

GÖKÇUR, Engin (2006); Van ve Merkez Köyleri Ağızları, (Prof. Dr. Zafer Önler Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

GÖNEN, Mehmet Emin (2003); Van Gölü Kuzey Havzası Ağızları, (Doç. Dr. Sadettin Özçelik Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dicle Üniversitesi SBE, Diyarbakır

GUVCİ, Kezban (2004); Kayseri-İncesu İlçesi Subaşı Köyü Ağzı, (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

GÜL, Rıza (1993); Kilis Merkez ve Köyleri Ağızları, (Doç. Dr. Ş. Halûk Akalın Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Çukurova Üniversitesi SBE, Adana

GÜLBAHAR, Burcu (2010); Uluborlu Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük) (Yrd. Prof. Dr. Osman Yıldız Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi SBE, Isparta

GÜNAY, Esra Gülin (2008); Adıyaman-Merkez, Kâhta, Gerger, Samsat Yöresi Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük), (Yrd. Doç. Dr. Nadir İlhan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

HAŞİMİ, Ahmet (2001); Hassa Ağzı İncelemeleri (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Ekrem Arıkoğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

HÜNERLİ, Bülent (2006); Kırklareli Babaeski Merkez İlçesi ve Köyleri Ağız İncelemesi, Yrd.Doç.Dr. Rifat Gürgendereli Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

İÇER, Elif (2010); Sivas İli Yıldızeli İlçesi Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Doç. Dr. Ahmet Günşen Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

İLASLAN, Ümit (2006); Yozgat-Çandır Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

İŞCANOĞLU, İlknur Bayrak (2007); Eldivan İlçesi (Çankırı) Ağzı, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

KALAY, Emin (1990); Edirne İli Havsa İlçesi ve Köyleri Ağzıları İnceleme-Metin, (Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

KANAÇ, Işıl (2010); Denizli'nin Babadağ İlçesi Ağzı (Prof. Dr. Ceyhun Vedat Uygur Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli

KARADAĞ, Sibel (2001); Dalaman Ağzı (Derleme-Metin-İnceleme) (Yard. Doç. Dr. Ali Akar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Muğla Üniversitesi SBE, Muğla

KARAMAN, Sevgi (1997); Çiçekdağı ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Doç. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KARATEKİN, Selami (2003); Niğde İli-Elmalı Kasabası ve Yöresi Ağzıları, (Yard. Doç. Dr. Mevlüt Gültekin Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Niğde Üniversitesi SBE, Niğde

KAYA, Fatih (2004); Balâ İlçesi Ağzı, (Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

KELEŞ, İrfan (1986), Şabanözü Yöresi Ağzı, (Doç. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Çankırı

KILIÇ, Mine (2001); Kahraman Maraş Merkez Ağzı, (Yard. Doç. Dr. Nasrullah Özsoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi SBE, Kahramanmaraş

KILIÇER, İsmail (1998); Yozgat ve Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Dizinler), (Yard. Doç. Dr. Paki Küçükler Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

KILINÇ, Gülay (2009); Bolu İli Seben İlçesi Ağzı, (Prof. Dr. Çetin Pekacar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

KIRLI, Ali (1994); Ula ve Yöresi Ağızları, (Doç. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KİREMİT, Mehmet (1986); Yapraklı İlçesi (Çankırı) Ağızı, (Doç. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

KİRİK, Esra (2011); Kahramanmaraş Merkez İlçe Ağızı (Ses Bilgisi, Metinler), (Yard. Doç. Dr. Kenan Acar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

KORAŞ, Hikmet (1992); Karaman ve Yöresi Ağızları, (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KORKMAZLAR, Alaaddin (1991); Talas ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Tuncer Gülensoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KORKMAZYİĞİT, Ahmet (2010); Çayıralan ve Yöresi Ağızları, (Prof. Dr. Mustafa Argunşah Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

KURTBEYOĞLU, Sultan Ruhan (2011); Iğdır ve Nahçıvan Ağzının Karşılaştırılması, (Yrd. Doç. Dr. Mustafa Şenel Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Kafkas Üniversitesi SBE, Kars

KUYUMCU, Osman (2006); Türkçenin Hemşin Ağızı, (Doç. Dr. Mesut Şen Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Marmara Üniversitesi TAE, İstanbul

KÜÇÜKASLAN, Cihat (2005); Sakarya İli Ferizli ve Söğütlü İlçeleri Ağızı (Ses Bilgisi, Metinler, Sözlük), (Prof. Dr. Zikri Turan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

KÜÇÜKER, Paki (1988); Bingöl Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Doç. Dr. Tuncer Gülensoy Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

MANAV, Aslı (2006); Denizli'nin Güney İlçesi Ağızı (Fonetik-Morfoloji), (Doç. Dr. Ceyhun Vedat Uygur Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli

OĞRAŞ, Şerife (2000); Elazığ İli Ağızlar, (Doç. Dr. Ahmet Buran Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

OYAR Ahmet (1988); Salihli İlçesi ve Köyleri Ağızlarından Derlemeler (İnceleme-Metin-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Cevdet Şanlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

ÖÇALAN, Muharrem (2004); Sakarya İli Ağızları (Giriş-İnceleme), (Prof. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ÖRNEKKOL, Fatih (2006); Emirdağ Ağzı (Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ÖRÜNDÜ, Fuat (2001); Trabzon ve Yöresi Ağızları, (Yard. Doç. Dr. Bilgehan Atsız Gökdağ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, Trabzon

ÖZDEN, Muharrem (2000); Bilecik İli, Söğüt İlçesi Ve Köyleri Ağız Araştırması, (Yard. Doç. Dr. Emin Kalay Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

ÖZER, Osman (1990); Karlıova ve Yöresi Ağızları, (Yrd. Doç. Dr. Zafer Önler Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

ÖZKAN, İbrahim (2001); Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri, (Yard.Doç. Dr. Cemil Gülseren Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ÖZKAN, İbrahim Ethem (1994); Ardanuç ve Yöresi Ağızları, (Yard. Doç. Dr. Metin Karaörs Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

ÖZMEN Şeyda (2007); Muş-Merkez Ağzı (İnceleme-Metin-Sözlük), (Yrd. Doç. Dr. Nadir İlhan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE,

ÖZTÜRK, Dilek (2008); Kütahya Emet Yöresi Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük), (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

ÖZTÜRK, İrfan (2001); Adilcevaz Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Veysi Sevinçli Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

PAÇACIOĞLU, Burhan (1987), Sivas İlbeyli Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, 1987

PEHLİVAN, Serkan (2002); Rize İli Hemşin Ağzı, (Doç. Dr. Fatma Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

PEKACAR, Tevfik (2003); Suluova Ağzıları, (Prof. Dr. Mustafa Argunşah Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

POLAT, Fadime (2000); Şavşat ve Yöresi Ağzıları, (Doç. Dr. Metin Karaörs Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

SARIYILDIZ, Nurettin (1996); Boğazlıyan ve Yöresi Ağzıları, (Yard. Doç. Dr. Nevzat Özkan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

SEBNİ Makbule (2010); Kağızman Yerli Ağzı (İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yrd. Doç. Dr. Nesrin Güllüdağ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Kafkas Üniversitesi SBE, Kars

SİLAHŞÖR, Ebru (2011); Amasya Merkez Ağzı, (Doç. Dr. Mehmet Dursun Erdem Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erzincan Üniversitesi SBE, Erzincan

SİNAN, Ahmet Turan (1992); akçadağ, Doğanşehir ve Darende Ağzıları (Fonetik ve Morfolojik İnceleme), (Yard. Doç. Dr. M. Naci Onur Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

SOLMAZ, Erhan (2007); Bolvadin, Çay ve Çobanlar Ağzı, (Doç.Dr. Erdoğan BOZ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ŞAHİN, Eda (1999); Bayat Merkez Ağzı (Dil İncelemesi, Metin Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ŞANLI, Cevdat (1990); Kırklareli İli Merkez İlçe Köyleri Ağızları (İnceleme-Metin), (Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

ŞAŞTIM, Zafer (2003); Arıcak (Elazığ) ve Yöresi Ağızları, (Doç. Dr. Ahat Üstüner Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

ŞENYİĞİT, Yavuz (2006); Sultandağı Ağızı, (Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

TAŞ, Pınar (2006); Şarkışla ve Yöresi Ağızları, (Yrd. Doç. Dr. Suzan Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

TAYŞİ, Mustafa (2007); Tavşanlı ve Yöresi Ağız İncelemeleri, (Yrd. Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

TEKDAL, İsmail (2001); Sakarya İli Kaynarca İlçesi Ağızı (İnceleme, Metin, Sözlük), (Doç. Dr. Zikri Turan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

TEKİN, Feridun (1994); Kaman ve Yöresi Ağızları (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Metin Karaörs Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

TOSUN, İlker (2003); Tekirdağ Merkez İlçe ve Köyleri Ağızları, (Yard. Doç. Dr. Levent Doğan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Trakya Üniversitesi SBE, Edirne

TÜREDİ, Kerim (2002); Karaman İli Sarıveliler Ve Başyayla İlçeleri Ağızı (İnceleme-Metin-Sözlük), (Doç. Dr. Zikri Turan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Sakarya Üniversitesi SBE, Sakarya

UYSAL, Bilal (2007); Dinar ve Evciler Yöresi Ağızı, (Doç. Dr. Erdoğan BOZ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

UYSAL, İdris Nebi (2009); Karaman İli ağızları Ve Anadolu Ağızları Arasındaki yeri, (Prof. Dr. H. Ömer Karpuz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Pamukkale Üniversitesi SBE, Denizli

ÜMÜT, Adem (2006); Yozgat Sorgun İlçesi Ağzı, (Doç. Dr. Çetin Pekacar Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

ÜNAL, Ergül (2010); Reşadiye Ve Yöresi Ağzıları (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük), (Yrd. Doç. Dr. Murat Ceritoğlu Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep

ÜSTÜN, Mehmet Cihat (2008); Erzincan (Merkez) Ağzının Ses Bilgisive Söz Varlığı, (Yrd. Doç. Dr. Nesrin Güllüdağ Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Kafkas Üniversitesi SBE, Kars

YAĞCI, İlyas (1986); Devrez Vadisi Ağzı Ses ve Şekil Bilgisi, (Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

YAVAŞ, Özcan (2009); Kütahya Aslanapa ve Yöresi Ağzı, (Doç. Dr. Bilal Aktan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dumlupınar Üniversitesi SBE, Kütahya

YAVUZ, Serdar (2003); Karakeçili Ağzı (Kırıkkale)(İnceleme-Metinler-Sözlük), (Yard. Doç. Dr. Nadir İlhan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

YAYLAĞAN, Nilay (2010); Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi, (Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi EBE, İzmir

YAZICI, SERDAR (2006); Dört Yol Ağzı, (Yard. Doç. Dr. Bedri Sarıca Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE, Van

YELOK, Veli Savaş (1999); Divriği Merkez İlçe Ağzı, (Prof. Dr. Leyla Karahan Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

YEŞİLÖZ, Zafer (1993); Nevşehir İli Ürgüp ve Avanos Ağzıları, (Yrd. Doç. Dr. Mustafa Argunşah Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

YILDIRIM, Ayşe (2004); Niğde İli İçmeli Kasabası Ağzı, (Prof. Dr. Ümit Tokatlı Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Erciyes Üniversitesi SBE, Kayseri

YILDIRIM, Mehmet (2007); Ankara Beypazarı İlçesi Ağzı, (Prof. Dr. Hülya Kasapoğlu Çengel Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara

YILDIRIM, Ünal (2007); Ayrancı (Karaman) Yöresi Ağzıları (İnceleme-Metinler-Sözlük), Doç. Dr. Ahat Üstüner Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Fırat Üniversitesi SBE, Elazığ

YILMAZ, Mehmet (2006); İscehisar Ve İhsaniye Ağzı, (Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar

ZEYBEK, Fatih Süleyman (2008); Bayat Köyleri Ağzı, (Doç. Dr. Erdoğan Boz Danışmanlığında Hazırlanmış YL Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi SBE, Afyonkarahisar